CORNELIU LEU

AFINITĂȚI ELECTIVE

învrăjbite de unele neafinități

REALITATEA 2010

CORNELIU LEU

Afinitãți Elective

învrãjbite de unele neafinitãți

pseudoportrete
printr-un
egoist portret

REALITATEA – 2010

Coperta Tudor LEU
Tehnoredactare Veronica IONESCU

Editura REALITATEA
bd. Dacia 126, București 70267, tel/fax 04021610 56 59
e-mail: leuc@b.astral.ro

În loc de prefață:

Afinitățile le trăiești și le recunoști;
nu le justifici nici în Parnas.

autorul

Reproducerea de pe ambele coperte:
Rafael Sanzio - "PARNAS"
Palatul Vatican - Camerele Rafael

I. CEI CE M-AU ÎNTÂMPINAT

PORTRETUL COLECTIV AL CELOR CARE M-AU ÎNTÂMPINAT

Aveam cu ceva mai puțin de 17 ani și, după debutul cu o proză totalmente proletcultistă, reprezentam literatura nouă a Dobrogei. Nuvela respectivă îmi fusese selectată cu satisfacție din tot ce trimisesem la un concurs al Ministerului Artelor și revistei "*Flacăra*". Aveam acolo și alte proze, venind din ce-nvățasem din tradițiile literaturii dintotdeauna, calate pe sufletul meu si străine de politizare; unele au apărut mai târziu în volume ca „*Nopți dobrogene*" sau „*Dreptul la dragoste*" sau încorporate în romane ca „*Ochiu dracului*" ori „*Viața particulară a lui Constant Hagiu*". Dar, dintre ele, a triumfat nuvela despre o întrecere de depășire a normei pe șantierul naval, care depășește chiar și o aventură de dragoste. "*Patru sute la sută*" era o poveste foarte romanțioasă în care, pe măsură ce se iubeau mai mult, doi tineri îndrăgostiți realizau norme mai mari în producție.

Amorul și norma; mângâierea carnală și depășirea producției; declarația de dragoste și provocarea la întrecere socialistă; ascunsul în tufiș și ridicarea triumfătoare pe schele. Totul într-un crescendo glorios în care nu mai încăpeam de-atâta dragoste manifestată cu elan muncitoresc-revoluționar. Am fost mult lăudat atunci, spunându-se că este prima proză de dragoste de tip nou, tot așa cum confratele nostru Radu Cosașu era lăudat pentru volumul "*Slăvim Republica Populară Română*", Ion Băieșu debuta cu "*Ileana tractorista*", iar Francisc Munteanu cu povestirea "*Pompa*" într-o broșură ce popularizează omul nou ce face economii la CEC. Totul semăna perfect cu naivitatea agresivă a clipurilor publicitare de astăzi, bazate pe bani grei comerciali; numai că, pe atunci, se făcea comerț cu sufletele pentru a scrie o asemenea subliteratură.

Aceasta fiind, deci, proza mea selecționată cu succes revoluționar, ea a fost publicată cu tam-tam, ca o palmă la adresa inadaptabililor mai vârstnici, care scriau doar povești de dragoste lipsite de suflul elanului muncitoresc, ba chiar condamnabil burgheze ca la Ionel Teodoreanu sau, mai rău, ca Petre Bellu, scritorul proletar luat în brațe de politruci, dar care îi dezamăgise punând în aceeași oală a mahalalei vagabonzii, muncitorii și prostituatele. Îmi făcusem intrarea în redacții căpătând aripi realist-socialiste; îmi ascunsesem bine celelalte proze fiindu-mi rușine de apolitismul lor și, conform psihologiei succesului, i-am tras înainte cu din astea iar, dacă n-aș fi avut șansa sa fiu arestat și scos din circuit pentru câțiva ani, aș fi publicat atunci un volum care

s-ar vinde astăzi cu bani grei ca literatură umoristică rezultând din abordarea cu multă gravitate a învățăturii proletcultului pe care ne-o predau marii critici literari ai vremii. De atunci am rămas cu ideosincrazie pentru critica literară care nu vrea altceva decât să-l convertească pe scriitor la idei în care nu crede nici criticul, dar rostul său e să se laude că a produs acoliți. Iar, pe acea vreme, criticul nu se lăuda oriunde, ci la partidul care-i dădea funcții de conducere tot ca să ne-ncalece pe noi !…

În fine, cam așa am ajuns în lumea literară pe când eram încă minor, actele de constituire a Uniunii Scriitorilor din 1949 fiindu-i amânate de tribunal avocatului Șaraga, apropiat obștei ca fiind din familia fostului editor, pentru că era acolo și semnătura mea care nu împlinisem majoratul. Dar cinstea de a fi considerat coleg de breaslă de către toți acei minunați oameni de la care învățasem în lecturile mele adolescentine, nu mi-a fost retrasă și am combătut cot la cot cu ei. Ba, mai mult, am primit, în cadrul acelei Conferințe Naționale a scriitorilor, o misiune foarte importantă, pe care mi-am dus-o la îndeplinire cu cinste ți mândrie.

Misiunea venea din partea unui grup important de scriitori care, de abia mult mai târziu au fost demascați ca "*de concepție mic burgheză*", pe vremea aceea dându-li-se importanța cuvenită pentru votul care se aștepta de la ei. M-a nominalizat pentru aceasta Petre Bellu, autorul lumpen al best-sellerului mult mai valoros decât telenovelele de astăzi: "*Apărarea are cuvântul*" și m-au aprobat toți cei pe care-i admirasem în lecturile mele: Ionel Teodoreanu, Tudor Mușatescu, Mircea Ștefănescu, Radu Tudoran, etc. Petre Bellu mă cunoștea din Constanța unde fusese trimis să se reeduce moral prin coabitarea cu muncitorii de port, fapt pentru care îl întâlnisem în superbele spelunci unde beau acești reprezentanți de frunte ai clasei muncitoare de la al căror spirit revoluționar nici nu știam că el avea de învățat. Noi, puștii, puneam mână de la mână, sau ne lipeam de câte unul mai generos, fără să ne pese de teoria luptei de clasă dintre cârciumar și clienții lui credincioși. La marele Congres fondator de Uniune, însă, nenea Petre, cu lavaliera sa roșie luminându-i obrazul ofticos, nu mai era client de bombă portuară, ci de Athenée-Palace și, împreună cu confrații săi de cafenea: Tudor Mușatescu, Al Kirițescu, I.Peltz, umoriștii Ionel Pribeagu și Ionel Țăranu, dar și alții, tot neluați în seamă și marginalizați de noua critică cu tentă marxistă, precum Ionel Teodoreanu, cu mare camaraderie alături de George Lesnea, Adrian Maniu, Tudor Șoimaru, Uri Benador, Mihail Sorbul și prietenul său Alexandru Cazaban, formau un grup aparte, modest, de oameni care nu-ndrăzneau să se-nscrie la cuvânt de teama de a nu fi ținta analizelor proletare. Și, atunci, mi-au dat mie o însărcinare foarte onorantă pentru vârsta mea, în cadrul acelei Conferințe a tuturor scriitorilor adunați special pentru ca, prin avânt colectiv, să o transforme în Congres de Constituire a noii Uniuni cu carcter strict colhoznic.

Da: ei nu vorbeau, ei nu acționau, dar mă delegau pe mine, făcându-mă să fiu emoționat de câtă atenție mi se dădea și ce rol important puteam să joc în devenirea literară a noii obști. Așa că, am avut prilej prietenesc de a-i mărturisi

lui Teodoreanu că-l admiram nu numai eu, dar și tatăl meu și mama mea care aveau un raft de bibliotecă plin numai cu el, lui Tudorică Mușatescu faptul că, la orele de fizică, eu citeam pe sub pupitru "*Teatru de buzunar*", lui nea Dandu Kirițescu încercarea mea de a pune în scenă "*Nunta din Perugia*", iar lui Radu Tudoran faptul că mă delectasem cu un „*Port la răsărit*", al cărui titlu n-am reușit să-l pronunț în întregime pentru că el mi-a și pus mâna pe gură ca și cum era ceva de rușine, uitîndu-se speriat în jur să nu fie vreun politruc. Dar și eu m-am străduit să nu dezmint încrederea acestor mari autori și să-mi îndeplinesc îndatorirea cu onoare, recunoscător pentru faptul că mă considerau tânărul lor confrate.

Sarcina încredințată mie, era să fiu atent la sfârșitul ședințelor de dimineață și să o iau imediat la goană tăind pe străduțele dintre Brezoianu și palatul regal, să alerg până la Athenèe-Palace și să intru printre primii în marele salon rezervat nouă, observând locurile unde se așezau la masă preoți cumpătați, ca Galaction și Agârbiceanu (pentru că erau și unii mai puțin cumpătați - de altfel, chiar caterisiți, precum Ion Luca sau Damian Stănoiu, considerați periculoși pentru misiunea pe care o aveam eu) și, mai ales, unde se așezau doamne distinse ca Hortensia Papadat-Bengescu, Mărgărita Miller-Verghi, Claudia Millian, Sanda Movilă, Henriette-Ywonne Stahl, Ticu Arhip, Ada Orleanu, Ștefana Velisar-Teodoreanu, Lucreția Karnabatt din opera cărei mă obseda un titlu:"*Sexul de peste drum*". Lângă aceste doamne trebuia eu să mă așez cu promptitudine (dar nu cumva să las să fie acolo "din astea mai tinere obișnuite cu boema") și cel mult lângă preoții cumsecade, nu cei înrăiți la băutura boemă. De ce ? Ca să rezerv repede, oprindu-le pentru ei, pentru cei care mă trimiseseră, multe locuri în preajmă. Apoi ajungeau și domniile lor cu lejeră detașare, ocupau locurile păstrate de mine și formam împreună un pluton greu de dizlocat și puternic în acțiune. Grup compact, care nu mai participa la ședința de după amiază, deoarece se strângeau la noi toate sticlele lăsate neatinse de doamnele distinse și de abstinenți. Îl văd și acum pe Petre Bellu cum, încă de la friptură, zâmbind peste masă, întindea o lungă mână ciolănoasă întrebând grațios " Nu-i așa, doamna Claudia, că nu mai serviți ?" și înșfăca sticla așezând-o la picior. Tudor Mușatescu, boier, spunea chelnerului să debaraseze din fața doamnelor aducând către noi totul și chiar Ionel Teodoreanu, culant fiind ca avocat nestrâmtorat în boemă, intra camaraderește în joc, făcând-o pe Ștefana Velisar să conspire cu noi la adunarea proviziilor. Peltz mă felicita pentru orientare, bucurându-se că evitasem poetele mai tinere, care învățaseră să bea cot la cot ("le știu eu p'astea care-o fac pe boemele și sug tot !") , iar Ion Pribeagu, la cei un metru patruzeci cât avea și cu dioptriile sale imense, nu se lăsa până nu se-ntindea peste bustul monumentalei doamne Karnabatt, al cărei picior, numai, avea o circumferință cât lărgimea a trei ciorapi, peste sânii ei imenși (nu mai știu dacă el e autorul epigramei despre "*Sexul doamnei Karnabatt...*" întrebânduse mai departe dacă e mai bun "*peste drum, sau în pat*"), pentru a lua sticla începută, îndemnând-o pe romanciera cu gura micșorată prin desenul în ruj al buzelor, la abstinență: "vezi că trebuie să iei cuvântul în

ședința de după masă !"... Dar noi nu mai participam acolo ci, bine aprovizionați, rămâneam pe poziții. Cel mult Sorbul - cu autoritatea sa, permițându-și să-i amintească lui Agârbiceanu de ardeleanul său prieten apus (dar și pus la index, acum), Goga, citându-i celebrul vers:"*Bea și dumneata, părinte...*" - la gestul negativ al aceluia îi lua sticla, ne-o punea pe masă și pleca cu convingerea:" Știu că tot aicea vă găsesc" !... "Umblă să se-nsoare" - îl bârfea Cazaban în lipsă, ei fiind prieteni vechi, locuind ușă-n ușă, pornind împreună de-acasă, ca doi văduvoi și apărând împreună, întotdeauna, pe la unsprezece dimineața la Capșa. "Are una de la telefoane - ne informa el - răspunde la zero-trei, la informații și Sorbul o sună în fiecare zi de câteva ori cerându-i informații intime."... Amuzamentul pornea; Cazaban exagera, Teodoreanu povestea fermecător, Kirițescu comenta cu frază elegantă, Țăranu și Pribeagu făceau poante de revistă punctate de replicile liric-agramate în pur stil Mușatescu. Păstorel era pomenit în șoaptă fiindcă tocmai o pățise pentru anecdotele cu Zăroni, Pillat era evocat, Pas era apreciat pentru că nu se băga prea în față și făcea uneori bine confraților, Cezar Petrescu era iertat, Camil Petrescu era apreciat cu unele rezerve, despre Sadoveanu se spuneau complezențe schimbându-se priviri și pomenindu-se doar despre locotenentul său în masonerie Demostene Botez, A.Toma era disecat ca un cadavru proprii-zis. Atunci se întindea adevărata bârfă: superbă, generoasă, plină de înțepături fine și de parfum duios, amestec de savantă academie liberă și de gazetă vorbită paginându-se ad-hoc, cea care te face să nu dai cafeneaua literară pe trei universități ! Din păcate, dincolo, la ședință, tocmai împotriva acestei cafenele boeme se conspira, poate nedevoalat, dar cu intenția strictă a politrucilor de a ne-o transforma într-o disciplinată cantină respectând meniul fix al îndrumării de partid.

Seara, se adunau și mai tinerii: Fulga, Mărgeanu, Jianu, Tăutu, Tulbure, Mihu Dragomir, Geo Dumitrescu, Gellu Naum, Virgil Teodorescu, Cezar Drăgoi, Ion Th. Ilea, George Dan, Traian Coșovei, Vintilă Ornaru, Corlaciu, Davidoglu, Zincă… iar conu Alecu Șahighian, om de inimă dintre organizatori, avea grijă să nu ducem lipsă până la târzia oră a închiderii. Chiar și la vot, cu toate că Zaharia Stancu și-a dat seama și a amenințat că "închide caneaua", ne-am dus pe rând, ca să nu rămână locurile neîncălzite.

Poate că-mi amintesc acest modest amănunt al debutului meu în marea obște scriitoricească și cu îndreptățita duioșie față de memoria celor ce m-au adoptat generos printre ei. Dar, tocmai fiindcă erau acolo acei bărbați frumoși ai literelor române pe care eu îi cunoscusem mai înainte sub forma de raft de bibliotecă în fața căruia te închini, am și un gust amar amintindu-mi glasul lui Stancu, necontrolat în orgoliile puterii, care-i admonesta sacadat spunând că "închide caneaua". Desigur, era o încercare de glumă, anihilată de emoțiile sale electorale. Dar, să te exprimi astfel chiar în fața celor care fuseseră monumente pentru mine înainte de a le simți camaraderia cu care mă luau la masa lor ? !... Să te consideri șeful, ori vagmistrul lui Ionel Teodoreanu, al lui Tudor Mușatescu, Kirițescu, Cazaban, Sorbul și ceilalți, care formau la un loc

o întreagă istorie a literaturii ? Sau, poate chiar să vrei să le iei locul în paginile ei pentru că la tine e "caneaua" ? !... M-au tulburat foarte mult asemenea întrebări, chiar dacă mă consola gândul că-n istoria literaturii este loc pentru toți, numai chemare artistică să fie !

Dar vremurile acelea nu erau prielnice pentru aprecierea colegială, ci doar pentru încălecarea colegială. Partidul militarist, cu ierarhii dure, îi făcea pe unii să creadă că pot avea talent mai mult printr-o funcție mai mare. Asta, în cazul în care nu erau doar niște veleitari care, conștienți de micimea lor, credeau că astfel se pot afirma față de muze. De fapt, chiar prin asta se constituia plăcerea bolșevică de a ajunge în fruntea obștii: Să știi că tu ești acela care o face; sau, măcar că ești acela care poți spune că " închizi sau deschizi caneaua". E o plăcere pe care, cu toate orgoliile artistice firești, cu toate incantațiile intime prin care fiecare ne considerăm genial, cafeneaua literară, cu generozitatea ei egalizatoare pentru boem și boier, dar nici o dată egalitaristă în materie de operă aparținătoare fiecăruia, nu a cunoscut-o și nici nu a putut-o genera în democratismul ei artistic și-n libertatea afinităților elective prin care se formau grupurile literare, revistele, mișcările, în climatul artistic liber și natural. Dar colectivismul, înregimentarea sub imperiul unei teoretizări a superiorității îndrumării de partid în toate domeniile vieții (ceea ce, nu era altceva decât lingușeala față de cei care stăpâneau), au fracturat această tradiție contorsionând viața literară după poftele unora. Iar funcțiile din fruntea obștii, plăcerea de a ști că și tu măcar un deget pe "canea", era și o trambulină favorizatoare la care au râvnit mulți. Au râvnit și-au străduit îndeplinindu- și slugarnic sau perfid toate servituțile față de putere și nu întotdeauna întrebându-se dacă e bine sau rău pentru obște. Deoarece, esențialul era să faci două lucruri: plăcere sus și oarece servicii propriei tale persoane.

CEI PE CARE I-AM GĂSIT LA PUTERE

Interesul politic al includerii literaturii în aparatul prop.agit al demagogiei de partid țintea mult mai sus decât sfera acestei literaturi, pentru că lucrările de ficțiune, bine împinse și popularizate, treceau discret în domeniul nonficțional al istoriei. Deveneau istorie scrisă ți constituiau legenda unei activități revoluționare care, de fapt, nu existase ca atare, nu provenise din vreun ideal național sau din vreun impuls intern, ci se manifestase cel mult prin mărunte provocări cominternist-moscovite, cum s-a-ntâmplat cu așa zisa încăierare de la Tatar-Bunar și, cum, chiar în perioada de ascensiune a puterii comuniste, punctul de vedere oficial despre ce se întâmplase la atelierele CFR-Grivița în 1933 s-a schimbat total de vreo trei ori. Proslăviți la început și confecționându-li-se biografii sau intenții fictive, "eroi ai tineretului" precum Vasile Roaită sau Filimon Sârbu erau descoperiți apoi, când ceaușeștii trebuiau să fie unicii fruntași, drept agenți de siguranță, iar Ceaușecu a devenit cândva, prin nu știu ce fel de probe gazetărești, mentorul unui mare comitet național de luptă antifascistă din care făceau parte personalități importante ale vremii, pentru ca abia apoi să se constate că, la ora aceea, avea vreo cincisprezece ani.

Dar fapt este că partidul minuscul în perioada interbelică, menținut prin agenți străini care și ăia se lucrau ei între ei prin grijă stalinistă, voia să-și creeze legenda sa și avea pentru aceasta nevoie de imaginația scriitoricească. Măreței uniuni sovietice trebuia, de asemenea, să i se șteargă amprenta evidentă pe care o avea de pericol răsăritean la granițele bietei noastre țărișoare, schimbându-i imaginea din balaur în înger care ne apără de "pericolul occidental" și, ca metodă practică, a început să funcționeze acel "fond de comandă socială" în speranța îmbogățirii folclorului cu personaje bolșevice la care, apoi, istoricii să se poată referi ca la un fapt real. Așa apăruseră operele prosovietice ale lui Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Eusebiu Camilar, Geo Bogza, Zaharia Stancu, George Călinescu și alți „*coniferi ai literaturii*" cum le spunea un mare activist (Iosif Chișinevschi, un cârpaci de croitorie ghebos pe care, datorită înaltei funcții, Nina Cassian îl găsea sexi), care nu ajunsese la gradul intelectual de a-și da seama că voia să spună „corifei". Așa au apărut și înseilările românești semnate de Ion Călugăru, Ion Popescu-Puțuri, Moș Bâgu, Alexandru Jar și alții dintre care, pentru pitorescul macabru al alegerii pseudonimului, nu-l putem trece cu vederea pe Avram Goldemberg-Vaida. Acest bunicel pașnic, petrecându-și bătrânețile cu povestioare în care scria minciunele revoluționare pentru "educația tineretului", precum " *Școlarul roșu*"

sau "*Micul patriot*", fusese la viața lui un cunoscut terorist ieșean care luase parte la o tentativă de asasinare a lui A.G. Vaida, prim-ministru în perioade convulsionate precum 1919 și 1933. Ei bine, nici mai mult nici mai puțin, își luase pseudonimul de la propria sa victimă, semnând A.G. Vaida romane precum "*Soarele din anii grei*" și "*Anii mâniei*" scrise într-o relativă limbă română, rabotate și frezate în redacțiile editurilor, apoi impuse ca adevăruri istorice. Ceea ce este demonstrativ pentru critica literară și serviciile pe care aceasta le făcea falsificării istoriei în avantaj bolșevic, este faptul că, trecând peste lipsa de valoare literară a confecțiilor de gen A.G.Vaida, recunoaște exact ceea ce constituie minciuna: "valoarea documentară". Reputați critici subscriau astfel la minciună. Ba, chiar, ei erau cei care o impuneau.Iar, în alte cazuri, de ilegaliști sau activiști influenți de la care puteau căpăta sprijin, își arogau și dreptul de a batjocori valorile făcând din aceia mari scriitori. De atunci am rămas cu sechela de a-i disprețui, de a mă simți atacat de impertinența celor care fac serviciul de consemnare a actului literar cu convingerea perfidă că e la îndemâna lor să impună ce vor sau ce au ei interes. Ceea ce devine un blestem al vanităților acestei profesii, dar și un criteriu prin care îi decelezi ușor pe adevărații profesioniști ai judecății drepte.

Împărțindu-se afacerea pe căprării, cei citați mai sus dețineau monopolul "mișcării ilegale" aflată pe atunci sub jurisdicția cenzorului escroc, umflat ca istoric al neamului - Mihail Roller. Ei făceau caz de propria lor "experiență ilegală" depunând astfel mărturie că existase o mare mișcare PCR și lăsând pentru semnatari ca Marcel Breslașu sau Savin Bratu frimituri mai mici, din subordonatul UTC, precum romanțarea intensă a biografiilor lui Vasile Roaită, Donca Simo, Lazăr Grunberg care, după cum am spus, când au apărut pe firmament ceaușeștii, ca să rămână ei drept singurii eroi, au fost rași dintr-un condei cu tot cu autorii care ficționaseră. și, cum istoria se repetă, au apărut alți autori îndrumați să ficționeze despre personajele la modă, folosindu-li-se apoi opera întru răspândirea legendarelor acte de bărbăție de genul alegerii lui coana Leana drept "miss Munca" la un bal de mahala de prin 1939. Critica era monopolizată de Marcel Breazu și Ion Vitner cu "*Influența clasei muncitoare în opera lui Eminescu și Caragiale*", iar Crohmălniceanu venea tare din urmă cu "*ce ne-nvață tovarășul Malenkov*". Versuri și cântece pentru pace și pentru prietenie cu marea uniune sovietică erau scrise de mai toți poeții. Dar teritoriul se tot îngusta împingându-te spre imaginea realist-socialistă a prefacerilor muncitorești contemporane, care trebuia să constituie a doua parte a folclorului pregătitor de praf în ochii istoriei, deoarece se voiau cântați și diriguitorii prezenți ai "prefacerilor socialiste". Îndrumătorii artistici, adică cei care ajungeau la conducerea obștilor, aveau datoria de a drămui astfel banul de comandă socială încât să poată raporta că oamenii de artă conduși de ei se execută față de comenzile de partid. Pentru a "face slalom" printre îngrădirile politice, scriitorul avea nevoie de a fi stăpân pe încă o serie de modalități "artistice" decât cele ale prozei, poeziei sau dramaturgiei. Este vorba de arta strecurării și a capacității de studiu a breșelor pe care, oricât de totalitar se

dorea, sistemul tot le avea în imperfecțiunea sa. Breșe de natură umană, breșe privind psihologia cenzorilor, breșe constând în autoritatea persoanei respective sau a relațiilor suspuse pe care le putea invoca, sau breșe de natura strictă a profesiunii artistice, ținând de exprimarea esopică, de comunicarea criptică cu cititorul, de răstălmăcirea exact pe invers a situațiilor din viață pentru ca acesta să poată înțelege abordarea ironică a faptelor invocate, de metafora care conducea sibilinic în altă parte decât teza exprimată direct. O întreagă artă în plus, inutilă astăzi și inutilă în orice regim de gândire democratică, dar care lua ani buni de efort întru meșteșug, pierduți de artist pentru a-și putea scoate unele idei la lumină, deasupra obrocului unificator, colectivizant și egalizator care-l apăsa obligându-l să facă parte, cu supușenie absolută față de dirijor, din corul marxist-leninist care, obligatoriu, trebuia să aibă o singură voce. Care și ea, de fapt, nu avea decât rostul de a-l îngâna pe slăvitul politruc de frunte ce se prezenta ca un fel de solist, fie el Stalin, Gheorghiu, Ceaușescu sau, în cazurile celor mai mărunți dictatori, partidul fetișizat ca un idol, dar fiind compus, în fond, din câțiva cerberi cu vocație de slugi totalitare. Pentru a putea vorbi despre meritele vreunui înaintaș al nației, trebuia să pui alături și meritele comuniștilor, chiar dacă fuseseră inexistenți în epoca aceluia; am citat mai înainte titlul lui Ion Vitner în legătură cu Eminescu și Caragiale, dar putem cita zeci de lucrări în care Eminescu, sau Bălcescu, sau Mihai Viteazul ori chiar Burebista, duceau lupta de clasă și afirmau idealuri internaționaliste ca niște adevărați membri de partid bine școliți la învățământul seral de materialism dialectic și istoric. Poate din pricina aceasta, în instinctul intelectualului român din generația terorizată cu idealurile internaționaliste care, de fapt, nu erau altceva decât o pledoarie de a recunoaște supremația Moscovei, există multă circumspecție și față de cei care exagerează astăzi cu fetișul globalizării. Pe vremea aceea, exista chiar și expresia: "Au făcut și din Eminescu membru de partid". Iar noi, tinerii necopți care căscam gura la „*coniferii literaturii noastre noi*", învățam de la ei lecția stâlcirii literaturii pentru supraviețuirea scriitorului. Dar asta era o cale. Alta, cea prin care puteai să exprimi vreun punct de vedere critic era plasarea conflictului în lupta dintre "*bine și mai bine*", deoarece în raiul societății socialiste nu puteau exista tristețile, malversațiile și răul. Fiecare, în arta noastră mai mare sau mai modestă, cizelam asemenea modalități prin care să salvăm cât de cât efectul artistic, căutând până la epuizare diverse modalități prin care să eșapeze adevărul. Inventam comunistul cel bun care, până la urmă triumfând asupra comunistului celui rău, demonstra că, de fapt, acela nici nu era comunist, ci avea în suflet altfel de sentimente de clasă; îl cântam pe "regele soare" și ziceam că aceasta este metafora prin care-l vedem pe Ceaușescu, legam patriotismul de îndemnurile de partid pentru a putea exprima oarece sentimente naționale, evadam în literatura pentru copii unde atât esopismul cât și trăznăile suprarealiste mai puteau merge zicând că ne copilărim. Ar trebui scris cândva un manual cu toate metodele de eludare a cenzurii pe care le-a inventat imaginația scriitoricească pentru a supraviețui în acea jumătate de veac. Dar nu pentru

uzul altor generații, ci ca un monument al inutilității artistice ce-a irosit atâtea eforturi de inspirație și travaliu artistic prin care, dacă ar fi avut avantajul de-a respira într-o lume liberă, zeci și sute de artiști le-ar fi transformat în cine știe ce opere valoroase. Voi vorbi mai departe despre drama unor poeti ca Mihu Dragomir, Constant Tonegaru, Dimitrie Stelaru dar, din păcate, pentru răstimpul scurt pe care-l mai are generația mea de la viață, nu cred că ne putem permite noi munca la un asemenea imens inventar al inutilităților cu care ne-am pierdut timpul, realizarea acestuia rămânând în grija vreunui cercetător senin dintr-o generație viitoare, mai liniștită și mai fericită.

Dar si un alt inventar: Cel al poltroneriei publicistice prin care marii maestri ne dadeau exemplu de linguseala la adresa marii uniuni sovietice. Că au luat si ei exemplu de la case mai mari, de la laburistii englezi, pe care i-a fraierit însusi marele Lenin si de la gauchistii francezi, care o fac pe grozavii în speculatii de cafenea, dar au devenit sterili în practica sociala, e scuza lor !… Scuză ce li se admite numai pe jumatate pentru că, ei, aveau semnalul de alarma tras înca de Panait Istrati care, în „*Spovedania unui învins*" aratase cu mai bine de un deceniu în urma cât de putred e marul în viermănosul lui interior bolsevic. Nu; intersul de a se pune bine cu noua putere era mai mare si începea chiar de la înaltul corifeu care era Sadoveanu cu a sa „*Lumina vine de la rasarit*". El a luat și copanul cel gras, apoi au urmat toți cei cărora le rămăsesera mai micile ciosvârte. Dar asta ca publicistică. Literatura nu se prostituase încă, iar patiduleţul cerea insistent asa ceva, fiindca nu putea rămâne doar cu cele vreo 70 de pagini de proză modestă a unui Sahia invitat sa viziteze „primul stat al muncitorilor și țăranilor" cam în aceeasi perioada cu Panait Istrati, dar ne având demnitatea aceluia și lăsându-se cumparat. Moscova platea mii de gazetărași în întreaga lume ca sa-i laude politicile criminale. De la statele ocupate avea însa dreptul să ceară literatură substanțială, care să facă să dăinuie elogiul adus acelui tip, de fapt inexistent, de salvator gen *homo sovieticus,* opus profeților lumii.

Cel mai iute de mână, ajungând apoi și academician și autor cu șansa de a se da mai multă atenție romanului său "*1907*" decât "*Răscoale*i" a proaspăt decedatului Liviu Rebreanu, a fost maestrul Cezar Petrescu. În stilul său rapid, gazetăresc, el apare cu romanul "*Războiul lui Ion Săracu*" în care un țăran român e pus contra voinței lui să lupte împotriva bolșevicilor care-i vor binele și, până la urmă, chiar daca ocupaseră Basarabia și ne furaseră tezaurul, cum știa toată lumea, pe acest personaj îl fac fericit. Invidia politico-concurențială e mare. Sadoveanu scrâșneste din dinți și face doar o jumătate de compromis cu "*Păuna mică*", unde se oprește la descrierea încercării unui falanster. Dar pesemne că insistențele "comenzii sociale" sunt atât de tentante, iar succesul lui Cezar Petrescu e atât de demonstrativ, încât nu se lasă până nu-i preia schema și scrie și el un "*Mitrea Cocor*", personaj care e și mai recunoscator invadatorilor.

Acum, cu trei opere în proză (dacă îl punem la socoteală și pe Sahia cu cele 70-80 de pagini de "opere complete"), cu ceva folclor contrafăcut de abili

versificatori falsificatori în materie de etnografie, cu tradiție de poezie muncitorească de la cizmarul Neculuță la agentul sovietic Rudenco și cu niste poezele de mânie proletara pe care le scria strâmb A.Toma care șchiopata și la fizic și la vers. Le scria atunci, pe loc, la masa lui de director la Editura de Stat, antedatându-le și pretinzând că le scrisese de mult, dar le ascunsese de teama politiei burgheze în niște sticle îngropate în grădină. Urmau apoi traducerile de opere revoluționare: din Maiakovski făcute de Cicerone, din Petofi Sandor făcute de Jebeleanu și din Surkov de Maria Banus, plus pletora de poetaștri sovietici gen Lebedev-Cumaci, Djambul Djabaev, Dolmatovschi, Bill Beloțercovschi și alti practicanți ai limbilor neaglutinate din diferite republicuțe așa zise „autonome sovietice", traduceri care se recitau mult mai mult decât Coșbuc și Eminescu. Menționând lânga acestea un reportaj de Geo Bogza pe "*Meridiane sovietice*" si o piesă "*Iarbă rea*" de Aurel Baranga, ne dăm seama cum istoricii literari și educatorii vremii considerau că exista destulă literatură contemporană de învățat în școli, pentru a se scoate prin epurare toate manualele de mai înainte, cu toți autorii noștri de dinainte și de după primul război mondial, cu toată înflorirea interbelică de talie europeană a literaturii noastre. Adaugăm aici unele titluri ale volumelor de versuri bine răsplătite-n epocă: "*13 Decembrie*" de Victor Eftimiu, "*Sângele popoarelor*" de Radu Boureanu, "*Poeme pentru un ziar de perete*" de Marcel Breslașu, "*Vocea Americii*" de Aurel Baranga (din care-mi amintesc metafora:*"ca un șancru parfumat")*, "*Vânt de Martie*" (guvernul Groza de la 6 martie) si "*Ție-ți vorbesc Americă*" de Maria Banus, "*Doftana*" de Dumitru Corbea, "*Cântec pentru Legea cea Mare*" (Constitutia bolsevica) și "*Cântec pentru slava lui Gheorghi Dimitrov*" de Dan Deșliu, "*Primăvara în Valea Jiului*" de Mihnea Gheorghiu, "*Calea Griviței*" de Cicerone Theodorescu, "*Balada tovarășului căzut împărtind Scânteia în ilegalitate*" de Victor Tulbure, "*Poeme de pace și luptă*" de Eugen Jebeleanu, "*Zile slăvite*" de Eugen Frunză, "*Stelele păcii*" de Mihu Dragomir, "*Hai să ne-ntovărăsim, pământul să-l muncim*" de G. Talaz, "*Laude*" de Miron Radu Paraschivescu, "*Ilie Pintilie*" de Veronica Porumbacu, "*Poeme de zodie nouă*" de Camil Baltazar, "*În frunte comuniștii*" și "*Partidul m-a-nvățat*" de Mihai Beniuc, etc, etc.

Exista, așadar, literatură suficientă pentru ca toata scriitorimea să fie obligată să scrie la fel dacă voia să vadă lumina tiparului. "Răsplata jertfei patriotice" vine din plin: Conu Mihai ajunge atât de sus în ierarhia guvernării comuniste încât, spre deosebire de Groza care și-a păstrat aparențele de "*aliat*" și nu de partizan propriu-zis, Sadoveanu, chiar și de înmormântat, e înmormântat fără preoți.Cezar Petrescu are o pâine bună reeditându-i-se o parte din operă și traducând industrial romane-fluviu la editura "*Cartea rusă* ". Lui Miron Radu Paraschivescu i se dă "*Revista literară*", lui Cicerone "*Viața românească*", lui Jebeleanu "*Flacăra*" , iar Geo Bogza ajunge reporter-academician.

Se configurează și se structurează aparatul C.C. în domeniu fabricându-se (că asta era mai usor decât în beletristică), teoreticieni și critici marxisti; ba,

chiar fabricându-se și sefi de catedre universitare de literatură și estetică, fiind marginalizați și Călinescu și Vianu, cu toate că le cântaseră în strună liderilor de partid și consilierilor sovietici. Și, pentru că locurile sunt fixe și se ocupă, ne mai putându-se ajunge la ele decât prin îndepărtarea altora, începe întregul carusel al victimizărilor prin critica tovărășească din care, dacă nu erai arestat, scăpai în cel mai bun caz cu trimiterea la munca de jos, pe șantiere și în uzine ca să cunoști viata clasei muncitoare. Cât despre cei care rămăseseră într-adevăr pe dinafară, aceștia erau burghezia care trebuia târâtă în procese sau la canal, pentru cea mai nevinovată încercare de a continua cafeneaua literară în vreun cerc intim, altul decât cenaclurile muncitorești. Erau excluși, declarați indezirabili, decadenți, fasciști sau neprieteni ai măreței uniuni sovietice, precum, binențeles: Nichifor Crainic, Radu Gyr, Ion Petrovici, C. Noica, Nicolae Carandino, George Brătianu, până la Vladimir Streinu, Adrian Maniu, Neagu Rădulescu, Stefan Popescu, Petre Pandrea, Păstorel Teodoreanu, Vasile Voiculescu, Ion Marin Iovescu - care erau în închisoare. Mulți alții (cam vreo 60 de membri din circa 300 câti avea SSR după un calcul făcut cândva), au urmat mai târziu, până la destulă vreme după acel 1957 de la Budapesta. Dar și mai mulți aveau cărțile epurate și interdicție de publicare, sau erau demascați ca gândire burgheză și puși la index, precum Arghezi și Ionel Teodoreanu, sau Goga, Rebreanu, Gib Mihaescu, Panait Istrati și Victor Ion Popa, ne iertați nici în mormânt.

Așa se explică modul cum, autori care reușiseră să scoată câte o carte bună, dar neconformistă, trebuiau sa se salveze publicând repede o tâmpenie care sa placă criticilor îndrumatori de partid. Una dintre cărțile care au încheiat veacul Editurii Fundatiilor regale a fost „*Euridice*" a lui Petru Dumitriu care, om stapân pe condei fiind, s-a salvat repede scriind „*Nopțile din iunie*" despre colectivizare și, apoi, „monumentalul" roman al Canalului văzut fara crime și torturi, „*Drum fara pulbere*". Victor Tulbure, bine imprimat cu amprenta lui Radu Gyr, trece la „*Vioara rosie*", Tăutu, cu un debut superb tot la „Fundațiile regale" scrie marșuri pentru ostașul de tip nou folosind, în batjocură, dicteul automat: *(Tu să fii oștean de frunte/Sus, la regiment;/ Și să-nveți a ține arma/ Ca-n regulament !...").* Anatol Vieru, un compozitor de deosebit talent simfonic în anii conservatorului, uită de maestrul sau Mihai Jora care e pus la index si scrie muzica la celebrul refren „*Lui Stalin, Stalin, slavă-i cântăm/ Pe drumul lui mai mult ne-avântăm…*", iar batrânul maestru Ion Chirescu, prieten cu tata, m-a chemat la el si m-a rugat în secret sa-i fac niște versuri despre ceva nou, muncitoresc, la o melodie pe care el o scrisese inițial ca imn bisericesc, dar trebuia acum sa contribuie la repertoriul coral al sindicatelor, ca sa-si poata păstra rangul de profesor la Conservator. Pentru pictori era mai ușor deoarece păstrau pe pânză cromatica învățată și tușa personală căpătată prin talent, dar dădeau denumiri precum „*Portret de țesătoare fruntașa*", sau „*Înserare peste cartierul muncitoresc*" și scăpau basma curată. După ce a luat premiul de debut cu splendidul volum „*Libertatea de a trage cu pușca*",Geo Dumitrescu nu mai scria poezie deloc, parcă stând și pândind în tranșee vreun cotlon ca sa

scape de canonada criticilor care te căsăpeau imediat cu bisturie marxiste de fabricație sovietică. Iar noi, cei mai tineri, care abia acum luam aminte, trebuia să uităm că citiseram asemenea cărți și să intrăm în rândurile triumfatoare ale proletcultului urmând exemplul acestor înaintași, dacă ne doream a fi publicati.Era și aceasta o încercare de convertire bazată pe psihologia succesului !…

Ca un ultim sunet minor venit dintre plachetele unor poeți condamnați să și le ucidă în fașă, ca printr-un mister, mai reușeste să apară în 1948 "*La scara unu pe unu*" de Nina Cassian, contrazis, sau dezis, sau cu tribut plătit imediat de sărmana autoare prin cameleonicul-bolșevizant poem " *An viu 1917*" și carierist-autocritica declarație tot în versuri: "*Am fost un poet decadent".*

Unul dintre cei mai spectaculoși exibiționiști în materie de penitență a fost Zaharia Stancu, care striga, se tăvălea cerând iertare și își punea cenusă-n cap facându-și autocritica pentru faptul că n-a tras destul de vehement în burghezia interbelică fiindcă încă nu învățase încă marxism-leninism. Și chiar își nega în întregime opera de până atunci, făcând toate ghidușiile și salturile mortale posibile pentru o carieră de veleitar, cu toate că nimeni nu poate spune că nu-și avea, prin scrisul lui de până atunci, un locșor cucerit și meritat în literatură și ziaristică. Dar frica era mai mare când se conjuga cu dorința de a fi la putere într-o perioadă în care Blaga era acuzat de misticism, Ion Barbu era, pur și simplu, demolat și, alături de ei, multi alții, până la, cum am mai spus, propriul lor proletar Petre Bellu. El, sarmanul, credea ca i se vor răzbuna tinerețile chinuite de sărăcie prin afișarea la rever a secerii cu ciocanul; dar a fost alungat și i s-a topit romanul "*Pentru tine luptăm libertate*", calificat drept lumpen, care discrediteaza prin descrieri burgheze adevărata esență muncitorească ce nu poate fi decât "prosovietică". A murit de inimă rea ca scriitor proletar al carui condei nu putea să mintă în legătură cu realitațile pe care le trăise, dar care nu mai erau convenabile slugoilor moscoviți.

MIHU DRAGOMIR, SAU DESPRE MAREA DRAMĂ A POETULUI SUB VREMURI

Destinul bietului poet sub vremuri tulburi, obligat să moară îngropat în tăcere sau să se zbată respectând servituțile !… Memoria mea e bântuită mereu de două cazuri dramatice: Constant Tonegaru și Mihu Dragomir. La început, pornisem cu trei: li se adăuga și Dimitrie Stelaru care, însă, a avut norocul să supraviețuiască, apucând și vremuri când a mai reușit să publice câte ceva, cu toate că în aceste ultime opere - "*Oameni și flăcări*", "*Nemoarte*", "*Coloane*", "*Păsări incandescente*", "*Poeme dramatice*" - se simte cum i s-au pârlit aripile mari cu care-și pornise zborul poeziei. Pentru că, aceștia trei, porniseră cu aripi mari !... Unul, în condițiile umile, dar nu umilitoare, ale orașului de provincie. Fiindcă acest oraș era Brăila: Nu prea mare, dar cu afaceri active printre care se putea face gazetărie rentabilă ce te provincializa, clar, dacă nu reușeai să-și iei zborul. Dar și oraș de unde, dacă te gândeai la acest zbor, aveai perspectiva directă a europenismului lui Panait Istrati și Ilarie Voronca !… Ceilalți doi, erau umiliți de sărăcia cu care se răsfățau în cafeneaua bucureșteană, de unde puteai ajunge direct printre cei cu adevărat importanți. Stelaru născut în 1917, Tonegaru în 1919, Mihu tot în 1919. Primii doi scăpând de front și afirmându-se în perioada războiului, celălalt trimițând de pe front, atât cât putea, versuri revelatorii la Revista Fundațiilor Regale, apoi recondamnat la provincialismul său luminat în Brăila celor doi mari europeni pomeniși: Voronca și Panait Istrati și rupându-se de provincie doar prin adeziunea lirică la "realitățile socialiste". Toți trei cu un destin care-i făcea pe politruci să nu se mai satur a le găsi bube-n cap. Tonegaru a fost cel mai în grațiile călăului celui bun care i-a scurtat viața la 33 de ani, după o scurtă suferință de acuzații formulate ca "dușman al poeziei de tip nou". A murit într-o cruntă sărăcie, ca vânzător zilier la un aprozar, acuzat în principalul oficios literar că face speculă cu ulei vândut populației muncitoare. De fapt, trebuia anihilat pentru că, din micul său volum publicat în 1945 - "*Plantații*" - din originalitatea avangardismului său romantic altoit pe un evazionism modern de exotică rezonanță și incitând, chiar nemeditat, la imitare, lucru ce se-ntâmplă doar la stirpea marilor poeți - își trăgea seva poezia multor autori care au devenit de succes și literar și carierist. Ca-n multe destine boeme, Tonegaru a murit tânăr,

însă după ce-și scrijelase locul cu distincție pe răbojul poeziei: „*Moartea e un somn lung, un vis nesfârșit, /despotică dinspre Lună solia îi vine tăcut./ Oh, deznădejdea mea se aruncă nebună ca o lance/ în Luna rotundă și înverzită ca fața unui scut.../ ...Ei, Tonegaru, alhimist al clarurilor de platină,/ amintește-și de dansul de peste vămi, peste Zodii.../ dincolo de pulpe ferigele creșteau miraculos până la pieptul unde săltau două rodii./ Salomeea dănțuia lin pe întinse prerii/ Moartea e un somn nesfârșit, un vis lung;/ Despotică dinspre Lună solia îi vine tăcut,/ dincolo de pulpe, până la piept ierburile triste o ajung"…* Asemănător cu el, adică talentat inovator într-o anumită direcție literară, avea să dispară mai dramatic, deoarece a supraviețuit fizic dar nu și-a mai văzut nici un volum publicat, Dimitrie Ciurezu. Așa cum unii au preluat fără rușine din originalitatea avangardismului lui Tonegaru și din tentația lui spre exotic, din ruralismul frust al lui D. Ciurezu s-au înfruptat mulți potentați ai poeziei, care aveau interes ca el să fie uitat. și din Dimitrie Stelaru (care, ca și Tonegaru, își implica propriul nume-n metaforă: *"... până când, Dimtrie Stelaru,/ până când,/ înger vagabond și flămâmnd* ? !"... Sau: "*Doamne, Stelaru, Cristoase,/Sub banca din parc mai e loc/ și pentru obositele tale oase"), s*-a hrănit un întreg eșalon de poeți care, cândva, îi invidiau faima de poet proletar al cafenelei bucureștene iar, apoi, i-au dat în cap tocmai prin prefixul care-l caracteriza: "prolet", dar nu cu "ar" la urmă. Ci proletcultismul care l-a scos din viața publică punându-l la index pentru o vreme bună. Norocul lui e că a trăit și, pe lângă alte volume în care își pierduse suflul inițial, a reușit să publice în 1967 "*Mare incognitum*" - o selecție retrospectivă care arată de unde au supt destui dintre cei care o duseseră bine tot timpul: „*O simțeam printre degete, în inimă, pe gene,/ Când venea în odaie la mine, seara,/ Răsturnându-se pe masa de lucru, alene,/ Părul ei semăna cu ceara./ Felină, depărtată, totdeauna,/ Mai tristă, mai rece, până când, vai !/ Prietena mea luna nu mai era luna,/ Izvorau din ea alte luni, alte luni, un alai…*"

Drama cea mai gravă, însă, este drama lui Mihu Dragomir, care s-a tot pregătit cu sârg pentru marea poezie. A învățat-o, a aspirat, a tentat, a devenit un personaj fabulos de cult și de inventiv, dar s-a irosit în război, apoi în perioada când trebuia să-și pună cenușă-n cap pentru că a fost soldat al acestui război împotriva uniunii sovietice, dar și-n frenezia cu care s-a dedicat "literaturii vieții noi". Pentru că, atunci când s-a văzut republicat, a trebuit să-și răscumpere mereu nesemnificativele detalii biografice ale unui fel de îrudire cu Nae Ionescu, prin declarații prozodice de fidelitate la marxism-leninism și, în mod fatal, a părăsit această viață tocmai când ajunsese la un liman în care și-ar fi putut realiza arta poetică așa cum aspirase. Nu a mai apucat s-o realizeze pentru sine personal, dar a împrăștiat-o cu generozitate la zeci de poeți pe care i-a lansat și i-a format în jurul său conducând "*Tânărul scriitor*", inițiind și conducând "*Luceafărul*" și, chiar în perioade mai nesigure pentru el, neabandonând niciodată rubrica săptămânală a debuturilor: "*Dintre sute de catarge*". Drama lui Mihu e imensă pentru că n-a mai apucat să spună exact cele ce, noi care l-am cunoscut, știm că avea de spus în poezie. A murit tocmai

înainte de unul dintre momentele de relaxare ale anilor '60-'70 când mulți poeți au reușit să se întoarcă la uneltele lor adevărate. Fatalitatea unei scurte ținășniri în limitele admise de oficialitate și impuse de demagogia momentului, i-au distrus imaginea bine pregătită pentru o istorie a poeziei majore în care intra, parcă la braț cu Panait Istrati, care i-o insinuase-n suflet pe Chira-Chiralina:

Se-nvolbură de-o noapte mahalaua,
scâncește-a nerăbdare și-a iubit;
prin lut, raza de iarbă-și cheamă steaua,
prin mine-aleargă-un cânt nedeslușit.
Să nu m-aștepți, iubito, astă seară,
Tu culcă-te, și ușa poți s-o-ncui,
E vorba iar să vină-o primăvară,
și n-o mai las acuma nimănui...

Aparențele sinucigașe ale opțiunilor sau obligațiilor lui conjuncturale l-au distrus ca pe alți câțiva posibili mari poeți ai secolului trecut. Toate visurile noastre, ale celor din jur, în legătură cu un magister poeticus care s-ar fi chemat Mihu Dragomir, magister din rafinamentul și inventivitatea căruia mulți și-au construit opera, poartă epitaful distihului său din poemul intitulat "*Om*":

"Mi-am aruncat chiar viața pe-un talger de cântar,
Am socotit-o strâmbă, și-am început-o iar..." !

Ar fi fost mult mai bine pentru destinul său literar să nu fi avut ocazia a scrie asemenea versuri, chiar dacă, în impecabila lor ținută artistică, sunt zguduitoare ca mărturie. Sunt convins că, prin începuturile sale sub semnul marii poezii moderne, prin reconstituirea (care nu s-a mai putut face în postumele din "*Minutar peste netimp*") de către el însuși a volumului pierdut pe front pe care-l pregătea pentru Editura Fundațiilor regale conform unei scrisori elogioase primite de la Petru Comarnescu, prin tot ceea ce ar fi reușit să dea într-un climat de mai largă respirație poetică, Mihu Dragomir și-ar fi putut consolida o operă deosebit de consistentă. Garanta aceasta atât personalitatea sa sigură, de mare om de cultură, cât și modul în care, ca nimeni altul, a ținut să încurajeze și să formeze aproape întreaga generație de poeți care i-a urmat și, cu care, dacă ar fi trăit, ar fi defilat atât de frumos în parada poeziei adevărate care s-a dovedit chiar în acei ani că se putea scrie. Își demonstrase în decursul vieții calitatea de dăruit făcător de reviste literare, iar ultimul volum - " *Șarpele fantastic*", 1965 - arată limpede revenirea poetului la expresia adevăratei sale vocații, la uneltele sale autentice. Din păcate, tocmai atunci a murit. Nu putem culpabiliza pe nimeni în legătură cu unele opțiuni de moment ale poetului spulberat de vânturi mai puternice decât mesajul său; consemnăm doar epoca și presiunile ei asupra intimităților unui destin poetic *ce s-ar fi dorit carte deschisă:*

A venit și seara
Când te gândesc ca pe-o carte.
Te gândesc, și pot să te las deoparte.
E-o seară cu ace de gheață,
Când nu știi de-i seară sau dimineață,
E-o seară atât de a mea
încât mă sufoc de mine în ea.
Numai pe mine
nu pot să mă gândesc ca pe-o carte
pe care-o-nchizi, și o lași deoparte...

Sunt fericiți cei care și-au salvat opera în acele condiții. Și, chiar cei care nu și-au lăsat vocația să trândăvească sunt mai credibili decât cei care se trezesc astăzi fără operă, pretinzându-și meritul că au refuzat să scrie. Asupra unor asemenea condiții, fiecare poate reveni și se poate reabilita ca-n convertirea creștină, care se justifică prin sentimente chiar mai puternice decât credința inițială moștenită prin Duh. Creștinismul dezaprobă sinuciderea, deoarece omul nu are voie să-și ia ceea ce nu-și poate da. Nu-i cred pe cei care se laudă că-n mod voit și-au îngropat talentul, dar cred în autojustificarea prin care aceștia se mint pe ei înșiși. Opțiunea la lene poate fi la fel de bine înțeleasă temporar, ca și opțiunea lui Mihu, tot temporară, pentru o anumită decădere din propria sa poezie. Fiecare om crede că are viața mai lungă și că are vreme să recupereze ceea ce n-a făcut la timp sau timpul l-a îndepărtat de la a face. Cu destinul, însă, nu ne putem juca; deoarece neantul lui poate deveni o tragedie, precum în cazul (ne) afirmării adevăratei personalități a lui Mihu Dragomir, care a murit trist și nerealizat, adulat de unii, precum poetul Niculae Stoian și trădat de alșii precum criticul Dodu-Bălan, oameni pe care-i crescuse cu pritenie și, către care, poezia lui striga dramatic:

„...Prientenul plecat-a pe când mi-era mai greu,
Dar tot prietenia-i la masa mea mereu !"

CONDAMNAREA ȘI AUTODAMNAREA LUI PETRU DUMITRIU

Aveam o admirație deosebită pentru domn' Petru. Nu numai eu, ci toată generația mea. O admirație atât de mare încât, după ce s-a despărțit de Henriette Ywonne Stahl despre care se spunea că-i dădea experimentate sfaturi literare, în momentul când a apărut cu tânăra sa soție la barul "*Lido*" formând un cuplu superb, Fănuș Neagu a fost atât de emoționat încât, sărutându-i mâna doamnei, s-a grăbit să le-o prezinte și pe fufa care era cu noi la masă. Bine-nțeles că, băiat de bun simț fiind, Fănuș nu și-a iertat gafa și n-a putut uita multă vreme gestul seniorial cu care boierul a aprobat din cap prezentarea, fără să-ntindă femeii mâna.

Îl admiram pe domn' Petru și pentru ce scria și pentru modul nobiliar în care frecventa boema, la fel ca un alt mare artist boer care era Pallady. Îl admiram încă de pe vremea Canalului despre care el a scris la aceeași "comandă socială" care, pe tatăl meu și pe frații lui îi trimisese cu "*60 de luni pedeapsă administrativă*" în lagărul de la Capul Midia - ceea ce însemna fără proces și fără instanță de judecată, măsură totalitară care încerca să facă pulbere o veche familie de intelectuali. La aceeași "comandă socială", deci, care pe unii îi umplea cu bani iar pe alții cu luni de lagăr, domn'Petru scrisese "*Drum fără pulbere*", ceea ce însemna că ni se legau într-un fel destinele, mai ales că, pentru scurt timp, fusesem și eu alături de ai mei la Canal. și, totuși, când îl auzeam cum îi punea la punct pe proletcultiți cu autoritatea ținutei sale și fizice și literare, noi, tinerii scriitori, îl iubeam. A fost primul care ne-a dat curaj în materie de dicteu al inspirației care depășește condițiile inginerești ale riglei de calcul și pe cele fiziocratice ale analizelor medicale și chiar pe cele arhitecturale ale armoniei, venind dintr-o comunicare transcendentă a artistului, care ține numai și numai de inspirația sa. Era vremea când totul ajungea cel mult până la regulile meticulos ordonate ale lui Stanislavski sau la lecțiile de desen după natură ale lui Repin, ceea ce reducea totul într-un gen de materialism primitiv explicabil până la ultima virgulă, sau trasabil grafic până la ultimul fir de păr, la meșteșugul care se învață cu manual de utilizare. Ov.S. Crohmălniceanu critica descrierea unui interior din "*Bijuterii de familie*" unde se menționează lumina unei veioze filtrată prin abajurul verde. "De ce ai ales tocmai culoarea verde la abajur ?"- îl întreba criticul cu formație politehnică.

Iar domn'Petru îi spunea: "Du-te și-nvață literatură !"... Ceva mai târziu, invitat să expună la Moscova, pictorul Corneliu Baba făcea un chef de pomină cu colegii lui sovietici, mari pictori conformiști care nu-nțelegeau moderna tușă nervoasă prin care el răstălmăcea stări și sentimente ca nici un alt portretist. Se-mbătau, se certau pe criterii estetice și, intrigați, marii maeștri clasicizanți îl trăgeau pe Baba lângă una dintre propriile sale pânze și, pipăind cu degetele portretul care, de aproape, li se părea monstruos, îl întrebau: "Unde sunt ochii ? Nu se vede nici pupila, nici irisul, nici genele !"... Corneliu Baba îi lua de guler doi căte doi pe marii academicieni continuatori ai venerabilei picturi ruse, îi trăgea zece metri mai în spate și le-arăta: "Uite ochii; uite-le culoarea; uite lumina din ei !". Iar academicienii se frecau la proprii lor ochi privind minunea; pentru că, de acolo de unde îi făcea să privească artistul, portretul avea și ochi și tot ce trebuia, plus o incandescență care nici măcar nu se remarca de aproape. Se frecau la ochi, recunoșteau că e adevărat, dar mai trăgeau o vodcă și iar se repezeau lângă pânză privind-o cu lupa. și nedescoperind nici un contur adevărat și nici un fir de păr din gene bine fotografiat, iarăși exclamau, sărmanii academiți ai fotografismului: "Nu; n-are ochi !"... Baba îi trăgea din nou la distanța cuvenită și, tot așa, până căpeau sub masă într-o cu adevărat eseniană *Moscovă cârciumărească*...

La Consfatuirea tinerilor scriitori, care avea loc în aula de lemn natur a Bibliotecii Universitare din fața căreia dispăruse superba statuie ecvestră a lui Carol I făcută de Mestrovici, Haralamb Zincă fiind pe atunci încărcat cu patosul revoluționar al ucenicului de frizerie care încă nu începuse să scrie popularele sale romane polițiste, îl interpela pe Petru Dumitriu în legătură cu descrierea clasei muncitoare în masivul roman "*Drum fără pulbere*" , ale cărui concesii de la adevărul artistic nu i se păreau suficiente pentru că, un mecanic stahanovist descris ca lider muncitoresc, stând de vorbă cu cineva, scoate din buzunar o batistă murdară. "De ce murdară ?" - întreba Zincă mânat de proletare angoase estetice. La care, privind întreaga sală, domn'Petru ne întreabă pe noi: "Credeți că e cazul să răspund ? !" - și trece mai departe cu mersul său seniorial prin literatură, convingându-ne cu asemenea mici amănunte că artistul este stăpânul operei sale și că orice adjectiv îi aparține. Adică: vine de la el, este dreptul său de artist și are răspundere asupra lui.

Așa că - zic eu - are răspundere și asupra concesiilor pe care le face ca să-și vadă opera tipărită, pentru că opera aceea așa rămâne și, odată făcută publică, decade sau se menține de la sine, nemaiavând nevoie de explicațiile ulterioare ale artistului. Zic eu aceasta, recunoscând că sunt om cu viață trecătoare și nu-mi convine nici să tac murind, nici să mor tăcând, iar viața aceea trebuie s-o trăiesc așa cum mi-e dat și pe ce lume mi-e dat să trăiesc. Sunt om și nu-mi convine să mă trec de pe lumea asta tăcând, numai pentru că sunt în dezacord cu cel care mă stăpânește. Ci mă zbat pentru a mă exprima. Îmi caut portițele mele de exprimare și sunt în stare chiar să fac compromisuri pentru a exprima măcar câte ceva din ceea ce simt, dacă soarta mi-a fost nefastă și m-a aruncat sub obrocul unei dictaturi. Unii, poate, au firea tare, gata să

moară cu ceilalți de gât. Am avut și eu în familie asemenea oameni pe care îi venerez. Dar, oare, trebuie să condamnăm, sau să ne autocondamnăm dacă am fost mai puțin temerari și am crezut că putem găsi exprimarea esopică pentru a spune ceea ce voim ? ! Oare nu există pe lume dreptul la manifestare al oricărei persoane, în orice fel de condiții ? Pentru cel care a ales calea tăcerii, a fost dreptul său de persoană umană să o facă. Dreptul său inalienabil; deoarece, altfel, cineva l-ar putea acuza de lașitate. Dar tot astfel au și alții dreptul lor inalienabil la a se manifesta și a se exprima ți a fost dreptul unora de a căuta acele căi prin care-și puteau comunica trăirea ori căutările artistice. Iar căile respective erau diverse, pentru că orice societate îți are fisurile sale, iar istoria luptei de rafinată inteligență dintre autor și cenzură nu este deloc nouă. În decursul vremurilor, sub autocrații și dictaturi, dar mai ales sub dictatura autocrației comuniste (din care făceau parte, ca mentalitate și cei care-i puneau asemenea întrebări lui Petru Dumitriu) artiștii au născocit sau chiar au creat zeci de modalități ca să poată comunica unele idei publicului lor. Domn'Petru, Petru Dumitriu, s-a speriat pe bună dreptate de asemenea condiții și având, spre deosebire de alții, posibilitățile necesare, „a ales libertatea", după cum suna un slogan la modă. Lăsându-se aici înjurat exact de cei cu care dirijase alături destinele literaturii ghidate printre baionete spre realismul socialist, el a ajuns în occident continuându-și acolo destinul literar. Îmi amintesc de o vehementă ședință de condamnare în sala oglizilor din casa Monteoru unde ființa și încă ființează Uniunea Scriitorilor, în prezidul căreia triumfa dușmanul său Beniuc, care-i ajungea cu înălțimea cam până la prohab (vom povesti mai încolo), dar acuza cea mai gravă a rostit-o Nagy Istvan. Neștiind ungurește nu știu nici acum ce valoare aveau acești colegi ai noștri aleși în conducere nu dintre cei mai buni, ci dintre cei mai slugarnici, dar cunosc bine anecdotele cu acest meseriaș ungur proclamat lider al lor în literatura română: Era cel care ne făcea plăcerea (sper că nu naționalistă) de a ne stâlci limba cu dezinvoltură.

De la el a venit celebra invitație reporterticească: "Veniți, tovarăși la Clujul nostru socialiste se vedeți cum se cațere eroici muncitori pe schelete și torne betonus pe schelete ca se iese blocuri pentru copilași-pionir, fericite chind schelete cade și remine in marmure intregul muncaș-cartierul"... Ei bine, spre satisfacția perfidului pitic Beniuc ce prezida adunarea, rechizitoriul - și zău că nu știu de ce - cel mai drastic a fost rostit de Nagy Istvan a cărui origină îl făcea ceva mai occidental decât noi, dar proletcultismul îl trăgea mult mai spre răsărit decât pe noi. S-a ridicat cu mânie proletară și a proclamat: "Ceste individu sugind ca o șarpe la sinul nostra, in mijlocul de la noi, acum injure la dragul tovoraș Gheorghiu, zice curve la fetele-copilașii sele, și ie sinecure de la spionaje oficine burgheze"... Să-i dea Dumnezeu sănătate lui domn'Petru cu banii pe care i-a luat sau nu i-a luat dar, recunosc, la starea lui: de a-i putea îmbrobodi pe Chivu Stoica și pe Răutu aici, dar și a fi capabil să scrie în vreo două limbi de circulație europeană, care dintre noi n-ar fi făcut la fel pe vremea când, ca să obții o viză de ieșire până-n Bulgaria erai puricat la sânge ? !

Acesta a fost destinul lui, cuprinzând ți riscul de a nu mai fi citit de ai tăi,

cei de care depinzi nu numai ca limbă, ci ți ca existență și experiență de viață. Pentru că, indiferent de succesele dinafară - și acelea minate oarecum prin dependența tematică a majorității prozatorilor de universul inițial - aici, în țară, aparatul represiv a avut destulă grijă ca să-l facă inexistent. Drumul lui era bine marcat în așa fel încât fie ajungea la o recunoaștere universală, fie capota prin dispariția din universul propriei sale societăți. Experiența unor mari scriitori ruși, de la Alexei Tolstoi și Ehremburg la Soljenițin, care au căpătat statutul de inadaptabili occidentali și nu și-au dorit altceva decât să se întoarcă la ai lor, e elocventă.

În vremea aceasta, Marin Preda, obligat de limba Moromeților lui pentru care scria dar, din păcate, și în care scria, căuta paleativele locale prin care să-și poată afirma adevărul artistic. și, din fericire, tot crescendoul operei lui, toată popularitatea lui, toată căutarea operei lui și toate referirile la ea pe care le impune istoria, confirmă faptul că a reușit. Pe un drum mai greu, desigur. Drumul căutării permanente a supapelor prin care poți respira sub obrocul totalitarist. Dar și drumul găsirii acestora, a unei mereu reînnoite găsiri și regăsiri de sine, prin faptul că, răi-buni cum erau, te aflai în mijlocul alor tăi, găseai printre ei oameni care să te înțeleagă și chiar unii care să-și priceapă toate sensurile. Adică beneficiind de mijloacele de comunicare, chiar absconse, pe care te străduiai să le inventezi. Beneficiind cu satisfacții secrete și angrenându-te în sisifica străduință de a inventa noi modalități, care atunci și se păreau"artistice" dar care, înafară de satisfacția comunicării cu congenerii tăi, își lasă astăzi gustul amar al efortului inutil față de veșnicia artei.

Ceea ce se practica și, chiar dacă nu erau făcute cu intenție, se descoperea de către vigilența cenzurii erau așa numitele "șopârle". Ele deveniseră rodul unei competiții permanente dintre cenzor și cenzurat, iar publicul le primea cu mare satisfacție complice. Faptul de a strecura o șopârlă ne făcea fericiți, ca și cum am fi reușit să tipărim o întreagă carte necenzurată. A fost acesta un exercițiu întreg al generației noastre, chiar dacă acum, când am ajuns la un liman democratic, rostul lui ni se pare gratuit. Domn'Petru a avut și aici oportunitatea de a se orienta spre o temă agreată de politruci: „critica societăților trecute" și a scris „*Cronica de familie*" cu care a repurtat un binemeritat succes făcând destul de puține concesii, dar a avut și șansa de a ajunge în occident. Deci, a ajuns la un liman visat de mulți, încă înainte de mijlocul vieții sale și a avut vreme să-și completeze opera cu ce-a vrut. Din pricina aceasta nu înțeleg și n-am să pot înțelege niciodată strigătul său dramatic dintr-un ultim interviu, jeluirea sa acuzatoare la sfârșitul vieții dezicându-se de propria sa operă prin afirmația că cele ce apar în prima parte a operei sale *"...negru, întunecat, dobitoc, rău, bou, câine..."* ar fi numai și numai: *"... opera partidului comunist și a imperialismului istoric rusesc..."* în vreme ce, lui, ca autor care a semnat, totuși, întregul cărților și a încasat onorariul integral, îi aparțin numai: *"...personajele, viața, mișcarea din carte..."* ! Îmi exprim surprinderea față de lamentoul disperat cu ceea ce este *"...negru, întunecat, rău, etc."* și nu-i aparține. Nu-l acuz pentru așa ceva și nici măcar nu-l contrazic. Imixtiunea, în opera de

artă care este atât de personală, poate fi catalogată o crimă pentru cei care o inițiază și persevereză în practicarea ei. Dar aici este vorba de o perfidie mai mare. Este vorba de ingineria genetică pe care bolșevismul a încercat-o cu popoare întregi, schilodind personalitatea ființei umane, făcând-o prin colectivismul foamei și polițismului supusă și lipsită de inițiativă, decăzând-o din drepturi și, mai ales din aspirații. Este drama unei întregi părți din omenire care am impresia că încă se mai petrece și astăzi în anumite spații și, din păcate, monopolismul sau mafiotismul o încearcă și cu alte metode.

Minat și subminat în propria sa experiență, scriitorul trebuie să strige, nu să se lamenteze, să devină glas public, nu să se justifice; mai ales când, față de alții care-au trebuit să tacă și să-nghită, el a avut satisfacția, vorba lui Nagy Pișta: "se zice curve la fetele-copilași lui dragul tovoraș Gheorghiu". Păi, dacă ar mai fi adăstat pe aici, ehe, monșer, vorba lui Preda - ce-ar mai fi putut spune de coana Leana, de toate servitoarele ei aduse-n cepeex, de copii de bani gata ai tuturor acestora care deveniseră o castă în slujba familiei care o nășea, de cursa specială București-Bangkok care aducea orhidee pentru cabinetul doi, de toți parveniții județelor care furau producții întregi ca să le ofere cadou "tovarășilor", de magazinele speciale cu prețuri derizorii pentru cei cu lefurile cele mai mari, de toată mârlănia parvenită a familiilor din nomenklatură, care-și răsfrânge și astăzi caimacul ei de cinic prost gust asupra "tranziției" unei famelice societăți ! ?...

Nu îndrăznesc să comentez lamentoul lui domn' Petru dar, în aceste sunete timide nu-i mai recunosc monumentalitatea pe care i-o admiram odinioară. Mă tem de faptul că mult mai tristă e soarta altora: a celor care n-au mai apucat să- și completeze opera. Am vorbit, într-o altă evocare despre Mihu Dragomir care ar fi putut deveni un poet foarte mare, dar nu a avut timp să-și trăiască decât perioada proletcultistă și cea a micului dezgheț emfatic de după aceea. De ce, adică, numai la pictori să vorbim despre "*perioade*", iar la servituțile, căutările și descoperirile pe care le presupune literatura, nu ? !... Iată cazul Petru Dumitriu care este elocvent din acest punct de vedere, putând fi analizat și catalogat de istoria literară foarte limpede, obiectiv, fără acuză, ranchună, invidie și nici măcar lamento personal sau dezicere Cum, fățarnic și carierist, se dezicea de propria sa operă de dinainte de socialism, în perioada sa cea mai demagogică, Zaharia Stancu. Micul articol de dicționar literar ar putea suna astfel: *Prozator viguros și productiv, Petru Dumitriu își desfășoară opera în cel puțin patru perioade artistice. Una*

meditativă, prin debutul cu "Euridice", o a doua proletcultistă cu "Nopțile din iunie" și "Drum fără pulbere", o a treia academic- barocă, de revenire fastuoasă la filoanele unei literaturi tradiționale de înaltă experiență prin "Cronică de familie" și o perioadă occidentală care nu știm în ce subperioade să o împățim deoarece nu cunoaștem întreaga operă. Aici, formula obiectivă de articol de dicționar, ar mai permite adăugarea cu literă mai mică a paragrafului care consemnează "alte opere", adică cele neidentificate de istoriograf la perioadele respective. În cazul lui domn' Petru, înafara altora

din perioada occidentală despre care n-avem informații, ar putea fi menționată neapăruta (sau, cel puțin, nedifuzata) "*Biografii contemporane*" scrisă, chiar dacă nu și semnată, în colaborarea prietenească cu Leonte Răutu, personaj nomenklaturist aflat pe atunci în plină ascensiune. Numai într-o asemenea obiectivitate, fără a ne acuza reciproc sau a ne autoacuza, fără a da vina pe istorie sau a o chema în ajutorul nostru (că ea tot nu vine, ci își păstrează cu sfințenie rolul de judecător) se poate crea imaginea reală a continuității unei literaturi, cu toate meandrele, binențeles, la care e supus artistul.

Așadar, au vrut sau n-au vrut oficialii să-l scoată din istoria literaturii române, a vrut ori n-a vrut el, la sfârșitul vieții, să-și recunoască locul adevărat și nu doar porțiunea convenabilă, Petru Dumitriu va fi o figură memorabilă și cu totul marcantă pentru un viitor istoriograf de talia lui Călinescu, o personalitate accentuată a literelor române, cu o boierie de bună calitate și în existență și în scris. Iar, ca anecdotică, el este cel care, certându-se cu atotputernicul Beniuc în Biroul de conducere al Uniunii Scriitorilor, i-a spus piticului dictator: "Urcă-te pe scaun să-ți dau două perechi de palme !"... Pe criticul său Crohmălniceanu, care-i căuta nod marxist în estetica papurei sale, l-a pedepsit mai rău: Petru ajunsese mare și important. Crohmălniceanu îl lăuda de zor dar nu reușea să-l împace. Veronica Porumbacu s-a oferit să intermedieze această împăcare aducându-i teancul de elogii semnate de critic. Petru s-a îmbunat spunând:"Bine; fie !... Zi-i că-l invit de revelion la mine. Dar să aibă smoking, că eu primesc numai lume bună !"... Veronica a transmis. Croh a intrat în alertă. Croitorul Stoica de pe Calea Victoriei i-a probat de zece ori smokingul până l-a mulat pe spinarea sa cam adusă și, conform invitației, cu zece minute înainte de miezul nopții, Crohmălniceanu suna la ușa lui Petru Dumitriu. A deschis un valet, i-a cerut numele să-l anunțe și i-a închis ușa-n nas. Între timp s-au stins luminile și Crohmălniceanu a întâmpinat noul an pe scara de bloc, în întuneric. Apoi, a tot așteptat ascultând ecourile petrecerii dinăuntru. Când și-a pierdut răbdarea, a început să sune. Valetul a deschis, i-a cerut din nou numele să-l anunțe, a închis și s-a lăsat iarăși așteptat în vreme ce, înăuntru, petrecerea se întețea. La a treia sonerie a fost parcă mai grațios spunând "Stați să-l întreb pe domnu...", după care a mai durat un sfert de oră și a venit cu răspunsul: " Nu vă supărați, dar domnul a zis că nu primește colindători de limba idiș" !...

Petru Dumitriu a lăsat în urma sa un gol prin care, ca un dribleur de talent, a apărut Eugen Barbu; și el ajungând foarte repede în conflict cu Crohmălniceanu căruia îi plăcea atât de mult să dea lecții încât, atunci când nu i-a mai mers cu lecțiile marxiste (am spus: azi ar fi fost de cartea recordurilor fiindcă, după moartea lui Stalin, s-a adaptat prompt modificând formula: „*asa cum ne învață tovarășul Malenkov*"), a întors macazul cu 180 de grade cameleonice dând lecții de estetism foarte cosmopolit. Barbu a apărut întâi cumințel, cu niște nuvele muncitorești, apoi a trecut și la niște povestiri sportive care nu deranjau, apoi a scris romanul "*Unsprezece*" salutat cu frăție socialistă ca fiind primul roman sportiv din literatura română slăvind ideea

sindicală a sportului de masă… Pentru ca, la rândul său să prindă momentul. și să le trântească deodată "*Groapa*", care i-a speriat pe toți de biciul partidului-părinte.

MARIN PREDA ȘI MODUL CUM POȚI REZISTA SUB VREMURI

Pentru anii în care literatura nu se concepea altfel decât înregimentată și îndrumată, folosindu-se „pârghia economică" adică sacul de bani pus la comun și administrat de politruci asemănători în obște micilor dictatori locali care păstoreau regiunile sau județele și făcând parte cu aceia din nomenclatura care trebuia să impună „cuvântul partidului", cel mai semnificativ act de glorie literară mi se pare al lui Marin Preda. A cărui fibră tenace, pe care acum o putem numi "*moromețiană*" după propria-i inspirație, a dus chiar la creerea unui capitol important de istorie a prozei românești, pe care o constituie opera lui. Memorabilul său volum "*Întâlnirea din pământuri*" apucase să apară printre ultimele tipărituri girate de vechea editură "*Cartea românească*", unde se mai respecta procedeul vechi al neimixtiunii editorului în text. Adică, încă nu începuse conformismul demagogic, iar originalitatea acestui debut, dacă nu-l consacrase pe autor, oricum, fixase o imagine clară a dimensiunilor literare spre care era proiectat talentul lui Preda. Apoi, i-au mai apărut prin reviste unele fragmente din primul volum al "*Moromeților*" pe care-l avea gata, dar macazul se schimbase și critica literară s-a grăbit să-l "ajute" ca nu cumva să ajungă cu cartea la tipar fără semnele egalizatoare ale schemelor preconcepute despre clasele sociale și lupta de clasă la țară. Preda, cred că s-a speriat ca o mamă căreia i se smulge pruncul din brațe pentru cine știe ce inginerii genetice. Cred că așa au stat lucrurile cu toate că, Morometele din el l-a făcut să retracteze afirmația cu care se lăuda că are volumul gata și, mirosindu-i bine, cu simțurile sale fine, pe îndrumătorii ce-l pândeau la cotitură pentru servicii tovărășești prin care voiau numai binele literaturii, a spus că romanul nu e încă gata și că

mai lucrează la el. Cândva, mai târziu, a publicat un fragment dintr-un așa zis pe atunci volum al doilea, care a devenit apoi chiar realitate. Adică mult mai târziu, pe vremea când s-a simțit sigur putându-și face el jocul. Pe vremea aceea, însă, i-a momit doar pe politruci cu un fragment mai accesibil vederilor lor ți a tăcut mâlc despre "*Moromeții*"-*volumul întâi*, cel care avea un punct de vedere prea personal spre a putea trece nețesălat bine în sculele egalizatoare ale referenților și editorilor marxist-leniniști. A tăcut, ca și cum s-ar fi ascuns în spatele pânzei lui Breughel cu uciderea pruncilor, apărându-ți țărănia pe care și-o descria cu mare originalitate. Fragmentele izolate prin care anunța volumul doi îl ajutau să-i liniștească pe vigilenții critici, lăsându-le impresia că scrie ceva pe placul lor și dându-le satisfacția de a se lăuda că i-au educat în spirit marxist-leninist rebelul talent. și-a salvat astfel "*Moromeții*" lăsând în incertitudine apariția romanului. Ceea ce, știm prea bine, este un mare sacrificiu pentru orice scriitor. A anunțat însă, solemn și sa apucat să scrie o "nuvelă muncitorească", la publicarea fragmentelor căreia criticii marxist-leniniști exultau lăudându-se că "au obținut o asemenea realizare", ca și cum ar fi fost opera lor. Pe vremea aceea se dădeau așa zisele "comenzi sociale" pentru proslăvirea în literatură a partidului clasei muncitoare prin lucrări de ficțiune. Prezentai un proiect și ți-l pritoceau până se ajungea la o schemă convenabilă, în așa fel încât să garanteze că tot schematică va ieși pe piață și respectiva lucrare artistică. Pentru scrierea acesteia, când era aprobat proiectul, luai bani de subzistență pe un termen scurt într-o casă de creație orânduită ca o maternitate zootehnică în care se selcționează gestantele. Comisia aceea de aprobare prefigura Fondul literar pe care, de-abia apoi au devenit stăpâni președinții Uniunii. Ea funcționa inițial pe lângă Ministerul Artelor în al cărui scaun dormita Ion Pas scriindu-și cele patru volume ale romanului "*Zilele vieții tale*" - roman imposibil de citit chiar de filologi sau grămătici, deoarece are marea originalitate de a relata, pe tot parcursul celor aproximativ o mie cinci sute de pagini, numai și numai la persoana a doua; fapt care face narațiunea să sune izbit, ca niște bolovani rostogoliți cu greu într-o tobă. Acesta era, de fapt, un act de originalitate artistică pe care ți-l puteai permite doar dacă, obedient, erai ministrul artelor pe care nu dădea nimeni doi bani, conducătorii reali fiind recunoscuții politruci despre care am mai vorbit: Nicolae Moraru - secretar general și Mihai Novicov - director general. Șef de serviciu era Al.I. Ștefănescu, cel care, târziu, ajungând să scrie niște proze, mărturisea candid: "Publicam atâtea tâmpenii ale altora, încât mi-am spus de ce să nu-ncerc și eu ? !". Referenți erau Geo Dumitrescu și Liana Maxy, fiica pictorului fost suprarealist; iar hârtia finală și-o ducea la casierie un funcționar timid, sfios, minat parcă de o vinovăție mahmură, sau de vinovăția numelui său care, apoi, a devenit Horia Lovinescu. Pesemne că grangurii luaseră mulți bani până la vremea aceea. Dintre tineri, Dan Deșliu și Petru Dumitriu aveau arta de a scoate profiturile cele mai mari, iar Marin Preda tot străduia să apuce și el o fărâmă. Așa că și-a încercat destinul prezentând schema, acceptând sugestiile de optimizare a ei până la neverosimilitate, dar turnând, totuși, în ea, observația de finețe scriitoricească

ce-l trăgea spre autentic. Și, astfel, a ieșit un hibrid care, ca și în cazul romanului „muncitoresc" al lui Petre Bellu, era departe de a-i mulțumi pe conducători. Numai că Preda, cu inteligentă și, în același timp, intuitivă șiretenie, publica fragmentele cele mai - de ce n-am folosi termenul consacrat ? ! - cele mai "cușer", făcând plăcere criticilor marxiști care o considerau opera lor educativă de exersare a influenței asupra masei de scriitori, așa cum le-o cerea partidul. Moromete mustăcea și, astfel, făcând și el compromisurile de rigoare cu un subiect de belea bazat pe schema proletcultist-educativă a integrării în producție și ajutorului sindical, dar surprinzând personaje și atmosferă care nu conveneau, și-a văzut publicată nuvela într-un volum elegant, cu o copertă - îmi amintesc - foarte distinsă pentru vremea aceea. și, atunci să-i vezi pe îndrumătorii marxiști cum au început să-și dea cu pumnii-n cap !... Petre Bellu nu le scăpase: îi topiseră masivul roman, cu tot cu lipsa de conștiință de clasă a personajelor sale. Preda, însă, li se strecurase printre degete. Nuvela "*Ana Roșculeț*" putea fi motiv de mari pedepse de la partid. Pentru că, eroina care dădea și titlul, nu avea în ea nimic eroic-muncitoresc, ci era o biată femeie de mahala, textilistă lumpenă, pe deasupra și încurcată într- un concubinaj cu un "boxier" bețiv de tipul fanților care trăiesc de pe urma amărâtelor sentimentale. Iar Marin Preda, din care se dorea a se face "condusul" de talent pentru conducerea căruia existau atâția conducători inculți, sau imorali, sau demagogi, se dovedea a nu le respecta frâiele. Puteau fi pedepsiți aspru și nu aveau cum scăpa decât delimitându-se de el cu mânie proletară. Așa au început "analizele critice" la care a fost supusă opera incipientă a lui Marin Preda. Pumnul propriului său personaj denumit "*boxierul*" îi dădea o directă drept în dioptriile sale multe și-l punea la index pentru o vreme, făcându-l să clipească nedumerit, cum își accentuează miopii expresia căutătoare. Ion Vitner, dentist ajuns pe bază de mușcătură marxistă la catedra de literatură, a formulat teza leninistă că nu ăsta e metalul cu care e plombată clasa muncitoare. Pe Mihai Novicov și pe Nicolae Moraru, ambii la fel de subliterați și de proveniență socio-intelectuală la fel de dubioasă dar, în nici un caz muncitorească, i-am auzit dându-i lui Preda mari lecții despre sentimentele proletarului român. Alți foști negustori de mărunțișuri din mahalalele Galaților și Iașilor l-au luat la refec pe tema jdanovistă a reflectării în artă (A. Jdanov era ideologul pe estetică la Moscova și lansase conceptul de „decadență a artei burgheze"), iar reprezentanții staliniști, fosti ucenici de sifonărie, dogmatizați la revistele pentru tineret unde-l făcuseră praf pe Ionel Teodoreanu („*Literatura bomboanelor fondante*" care erau în luptă de clasă cu bomboanele grosolane, „*sticloase*", greu de spart în dinți, din dughenele cartierelor muncitorești – conform lui Vicu Mândra și Savin Bratu), i-au adus acuze de clasă și de ponegrire a idolului muncitoresc. Nu se știa exact cum arată prototipul de proletar român, dar nici așa, ca amărâta de Ana Roșculeț care muncea din greu ducându-și crucea vieții de mahala, nu putea fi !... Și, pentru că autorul îndrăznise să publice câteva fragmente din "*Morometii*" , care nu semănau deloc cu personajele triumfaliste ale lui Simeon Babaevski din "*Cavalerul stelei de aur*" tradus la nesfârșit pentru consolidarea

educației noastre colhoznice, au luat măsuri drastice pentru ca Preda să nu-i trișeze din nou: Toți acești critici și îndrumători literari proveniți din contrabandiști și călăuze de spioni de peste Nistru, care nu cunoșteau grâul decât din dublele dijmuite de părinții lor misiți de iarmaroc, au început să-l învețe pe autorul remarcabilului univers etnografic al "*Întâlnirii din pământuri*", cum e țăranul român și cum trebuie să arate el în literatură. Preda s-a speriat rău de tot din două motive: Primul era doar de orgoliu: fiindcă, angajându-se în "comanda socială", scrisese un lucru schematic a cărui neverosimilitate îl decădea din literatură, iar asta o simțea în cercurile mai intime, al unor scriitori îndepărtați de regim, dar la umbra cărora el se cultivase și învățase literatură; față de aceia se făcea de râs. Dar, al doilea motiv era chiar teama fizică: ura oficialilor că fuseseră trișați, îl putea duce la aneantizarea pe care o trăiau un Stelaru, Tonegaru, Pavel Chihaia, se petrecea cu opera lui Gib Mihăescu pentru simplul motiv că avusese un titlu "*Rusoaica*", cu Radu Tudoran pentru "*Un port la răsărit*", ca să nu mai vorbim de „*Spovedania unui învins*" a lui Panait Istrati și chiar la starea mai gravă a formaliților din pictură care primeau pumni în burtă din partea celor cu care cândva împărțiseră atelierele și idealurile artistice, dar acum aveau superioritatea de a fi de origină internaționalistă. L-a salvat, cred, instinctul țărănesc care, atrofiat sau inexistent la alții, i-a lăsat pradă compromisului demagogic, i-a dus pe panta dezrădăcinării aruncându-i în anonimatul unei aventuri ce pare profitabilă pe moment, dar e fatală. Pentru că, și cel unu la mie care reușește s-o depășească, rămâne cu sechele evidente în comportamentul artistic și-n inconsistența civică.

La vremea când țăranii - propriii lui țărani, cam idealizași sau nedreptățiți în "*Desfășurarea*", dar păstrând echilibrul unui personaj ca Ilie Barbu - își ascundeau pe unde puteau unele scule ca să nu ducă tot "inventarul" la colectivizare (și bine-au făcut, că nici astăzi, după 20 ani de "*restitutio*" acest inventar nu li s-a compensat cu nimic), Marin Preda și-a ascuns manuscrisul "*Moromeților*" în străfundurile cufărului pe care-l târâse după el prin internate ca tot băiatul de țăran.

I l-am văzut: pagini chinuite, cu ștersături, trimiteri și rânduri continuate pe colțurile și marginile hârtiei, așa că știu exexact datele existenței integrale a primului volum și ale începuturilor fragmentate ale celui de al doilea, tocmai din perioada marii sperieturi pe care autorul lor o trăia și, de teama turnătorilor din generația lui, se ascndea pe după noi, cei mai tineri. Așa că îl vedeam, ne mărturisea vreo poantă moromețiană care-i trecuse prin minte sau îl simțeam că mai lucra din când în când la acest manuscris și iar îl ascundea tăcând mâlc, dacă nu chiar negând faptul că l-ar fi scris, cum își neagă un copil boala de frica injecției. Că zeci de doctori în marxism-leninism stăteau gata să ne injecteze serurile lor înveninate cu lupta de clasă care umplea de dalac sau de bube dulci orice operă literară. Cu conștiință artistică, Preda și-o ferea până la negare și, dacă asta era prin 1949- 1950, de-abia prin 1955, când își consolidase poziția prin "*Desfășurarea*" – o altă scriere la comandă, ceva mai reușită - și i se dăduse o leafă la "*Viața Românească*", găsind un moment în care putea

face cât mai puține concesii, Moromete a scos prima ediție din "*Morometii*".

Da, conștiința artistică îl făcuse pe Preda să-și ascundă "*Morometii*" ca pe-o bijuterie de care nu trebuia să se atingă nimeni, pentru salvarea acesteia el făcând concesii în alte lucrări. Era o luptă grea, chiar cu tine însuși și cu psihologia succesului căreia îi este rob fiecare om - luptă pe care Preda a învățat să o ducă prin superbul șiretlic valah al personajelor sale, dintre care făcea parte, leit cu ei în orgoliu și satisfacție. În baza acestei experiențe a perseverat făcându-și opera așa cum trebuie și atingând subiecte care i se păreau într-adevăr vitale. Cred că, mai ales prin aceasta, opera lui este cea mai semnificativă în epocă, cea mai coerentă și mai lipsită de hiatusuri. Când a reînființat "*Cartea românească*", devenindu-i director, mi-a spus cu râsul său nechezat: "He, he, monșer, nu mă voiam neapărat director, dar așa, o să am cel puțin unul mai puțin deasupra cărților mele !"... În nonșalanșa asta prin care nu-i păsa că-și exprimă egoismul cu sinceritate, era un mare adevăr care ne privea pe toți: Cum rezistăm, cum supraviețuim, cum ne afirmăm măcar unele dintre idei, cum facem să avem cât mai puțini decidenți asupra cărților noatre ?...

Și știu exact tot jocul pe care l-a făcut, ajutat de Mihai Gafița, ca să treacă prin cenzură, "neobservate", multe pagini din "*Delirul*".

POEZIE ȘI CRITICĂ ÎNTRE „ATEHENEE" ȘI „CAPȘA"

Când, tenace, rozând găuri în dușumelele care-i susțineau pe ceilalți, șoricelul Mihai Beniuc a ajuns să domine Uniunea Scriitorilor, el l-a împins secretar de partid pe Marcel Breslașu, fostul soț al celei care semna Emma Beniuc. Totul în familie, pe principiu gheșeftului secret și sigur. Marcel Breslașu era un fel de boem antiboem, modest și leneș, crescut cu o bursă a Reginei Maria prin care ajunsese compozitor cu o singură compoziție în perioada interbelică și un cântec revoluționar al brigadierilor din 1948 intitulat "Răsună valea" (acel mineresc "*Răsună valea, răsună valea/ De la Bumbești la Livezeni...*"), fapt care ne dădea nouă posibilitatea să ne amuzăm făcând un calambur perfect, adică acela în care nu modifici sau nu adaugi nici o literă: "Maestre, sunteți chemat la telefon -*Vă sună Ralea* !"... Pentru că al doilea calambur, pe versul celei de a doua opere capitale a lui Marcel Breslașu, marșul

pionierilor ("*Flutură cravatele roșii/ Trec în marș pionierii-voioșii...*"), era mult mai lesne de făcut schimbâmd doar "*v*" în "*c*"... Dar să nu mă întrebați dacă ambii "*v*", sau numai unul !…

Breslașu nu se supăra. Era un bătrânel îngăduitor, recunoscător lui Beniuc pentru că-i luase femeia vârstnică și rece lăsându-l să se încurce c-o studentă și îl servea supus ținându-i isonul ca secretar de partid al organizației din instituția stăpânită de micul mare-ambițios. Îi plăcea să se erijeze în mentor al tinerilor dându-ne câte o bere la braseria de la "*Athenée Palace*" unde-l găseai pe la unsprezece, după o jumătate de oră de muncă epuizantă la rectoratul Academiei de Artă pe care îl gira, un sfert de oră de muncă de partid la Uniunea Scriitorilor, concomitent cu alt sfert de oră în redacția "*Secolului 20*" al cărui redactor-șef era, toate aceste sinecuri venind ca o răsplată a faptului că asigura un anume calm intențiilor voluptuoase ale scriitorilor de a spune adevărul "măcar în cadrul restrâns al ședințelor de partid". Se deprinsese șmecheria de a-i lăsa pe unii amărâți care credeau că fac ceva, să se defuleze acolo, având apoi Breslașu grijă să mușamalizeze lucrurile. Rareori, acesta mai publica și ceva versulețe, sprințare prin influența barbiliană și rime de-mperecheri neașteptate, tot de influența "Jocului secund", care spărgeau tipicul,cum practica și Nina Cassian („*și-n parfum de mosc o va/ Îmbăia la Moscova*"...) pentru care primea repede câte-un premiuleț de stat clasa a doua, pentru a-l lăsa pe Beniuc să ia clasa întâia. Dovada cea mai bună că Breslașu, acest imitator modest și socialist al marelui Ion Barbu, era folositor partidului-părinte este că, după înlocuirea lui cu alții mai tineri, în organizația de partid au început scandalurile, ajungând până la formele paroxistice când Ceaușescu se simțea el obligat să cheme la ordine și să arbitreze.

La "*Athenée Palace*", unde acorda Breslașu audiențe de partid, venea un personaj insolit, cu albă mustață stufoasă și mari plete argintii în jurul cheliei, menite să-i ascundă o gâlcă crescută la ceafă. Se așeza de unul singur la o măsuță solitară, bea un țap sau, oricum, numai bere la țap, privea peste noi și peste toată lumea dându-ți impresia că-n mintea lui, de sub superba lentilă a cheliei lucioase, se petrec atotcuprinzătoare calcule astronomice. și ne îngheța de admirație pe oricare dintre noi când aflam că este însuși Ion Barbu. Nu vorbea, iar pe cei care încercau să-l abordeze îi invita să vină la cursurile rare pe care le mai ținea la facultatea de matematică demonstrând, acum, după două războaie pline de succese aviatice, prin prelungile sale calcule algebrice cu care umplea patru rânduri de tablă neagră scrisă-n cretă albă, faptul că prietenii lui din tinerețe Vuia și Coandă s-au înșelat, zborul cu motor fiind o imposibilitate.

Pe cât de maestru bătrân și blând îndrumător de partid era pentru noi, Breslașu trecea cu smerenie pe lângă acea măsuță care permitea un singur scaun în colțul de la fereastră. și saluta umil fără să aștepte răspunsul. De cele mai multe ori acesta nici nu venea; iar Breslașu se așeza la masa noastră din loja lungă, sau alături, fără să comenteze. Odată, însă, prin cine știe ce formulă magică la care ajunsese mărețul calcul integral ce-i circula prin

circumvoluțiunile de sub chelia monumentală, Ion Barbu la remarcat și-a întrebat "Ce faci Marcel ?", fapt care l-a derutat și l-a intimidat total pe Breslașu. A scos repede din gură și a ascuns la spate pipa care, de obicei, părea că merge fumegând înaintea lui, a făcut o genuflexiune și a răspuns emoționat: "Bine mulțumesc, maestre, bine mulțumesc ! Vin cu băeții la o discuție literară !"... Ion Barbu a calculat ceva consemnând de la înălțimea staturii sale frumoase care ocupa scaunul de bodegă ca pe-un tron: "literară."... Atâta: "*literară*" și, apoi punct, ca și cum uit complet de cel cu care vorbise.

Un punct care, însă, îl tulbura și-l intimida mai mult pe Breslașu care rămăsese rugător-smerit, incapabil să se depărteze de scaunul de pe care i se făcuse cinstea să i se vorbească. Circuitele numerice ale lui Ion Barbu - Dan Barbilian au recepționat acest semnal de intimidare și au simțit nevoia unei vorbe bune: "Mai scrii, Marcele, mai scrii ?"... "Mai scriu, maestre, mai scriu; sigur că mai scriu; scriu... " - a răspuns cât mai promițător Breslașu rămânând cu vorba-n vânt deoarece circuitele calculatorului barbilian ajunseseră la continuarea întrebării: "Tot prost, Marcele, tot prost ?"... Cu cea mai fericită sinceritate datorată faptului că fusese remarcat și că i se vorbea, Breslașu a răspuns tare, ca-ntr-un jurământ: "Tot prost, maestre; tot prost !"... și a venit emoționat la masă, trăind cea mai fericită zi a vieții sale de mare admirator al lui Ion Barbu: „Ați văzut, maestrul m-a recunoscut !"…

Erau pe-atunci, datorită egalității proletare, cam aceleași prețuri la "*Athenée Pallace*" ca la cârciumile banale, adăogându-se o nimica toată de zece la sută regie de lux, ceea ce ne făcea să nu ocolim localul și nici să fim intimidați. Doar restaurantul cel mare al hotelului, unde poposeau mai ales străinii bine filați de securiști, era ceva mai scump, cel puțin unul dintre aceste două motive făcându-ne să nu-l frecventăm. La barul cu bănci de piele servea un negru bătrân - nea Petrică Johnson, despre care ne amuzam spunând că-i "*rus alb*" deoarece tatăl său, tot barman negru ajuns la un hotel din Odesa, se refugiase-n 1917 la București împreună cu celebrul cântăreț de taverne rusești Vertinski, cel care cânta pe versuri de Esenin niște melodii care te făceau să te sinucizi într-o frumos trăită disperare slavă. Vertinski și-a continuat destinul de rus alb plecând să cânte nobilimii țariste care mai rămăsese pe Coasta de Azur și revenind la bătrânețe-n Rusia, unde chiar a jucat într-un film. Tatăl lui nea Petrică a rămas aici devenind mahalagiu de Șoseaua Iancului și fiind luat la refec de anchetatorii armatelor de ocupație care nu iertau nici măcar un negru dacă fusese rus alb. Iar nea Petrică-mbătrânise urmându-i meseria celor câteva sute de rețete de cocteil și a creditului pe care-l suporta artiștilor care luau onorariile a doua zi. La braseria din față, cu loji la perete și măsuțe mici, rotunde, la geamuri, șalul bătrân avea și el obiceiul să fie complice cu noi față de contabilitatea socialistă dându-ne în cont, deoarece la modul acesta devenise colecționar de artă. Era un om rafinat, care cunoștea toată protipendada bucureșteană, avea o frumoasă colecție de pictură strânsă de la artiștii pe care îi servise și se mândrea cu fiii de succes intelectual pe care, după expresia lui, îi crescuse "Cu meseria asta de frunte plecată care aduce mari beneficii".

Lui Dinu Săraru, care stătea cu noi dar nu bea, îi plăcea să-l iscodească pe bătrân ascultându-i amintirile despre lumea artistică și chiar părerile sincere despre parveniții acelei epoci care, înainte vreme erau acceptații lui de a sta la colțul mesii fără să consume, iar în prezent se dădeau importanți. Dar rămâneau tot fără valoare în ochii lui care servise mari artiști dintre care, cei în viață, ca Ion Barbu, Tudor Vianu, Ressu, Vraca, Lucian Grigorescu, Anghel încă îl frecventau. Săraru avea afinități cu pledoaria bătrânului ober pentru fruntea plecată care aduce mari beneficii, fiindcă și el practica metoda de a fi slugarnic cu cei mai importanți, dându-și însă importanță față de cei mai mici. Făcea curieratul de a le duce acasă plicurile cu onorarii lui Petru Dumitriu și altor potentați, dar îl punea pe colegul său de bancă Ion Socol, care era mai neajutorat, să-i facă pantofii. La fel și cu chelnerii tineri: Tot din pricină că îi era teamă să bea și trebuia sa-și petreacă în vreun fel timpul, Săraru o făcea oltenește pe marele boier, mustruluindu-i: "Bă, așa-mi servești tu mie supa ?... Păi știi tu cum mă servesc pe mine ăia de la Capșa ? !"... Fiind clientul de-o supă, fără prea mare consumație și nici bacșiș, chelnerii nu-l prea luau în serios; dar se supuneau respectuoși datorită relațiilor sale cu bătrânul ober. Iar Dinu își repeta plăcerea de a da indicații chelnerilor ducându-se a doua zi la Capșa și spunându-le celor de acolo: "Bă, știți voi cum sunt eu servit la Athenée Pallace ? !"...

Pe vremea aceea, nu-și demonstrase decât oral harul de povestitor care l-a ajutat să iasă din acea meserie cu atât mai ridicolă cu cât te îndreptățea să dai lecții fie unei actrițe care te răsplătea cu nuri dar tot n-avea talent, fie unor monștri sacri care te luau peste picior făcându-se că-ți dau atenție. Dar făceau ceva pe toate sfaturile tale; mai ales cele prin care-ncercai să-i înveți estetica marxist-leninistă în interpretarea lui Oedip sau a Cetățeanului turmentat. De scris, Dinu scria critică teatrală speriindu-i pe actori cu intransigența față de actul artistic, tot așa cum îi speria pe chelneri față de servitul supei. Pentru că, histrionismul acelei lumi în care intrase, era caracterizat prin următoarea anecdotă: Mare bătaie ieri la intrarea unui bloc din Piața Amzei; patru dintre actorii noștri cei mai celebri s-au părut zdravăn, fiindcă voia fiecare să fie alesul care, în acea zi, să scuture covoarele și să șteargă praful din apartamentul celebrului regizor X, care făcea distribuția pentru o nouă piesă !… - era știrea. Iar replica răspundea: Fraieri !… Puteau să se ducă pe rând, unul câte unul.… Însă răspunsul la acest răspuns era: Nu; nu puteau decât ieri, fiind apartamentul liber; celebrul regizor se ducea la directorul teatrului să-i scuture covoarele și… Și totul mergea așa în crescendo, la Direcția Generală a teatrelor, la ministrul adjunct, la… Dumnezeule, mergea atât de sus de parcă cineva ar fi scris niște mari roluri de ștergători de praf și scuturători de covoare, pe care le-nvățau toți, încă din Conservator, dând cu ele examen ca și cum ar fi dat cu Hamlet. Cronicarii teatrali, însă, care își dădeau cu părerea tocmai pentru că nu aveau studii de specialitate, încercau să învețe rolul acesta din mers, șetrgând praful până ajungeau la rangul de a se bate și la ușa lor actorii care voiau să le șteargă praful.

Există, poate chiar ca act artistic la unii, plăcerea de a da lecții. Care plăcere, uneori, ca în cazul lui Dinu, poate fi amuzantă. Dar nouă ne dădeau lecții atâția, erau atâția critici, atâția teoreticieni, atâția cronicari, atâția îndrumători și atâția cenzori pe cap de scriitor, încât, cu toate că era băiat simpatic în felul lui, Dinu trăgea ponoasele impopularității acestora. Eugen Barbu îi spunea cu oarece simpatie "*țățica*", iar alții îl antipatizau. Personaj agreabil în intimitatea noastră, Săraru era tratat de mulți cu ostilitatea obișnuită față de critici. S-a salvat demonstrându-și capacitatea de a crea proză, ceea ce, unii critici o fac doar tânjind în mici încercări fofilate ca adende la volumele lor de cronici. Dar plăcerea de a da lecții, tot i-a rămas; pesemne ca sechelă a vechii lui îndeletniciri.

De fapt, cred că nu e vorba atât de plăcerea de a da lecții, pentru că și lecțiile astea, se dau când ai oarecare știință. Mulți cronicari superficiali, nedepășind nivelul gazetăresc, își arogă actul critic doar pentru că nu-și pot asuma actul de creație. La nivelul criticii noastre care, de pe atunci, se organiza în găști, încercând să domine câte-o parcelă, actul critic era la Săraru, pur și simplu, plăcerea oltenească de a se simți șef. Și, dacă mă gândesc bine astăzi, poate că merită așa ceva; dar nu chiar peste toată lumea, ci peste o gașcă din ăia descurcăreții cu mai puține scrupule, a căror lozincă este „Lingușește și încalecă".

Pe atunci, însă, exista exemplul agresivului Radu Popescu, ce scria cronici de o pedantă superficialitate chiar și la spectacole pe care nu le văzuse și avea știința nu numai de a nu-și plăti consumația, ci chiar de a obține la masa unde se așeza mici împrumuturi pe care nu trebuia să-l jignești cerându-i-le înapoi. Salvându-l de-o stare famelică în care tapa pentru subzistență, fiindcă fusese scos din nu știu ce funcție, îl adusese-n literatură, recomandându-l să facă referate editoriale, pe atunci bine plătite pentru că se puneau la dosarul de susținere a apariției unei cărți semnalând ce mai trebuia cenzurat, Geo Bogza care avea satisfacția cinică de a-și verifica din când în când puterea sa asupra proștilor la putere, impunându-le ce voia și pe cine voia; în special țuțării personali. Apoi, fiindcă avea o soție actriță căreia nu i se prea dădeau roluri, ca un adevărat Rică Venturiano, respectivul se apucase de cronică teatrală ca să-i țină-n șah pe directorii de teatre numiți pe bază de un alt termen specific epocii: „origine sănătoasă". Ceea ce rămâne demn de admirat la el, este că fiul său l-a descris în biografia cu care se prezintă naivilor americani drept „academician român". Pesemne de la eliptica exprimării întregii propoziții: „Ducea geanta unui… academician român"…

De la el a învățat Săraru că unul dintre lucrurile plăcute este să te faci salutat de către actorii care-ți zâmbesc la „Capșa" sau „Athenee Palace" și te înjură-n spate.

NICOLAE TĂUTU

Dulcele prieten al inimii mele Neculai-Mina Tăutu !…

Debutând încă din liceu, în 1939 și pierzându-și candoarea din "*Tăceri peste apă vie*", mai întâi pe front, când ajunge la superbe obsesii neguroase cu viziuni de mare rafinament și, apoi, în demagogia militantistă a anilor ce au urmat, pentru a reajunge acolo unde ar fi trebuit să-i fie drumul de abia prin "*Prefață la inima mea*", apărută premonitoriu în 1972, exact când aceasta avea să se oprească, Tăutu face parte din aceeași categorie de scriitori care nu și-au dat măsura, printr-un destin dramatic asemănător celui al lui Mihu Dragomir. Adică nu cei împiedicați direct și propriuzis să scrie ci, mai degrabă, cei cu o parte din operă scoasă de sub imperiul inspirației personale și clonată la modul egalizator-festivist-marxist-leninist-stalinist-conformist, ca nu cumva să șâșnească pe de lături. Ceea ce, față de superbele surprize creatoare pe care le poate da inspirația umană lăsată în forma ei firească a libertății de gândire, tot o crimă precum spalarea creierelor poate fi considerată. Dacă îi lăsăm la o parte pe „criticii de direcție literară", care ne-au „îndrumat" nu neapărat spre ce ar fi crezut ci, mai ales, din plăcerea lor de a se simți stăpâni pe o parte din literatură și a avea o gașcă clientelară, chiar s-ar putea vorbi despre o crimă fără criminal direct, o schingiuire fără torționar direct, o siluire fără siluitor direct, sau fără alt vinovat decât damnarea de a trăi într-o epocă neagră și a muri înainte de sfârșitul ei, deoarece salvarea poate fi asigurată doar supraviețuitorilor.

Caietul de poezie al Revistei Fundațiilor Regale (parcă ultimul apărut în 1947) cuprinde versurile a 30 de poeți semnificativi ai perioadei; aproape toți cei care, numai după doi ani, în 1949, nu mai erau. Adică, în două feluri nu mai erau: ori nu mai erau deloc, ori nu mai erau ei ca atare, așa cum se demonstrau, la un scânteietor nivel al poeziei moderne europene, în cele 125 de pagini ale "*Caietului*", poate ultimele pentru multă vreme ale artei poetice atinse de autorii români. Iată ce publica acolo Neculai Tăutu, autorul de mai târziu al unor zornăitoare cântece ostășești pentru pace și tovărășie:

Ce'ndrăgostit barbar de hun
m'a risipit în Asia slută,
iar cortul ce nomad străbun
în inimă acum mi-l mută !...

Ce Crivăț vechi, de mii de ani
m'ajuns din urmă braț de fum,
dați pinteni fraților hătmani
să nu înzăpezim pe drum !

O, Crivăț vechi, strigoi de pustă,
îmi viscolești sufletul gol,
ia-mi inima amar de-o gustă
din țeasta spartă de mongol !
Săltați sub șea fân și bureți
și carne proaspătă de reni,
au năpădit strâmții pereți
păduri de mușchi și de licheni !
Doar lupii după noi mai latră,
lupii de-atunci prin mii de ani,
dar caii's morți demult în piatră,
dați pinteni fraților hătmani !

Tăutu mai era și superbul autor de șotii și farse în lumea literară. De la el am învățat singura cale de a risca mai puțin când îți stă pe buze o glumă ce poate deranja anumite persoane sau autorități, el deprinzând acest lucru de la Păstorel, dar invers: prin experiența tristă a aceluia. Metoda era de a se lansa glumele în grupurile unde se jucau cărți, printre oameni cu atenția distrasă de amestecatul și datul lor, de plusări și cacialmale, printre paharele băuturilor și fumul gros de la țigări, în așa fel încât poanta prindea, era repetată de cineva, începea să amuze și să circule dar, ca-n orice folclor, nu mai era sigur de la cine venise inițial, care anume era autorul. Tăutu proceda astfel și tăcea câteva zile așteptând cu răbdarea infanteristului pitit în tranșee până când goarna sună atacul. În cazul acesta, goarna era semnalul că gluma, prinzând, răspândindu-se, a amuzat sau a cotrariat. Dacă supăra pe cineva, el rămânea în tranșee și-o făcea pe neștiutorul - "parc'am auzit și eu, dar nu știu cine-o fi spuso !"... Dacă, însă, amuza și era primită cu simpatie, și-o revendica și căuta chiar martori străduindu-se să demonstreze că are meritul să se laude cu așa ceva.

Era riscant; în ultimii ani, un coleg din presă, Ovidiu Maraloiu a fost dat afară numai pentru faptul că a recunoscut că ascultase-ntr-o noapte asemenea glume. Tăutu a lansat nenumărate - laolaltă cu Dan Deșliu și Mihu Dragomir, mari pasionați de calambururi - ajungând chiar să le publice; dar numai pe acelea care se opreau la nivelul vieții scriitoricești sau actoricești. În memoria lui, l-am imitat atunci când mi-a trecut prin minte butada cu "*mai e state*" - adică: Leana-i spune lui nea Nicu "maiestate"; el o pune la punct: "ești tâmpită ? !... eu sunt tovarășu !"; ea-i răspunde: "tu ești tâmpit, eu nu ți-am spus maiestate, eu am întrebat dacă *mai e state de vizitat* !"...

Mâncându-mă limba, am căutat mediul unde se putea lansa așa ceva fără

risc ți m-am dus acasă la Nicolae Mărgeanu unde, aproape în permanență se juca poker și licitație, într-o atmosferă boemă de jucători împătimiți și chibiși nervoși care-și așteptau nerăbdători rândul. În fumul și concentrarea asupra poturilor, totul a mers conform strategiei lui Tăutu și, la câteva zile, aveam satisfacția de a veni cineva să-mi șoptească la ureche propria- mi glumă, completată cu o alta din aceeați familie: "Care-i diferența dintre Enver Hodja și Ceaușescu ? Ăla are Tirana capitală, ăsta o are în pat"…

Din acest motiv, pentru învățarea unnei asemenea tactici de supraviețuire prin umor, îi sunt recunoscător lui Neculai Tăutu - profil cuceritor cu țigara fumegând meditativ și esenian-lermontoviene bucle blonde, într-o uniformă strălucitoare - maior de roșiori cu epoleți purpurii, atât de frumos bărbat fiind încât, am fost martori: odată, la braseria "*Ambasador*" unde ne făceam veacul, o dansatoare cu trup de abanos din ansamblul frățesc al Senegalului a venit fascinată de la altă masă fără să ne cunoască și a rămas cu noi înfruntându-și regizorul și ne mai ducându-se la spectacolul pentru care ajunsese în România, numai ca să petreacă noaptea cu Tăutu.

Dar, cu toată faima lui, Tăutu nu făcea farse în adevăratul înțeles al cuvântului. Pentru că farsa își are doza ei de cinism, iar ochii lui albaștri erau incompatibili cu cinismul. Prin imaginația sa șugubeață, Tăutu făcea, de fapt, bucurii celor din jur. Făcea glume ca să se bucure oamenii. Umorul lui era blând, dulce și întrutotul candid. Uneori, candid până la naivitate. Era copilul blond care râdea bun și sincer pentru că știa că-i bucură pe alții prin șotiile lui. știa; asta o știa Tăutu. Îți intuia marea capacitate de a-i însenina și amuza pe cei din jur. Avea fantezia alertă, hazlie și bonomă ca a unui Gargantua; de-o frumusețe candidă a gestului glumeț, care se demonstra categoric prin trăsături puerile. Puerile în sensul candorii și nu al neîdemnării. Copilărești în sensul cel mai afectuos al cuvântului, luminate de toată sinceritatea și dăruirea, el fiind primul care se amuza și făcea chiar mai mult haz decât hazul propriuzis produs. Astfel, și ultima lui farsă este, de fapt, ultima bucurie pe care a făcut-o cuiva. Încerc s-o povestesc la modul său simplu:

Pentru a suplini lipsa prezenței morale pe ultimul drum pe care îl face un membru al ei, grijulie cu cele pământești (aici era o aluzie la înmormântările fără preot, ascunzând de abia la urmă, între intimi, ritualul creștin), conducerea Uniunii Scriitorilor angajase un maestru de pompe funebre, rămas șomer (de când aceasta devenise îndatorirea sindicală de bază, deoarece, de drepturile cât erai în viață, nu mai avea cum să se ocupe sindicatul sub orânduirea socialistă care-i băga pumnu-n gură făcându-l curea de transmisie). Acesta (îl chema Stoica și a avut norocul să supraviețuiască devenind mare patron de firmă de pompe funebre, dar molipsit de a sta la șprit cu noi, tot spre boema scriitoricească a tras până ce i s-au prestat serviciile propriei sale firme), moștenind profesiunea din familie, a venit încântat la Uniunea scriitorilor, visând a se afirma profesional și a face ilustră carieră. Dar, dezamăgire: În anul acela, doar decese lipsite de importanță sau de pompă. Mai multă jale decât ceremonie și fast, la înmormântările unor scriitori lipsiși de funcții oficiale.

I se plângea omul nostru, desigur, lui Tăutu. Că, cine altul l-ar fi înțeles mai bine și i-ar fi dat dreptate mai convingător, ascunzând sub o ironică gravitate plină de confidență, luminile șugubețe ale ochilor săi albaștri ! ?..." - Nimic, domnule colonel; nimic !... - se lamenta orgoliosul artei funerare, convins că găsește înțelegerea unui orgolios în arta literară - Nu am nici o șansă ca să arat tot ce știu !... Numai poeți uitați, foști futuriști dinaintea primului război mondial, foști proletcultiți de după al doilea, oameni modești pe care cu greu îi trec dintr-o categorie-ntr-alta, ca să le fac rost de-un sicriu mai elegant decât rangul lor. Nici nu știși ce efort fac să-i conving pe ștabi să aprobe un sicriu de stejar !... Că, de mânere de bronz, nici vorbă dacă nu ești membru în Biroul Uniunii, sau secretar. Așa spune regulamentul; dar, vezi mata, tocmai ăștia nu mor !"..." - și, cam ce-ai dori, sau ce-ai visa ?" - îi aprindea Tăutu, cu dulcea lui delicată dibăcie, focul pasiunilor și vanităților.

„- Ce-aș visa ? !... Ah, domnule colonel, dați-mi mie pe mână un mare scriitor, un academician, un om de mare suprafață ! Dați-mi un membru al CC, sau chiar supleant, dintre cei care conduc Uniunea, sau, poate chiar și numai din conducerea Fondului literar, că ăștia dau banii !... Ah, să-i fac o înmormântare cum nici n-a visat-o el !"... Tăutu a zâmbit blând, cuceritor, îndatoritor și politicos, ca de obicei; în vreme ce mintea lui șugubeață, desigur, și începuse să elaboreze farsa. Dar farsa n-a mai avut loc pentru că...

.....

Eram la înmormântarea lui. Terifiați cu toții. Secați de lacrimi. Dar, de dincolo, Tăutu nu putea să nu ne facă să încercăm un zâmbet. Nu putea să nu ne aline clipa demonstrând, cu dragoste pentru ștergerea durerii noastre, că totul e o șotie de-a lui. și așa s-a și întâmplat. Pentru că, în tot fastul funeraliilor militare, în cadența gărzii, fanfarei, a salvelor, am văzut un chip fericit: Chipul luminat de înaltă satisfacție al confidentului său, maestrul de pompe funebre, care acum avea ocazia să comande o mare ceremonie. Tăutu fiind iubit de toți, la înmormântare participau mari personalități, colegi de arme, nenumărate uniforme de generali. Îndoliați și-ndurerați, toți aceștia se supuneau cu smerenie comenzilor pe care maestrul de ceremonii le dădea din fața pernelor pline cu decorații. Iar acesta era transfigurat, încântat, posedat; era ca un mare dirijor, ca un mare regizor și, în același timp, ca un mare comandant de ceremonie militară; făcea totul cu virtuoasă inspirație, în deplina dăruire a marilor acte de creație. La urmă de tot, când pașii noștri muiați în țărâna lui Tăutu se îndepărtau de mormânt, a redevenit omul modest apropiindu-se de noi. Dar era luminat de-o augustă epuizare, ca la sfârșitul operelor capitale. și ne-a spus: „- Ce om, Tăutu !... În sfârșit, am avut și eu parte de-o înmormântare ca lumea !"... Da, lucrurile se confirmau: Tăutu nu făcea farse. El făcea bucurii dăruindu-le celor din jur cu candoarea malițioasă a zâmbetului său de mare copil blond pus pe glume.

Iată ce bucurie mi-a făcut mie:

Deoarece s-a stins deodată, în plin dezgheț, când toți ne făceam calculul cum să valorificăm ceea ce ne-am dorit dintotdeauna să facem ca literatură,

nu am apucat să aflu unde-și ținea sau dacă-și mai păstra opera din tinerețe, cea în care scrisese numai si numai după sufletul său. I-am tot scormonit cărțile găsind câte ceva, dar nu prea mult. Bănuiam vreo altă ascunzătoare, dar n-o găseam. Șotia lui misterioasă îmi înfunda căutările. Am mai pescuit prin colecții de reviste de la sfârșitul războiului și am reușit să strâng o serie de versuri demne de un „*Restitutio Nicolae Tăutu*". Dar el a tipărit la viața lui destul de multe cărți, unele chiar după titlu strict conformiste, așa că pe astea le dădusem deoparte stiind că n-am ce găsi în ele. Comoara lui Tăutu merita căutată cantrun film cu Indiana Jones !…

Și iată că, așa cum ne vine vremea din când în când să mai aranjăm rafturile bibliotecii sau, poate, numai din vreo chemare să adăstăm în fața ei, să extragem unele cărți, să le mângâiem și să ne amintim de sentimentele cu care le-am citit prima oară, într-un asemenea moment, acum vreo doi ani am ajuns și la unele mai nedezmierdate, printre ele fiind și o copertă în flamuri roșii pe care scria: „*Balada comunistului fără nume*" de Nicolae Tăutu. Și mi-am propus să văd cum scria Nae acele versuri conformiste, poezia care dădea titlul fiind chiar o baladă în stil popular, ca o parfrază la tradiția mormântului eroului necunoscut care se termina cu mioritica plângere:

„'Naltă-i iarba pe mormânt,
Dar mai 'nalt e-al nostru cânt,
Adâncă-i groapa cea grea,
Mai adâncă-i dragostea:
Vie apa s-o zbătea.
Dar mai vie-i inima
Prelungind, prin ani departe,
Lupta lui fără de moarte !"…

Dau să termin cu cartea asta și, ca o datorie de a nu lăsa nici o carte deodată din mână, mai răsfoiesc, așa, vreo douăzeci de pagini… Unde, peste ce credeți că dau ?… Dau peste perla de-o singură strofă pe care o auzisem recitată de el doar odată, într-o reuniune mai intimă, spunând că o scrisese pe front și a uitat restul :

ORA

Mă bântuie doar spaima stăpânilor de cerbi
când boncănitul sparge cristalul lunii-n coarne
și mă împart luceferi la ochii mei din ierbi,
mă desfrunzesc din arbori și mă pătrund în carne…

Acolo era !

Acolo își ascunsese Tăutu comoara celor câtorva poezii adevărate, fără să spună nimănui și trișând cenzura editorială printr-o plăcintă bine făcută

între două blaturi frumos garnisite pentru savoarea celor care-i apreciau contribuția la marele realism socialist. Fiindcă volumul cu flamuri roșii pe copertă începea cu *„Balada comunistului fără nume”* și se sfârșea nici mai mult nici mai puțin cu grupajul *„Acasă la Lenin*” un jurnal de călătorie în versuri, bine făcut. Între ele, însă…

Acum știu bine: De dincolo, Tăutu îmi făcea cu ochiul: și strengar și cerându-și iertare că nu mi-a spus nici măcar mie, dar știind că îmi făcea o bucurie.

O bucurie cu atât mai mare cu cât, celorlalți, oficialilor, nu se putuse abține și le jucase o farsă. Cum nu se poate mai farsă !

Dimitrie Ciurezu*
Și
CUNUNA DE SPINI A UITĂRII

Așa și-a petrecut ultimii douazeci de ani din viață poetul celui mai superb univers rural din versul românesc interbelic. Fără a-ți mai scrie poezia sa țâșnită cândva cu uimitoare inovații care înnobilau prin înnoire tradiționalismul artei poetice românești sau, cel puțin, fără a și-o mai publica, sau a i se mai publica, într-o perioada în care mai marii Uniunii Scriitorilor ajutau destui dintre cei condamnați cândva la tăcere și chiar detenție, să se “reabiliteze”. Pe el, nu. și rămâne un mister cum, foștii colegi de cafenea literară, foștii debutanși ajutați în lungul său directorat la “*Albina*” și chiar somitățile pe care le-a publicat acolo, nu l-au ajutat să scoată măcar o carte finală. Doar un tânăr cărturar, fecior de preot din Avrig, venit din Cluj sa-și înnobileze orașul cu o publicație literară, Mircea Tomuț, îl găzduiește târziu în paginile “*Transilvaniei*”. În rest, toată trăirea lui poetică din anii de după închisoare se realiza când, din costumul uzat cu care făcea față pedanteriilor Sibiului și propriei sale demnități, ieșea cu pieptul gol flăcăul-cosaș de odinioară care, înaintând ritmat de coasă în lungul fânețelor Pleniței, compunea în gând o miraculoasă poematică. O poematică pe cât de rustică, pe atât de modernă cu care avea să cucerească

doar Parnasul trecător al unui deceniu și jumătate. Pentru că, născându-se în 1901 (anul apariției "*Sămănătorului*"), debutând cu volumul "*Răsărit*" în 1927 (anul marilor apariții: Arghezi - "*Cuvinte potrivite*" , Lucian Blaga - "*Meșterul Manole*", Vasile Voiculescu - "*Poeme cu îngeri*" , Ilarie Voronca - "*Colomba*", Radu Gyr - "*Liniște de schituri*", Zaharia Stancu - "*Poeme simple*" , Liviu Rebreanu - "*Ciuleandra*", Cezar Petrescu "*Întunecare*", Hortensia Papadat-Bengescu - "*Concert de muzică de Bach*", Octavian Goga - "*Mustul care fierbe*", Mihail Sorbul - "*Dezertorul*", G. Ciprian - "*Omul cu mârțoaga*", G.M. Zamfirescu - "*Domnișoara Nastasia*"...), opere printre care debutul lui se remarcă subliniat, publicând în 1940 al doilea volum: "*Pământul luminii mele*", care obligă critica și istoriografia literară a-l plasa printre cele mai reprezentative talente ale generației sale (G. Călinescu îl cataloghează la "tradiționaliști" alături de Radu Gyr ți Zaharia Stancu, publicându-l cu fotografie, ceea ce era un rang în ierarhia mizantropului care scrie despre el că: "face parte din curentul Gândirii și îi dă lui Dumnezeu întâlnire pe Jii...un adevărat baroc al folclorului... protocronist în folosirea lexicului local..."), D. Ciurezu (Dumitru în actele sale oltenești, dar a semnat tot timpul cu inițială) culminează (dar și încetează ca poet) în 1942 cu un volum și mai valoros decât anteriorul atât de elogiat: "*Cununa soarelui*", din care publicăm fragmente elocvente. Moare, deci, ca poet, cu 36 de ani înainte de stingerea sa fizică, trăindu-și acești ani - la început, terifiant, în închisoare dar, ulterior - totalmente de neînțeles și de neexplicat din partea foștilor săi confrați de tinerețe a poeziei, alături de mulți, chiar foarte mulți imitatori. Imitatori care și-au făcut o profitabilă carieră poetică (și nu numai poetică), pastițând ceea ce, în poezia lui, era trăirea frustă a flăcăului înrădăcinat în bogăția sentimentului nobleței rurale. (George Călinescu precizează că Emil Giurgiuca îl imită pe Ciurezu, iar Mihai Beniuc avea,clar, ascendență în Giurgiuca). Imitatori, deci, care au dus-o bine și au primit elogii nemeritate pentru versuri structurate pe formula izvorâtă nativ în opera lui Ciurezu și, cu toată imponderabilitatea poeziei, putând fi demonstrată chiar cuantificabil prin versul său. Poate tocmai de asta, pentru gloria altora, a trebuit să se tacă despre D. Ciurezu. El a trebuit să nu mai apară; a trebuit să moară ca poet în 1942, cu toate că a mai dăinuit pe tărâmul acesta încă 36 de ani. A dăinuit trăindu-și poezia în sinea sa prin acel ritual când, scoțându-și curatul costum uzat și apucând coasa, redevenea, în livezile Sibiului, flăcăul care înainta cu mișcarea de ritm larg a tăișului tradiționalei scule, culcând iarba verde a pământului nostru născător, în rânduri așezate drept și egal, ca niște strofe așternute cu cerneală de clorofilă pe paginile pantelor subcarpatice. Spre deosebire de Constant Tonegaru, alt sacrificat al faptului că, din esențele verbului și versului său s-au înfruptat multe ulterioare somități literare care n-aveau interes să li se afle imitația, lui D. Ciurezu i-a dat Cel de Sus vreme și viață ca să-și scrie cărțile ce l-ar fi putut impune în continuare. Însă cei de jos, pentru gloria lor măruntă, s-au împotrivit la aceasta și, astfel, avem în poezia română încă un geniu și un original stins de tânăr. Neintegrat în referințe și chiar exclus din orice panoramă critică cu iz marxist, are unica șansă ca, după

trecerea sa sub iarba pe care atât de poetic a cosit-o, un confrate de generație ajuns cercetător la Institutul de Istorie Literară - Emil Manu (el însuși un poet: "*Emil Manu e rudă cu plantele*...") să-l pomenească într-o cronologie a literaturii române (..."poezie exuberant vitalistă și bucolic tradiționalistă... simbolică și metaforă revelatorie... seve folcloric autohtone... energetism expresionist... epică folclorică de voinicie"). Ceea ce consider eu volumul evidentei lui mari originalități – „*Cununa soarelui*", are nu numai o foarte încărcată valență poetică; are chiar structură de roman. Structură, poate, mai bine pusă la punct decât în epica romancierilor noștri de astăzi. E un roman fantast, venind cu expresie modernă din tot ce are mai bucolic basmul nostru de origine nobiliar-țărănească. Un roman în versuri, tradiționalist și modern, baladesc și expresionist, senzual și-n metaforă și-n narațiune, de un funambulesc valah care stopează erotismul oriental la Dunăre spălându-l bine de sentimentalisme și impregnându-l cu savant-europeana ironie oltenească. O precizie lirică frustă și o structură epică perenă, marcând un apogeu neaoș de expresie poetică. Un apogeu care, din păcate, încheie dramatic evoluția unui posibil mare poet, la 41 de ani ca vârstă, dar, ce cinism, cu 36 de ani înainte de trecerea lui lumească ! Adică 36 de ani în care a asistat la gloria unora care nu făceau decât să se împăuneze cu tehnicile versului său și, care, poate tocmai de asta, ca și în cazul Tonegaru, voiau să îngroape amintirea lui.

Nu-i condamnăm pe cei care l-au sufocat pe poet. Încercăm doar să dăm o gură de aer unora dintre cele mai frumoase versuri scrise în atât de recentul secol trecut, aniversându-l pe cel care, nu numai că a fost marele poet-țăran al generației lui, dar a condus această revistă vreme de un deceniu, fiind chiar arestat pentru ea. Ne facem o datorie prin această aniversare, scoțând la concurs pentru tinerii istoriografi tema unei monografii D. Ciurezu sau, cine știe, poate chiar descoperirea unor texte pentru un volum de "postume".

** (articol publicat la 100 de ani de la nașterea poetului în revista "Albina", căreia el i-a fost redactorul vreme de peste un deceniu)*

SCULPTORUL ANGHEL
sau
TRIMITEREA GÂNDITORULUI LA MĂNĂSTIRE

Trimiterea la mănăstire în regim de penitență devenise o obișnuință a încercărilor totalitare aparținând domnitorilor unși ca să vegheze la nepătrunderea ideilor umaniste în Principate iar, care dintre ei - mai intelectuali fiind și cu deschidere umanistă, adică domnitori luminați - nu făceau aceasta, aveau grijă imperiile de deasupra lor să-i trimită la altfel de mănăstiri. Totuși, unii se înfuriau pe supușii lor nu prea supuși a căror sinceritate patriotică le periclita tronul și, spre a-și demonstra spinarea plecată la suzeran, le închideau gura în spatele porților mănăstirești. Astfel, interzicându-i-se - cu consecvența dovedind o urmărire polițienească atentă - întâi „*Alăuta românească*", apoi și „*Dacia literară*", Kogălniceanu a făcut inaugurarea, condus de „colonelul-polițmeister" al Ieșilor, la mănăstirea Crasna; iar Alecu Russo, împreună cu un întreg grup, liber la gură și la sentimente, din care făcea parte, a primit condamnarea de „a fi trimis la hrană de fasole", la mănăstirea Soveja.

Cum vor fi arătat călugării păzitori de atunci, nu ne putem imagina decât din metafora mai recentă cu „*mănăstirea Secu*"; dar aceste amintiri de istorie literară, amuzante prin pitorescul lor, erau floare la ureche pe lângă terifiantele noastre experiențe de la Canal, de la Bicaz, ca să nu mai pomenim Aiudul, Sighetul, Piteștii, Buzăul, Galații și beciurile securității din fiecare județ.

Înafara acestora, însă, ceea ce nu ajunseseră să experimenteze pașoptiștii, era totala apăsare a vieții de zi cu zi făcând din oameni, în sensul cât mai plural al existenței lor sociale, ființe ascunse și suspicioase, temătoare atât de puterea statală cât și de semenul care te putea da în mâinile ei, într-o viață în care ideea de solidaritate umană se destrăma prin perfidii dictatoriale ce sofisticau cu mult mai mult acel „divide et impera".

Cam într-o asemenea atmosferă, pe un asemenea fundal sumbru ni se desenează chipul damnat la martiriul propriei sale recluziuni al unuia dintre cei mai mari artiști ai secolului recent trecut - sculptorul Gheorghe Anghel.

Pe de o parte, știam cu toții că este foarte mare. Circula în mod tacit această convingere și nu exista îndrăzneala de tăgadă. Ba, mai mult, din când în când, rar, foarte rar, ca dintr-un ocean de mâzgă oportunistă și demagogică în care se tot năclăiau sentimentele oficial și deliberat îndepărtate de autonomia

ce dă puritate actului artistic, din apele murdare ale unor expoziții oficiale slugărnicite în elogiul dictaturii și dictatorilor, ieșea la lumină câte o hieratică lucrare învederând noblețea unei triste frământări care-l domina fără compromis, făcându-ne să ne șoptim ca-n fața unei minuni de care am fi voit să nu audă antihristul: „Du-te la expoziția cutare să vezi *un Anghel* !"...

Artistul ne transmitea prin aceasta semnul perseverenței lui în a exista undeva, sub obrocul apăsării, dușmanii lui știindu-l prea mare ca să-l nege total.

Iar acești dușmani nu erau declarați și reali, firea lui suferitoare nefăcându-l să merite a avea adversari direcți. Erau dușmanii generici, care apăsau întreaga lume artistică, agresiunea fiind de natură politică din partea guvernanților, de natură oportunistă din partea celor care-i lingușeau și de natura invidiei din partea netalentaților care dădeau din coate să se afirme.

Iar Anghel era mare !... Era, categoric, cel mai mare după Paciurea și cel mai realizat după Ion Vlad care, căsătorit fiind cu o rusoaică albă, „defectase" fugind la Paris unde nu-i mai deranja pe autohtonii mărunți la suflet și la talent dar care voiau „putere artistică" (dacă putem vorbi de așa ceva într-o artă a cărei valoare se vede cel mai bine cu ochiul liber !). Îi deranja, desigur, pe vânătorii de proletcultiste comenzi oficiale, tocmai fiind mare. Dacă s-ar fi găsit o forță care să-l folosească așa cum trebuie în cinstit scop național, am fi avut de la el monumente și ansambluri unice care ne-ar fi înnobilat și Capitala și alte orașe, precum acele minuni de piețe cu sculpturi și fântâni ce pun emblema Romei și Parisului sau, în ori ce caz, printr-o poezie legendară de genul „Micii sirene" a Copenhagăi. și cu nimic mai prejos decât asemenea opere rămase-n bronz și piatră de pe urma marilor făurari europeni în ginta cărora el se înscrie.

Dar noi de-abia apucaserăm ca, de la un Paciurea să nu avem altceva măreț decât ansamblul Giganților din Parcul Carol pe care ne-am și grăbit să-l răscroim în bucăți închizându-le-n muzee. Fiindcă a trebuit să ridicăm monument soldatului rus (vorba lui Păstorel: „*de ce te-au pus atât de sus* ? !"); și lui Stalin, cu mantaua croită și ornată mai bine decât la orice casă de mode, adică în cel mai meschin realism lipsit de talent; să-i facem lui Gheorghiu-Dej un mausoleu care și astăzi ne dă bătăi de cap și, mai ales, să refuzăm moștenirea atelierului lui Brâncuși de la Paris și să ni-l implantăm pe Lenin ca-n orice republică asiatică.

Anghel exista, dar nu ne interesa fiindcă, acele amestecuri scârboase de dictatură ideologică și parvenitism artistic prin demagogie, - adică, atât oficialitatea cât și invidioșii care credeau că prin asta vor ajunge să fie ei mai talentați - îl catalogaseră drept un *periculos mistic*, fără a le păsa de marele adevăr că, niciodată, candoarea mistică nu are cum fi periculoasă ci, dimpotrivă, ea este cea care-l aduce pe om și pe artist mai aproape de luminarea Duhului.

Dar atât de periculos era, pentru păgânismul lor rudimentar, acest frumos mistic, încât i-au îndepărtat discipolii și l-au tocat mărunt făcându-i din misticism o acuză, un vot de blam, o etichetă care se voia a se considera

condamnabilă prin curăţenia credinţei care purifică. Cu alte cuvinte, condamnând tocmai ceea ce se înscria în personalitatea sa cu cea mai înaltă majusculă: Inspiraţia... Inspiraţia, a cărei esenţă divină bine ştiută este !

Iar artistul - zburător alungat de cârâielile celor care-i pizmuiau Marea Inspiraţie - s-a-nfăşurat în propriile-i aripi aşa cum şi l-a închipuit şi pe Eminescu descinzând pe scundul soclu unde l-a aşezat alăturea ţărânei pe care o înnobilase. Şi a recurs la taina comunicării sale cu Dumnezeirea, retrăgându-se în sfântul lăcaş monahal din verzişul pădurii Paserii, cel cu ziduri joase, de modestă şi perenă arhitectură ţărănească, binecuvântate în albul de var al luminilor purităţii. Acolo ne duceam noi, generaţia noastră, a celor veniţi mai târziu şi apucându-l numai din faimă, ne duceam spre a-l iscodi de la distanţă, a-i spiona mulajele presărate printre florile răsădite de măicuţe. Uneori legam convorbiri, iar el răspundea sfios, atent parcă la alte lucruri dinlăuntrul fiinţei sale; alteori însă, ne vedeam de convorbirile noastre descifrându-i de la distanţă inspiraţia mişcărilor cu care mula lutul maroniu printre corolele de petale ce-l priveau curios cu ochii lor de acuarelă din grădiniţele maicilor. Îl respectam şi noi, aşa cum îl respectau şi măicuţele pe cel trimis acolo, la rugile şi posturile lor. Trimis printr-o secretă conspiraţie a dictaturii cu invidia sau demagogia celor care, neputându-se ridica până la Înaltul Inspiraţiei sale Divine, i-o denigrau.

Iar el lucra la acel Eminescu pe care, din propria-i experienţă, l-a-nvăluit în aripi căzânde, şi mai lucra la tragismul expresiei matirice a Monseniorului Ghica al cărui sentiment de veşnicie întru credinţa misionară l-a intuit printre primii, chiar dacă, la expoziţie, spre a nu deranja guvernarea atee, sculptura a fost expusă sub denumirea mai vechii lucrări:"*Cărturar*", fără a pomeni numele şi, mai ales, ierarhia bisericească a personajului.

Regretul este că a rămas doar un mare portretist, când talentul său ar fi putut conferi monumentalitate, într-o mistică atât de caracteristică nouă şi tradiţiilor artei noastre, încâz ar fi înnobilat, *sine qua non*, multe peisaje urbane româneşti.

Deocamdată, însă, avem de reaşezat în conştiinţa românească monumentalitatea interioară a acestui mare artist care, iată, şi astăzi, la comemorarea unei sute de ani de la naştere, prin nefericirea needucaţiei moştenite de alte generaţii de guvernanţi şi starosti de obşti artistice, rămâne încă în taina lui din acele vremuri triste, cu toate că locul îi este într-un Panteon al Neamului.

O naţiune care trebuie să fie mândră de tot ce este monumentalitate în istoria ei, nu are nici o scuză când îşi neglijează tocmai personalităţile care i-au conferit monumentalitate. Osemintele lui Gheorghe Anghel, e firesc să rămână în spaţiul binecuvântat de la Pasărea, dar cu memoria lui nu mai e permis abuzul, nici măcar inconştient, de a fi trimisă din nou la mănăstire.

II. CEI AI GENERAȚIEI MELE

ION BĂIEȘU A LUI MIHALACHE

Pe cât de dezinvolt-apropiată a fost relația noastră de-o viață (și, chiar "de-o viață literară" aș îndrăzni a spune), pe atât mai sfios și mai ezitant intru în relație acum cu memoria prietenului drag al inimii mele care, după ce l-am pierdut pe Tăutu, a fost și a rămas Ion Băieșu.

Cum se întâmplă asta, oare ?... Și, mai ales: De ce ? !

Micuțul meu prieten neastâmpărat de zglobiu și scânteietor de inteligent - către inima căruia mă deschideam deîndată, numai ce-l simțeam în preajmă, sau când îi auzeam primul apel de telefon - mă inhibă acum, când e nemurire și când trebuie să-l iau în serios dându-mi seama cât de mare este și ce adâncă urmă artistică a lăsat pe numele lui. O urmă originală, autentică și adâncă de parcă ar fi călcat în ea cu toată greutatea lui Fănuș Neagu, iar nu cu ființa sa micuță, care domina doar eteric sau spumos, prin spiritul mare, vesel, duios și activ fierbător care-i împlinea întotdeauna dimensiunile prezenței.

Pentru că noi am fost trei prieteni ai tinereților ca și ai maturității noastre literare: el, cu mine și cu Fănuș, în ordinea crescândă a vârstei, el fiind născut în noaptea dintre anii '32-'33, eu în vara dinainte, iar bătrânul Fănuș, ehe, în aprilie, chiar mai înainte de Sfântu Gheorghe ! Fiindcă, dacă s-ar fi născut mai în preajmă, teluricul său tată măreț ca un haiduc de Bărăgan, i-ar fi dat numele sfântului celui călare deasupra balaurului, iar literatura română l-ar fi consemnat sub numele de Ghiță pe cel mai intempestiv liric mare prozator al istoriei ei.

Guță însă, care nu clama un diminutiv, ci un renume, era nu numai o ființă mignonă și delicată, ci și cel mai mic dintre noi ca vârstă, dar iată că tocmai el a fost hărăzit să treacă primul pragul acela lasându-ne, pe mine și pe Fănuș, să intârziem pe lumea aceasta. Pesemne, ca-ntr-una din nesfîrșitele lui glume bune. Fiindcă, mai rămânând noi pe-aici, ne dăm seama cât de mare era el, ce inestimabilă valoare literară a știut să reprezinte și să lase în urmă, cât de rotundă îi este opera, ce amestec de veselie și lacrimi, de ironie și sensibilitate duioasă, de tragism tratat cu umor în fața actului cinic al proștilor ca și de bunăcredință artistică reprezintă inteligenta alchimie prin care el și-a construit-o !

Umorul lui era al omului bun, al minții deschise care gustă spiritul oricui și își însușește marea ironie a lumii nu prin răutatea invidioasă a neputinciosului, ci prin generoasa încredere în vitalitatea ei care ajunge autoironie. Și, încă, o

autoironie practicată fără jenă alături de celălalt sentiment de putere spirituală care este detestul inteligenței față de obtuzitate, refuzul imaginației libere față de dictatură, fermitatea disprețului față de micimea oportunistă a duplicitarilor egoiști și corupți care se consideră "*dăștepți*", sentiment care traversează tot teatrul său și culmea de proză a epocii pe care o reprezintă romanul "*Balanța*". Încă de pe atunci, din apropierea care nu-ți lasă perspectivă, noi simțeam toate acestea. Iar el, cel care era pentru noi Guță și atât, s-a îndepărtat tot din gest altruist, spre a ne lăsa perspectiva liberă spre gluma pe care ne-a făcut-o: Iată cât de mare sunt !

Așa că, așezarea conceptului de "Guțică al nostru cel plin de vervă", alături de cel postum al consacrării autoratului unui creator de mare profuzime, mă duce spre a îndrăzni repetarea eminescienei caracterizări: *"Finul Pepelei, cel isteț ca un proverb*", dar și acel "*Văz monstruos"* care-l teleportează pe Caragiale dincolo de glumețul din el, trecând apoi și la Ionesco iar, de la acesta, pe calea de talent cea mai autentică, la Ion Băieșu care, dintr-o nefericită glumă a istoriei, nici măcar numele său autentic muntenesc, de țărănească familie buzoiană, nu și l-a putut păstra.

Pentru că el, pe când, tot ca o glumă, scria versurile proletcultiste la șlagărul "*Ilenuța tractorista*" venind să se înscrie la Școala de literatură cu numele de Ion Mihalache, a fost atenționat că ar putea avea deaface cu lupta de clasă prin asemănare cu numele liderului național-țărănist; iar atunci, a cotit-o spre pseudonimul *"Băieșu*" și, după cum se vede, chiar dacă a luat-o în glumă, a cotit-o pentru totdeauna și pentru toată istoria literaturii.

Consemnez acestea, pentru că am fost pus în fața câtorva întrebări despre întâmplările lui vesele, despre sorgintea lui din Caragiale sau din Ionesco, despre frățietatea lumii literare de altă dată și dihonia de astăzi. Iar răspunsul cel mai bun este însăși personalitatea de dulce veselă prietenie plină de spirit, a celui care și-a făcut singur gluma cu numele, făcându-ne să-i spunem și să-l strigăm, atunci când nu ne auzeau serviciile de cadre, "*Băieșu a lui Mihalache*". Este, de asemenea un răspuns, permanenta lui explozie de frăție și prietenie voioasă care a coagulat o întreagă generație literară, sunt glumele superbe pe care le-am moștenit de la el, ca și interpretarea unică pe care el o dădea unor anecdote celebre. Dar, în ori ce caz, gluma de a se compara cu Caragiale sau Ionesco, el n-a făcut-o niciodată; cu toate că, dacă ne gândim bine, zău că n-ar fi fost chiar neîndreptățit !

Amintirea lui astăzi, a zâmbetului lui cu acel dințișor ieșit cu umor incisiv ceva mai în față decât ceilalți, se învăluie într-o aură azurie precum a dimineților de vară la care ne prindea cheful sau poturile lui norocoase. Mi-l amintesc, prin ceața aurită a acelei plăcute oboseli pe care o trăiam împreună, în grupul petrecăreț pe care el îl amuza cu glumele făcute pe seama celor care, odihnindu-se în somnul lor burghez, ieșeau la lumină mai șifonați decât noi, morocănoși încă adormiți și cotrobăind ca niște cârtițe incapabile a savura splendorile dimineții. Ale dimineții pe care noi o-ntâmpinam din plin nesomn, fie la mare, la munte sau la Mogoșoaia, ca niște oameni odihniți prin propria lor veselie și

nesăturarea de a comunica unii cu alții într-o superbă afinitate electivă.

Urmaș demn al fratelui nostru mai mare Nicolae Tăutu, Guță Băiești nu numai spunea, ci construia glume creindu-le o arhitectură dramaturgică ad-hoc.

De exemplu, la Mogoșoaia, la ora când noi ne încheiam nopțile albe, matinal, prosapăt bărbierit și pomădat, în costum de Barbizon, cu șevaletul, trepiedul și toate sculele de pictură purtate-n spate cu bretele de rucsac, cobora din camera sa excepționalul nostru maestru și prieten Lucian Grigorescu, pornind la lucru ca un mare peisagist ce era. Intra doar pentru o clipă în restaurant, ca să-și umple termosul cu cafeaua ce avea să-i însoțească solitudinea artistică în mijlocul peisajului spre care se îndrepta ca să-l picteze. Dar în vreme ce lichidul aburind curgea din ibric în termosul scos de după gât cu cele mai bune intenții, un pahar cu rece șpriț de vară, sau cu ademenitoare tărie de "luat curaj dimineața" apărea lângă el. Apoi Băiești, ca și cum ar fi fost străin de aceasta, îi șoptea lui nea Lucică o știre însemnată sau ceva ce se petrecuse tocmai peste noaptea pe care acela o cinstise cu somnul revigorant artistic. Marele pictor se minuna, ducea automat mâna la pahar și agățându-și, hotărât spre ceea ce pornise, termosul de gât, se așeza ca-n trecere, doar pe-un colț de scaun, cu toată încărcătura în spinare, cât numai spre a afla ceva amănunte. Peste o oră, Guță îi propunea să-l ajute să descarce din spinare șevaletul prins în curele, dar Lucică refuza, încă ferm convins că-l așteaptă peisajul. Peste două, încerca să se așeze mai comod pe scaun întorcîndu-i spătarul spre burtă pentru a nu-și mai lovi de el samarul înglobând toată tehnica picturii peisagistice și, din acest motiv, scotea de după gât și punea pe masă termosul care-i atîrna în față, ca pe un lucru netrebuincios, de vreme ce alte pahare luaseră locul luciditații aspre a cafelei. Peste încă trei, Guță îi lua o mână pe după gât, devenind un fel de cariatidă ce-l sprijinea pe bătrânul artist cu șevaletu-n spate și urcau amândoi cu greu scara ducându-se spre paturile lor. Pe la mijlocul ei, se opreau să-i salute pe cei ce se pregăteau de dejun, atrăgându-le atenția cu generozitate că a rămas pe masă termosul păstrând cafeaua încă fierbinte.

Așa îmi închipui și astăzi despărțirea de el, prietenul drag al nopților mele albe: Urcând, împovărat din dragoste pentru alte mari talente, o scară care-l duce tot mai departe într-o înceșoșare aurie de dulce amiază.

FĂNUȘ – UN PORTRET PE CARE-L ȘTIU DE-O VIAȚĂ, DAR ÎL REDESCOPĂR PRIN PROPRIUL SĂU JURNAL

Un bolid vehement poematic, de o duioșie brutală, rușinat de propriul său sentimentalism dar lipsit de complexe în fața oricărei stări emoționale trece, cu grație de artilerie grea, cu impulsivă măiestrie și monumentală migală artistică, prin istoria literaturii noastre contemporane, aruncând în noi cu bolovanii de aur și argint ai operelor sale. Iar operele acestea nu sunt deloc rotunde, precum ghiulelele turnate la ștanță ci, ca magmele erupte arbitrar, au colțuri și contorsiuni pe care el le tot cizelează prin brâncușiene mângâieri încăpățânate, care le dezvăluie când strălucitoare, când scorburoase, când stranii, când scăpate de sub control, dar niciodată banale și niciodată lipsite de har. Are Fănuș secretul acesta magic de a găsi întotdeauna adresă atât la cărturar cât și la Miticii ce strigă pe stadioane ! Și prin prin persoana sa manifestată public și prin opera așezată în rafturi temeinice, într-o mirabilă știință a celebrității, el provoacă o stranie înfrățire de sentimente între rafinații și vulgarii care-l ovaționează laolaltă, îl admiră, îl strigă pe nume și se-nghesuie să ciocnească cu el.

Cu toții simțindu-i sinceritatea de om și forța de artist, ca două energii ce se oxigenează reciproc în trăiri și operă. O operă plină de originalitate și o prezență fizică asemenea, ambele atrăgând neapărat atenția în așa fel încât, admiratori și denigratori alături, nu pot renunța la tentația de a nu-și suci gâtul după el și a nu recunoaște faptul că spectacolul vieții lui de artist nu te poate lăsa indiferent.

Rareori întâlnești un magnetism artistic atât de sincer-acaparator și rareori îți e dat să parcurgi fluxuri de cuvinte mai ingenios îmbinate. Cuvinte aflându-și forța reciprocă de atracție ca-ntr-o prestidigitație de natură unică și ca-ntr-un fenomen straniu ce se petrece în încântătoarea lui știință de a le afla expresivitate prin imponderabile apropieri. Și, printre aceste filigrane în care el împletește cuvintele, te șochează, când nu te-așteptți, cu câte-o surprinzătoare bijuterie de profundă analiză psihologică, prin care te face să-i înțelegi mai bine lumea personajelor multiple și diametral opuse, ce și le plăsmuiește dintr-un lut muiat când cu venin, când cu miere și, neapărat, presărat din belșug cu

petale de metaforă. Revenind la acel "rareori", pe care originalitatea lui ca om și ca autor ne obligă să-l folosim, despre personajele sale putem spune că, rareori, țăranul din literatură e mai măcinat de istovirile destinului, rareori disecția secăturii din om e făcută cu mai multă satisfacție și, tot rareori, golănia e mai frumoasă ca-n admirația pentru sufletele agitate și contorsionate pe care Fănuș o nutrește din adâncuri. Exhibiționismul lui firesc și acaparator din viața de zi cu zi este și exhibiționismul personajelor sale de oameni fie prea deschiși prin inimile lor bune de derbedei, fie mofturoși în parvenitismul pe care el li-l amendează brutal și candid, ca un călău inconștient.

Chiar inegal prin diferite forme de a-și ieși din sine și de a se exprima pe sine, Fănuș are forța de a-i face pe oameni să simtă ce simte el și cum simte el, condiție pe care nu orice scriitor ajunge să o îndeplinească. Oamenii cărora le vorbește direct sau pentru care scrie în ceasurile lui secrete – acele ceasuri secrete, multele, nenumăratele noastre ceasuri secrete în care, rauvoitorii ce ne bîrfesc chefurile publice nu ne văd nici cum străduim în insomnii, nici cum ne chinuim cuvintele și cum ne chinuie ideile care-și cer limpezire – oamenii aceștia sunt cititorii pe care el îi face să simtă cât de mult simte el, să dorească să-i deguste în literatură înjurătura dulce ca un legământ de dragoste și să-i cunoască personajele cunoscându-l ca personaj.

Sentimentele contradictorii pe care el le trezește sunt din sfera duioșiei sau, cel mult a pismei colegiale. În fondul literaturii sale, ca și-n inconfundabilul său stil literar, el poate contraria, dar nu trezi negație; poate produce invidie, dar nu ură; poate incita, dar nu agresa; poate nedumeri, dar nu dezamăgi. Și, toate acestea, tocmai datorită autenticității lui ca om și autenticității lui ca artist. Autenticitate pe care-o revarsă fără prejudecăți și fără complexe, cu generozitate, în toate direcțiile existenței umane, având bonoma ironie de-a nu le lua în serios nici pe cele mai serioase personaje, dar găsind sentimentalisme poetice chiar și pentru ticăloși. Încolo, e un inimitabil creator de atmosferă, iar neliniștile sale te conving prin neliniștile întregului univers uman pe care i-l cuprinde opera.

Desfrânându-se într-o poezie a tuturor naturilor umane, el gândește ideile în metafora unor ample sensibilități și de-abia după aceea își traduce toate sentimentele în epica pe care chinuit o conferă personajelor. E un poet care se traduce pe sine însuși în tehnica romanescă a împletirii acțiunii cu sentimentele și, astfel, ajunge la o operă de înaltă referință în proza românească. O demonstrează aceasta cu evidență recentul volum intitulat *"Jurnal cu fața ascunsă"*, care nu este altceva decât caietul său de însemnări, meditații, explozii ideatice, înșiruire de ipoteze psiho-dramatice și polemici cu sine însuși sau cu lumea din jur. Adică este exact jurnalul anilor 2002 –2004 pe care l-a ținut în perioada cât s-a flagelat, s-a străduit și s-a învins pe sine depășindu-se, pe când scria tot acum apărutul roman de meșteșugită inspirație intitulat apocaliptic *"Asfințit de Europă, răsărit de Asie"*.

Pe lângă deliciul unei lecturi în sine, acest jurnal oferă - ca un endoscop pătruns în straturile cele mai intime ale întrebărilor și disperărilor, meditațiilor

și chinurilor, divagațiilor spre alte piste ale gândirii noastre și nevoii de un autojandarm mental care să ne-ntoarcă la canalele neiertătoare ale elaborării cărții pe care o avem în minte – oferă un fel de expresie plastică a ceea ce numim "*act de creație*" prin imaginea căutărilor cu care se confruntă un creator, a contradicțiilor care-i minează căutarea și a fericirilor trăite în momentul depășirii acestora. Oferă, prin sinceritatea dezinvoltă a unei notări exacte a întrebărilor esențiale și a fleacurilor ce ne trec prin minte, a lecturilor ce ne revin în memorie și agățărilor noastre de exemplul unor opere de succes sau a unor cărți ce ne-au deschis ochii, a întâmplărilor aparent fără legătură pe care ni le amintim și a ciorovăielilor cu niște amintiri despre care habar n-avem cum de ne-au revenit, imaginea haosului organizat al creației artistice. Și totul, atât bâjbâielile cât și nevoia de a polemiza, înjurăturile de nemulțumire și frumusețea metaforelor care ni se descoperă transcendent, deturnările de gândire de la direcția pe care ne-o consideram consecventă și impactul brutal al faptelor obiective din viața cotidiană de care nu ne putem desprinde oricât de mult am trăi viața personajelor noastre, totul capătă savoare prin faptul că sunt trăirile involuntare ale unui artist autentic.

De obicei, obsedat de destinul operei la care lucrează, de respectarea structurilor ei și a criteriilor de exprimare pe care ea i le impune pentru a-i aduce satisfacția de a o vedea împlinită, scriitorul elimină din memoria sa tocmai asemenea savuroase nebuloase de existență mentală, aparent ilogice sau, în orice caz, lipsite de legătură cu contextul operei propriu zise, dar atât de firești în incertitudinile pline de visare ale căutării artistice. Le elimină, le neglijează și apoi le uită. Sau, în cel mai bun caz, jurnalul său de creație e un fel de selecție bibliografică amestecată cu scheme abandonate și fragmente de scriitură care nu și-au găsit locul în textul finit. Fănuș, însă, a avut ingeniozitatea de a deschide o fereastră către ceea ce se petrecea în circumvoluțiunile creierului său în timp ce scria la acest roman. Și, indiscret cu sine însuși, a mai așezat deasupra ei și lupa mult măritoare a modului său fabulos de a folosi lexicul, sintaxa, morfologia și toate imponderabilele posibile ale limbii literare. A ieșit din aceasta o carte la fel de interesantă ca și romanul propriu zis. Carte-jurnal care, chiar dacă nici nu-l explică, nici nu-l completează, ne oferă imaginea autorului aplecat cu obligatorie și necontrolată îndârjire asupra operei sale.

Cu acea îndârjire despre care vorbeam mai înainte, îndârjire care se petrece numai în secretul nostru, în răspunsurile pe care le căutăm chiar mai înainte de a ne fi pus întrebările, în impresia de monolog specific obligatoriu claustrării noastre, dar care, de fapt, este un veșnic dialog cu lumea înconjurătoare. Și, în același timp, în căutarea aceea - la fel de minunată ca aspirație pe cât de îngrozitoare ca trudă - de a da formă cât mai perfectă exprimării celor ce le simțim.

Sunt ceasurile de taină și de chin care, oricât de măsurat și de cântărit se pot ele cuantifica în cărți care circulă pe piață, tot numai noi ni le știm, hulitorilor rămânându-le doar rostul de a ne comenta infinit mai puținele ore, acelea vizibile tuturor. Adică acelea din spațiul public în care ieșim însetați, pentru a

petrece și noi câteva ore de odihnă permițându-ne, ca răzbunare pentru îndelungul regim claustral autoimpus, comportamente mai libere sau mai libertine. Ca niște explozii de sinceritate în candoare și înjurătură, ce dau apa la moara bârfitorilor ce ne hulesc și hulitorilor care-și află stearpă satisfacție în a ne bârfi, fără să-și dea seama că bârfa lor nu face altceva decât să întregească legenda.

Unii dintre aceștia îl acuză pe Fănuș că e prietenos cu derbedeii, fără a se gândi la faptul că le acordă și lor o asemenea prietenie. Alții, minimalizând lucrurile conform fondului meschin al propriei lor persoane, cred stereotip că Fănuș ar avea doar o gură foarte mare. Pe când, el, în realitatea sa impunătoare, este unul dintre oamenii cu cel mai plastic și mai expresiv limbaj din contemporaneitatea noastră. Atât de plastic și de expresiv, încât să te ferească Dumnezeu să intri în gura lui !

Dar și când te mângâie, cuvintele lui te umplu de o poetică imponderabilitate urcându-te în sfere celeste, pe-o scară de mătase pudrată cu pulberi de stele și înmiresmată de ierburi divine.

Cunosc mai mulți care, dorindu-se ca el, îl imită încercând să se transfere din poezie în proză. Scriu versuri mai mult sau mai puțin reușite și, la un moment dat, atacă într-o gamă falsă romanul vieții lor, așa cum fiecare manichiuristă sau diseuză crede că *"viața ei e un roman"*. Ne având habar despre construcția pe cât mai perfectă pe atât mai invizibilă a structurilor romanești și nici de arhitectura alegoriei în proză, aceștia, pornind de la faptul că sunt băieți sensibili, încearcă să-l imite fără a fi conștienți de faptul că, uneori, chiar și lui poezia îi joacă feste. Ei nu pricep că Fănuș este, într-adevăr, asemenea lor, un poet; dar un poet care s-a chinuit o viață învățând să-și traducă poezia în ample efluvii epice. Și, cu marile strădanii de rigoare, strădaniile acelor ceasuri și nopți necunoscute altora, chiar inovând cu succes în această direcție.

Dragul de Țic

Mi-l amintesc venind la mare, din dragoste pentru mare, dar fără să intre în mare ci stând la umbra unui copac și așteptând până când, părăsind plaja, veneam cu toții căutând și noi răcoarea. Pentru că, sunt sigur, el venea la mare și pentru miraculoasa ei capacitate de a ne strânge pe toți acolo și a trăi momente de prietenie sinceră și de exuberanță artistică așa cum îți permite vacanța, chiar dacă ea era mai mult sau mai puțin subtil supravegheată de ochii și urechile care transmiteau câteva vile mai încolo, sub formă de turnătorie, toate giumbușlucurile noastre de artiști în concediu.

Dar bucuria vacanțelor era prea mare și nu ne-o întina nici măcar momentul când unii eram izolati pentru ca alții să se întâlnească cu "conducătorul iubit". Veneam acolo cu conștiința că e locul nostru, făcut din banii noștri, meritându-ne și noi, astfel, săptămânile de soare. Tăutu, Băieșu, Fulga, Horia Lovinescu, Radu Boureanu, Drăgănoiu, Leonida Teodorescu, Alexandru Căprariu plus mulți dintre noi încă în viață, ne strângeam cu copiii și cățeii noștri pe malul mării, sub ochii grijulii ai câte unui staroste ca Stancu sau Macovescu care, pesemne, aveau greul rol de a se angaja față de stăpânire să ne domolească spiritele încărcate de energii solare și de-mprumuturile smulse preferențial. Printre toate aceste spirite, un înțelept de cale netulburată era Nicolae Țic.

Bolnav în ultima vreme, el suferea pe banca lui la umbră, citind cu interes de bârfitor ziarele și rumegându-și cu înțelepciune de filosof personajele; dar nouă, celor din jur, ne transmitea un calm olimpic.

Și, nu numai nouă, dar o transmitea și personajelor lui, care-ți apăreau într-o analiză sobră, de perspicace atenție nerăsfățată pe care le-o dădea autorul lor, tot așa cum părintele dotat cu o bună știință sau instinctualitate pedagogică știe să-și învăluie odrasla într-o grijă protectoare și plină de comunicare ce înseamnă mult mai mult decât excesele de dragoste și furie ale celor care-i iubesc temperamental.

Iar, prin aceste personaje, o transmitea și cititorilor lui, care-i apreciau sobrietatea prozei, zgârcenia exprimării prin care cuvântul căpăta țintă și mai precisă, ținerea-n hăț a fanteziei care nu era deloc debordantă, ca-n superficialitatea multor autori nestăpâniți, sentimentali și emfatici, nu era deloc agresivă și cu poetice urme de agresivitate candidă, ci se dezvăluia la el greu,

după ce te cucerea cu faptul nud, relatat sec, de-abia atunci când începeai să-i înțelegi profunzimile unui gânditor mult mai atent decât lăsa la început impresia.

Face parte din acea generație foarte încercată, care a pornit de la scoala reportajului; și nu a unui reportaj oarecare, ci a aceluia festivist si declarativ cum era dorit de "îndrumătorii" vremii care, compromis fiind în demagogia lui, trebuia să se reabiliteze prin observația pertinentă și realismul nedoritor de concesii politizante. Oameni ca Țic l-au reabilitat și, prin încăpățânarea lor de a desfolia aparențele ajungând la resoartele firești ale trăirilor umane, indiferent de cadrul politizat de editorii care ne publicau, s-a recăpătat încrederea cititorilor prin recunoașterea de către ei a unei descrieri adevărate, atente și responsabile, dincolo de festivismul titlurilor sau marginalelor "mobilizatoare" pe care erau obligați să le pună secretarii de redacție.

De aici, adică prin experiența de la reportaj sau când nu se puteau depăși rigorile politizante impuse reportajului, s-a ajuns la literatură. Iar un grup de tineri, din care făcea parte și Nicolae Țic, au avut îndrăzneala să proclame chiar un curent așa zis al "adevărului integral", care a dat mult de lucru criticilor oficiali, mânați de la spate de politruci sau de propriile lor insticte carieriste, să-l foarfece și să-l demanteleze în așa fel încât, nici nu se ajunsese să se scrie ceva mai consistent spre a se putea demonstra fie valabilitatea artistică, fie măcar experimentul literar prin operă de creație propriu zisă, că eticheta era pusă și cerberii ideologici îi îngrădeau pe tinerii dornici de prea multă fantezie la declararea unei școli literare aparte, în țarcul comun și egalizator al realismului socialist.

Poate că și o asemenea întâmplare de tinerețe când, pentru fiecare tânăr creator se găseau cel puțin câte doi îndrumători care să-i aplatizeze opera, nelăsând relief decât cel mult pentru "marele exemplu al literaturii sovietice" cu celebrități ca Ajaev și Babaievski ale căror capodopere se confecționau în colective redacționale de neinspirați, o asemenea experiență menită să te facă să-ți bagi mințile artistice mai în cap, adică, mai în interiorul unei necomunicări de intenție care conducea la o luptă surdă și tăcută cu cenzura și la inventarea de tertipuri prin care să faci slalom printre obstacolele ei, o asemenea realitate de care și-a dat seama prin destinul propriei sale opere, a făcut din Țic un autor zgârcit la vorbă, observator de fapt nud, lăsându-l pe cititor să dea interpretarea subînțeleasă. Interpretare care, multă vreme a constituit liantul complice dintre autor și cititor, unul trăind satisfacția de a spune măcar pe jumătate lucrurile, altul bucurându-se de cealaltă satisfacție ce i se oferea, de a înțelege jumătatea neexprimată a lucrurilor și, ambii, bucurându-se copilărește de momentele în care reușeau să descopere căile de trișare a cenzurii îndrumătorilor de partid care, din niște amărâți de politruci, pozau în critici și esteticieni.

Este o experiență fără valoare astăzi, când totul se poate exprima clar, poate chiar prea clar, prea pe șleau, ceea ce-i face pe unii autori să confunde creația cu pornografia și să nu se bucure cu adevărat de libertatea de expresie pentru a-și descifra lucrurile mari pe care ar fi capabili să le poarte în suflet.

Dar este, totuși, o experiența de cincizeci de ani prin care au trecut mai multe generații, un efort sisific de a spune pe căi ocolite tocmai adevărul care, de fapt, este menit a fi rostit cel mai ușor, dacă-ți citești sufletul cu sinceritate. Cine va proceda la analiza unor asemenea mijloace esopice ale comunicării dintre artistul creator și publicul interesat de ideile acestuia, va putea constata cât de mare era un asemenea travaliu în efortul de a te exprima față de unii și a-ți lua măsurile de precauție de a nu te deconspira față de alții, câtă energie creatoare s-a consumat pentru asta și câtă ingeniozitate, inutilă în ultimă instanță, adică atunci când ai ușa deschisă, dar chinuitoare precum săparea unui tunel cu lingura de pușcăriaș, atunci când gărzile de pază erau formate din tovarăși dresați să mimeze intransigența ideologică și apărarea noastră de "*putrefacțiile artei burgheze*".

L-am întâlnit pe acest băiat subțiratec și cu nume ardelenesc ferm, ca un semn de exclamare, la cenaclul universității, pe care-l făcusem prin 1950, noi venind de pe băncile liceului (un liceu încă normal, cu opt clase temeinic făcute și cu bacalaureat în secție reală și modernă), venind cu acea cultură clasică și cu sistema împărțirii democratice a creației pe școli literare provenite din inițiativa imaginației și a afinităților elective a fiecărui grup artistic constituit prin simpla atracție a vocației. Ca pasionați de literatură, eram doldora de lecturi si de citate învățate pe dinafară din operele superbei generații interbelice de scriitori care ne precedaseră și care se bucuraseră de toată libertatea creației, așa că încă nu simțeam strânsura momentului și ce așteptau de la noi prin acest cenaclu proaspeții "îndrumători de partid" care luaseră locul profesorilor adevărați.

Pentru că eram tocmai seria din amfiteatrele cărora fuseseră alungate marile figuri de tipul lui Călinescu și Vianu, fuseseră dublați de marxiști mai fermi chiar oameni ca Ralea și Bugnariu și, pe lîngă subinginerii și tehnicienii dentari cu care îi înlocuise pe aceștia un ministru al învățământului de profesie tinichigiu, modeștii profesori secundari aduși în universitate ca răsplată la falsa campanie electorală pe care o susținuseră la urnele cu funduri duble, erau, totuși, intelectualii care mai știau ceva din cele ce noi știam bine din liceu, dar, duplicitari fiind, tocmai fiindcă știau, acești carieriști mai vârstinici decât noi, ne puneau nouă pumnu-n gură ca să nu vorbim despre asemenea modele de creație, total incompatibile cu obtuzitatea proletcultistă.

Pe atunci, Nae Țic era încă dăruit și romantic susținând credința noastră că am putea chiar constitui un curent literar. Până ne-au zburătăcit, exmatriculat sau supus la note cu trei puncte mai mici decât cei cu "origina sănătoasă" și pe noi, ca și pe profesori, venind vremea când Streinu și Cioculescu erau arestați, Piru trimis lănțar de cadastru la munca de jos, Moisil și Dan Barbilian acuzați că folosesc în spirit burghez axioma matematică, Rădulescu-Motru lăsat muritor de foame la propriu.

Vicisitudinile ne-au îndepărtat, dar cred că dintr-o asemenea atmosferă se trage verbul discret și zgârcenia de comentariu din proza lui Nicolae Țic, ceea ce, până la urmă, a devenit un stil al său, ușor detectabil și cu certă aderență

la mulți cititori care ne apreciau sinceritatea prin relatarea faptului nud, prin lăsarea în grija lor a comentariilor și interpretărilor, prin discreția cu care, printr-o asemenea literatură, li se stimula imaginația participativă la actul auctorial de la care pornește scriitorul.

Păstrez și acum, cu plăcere prietenească, portretul lui cu nasul în vânt, făcut de un alt drag prieten al nostru, sculptorul și romancierul Nicolae Crișan. Are o alură nostimă, de ființă inteligentă care-și cunoaște flerul. Flerul lui cu care punea punct unei fraze scurte, tocmai acolo unde îi asigura cârligul prin care cititorul se agăța ducând ideea mai departe.

Poate că nu acesta ar fi fost curentul literar pe care, cu încă adolescentină exuberanță, noi am fi visat să-l creem la acel cenaclu de la Universitatea anilor 1950-1951, dar asta putem spune că ne-a reușit, tocmai prin proba evidentă pe care o constituie opera încă neluată în seamă a lui Nicolae Țic, operă a unui prozator de deosebită semnificație, care-i cam va mira pe viitorii critici, critici adevărați, fără mofturile de îndrumători ale celor din generațiile noastre, când o vor redescoperi în valoarea ei autentică.

Dumitru Radu Popescu sau D.R. fără de arginți

Un personaj (și incă ce personaj !), în legătură cu modestia comportamentului căruia simți nevoia să te-ntrebi dacă e numai rezultanta unui bun simț funciar, sau provine - la fel de funciar - și din certitudinea că, în ceea ce priveste misterul lieraturii, știe el destule pentru a nu mai trebui sa se dea mare, există în preajma noastră fără ostentație, văzându-și de treaba lui și chiar evitând publicitatea după care moda exibiționistă și năravul cabotin îi împing pe cei mai mulți oameni publici.

Iar el este, cu evidență, un om public. Ba, ca scriitor, chiar foarte public, înscenând și romanțând un mister de natură aparte.

Misterul acesta îl marchează la fel de pregnant ca și sprâncenele stufoase, tocmai pentru că, precum doctorii fără de arginți, dă lucrurilor pe care le face un dezinteresat sens firesc. Și, mai ales, stă printre noi nedezvăluindu-și

niciodată ascendentul harului. Har pe care, mulți și-l doresc dar, ne avându-l, devin plictisitori tot silindu-se să și-l afirme; iar el, având-l, evită elegant a ne plictisi cu așa ceva.

Și cred că-l marchează mai ales atunci când, tenace truditor al condeiului, mereu conștient de perspectiva timpului său creator, trăiește în scriitoreasca intimitate a personajelor sale, cărora le dăruiește acest mister în indecise mișcări ce pot sugera diverse direcții, în rafinate oscilații care le descriu întotdeauna o dimensiune în plus, în sugestive ezitări care nu provin din lipsa de cunoaștere a unui drum drept, ci tocmai din cunoașterea ofertelor lumii acesteia care sunt plurale și pluraliste.

Sincer vorbind,chiar nu știu dacă vom putea răspunde vreodată dilematicei întrebări: Oare, misterul acesta îl conferă el personajelor sale sau, dimpotrivă, ele l-au molipsit și l-au făcut să sufere de acea misterios duioasă modestie ? !

Sau, poate că e gestul firesc de a aborda cu maximum de seriozitate inspirația ce-l apleacă asupra textului (am simțit deseori antenele fine cu care mari actori, sau tineri viitori mari actori intuiesc șansa de a-i interpreta personajele și se dau în vânt după asta) dar, în același timp, gestul firesc al unui absolut necesar om de obște, care aduce echilibru și, uneori, chiar echitate, într-o lume menită să se autodevoreze prin propriile-i vanități, ambiții și visuri de măreție.

Pentru că D.R.a venit în fruntea Uniunii Scriitorilor atunci când ea, de multă vreme, nu mai era pentru guvernare o cutie a Pandorei, ci un borcan al Pandorei, cu colcăiala la vedere, dar *in vitro*. Trecuseră vremurile când organele guvernării paternaliste apăsau capacul acestei cutii cu câte un *presse-papier* precum gesturile filo-ruso-apocaliptice ale acelui mic dictator care, având nevoie de dotarea cu mult balast securisto-partinic spre a nu lăsa capacul să se deschidă, își făcea popularitate cu banii noștri. E vorba de Mihai Beniuc care, ca poet, evolua frumos într-o operă ce-i putea justifica infatuarea; dar și moral și fizic era mărunt. "Urca-te pe scaun ca s-ajung să-ți dau două palme !"- i-a spus uriașul Petru Dumitriu într-o ceartă de la bani. Banii obștei, nu ai lor !... Iar Beniuc, știind metodele folosite în poliția politică ce trebuia s-o servească, atunci când n-a mai fost la putere, vorbea cu tine numai prin colțuri și bruiat de-un radio portativ.

Dar, prin concurența specifică epocii („Eu sunt mai devotat partidului decât ceilalți devotați"), capacul a ajuns a fi apăsat prin multe cheltuieli și de Zaharia Stancu, de asemenea scriitor din a cărui operă poți cerne valori, dar care străduia fără jenă să țină ferecată cutia tot dând iama în banii noștri. Cu energia demagogiei sale deloc disimulate, el era deadreptul neiertător în satisfacția de a administra clientelar veniturile obștei.

Lucrurile evoluaseră; încă de pe vremea lui Demostene Botez se perindaseră pe scaunul de staroste niște obedienți care acceptau și altfel de presiuni asupra nedeschiderii capacului iar, din cunoscuta sintagmă a cutiei Pandorei, obștea scriitoricească devenise un *borcan al Pandorei,* sau chiar o *damigeană a Pandorei* cu dopul ușor de sigilat, pentru a fi închisă ermetic dar

a avea la vedere toată șerpuiala dinăuntru: Cu acea ridicare a capetelor care-cum apuca să se proptească-n coadă, cu mușcături care-pe-unde nimerea ciosvârta altuia și înfulecături care-de-unde nimerea să înșface. Corifeii literaturii făceau asta invidiindu-se reciproc, denigrându-se și turnându-se, dar ținând cu dinții de viața colectivă care însemna, ca și astăzi, doar avantajele lor individuale. Iar mărunții o făceau tăcând, resemnându-se, descurcându-se sau umilindu-se, care-cum își avea norocul și zbaterea.

Totul la vedere, înlocuind cu sticlă metalul proverbialei cutii, dar nu din vreo dorință de transparență, ci datorită măsurilor de supraveghere atentă pentru ca nu cumva colcăiala pandorică să scape ochilor și urechilor asiaticei orânduiri.

În acest context, cu toate colimatoarele direcționate asupră-i și toate cotonoagele pe care și le trăgeau corifeii rezonând și spre fundul scaunului său, un om din generația noastră și-a asumat riscul de a face ceva pentru obște. A încercat un echilibru, atât cât era posibil față de tendința de asmuțire reciprocă din genialele politici ale lui *„divide et impera ad terrorem civium*" și a avut demnitatea de a deveni, într-adevăr, D.R.-ul fără de arginți.

Fiindcă el nici n-a plimbat bănuțul ca o momeală pe la gura bietului scriitor, cum făcea Beniuc, nici n-a dat iama-n fonduri cu favoritisme electorale spre propria-i glorie, ca Stancu. Ba, chiar a încercat să ajute niște tineri, a încercat să scape măcar de recunoașterea oficială a cenzurii și să evite obișnuita transformare a delațiunilor în procese de intenție, cum i se făcuse lui la apariția „*Leului albastru*".

Iar, dacă din punctul de vedere al politicilor strict literare nu se putea face prea mare lucru – bine-nțeles, din obtuzitatea egalizatoare a dictaturii dar - mai puțin de-nțeles – chiar și din ambițiile deșarte ale neunirii scriitoricești, ale invidiei transformate în „mânie proletară" favorizând exclusivismul practicat cu perfidie de cei care vorbeau în numele nostru și își împingeau spre tiraje și premii cărțile lor, el, D.R.-ul, sub aspect gospodăresc, a pus ordine, a înlăturat pe cât cu putință arbitrariul și a lăsat la sfârșitul mandatului său peste 80 de milioane de lei în vistieria Uniunii. Bani obștești însemnând pe atunci nici mai mult nici mai puțin decât patru milioane de dolari, imaginat-vă: **4.000.000 USA dollars !**.. Adică bani obștești care, dacă n-ar fi dispărut imediat în împărțeli bizantine, ar fi putut folosi la cumpărarea, tot pentru obște, a unor moșii întinse, sau la înființarea unor societăți ori bănci din produsul cărora, cei câteva mii de scriitori care-am tot bâjbâit famelic prin tranziție, am fi putut-o duce mult mai decent.

Pe Abraham Lincoln, când a câștigat alegerile și a venit în fruntea Statelor, pletora politică, locvace, luxoasă și versată în toate jocurile și malversațiile dintr-o capitală plină de mușița politicienilor, îl considera drept provincial – un modest avocat din Illinois – datorită comportamentului său rectiliniu. Și, totuși, el a adus gloria Statelor Unite, nu abilii, agresivii și mondenii politicieni de mâna a doua, obișnuiți să se dea mari – ieri în public, astăzi pe sticlă.

D.R. Popescu a venit de la Cluj când corifeii bucureșteni se băteau îndârjit pe ciolan folosind, cu insistentă intensitate, strălucitoare invective și turnându-

se reciproc, așa cum arată astăzi unele stenograme. Se zbăteau ca să ocupe scaunul din care să dispună de bănuții noștri. Iar cele 80 de milioane care s-au strâns sub el în conturile Uniunii - bag mâna-n foc - ar fi fost înjumătățite, pentru ei și clientela lor, de aceste celebrități care se băteau pentru putere.

Cam aceiași pretendenți, sau de aceeași speță, plus câțiva îmbrăcați în puloverul de servici cu care fuseseră repartizați la diverse partide încă din „alternativele" elaborate în străinătatea unde-și făcuseră studiile, s-au adunat postrevoluționar la sediul colhozului care fusese Uniunea Scriitorilor. Veneau, care cu amanta de la tv, care cu încornoratul soț tolerant, care cu socrul diplomat gradat, care cu fișă la KGB, care cu vărul ce-l asigura că-i arsese delațiunile, care chiar încurajat sau împins de către cei cărora le fusese informator, care cu regizorul personal („fă-te că lucrezi !"), care, din reflex condiționat, chiar cu sacoșa în care lua înainte cu prioritate alimente de la bufet, sau cu vreo cerere de ajutor bănesc, în speranța că-l va mai găsi pe Iancu semitreaz și aservit noii securități.

Veneau pe-nnoptat în CaleaVictoriei osutăcinșpe, sa-l alunge pe D.R.care le lăsa cheia de la casa de bani cu cele 80 de milioane, parcă fără a-și aminti în fața acestor Ostapi Benderi de replica celui care le era prototip și etalon: "*poate vrei și cheia de la casa de bani !*"...

Le-a dat-o. Și s-a ales praful de bani !... Praful care se ridică în urma mașinilor de lux ale câtorva, când se duc la moșie și praful care se lasă pe mormintele altora, care s-au dus între timp la Domnul...

...Dar, cufundat în opera lui plină de migală, cu instinctul său salvator de-a se izola de circul procleților și histrionilor pe care valul lumii îi tot scoate în față, lui D.R. nu-i pasă.

El zâmbește cu aerul acela de misterioasă cumsecădenie, își continuă perseverent misterul ingenioasei sale creații producând memorabile personaje misterioase, e activ ca o albină pe plan literar și totalmente sincer dezinteresat de planul celălalt, al vieții publice.

Și nu-i pasă de arginții devorați rapid și fără urmă din fondurile noastre obștești, pentru că el a fost întotdeauna (și a știut să fie !) D.R.-ul fără de arginți.

„*Dar noi, amărâții, care am rămas fără de arginții noștri păziți de tine, ce ne facem, D.R.-ule ? !*" – l-aș întreba eu, numai ca să-i văd, între pometii roșii ca ai unui ochios cap de copil al lui Tonitza, ironia subtilă, amuzată și amuzantă, a zâmbetului misterios împrumutat de la personajele sale.

Asta, pentru ca un pedant critic literar fost marxist să-mi atragă atenția că, auctorial vorbind, personajul este cel care „reflectă" harurile celui care l-a creat și nu invers. Iar eu, cu gândul tot la bănuții noștri prăduiți, s-o țin pe-a mea evocând memoria lui Iorga și spunându-i că ăsta nu-i „*Bizanț după Bizanț*", ci bizantinism după bizantinism !

Petre Stoica
DE LA APOGEUL POETULUI, LA APOGEUL POEZIEI

„*Ultimul spectacol*", volum care ața a vrut prietenul meu Petre Stoica să se numească precizându-mi că „din cu totul alte motive decât de premoniție", trebuia să cuprindă, după voia lui, "o recentă selecție de una sută titluri". Aștteptam, deci 100 de poeme scrise de omul despre care nimeni n-a spus niciodată, dar toți o simțim dintotdeauna, că este cel care, prin tot ce a scris ți prin toate câte le-a scris, de fiecare dată de câte ori a scris, a conferit (ți nu numai pentru scrierile sale ci pentru un întreg climat literar) echilibrul de bun simț de care avea nevoie creația poetică românească din epocă. Ți chiar a reușit să impună acest echilibru pe o largă fațadă a poeziei contemporane, reprezentând arta pură în contextul unor politizări vehemente.

În anul care a trecut, am primit de la el, pe rând, de câte ori ieșea din spitale ți venea la noua lui casă din Jimbolia, câte un tronson din ultima selecție făcută cu mâna și ochiul lui, tronson transmis prin e-mail cu mențiunea că „urmează ți altele când va mai avea la dispoziție pe cineva care să se priceapă la computer". În acest mod s-au strâns în hard-discul meu 38 de titluri din care am constituit un volum, Petre lasându-mă cu impresia că toate celelalte până la sută se află pe drum între el ți mine, la un intermediar care trebuia să faciliteze tentativa noastră editorială.

Trimițând la tipar începutul selecției de versuri primite de la stravechiul meu prieten – cizelator ca nimeni altul la marile simplități diurne din care se naște superlativulul rafinament al poeziei sale - leam supraintitulat: „*Apogeul poetului*", cu convingerea că, pentru Petre Stoica, acesta a început de mult și va dăinui mult prin existența de funciar bun simț a firii sale scrutătoare spre modernul intelectual ți originalul poetic. Dar vestea a cărei lovitură nu am tăria să o comentez, a infirmat naivitatea noastră de bătrâni care doar ne scriam peste distanțe punând la cale acte literare, convinși fiind că ne vom ți putea vedea oricând vom dori. Apogeul poetului s-a frânt brusc, devenind **nemurire**. A rămas doar apogeul poeziei sale, ca o constantă a acestei nemuriri.

Ceea ce îmi chinuie cel mai mult lipsa de El care mă covârțețte, este superba boemă elegantă ca stare de intelectualitate absolut necesară ființelor

insensibile la constrângeri și adânc visătoare către orice. Ne-am apropiat încă de când el încerca să învețe poezie de la lipsa de prejudecăți a lui Dimitrie Stelaru. Traducea cu devotat studiu din germanii care scriau după cele mai riguroase precepte poetice ți, în acelați timp, învăța asiduu de la boemul epocii dicteul automat, drept onirică armă ce submina proletcultismul. Creța iepuri albi, cu a căror delicatețe neelaborată îi semănau uneori metaforele mângâietoare ți practica boema ca pe un spirit princiar, făcând să fie uitat, sau neluat în seamă, vulgarul anarhism al celor care nu au învățat în întregime tocmai suava înălțare artistică a nepăsării boeme. Îți ilustra cărțile cu eleganța linearității de rebel umor poetic a desenelor lui Pucă ți ne-nvăța pe toți știința prezenței de bun simț la masa prieteniei, înțelegând boema ca pe un har mult superior doctoratelor, mai profund în nelimitare și în nerecunoașterea restricțiilor și mai puțin gălăgios decât gravitatea arogată de superficiala pseudocărturărie.

Dintr-un asemenea creuzet i s-a născut poezia care-ți stabilizează astăzi, întru definitiv, apogeul ce nu mai este un punct atins de omul trecător, ci cum am spus: nemurirea. Iată, cu ce surâs, premoniția lui și-ar fi văzut epitaful:

CÂND MAESTRUL ROUSSEAU A PLECAT UNDE TREBUIE

În ultima zi a sfintelor sale geneze
iubitul maestru și-a consultat ceasul din turn
văzând că e timpul ți-a spălat cele câteva pensule
apoi și-a pus la umeri aripi de serafim
plecând unde trebuie

Spuneam că în acest mod s-au strâns în hard-discul meu cele 38 de titluri, Petre lasându-mă cu impresia că toate celelalte până la sută se află pe drum între el ți mine, la un intermediar care trebuia să faciliteze tentativa noastră editorială.

Acum, inevitabilul m-a lăsat în posesia celor treizeițiopt de titluri, a uimirii mele îndurerarte ți a multor întrebări: O fi, oare acest intermediar, pământean sau nepământean ? O fi, poate, persoana la care apela pentru transpunerea în computer ? O fi însuți computerul care nu le-a mai transmis, debranșându-se odată cu el ? Sau o fi eterul sateliților în care el a reușit să-ți posteze poemele trimise către mine, dar acelea au simțit atracția lui atunci când, despărțindu-se de noi, Petre a urcat trecând pe lângă ele ? Supuse ți pline de gingață poezie, ca turma iepurilor lui albi, poate că au luat calea autorului lor urmându-l în Câmpiile Elisee ca loc înadins Creat pentru boema lui de plutire celestă.

Eu le mai aștept ttiind sigur că, virtual sau nevirtual, el le-a depus undeva în contul meu. Și, astfel, am inaugurat o virtuală vitrină a editurii autorilor români cu acele versuri ale lui Petre care ne-au prins încă în viață.

UN GÂND LÂNGĂ ABSTRACȚIUNILE LUI ACHIȚENIE

Mulți încearcă să explice perioada abstractă din mai noua pictură a lui Achițenie, drept o sublimare a mijloacelor tehnice pe care artistul le-a deprins, le-a practicat și le-a desăvârșit.

Au dreptate, material vorbind.

Însă, eu cred că explicația este ca-n matematică: necesară, dar nu suficientă.

Pentru că tot timpul, în concomitență cu aceste lucrări de șevalet, Achițenie, maestrul de frescă bizantină pictată pe bolțile de deasupra, de unde ne binecuvintează Pantocratorul, stă și acum zile întregi întins orizontal pe înălțimea schelelor din biserici, descifrând, cu privirile ridicate spre cerul acestora, chipurile Dumnezeirii:

„Urcat de schelă printre stele,
El zugrăvea cu ochii-n sus
Blândețea Bunului Iisus…”

Acolo sus, crispat în mișcările incomode din cot și degetele ce țin penelul, dar miruit pe frunte de picăturile vopselei minunilor ce le pictează deasupra-și, au loc întâlnirile lui cu ceea ce-i proiectează Duhul.

Acolo sus, în misterele înaltului boltei spre care-l susțin culcat scândurile schelei, Achițenie este printre cei aleși cărora Cele Sfinte li se arată în toată diversitatea lor.

Iar, când coboară, reajungând cu scrutarea pupilei în fața pânzei de pe șevalet și recăpătând mișcările largi, de dirijor cu penelul înmuiat în inspirată ambrozie, memoria-i reproduce, din cele ce a văzut acolo, alte feluri de cruci, alte îngemănări ale Treimii și alte forme ale nimbului ce încununează Sfinția Ei.

Și astfel se configurează expresivitatea spațiilor de culoare, lumină și aur din abstracțiunile sale, ca o demonstrație a faptului că Dumnezeirea are o infinitate de chipuri sub care se poate proiecta în sufletul nostru; o infinitate de chipuri pentru infinitatea fiecăruia dintre noi.

Priviți cu atenție “abstracțiunile” lui Achițenie și veți simți în ele un fior

din Marea Abstracțiune Transcendentă.

În clipele în care el, întins acolo sus pe schelă, rămâne în meditație, i se arată altfel, sub un alt chip, luminile din Strălucirea Dumnezeirii.

Iar atunci când, de la firele meticuloase ale bărbilor celor din dreapta Tatălui, reajunge pe pământ privind vertical albul de pe șevalet, poartă în propria-i viziune o imagine aparent abstractă.

Doar aparent abstractă, deoarece deduce mereu ceva nou, inedit, din chipurile veșnic de imaginat în pluralitatea Trinității.

Trinitatea cea de dincolo de chipul omenesc, dar atât de apropiată sufletului nostru.

CELMARE ÎN INIMA MICULUI PARIS

Sezonul frumos al Bucureștilor în verdeață și trandafiri, ne-a descoperit un loc de distincție intelectuală al "Micului Paris",în "chiar buza Dâmboviței", acolo unde începe Calea Victoriei marcând locuri de început ale marginilor Curții Vechi, ale fostelor hale, ale Palatului Justiției care acum reiese la lumină, ale fostei săli "*Regina Maria*"unde funcționa în eleganța ei Opereta bucureșteană, și ale primului "bloc turn" ridicat în spațiul Teatrului *Gioconda* de odinioară.

Loc de elită pentru apa dulce a dâmbovițenelor cheiuri tradiționale, păstrând încă pregnanța arhitecturii inspirate a Micului Paris, într-unul din cele două elegante edificii a căror linie nu se învechește tocmai pentru că autorii lor antebelici nu au admis nici chitschurile clasiciste, nu au exagerat nici în modernitățile urbanistice - funcționează cu selectivitate și distincție o sală de expoziții girată de una dintre puținele fundații care nici nu-și greșește și nici nu-și trădează scopul educațional.

Ea cuprinde un cochet spațiu generos pentru simeze de bogată încărcătură intelectuală, în care arta deosebită și ușor de recunoscut, prin subtilitățile ei ajunse la măiestria vârstei unui mare artist, și-a găsit un nimerit loc pentru a-i pune în evidență expresivitatea: Expoziția unor reprezentative lucrări din opera maestrului Vasile Celmare, la începutul ultimului an pe care-l mai are de parcurs până la împlinirea vârstei de 75 de ani.

Născut în 10 mai 1931, Vasile Celmare, superb pictor de șevalet și

cutezător creator de artă monumentală, cu expoziții și lucrări în mai toate capitalele lumii și serii de studenți talentați formați la Universitatea bucureșteană de Arte Plastice căreia i-a fost profesor și prorector, duce o permanentă viață de creație în atelierul său din celebru-artistica stradă Pangratti, unde-și migălește inconfundabilele pânze și elaborează proiecte de enorme dimensiuni pentru înnnobilarea artistică a unor mari spații urbanistice.

Astfel, privindu-i din nou un colț de operă, mi-am dat seama că pictorul Vasile Celmare devine pentru mine, pe măsură ce-l cunosc mai bine, un paradox al tentativei de creație.

Și nu un paradox oarecare, ci unul foarte bine structurat, foarte bine cizelat și foarte măiestru configurat în toate preocupările care-i ilustrează această paradoxală personalitate. Fiindcă miniaturistul din el se desăvârșește în ample lucrări monumentale, iar marele autor de artă plastică monumentală nu se dilatează, ci își desăvârșește migala inspirată și minuțioasă pe spații din ce în ce mai mari, din ce în ce mai cutezătoare. Vasile Celmare devine astfel nu un autor, ci un fenomen; nu un om al culorii ci un protagonist al sensurilor prin culoare; nu un producător de artă ci un tiran care-și impune arta înnobilând cele mai banale și mai convenționale spații ale existenței. Cu școala veche a celor care au studiat totul temeinic, au desfoliat din natură element cu element învățând să-l reproducă, au străduit în redarea îndelung pedantă a fiecărui amănunt până ce-au ajuns la fotografism și, deabia după aceasta au dat drumul unor opere de sinteză care par a nu mai voi să știe nimic despre asemenea studii dar, pe dedesubtul impulsivelor originalități se dovedesc a ști totul - cu această temeinică școală veche pe care și-a și însușit-o dar și-a și așezat-o deacurmezișul, el a dobândit o superbă labilitate artistică, trecând de la detaliul miniatural al petalei, corolei și pistilului încărcate de amănunte din inflorescențele la care migălește pe șevalet, la spații hiperboreene pe care ar vrea să le stăpânească prin hectare întregi de culoare, decorație și desen ambiental. În acest mod, de la vârful moale și bine ascuțit al creionului, de la firul gingaș și preasupus al penelului, el ar fi în stare să treacă la a picta deodată câmpuri imense și spații colinare, folosind în locul degetelor niște întregi dispecerate, în locul paletei și a tuburilor camioane de materii minerale și biologice colorate, în locul trasorului buldozere, fadrome și alte gigantești instalații care să miște terenurile, plantațiile și unghiurile de perspectivă a cerului în funcție de imaginația sa colorată. În acest mod vehement de geneză artistică se constituie viziunea lui de a transpune lumea, la fel de minunat colorată cu discreție, rafinament și simț al unor împerecheri tulburătoare de culoare, atât în marinele, buchetele și peisajele pe care le încadrează în aurul unor rame de mici dimensiuni, cât și în semețele înfruntări cu natura însăși, la cele mai spectaculoase dimensiuni pe care le poate oferi un ambient căruia el, precum un stilist inspirat, nu-i cere decât permisiunea de a-l înnobila cu câte un amănunt misterios sau cu câte o suavă pată de culoare. Imprevizibil, de la pânza de pe șevalet pe care o domină prin reală măiestrie, el sare deodată în mijlocul naturii devenind ucenicul vrăjitor care vrea s-o văxuiască și s-o fardeze după un joc

subtil cunoscut numai de el și de îngerii care au ajutat la facerea lumii. Readunat la scara lui de paradox, artistul ridică din umeri oferindu-ți, ca rod al imaginației sale care, culmea, e unică, fie un tablou mic migălit cu știința unor încântătoare subtilități, fie un proiect teribil de a transforma în monument de artă o autostradă de sute de kilometri. Localitățile constituie mici dimensiuni pentru el, iar pentru fiecare loc public – piață, scuar, intersecție, calcan de hală industrială, chiar și gard, are întotdeauna o soluție artistică, ba chiar foarte artistică, de a-l transforma în monument.

Vasile Celmare poate rămâne și la pânzele lui care vor servi cu credință orice pretențioasă colecție. Dar noi, cei din jurul lui, ar trebui să fim mai atenți cu ce ne propune el să existe în jurul nostru. Pentru că, paradoxul lui constă în a forța natura care de la sine e frumoasă. A o forța să devina minunată printr-un criteriu estetic în plus, față de frumusețea-i actuală. În ambițiile lui de monumentalitate, acest maestru al miniaturalului procedează ca un bărbat generos care, oricât de frumoasă ar fi femeia, el tot nu se sfiește să-i pună o diademă.

SCULPTORUL APOSTU

Ar fi împlinit șaptezeci de ani !

Adică, l-am fi sărbătorit în loc să-l comemorăm pe acest prieten mărunt la trup dar monumental, întotdeauna monumental în gesturi și în expresie, Ceea ce reușea întotdeauna să transfere și lemnului și pietrei ce treceau prin mâinile sale și, mai ales, prin privirile sale.

Pentru că privirile sale descifrau întotdeauna în liniile fibrei nu numai ceva absolutamente de nedescifrat pentru alții, ci tocmai, acel Ceva cu literă mare care părea foarte firesc oricui, dar numai după ce el, Apostu, privirile lui, intuițiile lui care radiografiau în interiorul materiei, mâinile lui meștere ale căror scule dăltuiau în viziuni secrete, ni-l descoperea. Formele sale ciudate, inimaginabile pentru o altă interpretare decât cea a lui, personală, aveau, în plus față de măiestria cu care se conturau din mâna-i mirifică, și acea căldură a expresiei artistice care, după ce el o descoperea din neantul materiei amorfe, devenea deodată un lucru foarte familiar. Opera de artă răsărea din ascuțișurile sculelor lui acolo unde nici nu ne-am fi așteptat și, luând loc alături de noi, ni

se părea ceva foarte obișnuit și chiar comun tuturora, cu toate că, doar cu puțin înainte, priviserăm în gol materia moartă, fără să ne închipuim ce descopereau în ea doar privirile lui.

Privirile lui porneau agresiv de sub fruntea pleșuvă, într-o mișcare desfoliatorie ca a unei pătrunzătoare raze laser aparținând unei scule venite din supermodernitatea altor galaxii și aflându-și aici menirea de a scoate la iveală, din teluricele materii amorfe, formele unei vieți pe care noi n-am fi fost capabili s-o descifrăm.

Mâinile lui, mai ales degetele lui încleștate pe unelte, exprimau parcă prin poziția lor ceea ce încerca el să dăltuiască în interiorul bolovanului sau trunchiului.

Mușchii umflându-i-se expresiv într-o crispată coborâre din umeri, imaginau parcă anatomismul formei pe care încerca să o redea.

Era ca un vrăjitor îndârjit și brutal în gesturi până când își contura voința într-o formă pe care o impunea, prin energia sa, materialelor lipsite de energie; iar, când această formă începea să se contureze, devenea cu ea un duios artist plin de calinerii, mângâindu-i suprafețele până la desăvârșirea strălucitoare, ca un violonist discret, folosind arcușe moi și mângâietoare sub care piatra sau lemnul începeau să cânte în unduiri voluptuoase.

Acolo, în atelierul din "*Bateriilor*", stradă pornind din Dâmbovița și șerpuind ca și aceasta printre niște cârciumioare de vechi cartier bucureștean înlocuit astăzi cu grădinile faraonicelor construcții de mai târziu, el, Bețiguș, prietenul nostru, ne răbda și cinstea cu noi berea împletindu-și mereu conversația: când cu noi, când cu întruchiparea ce ieșea tot mai vizibilă din mușcătura dălților lui. Se ridica deasupra noastră colina Uranusului unde trona statuia pompierilor de la 13 Septembrie și culoarele cu celule ale unui celebru arest de anchetă al securității, prin care, cei dintre noi care trecuseră nu mai pupau străinătatea, iar el, el ar fi trecut cu siguranță dacă s-ar fi întors din străinătatea unde s-a afirmat și mai bine decât aici.

În partea cealaltă, vechiul și întortocheatul cartier bucureștean al Antimului, cu zahanaua "*Bumbești*" a unei fidele boeme care atrăgea și figuri suspuse acolo, pe bucățica de Cale a Rahovei care a mai rămas. La mesele ei înnoite pentru fiecare client cu tradiționala hârtie albă, unii duceam discuții înfocate, alții mâzgăleau fața de masă atrăgătoare pentru așa ceva, iar Bețiguș tăcea fie gândindu-se la formele nedescoperite pe care le lăsase în atelier, fie la modelele lor, niște femei pe care le iubea brutal și sincer, aplicându-le uneori, când întârziau dând de bănuit, chiar și câte o palmă de-a lui obișnuită cu lipsa de reacție a materialelor de sculptură. Dar ele, sărmanele fete, reacționau; ceea ce-l uimea, îl tulbura, il rușina și-l îngenunchea în fața materiei vii a trupului ființei care simțise altfel gestul decât trunchiul lemnului, cu toate că el știa la fel de bine să comunice cu amândouă. Această greșeală de comunicare, confuzia de iubire pe care putuse să o facă între două elemente căruia sufletul său li se dăruia cu aceeași împătimire, îl tulbura cu sincera uimire a celui care face totul numai din dragoste. Pentru ca, imediat, să devină cel mai cuminte,

mai legănător și mai tăcut amant, atotcuceritor tocmai pentru că, spre deosebire de palavragii îndrăgostiți, el mai degrabă, transmitea sentimente decât le rostea. Și atunci, înlăcrimatele de el, îngenuncheau ele sărutându-i mâna mare, înrăită în încleștarea pe daltă.

De ce, oare, i-om fi spus Bețiguș ? Chiar că nu-mi amintesc acuma și nici nu-mi dau seama. Poate din contrastul sufletului lui atât de sensibil și de duios. Poate din fragilitatea sentimentală de care dădea dovadă în momentele esențiale ale prieteniei, poate dintr-o dorință de a-i alinta aparențele vehemente și nepăsătoare de om care duce în spinare un mare semn de întrebare despre propriul lui destin.

Destin pe care a avut tăria să și-l desăvîrșească prin gloria sa parizianã. Pentru că, dintre toți cei atrași de mirajul orașului lumină, gloria lui a fost cea mai autentică și mai pipăibilă în timpul scurt pe care i l-a mai lăsat viața. În așa fel încât, pe Apostu nu mergem să-l căutăm în Franța doar în galerii ce te inhibă cu celebritatea lor, dar și cu sutele de nume pe care le au în cataloage, doar în cimitire înnnobilate și de alte semnături celebre, ci lui, lui Apostu, străvechea primărie a unuia dintre cele mai mari orașe franțuzești i-a încredințat propria-i piață pentru a o înnobila cu un rod al mărinimoasei sale imaginații.

A urcat astfel, zic eu, cel mai aproape de înaltul flăcărilor artelor ultimei jumătăți de veac și, tocmai de aceea, pesemne, a trebuit să și ardă atât de repede, fumul lui devenind un monument pentru alte ceruri mai îngăduitoare cu materiile perene ale sculpturii.

GENIALUL PUCÃ

„În mână cu a sa chitară,
Pe stradă trecea Viorel
La braț cu a sa Mărioară,
Din gură cântându-i astfel:
Iubiiireaa câââând te priiindeee..."...

...pe urmă venea strofa cu „*Iubiiireaa câââând te lasăăă"*, pe urmă unele și mai stupide, demne de topurile inverse ale celor mai incult-sentimentale kitsch-uri care, la vremea aceea, nu trăiau concurența unor stupidități și mai mari cum au scos la iveală manelele. Eram încă în epoca nemodernă a imitatoarelor Mariei Cunțan care scriau romanțe de genul „*Am avut și eu odată/ Un iubit frumos și bun / Și-a plecat în țări străine / Și-a murit de glonț de tun"...* cuplete lăutărești ca: *„De la mine la Ploiești/ Nu e departe când iubești"* sau: *„Foaie verde, anghinarea,/ Eu sunt Mița taxatoarea*" și, cel mult produse ale industrializării și moralei socialiste precum: *„Ridică Tanțo picioru / Ca să-ți văd televizoru !"* sau*: „Aseară la Brătianu/ mi-a-nfipt-o milițianu; / Mi-a înfipt, dar n-a plătit, /Că era membru de partid !"...* deplângerea melodiilor cu specific țigănesc având și ea amprenta afirmării de clasă care despărțea familiile făcându-i pe tovarășii promovați în funcții să se-ncurce cu dame mai evoluate decât pirandele lor care cântau*: „Pogoară Doamne pă pământ / Să vezi Stalin ce-a făcut !/ ...C-a făcut din cai cârnați / Și din țigani dipotați. / Că i-a-mbrăcat în paltoane / Și i-a trimis la raioane, / C-au rămas țigăncili / Să-și usuce țâțili !"...*

Cam în acest perimetru, clasic încă, se desfășura repertoriul de specific pe care culegătorii folclorului nou nu-l includeau în contrafacerile asiduu publicate, cu toate că oricare dintre cele de mai sus respectau registrele și tonalitățile bogate ale muzicii tradiționale, nu aveau nici un accent de jazz ca să fie catlogate decadente, nu le trecea prin cap să se academizeze denumindu-se folk sau pop și nici stupida tânguială orientalizantă nu pătrunsese în tonuri și semitonuri. Iar prietenul nostru hirsut, îmbrăcat gros ca să poată preveni orice adormire alcoolică în vreun gang sau chiar la masa din grădina de vară, semănând leit cu personajul principal din grafica sa pe care o desena întotdeauna cu umor la persoana întâi, nici măcar nu folosea în paletă largă asemenea

producții ale lăutarilor cărora nu le-ar fi trecut prin cap că s-ar putea numi cantautori; ci, de cele mai multe ori, se rezuma la romantismul siropos al primei opere citate aici: *În mână cu a sa chitară...* O singură melodie, și aceea cântată fals, dogit, gâjâit, în total dispreț pentru acordul sunetelor, care primeau mai multă exprimare în priviri și-n gestică, decât în rugina de votcă a glasului. Dar cu o dăruire atât de măiestrit mimată, cu un sentimentalism retoric de o atât de mare vibrație încât, după ce repeta tâmpitul laitmotiv de vreo trei ori, tot mai dăruit și închinând setos în pauzele de dușcă, la finalul în care reușea să trăiască acuta, îți dădea impresia că lua totul în serios, ca pe-o adevărată operă de artă.

Pentru că ăsta era geniul, asta era evidenta genialitate a lui Pucă: Cea de a practica o artă atât de rafinată încât depășea stupidul care făcea din ea antiartă și răzbea, răzbătea până dincolo, în zone celeste demne de muze. Trecea de banal și de tern cu o forță cum foarte rar au, cu adevărat, doar mesajele artistice ale celor mai talentați contestatari: Cei care știu să răstălmăcească actul artistic printr-o atât de măiastră îndemânare a inversării viziunilor, sau a impunerii lor din cele mai originale unghiuri de abordare, încât se joacă amuzați, ca niște prestidigitatori, cu valorile. Zăpăcindu-le complet ordinea preconceptă și așezându-le într-un mod care nici nu te miră, nici nu te uimește, ci te apropie de la început ca de un lucru pe care, cu toate că-l vizualizezi prima oară, nu te șochează deloc. Ba chiar te încântă calm, de parcă ai fi știut dintotdeauna că e posibil și așa.

Deoarece el, artistul, a știut în primul rând acest lucru; a simțit astfel și ți-a pus camaraderește-n față interpretarea lui, fără nici o sofisticare, fără a lăsa vreo impresie de elaborare. Făcându-ți doar complice cu ochiul, ție, prin convingerea că v-ați înțeles din prima clipă.

Ăsta e jocul de copii mari al celor hărăziti să trăiască modernitatea cu adevărat și nu s-o screamă prin sofisticări și artificii mai mult elaborate decât trăite ! De asta, dintre toți moderniștii care au deschis calea spre subiectivismul evazionist sau oniric, i-am iubit întotdeauna pe cei care-și căutau exprimarea măreților lor naivități, dar am avut rezerve față de cei ce se considerau cubiști doar pentru că elaborau interpretări geometrice. Consider că partitura acestora are o cheie prea simplă, iar eu îi prefer pe cei care propun publicului mai multă originalitate. Ca și impresioniștii, acești originali moderni, atât de buni stăpâni pe tehnică încât nu au nevoie de sofisticări, nu mai sunt avangardiști cu orice preț dorind, ca și-n politică, să-i nege sau să-i anihileze pe alții ci, personalist privind lucrurile, au acea putere a talentului de a-ți impune drept convenție de interpretare artistică a realității, propriul lor subiectivism. Ei sunt sinceri, fiindcă depășesc și academismul, dar depășesc și infatuarea antiacademică a gălăgioșilor care vor revoluții și anarhie. Ei vin cu o viziune constructivă și nu destructivă; ei lasă loc și pentru alții, păstrându-și pentru ei dreptul prin care se pot apleca asupra celor mai stupide sau nesemnificative aspecte descoperindu-le grăuntele de aur.

Și, lucru totdeauna deosebit: Pătrunzând dincolo de gaura neagră a stupidului; depășind, adică, toate groteștile banalități, perforându-le materia

infectată cu prostie sau îngânfare conformistă și ieșind, ca un briliant triumfător, în mediul luminos și curat al artei pure, curățată de orice manierism tocmai prin cinismul de-a o aborda inițial din unghiul celor mai stupide mutilări pe care le provoacă kitsch-ul celor ce învață dar n-au har, laolaltă cu incultura mahalagească a celebrităților din mediul vulgar.

În cazul lui Pucă, lucrurile stau ca-n butada aceea a înțelepciuni filosofice care spune că, atunci când ajunge la un paradox ce pare fără ieșire, a cărui absurditate ar putea să-l compromită, omul deștept, cu minte scormonitoare, nu are altă cale decât să persevereze până iese pe partea cealaltă: Cu o linie extrem de elegantă, desenul lui pornea întotdeauna de la asemenea absurdități și, dacă nu direct cu mintea scormonitoare, oricum cu ochiul genial care trimitea la ea semnale, ajungea să le contorsioneze cât mai bizar, transmițându-le apoi la terminațiile cu care le exprima în desen. Terminațiile erau labele (ah, lăboaiele lui înnegrite, ca de hornar !), degetele zdrelite ca la potcovari sau la chitariști și fleacul ținut în ele: un pix banal împrumutat, un ciot de creion sau de cărbune scos împreună cu scuturătura de tutun de prin buzunare, un chibrit sau un colț de batistă muiată-n tuș; și chiar propriile amprente digitale. Fiindcă el, Pucă, din orice și cu orice făcea minuni jucându-se; ca un demiurg cu bucurii de copil hazos căruia nu i-au crescut încă dinții, în schimb s-a născut cu barbă, asemeni unui amuzant cățel lățos dăruit străzii de o întreagă genealogie boemă.

Astfel, ochiul lui știa ca nimeni altul să preia din strâmbătățile naturii tot ce devenea stupid și chiar tot ce friza nesimțirea. Știa să pună mâna pe roadele penibile ale prostiei omenești (așa cum și-a și intitulat un întreg ciclu: „*Istoria ilustrată a prostiei omenești"*), să violenteze aceste roade penibile aplicându-le corecția binemeritată și forțându-le atât de vehement să treacă prin filtrul său neiertător, încât ieșeau la lumină pe partea cealaltă, binecuvântate de frumusețea și eleganța traseului rafinat al mâinii sale. Al acelei mâini provenite dintr-un creier care făcea minuni de subtilitate artistică, la cea mai înaltă valoare și virtute !...

... „Florine, dacă ți-a dat Dumnezeu platină și diamant în degetele alea murdare, de ce nu stai la masa ta să desenezi ? !... Dați-i, mă, cartoane și rotprinturi și markere și flow-mastere și tot ce a inventat grafica modernă, că face minuni !... De ce, Florine, în loc să-ți mâzgălești minunile la masa ta, ca Lautrec, te plimbi pe la mese cântând dogit tâmpenia asta ?... De ce-ți irosești timpul, mă, genialule și-ți place să ilustrezi poeziile scrise pe șervețele ? !"...

Degeaba-i spuneam ! El era conștient, prea conștient că mutra-i hirsută de cloșard trădat doar prin strălucirea prea inteligentă a ochilor, era dăruită de Dumnezeu tocmai pentru a afirma paradoxurile lui Murphy sau, mai sigur lucru: chiar să-l întruchipeze pe acest neidentificabil și nepipăibil Murphy care-ți lunecă printre degete ca un paradox. Sau, poate, Florin era însăși întruchiparea hirsută și inteligentă a paradoxurilor mari, covârșitoare, precum acela al incompetenței spre care tinde cu fervoare orice om competent: Refuza să-și folosească timpul pentru desenele lui de ambrozie și nectar distilate rafinat

ca un alcool pur, atunci când avea răbdare și desena cu adevărat. Refuza acest folos irosindu-și-l în două-trei linii (surprinzătoare și ele !) cu care completa șervețelul pe care unii dintre noi așterneau versuri. Și nici măcar oprindu-se din îngânarea acelor versuri stupide, produse la antipodul artei și inteligenței sale. Era conștient și răspundea fără echivoc: „Tu crezi că Lautrec, dacă n-ar fi fost paralitic, ar fi acceptat să stea la masă să deseneze, sau s-ar fi băgat pe sub fustele dansatoarelor ? !"...

Așa se face că Florin Pucă a avut singura sa retrospectivă acasă la splendidul suflet de fată care l-a iubit, într-o curte de mahala de pe lângă „Giurgiului", după ce diabetul care-i retezase un picior i-a făcut cadou omagial o cârjă, ca un sceptru al celor din dinastia lui Lautrec.

Restul - în ciuda desenelor uimitoare la versurile confraților săi poeți moderni, a mai multor cărți ilustrate splendid pe care adevărații cunoscători, ca și publicul dotat cu intuiție, începuseră să le cumpere pentru paginile ilustrațiilor lui, mai mult decât pentru textul autorului – era aproape nesemnificativ ca ofertă din partea unuia ca el, în vreme ce mediocrii se lăfăiau cu ditamai reperoducerile: Un albumaș selectat de sufletistul Modest Moraru cât să nu-l oprească cenzura, participarea la niște expoziții de grafică unde suporta criticile esteticienilor marxiști, o cameră la Mogoșoaia a cărei tencuială, dată jos de un idiot, avea valoarea greutății ei în aur, fiindcă Pucă scrijelase direct în ea fără să aplice tehnici savante, almanahurile scriitorești-gastronomice în care el, flămândul, ilustra cele mai copioase feluri de mâncare (din păcate pe spațiile mici, ale unor vignete) și mici colaborări la reviste, oferite de noi, prietenii care-i făceam loc printre oficialii realist-cuminți ai epocii idiotizante în care, chiar un expresiv Perahim venit aici cu armatele sovietice și devenit politruc în lumea picturii, găsea cu cale să-și ia tălpășița spre țări mai calde.

Dar Pucă, unde să se ducă ? ! Ce pas ar fi putut să facă orfanul de București, fotograful de nunți în sate și mahalale, retușorul de poze cu peisaje românești, dacă rădăcina lui era la crâșma de pe Calea Victoriei, în așa fel încât și dormea acolo, cu capul sprijinit pe lambriu, în pauza de curățenie de după prânz ? !... De fapt, după cum vom vedea mai jos, ăsta îi era somnul în care, pesemne, avea vise ca și desenele lui. Sau vise din care își lua apoi desenele contorsionate și deformate ca și somnul pe care i-l deranjau cei care măturau sala dându-l și pe el mai la dreapta sau mai la stânga. Desene atât de impresionante prin precizia expresiilor confuze încât, spre final, când și-a făcut expoziția în căsuța aia de mahala, nu mai era nevoie pentru nimeni să se confirme genialitatea lui Pucă. Ea era și exista ca atare în conștiința tuturor celor care-l cunoșteam.

Exista, pesemne, chiar și-n scriptele oficialilor deoarece, până să fi ajuns la mucenița care l-a iubit și găzduit, când am făcut noi un scandal pentru că Florin nu avea nici casă, nici atelier, Uniunea Artiștilor plastici s-a sesizat și i-a închiriat o cameră la dărăpănatul hotel „*Marna*", de pe „*Griviței colț cu Matache*", plătindu-i amărâtul de confort la un preț mai mare decât considera el, boemul, că merită. Iar Florin, ce-a făcut ? – S-a dus la țăranii din piața

Matache care ne aprovizionau cu zeama de varză pentru dres și le-a închiriat, contra votcă și moare, respectiva cameră argumentând: „Doar n-o să pierd fiecare noapte dormind ! Două nopți pe săptămână, plus ce mai apuc pe la masă, e deajuns !... În rest, de ce n-aș face eu ce nu face guvernul pentru țăranul român ? ! Dorm cinci-șase zarzavagii în camera mea. Și, culmea: ăștia se duc la piață cu noaptea-n cap, înainte de-a ajunge eu să-mi fac dușul și să lucrez ceva. Nici nu știți ce bine lucrez când am în jur atmosfera de la Azilul ne noapte !"...

După Mogoșoaia, luată și ea pentru Ceaușești pe lângă cele cincizeci de vile de vânătoare, „*perioada Marna*" a fost cea mai glorioasă din viața lui Pucă. Chiar cred că, ajungând la hotel spre dimineață, când erau dați afară din restaurant, văzându-i pe țăranii săi care se-mbrăcau grăbind spre tarabe, prindea chef de lucru. Avea acum demnitatea omului cu adresă, deseori luându-i și pe alți confrați cu adrese mai indescifrabile, ca să-i legene în cârpele lăsate calde de zarzavagii. Parcă-l văd cum îl culca duios pe Grigore Hagiu, sau pe Velea, în vreme ce tușul, penița și trasorul de la desenul tehnic prin care se hrănise o vreme îl așteptau acolo, în „atelierul" lui. Se pricopsise și cu un palton gros, kaki, dintr-o manta ofițerească și, proaspăt, se prezenta la prânz în restaurant aducându-ne, generos, moarea luată tain de la clienții lui. Ilustrase superb cartea de bucate făcută de Pituț, Cârciog și Mircea Micu, aducea câte o hârtie jegoasă filigranată cu minunile lui, pentru care găsea imediat cumpărători chiar printre confrați iar, după figurația în câteva filme, eu reușisem să-i fac o rubrică săptămânală la „Contemporanul". Tocmai atunci, însă, geniul *a la Lautrec* i s-a extins, din păcate, la piciorul care i-a fost amputat și ajungea la noi mai rar, spunându-ne amuzat că a venit să doarmă-n cârjă.

O fi desenat și cu cârja ?

Era în stare !... Hârtia proastă suporta orice tentă, iar echilibrele pline de grație ale liniilor geniale cu care-și juca personajele creind umorul unui univers aparte, o înnobilau categoric. Odată, l-am rugat să-mi facă și mie un desen mai mare, pe-o coală întreagă, cum le făcuse lui Băieșu și lui Fulga, sau la dimensiunile la care desenase pereții de la Mogoșoaia. Mi-a spus un secret: Se învățase să lucreze pe cartoane mici pe care înghesuia puzderia lui de personaje mereu în altă ipostază, fiindcă lua bucățile care cădeau de la alții.

Care alții ? !

Că, în fața amintirii lui atât de vehement impunătoare, parcă nici n-au existat alții în generația lui.

Sunt, însă, subiectiv în dragostea pentru el și n-am dreptate: Au existat destui !... Și au lăsat operă bună, pe suport de hârtie bună !...

Dar ce-a făcut Pucă pe resturile căzute de la ei, în orele alea când zarzavagiii se duceau la piață și rămânea singur în camera sordidă de la Hotelul Marna ajuns a rezista stingher și coșcovit pe o Cale a Griviței în furibundă demolare, ce a desenat el atunci te orbește; orbește totul în jur și, pentru o vreme, faci chiar greșeala să nu mai vezi opera altora. Orbește de o atât de strălucitoare originalitate; v-o jur !...

De la Arghezi pe care, aproape din copilărie, l-am iubit umil, nu am mai avut o asemenea certitudine a genialității cuiva.

Și, absolut la fel; întrutocmai; din același aluat !... Adică tot „*din mucegaiuri, bube și noroi*”...

(am scris aceste rânduri cu gând curat, deBoboteaza lui 2009, când fiul meu Tudor mi-a arătat cum a făcut el un album din câteva mâzgălituri lăsate de Pucă lor, copiilor care-l iubeau din tot sufletul lor curat, furând de la noi, părinții, cămăși și ciorapi și câte-o pereche de izmenepentru el. Sufletul curat de copil, care adulmecă imediat curățenia altor suflete !)

VIS MACABRU LA FINALUL EPOCII DE AUR

Sunt un chefliu, trebuie să recunosc !...

Mai bine zis, un petrecăreț... Sau, și mai bine zis, un gurmand. Pentru că-mi place să mănânc și să beau. E drept: șprițuri; șprițuri ușoare dar multe... Și fripturi în sânge. Cu salate și garnituri; cu sosuri; dar, mai ales, cu cartofi pai foarte crocanți, cu ciuperci și un sote de măruntaie, cu un picolo prompt care să-mi umple paharul ritmic - asta, ca să nu aștept între înghițituri - și cu un chelner la fel de prompt care să-mi înțeleagă gestul de la distanță. Adică, dacă mai vreau ceva măduvioare, sau ficățel, până se face un alt mușchi împănat, iar bucătarul înnăbușă trufele în sos de ceapă cu sardelușe, ca să fie picant atât cât să beau din când în când și câte un pahar de vin sec, alternând elegant și euforic cu șprițul...

Sunt, adică, precum spun francezii, mai degrabă un gourmet; pentru că ador și paharele frumoase și entreurile fine și salatele spectaculoase și muzica discretă; și pot chiar să sorb în continuare două baterii după dejunul propriu-zis, la prăjiturele, alune și înghețată iar, apoi, cu ajutorul unor brânzeturi absorbante, să mai găsesc în mine loc de una. Asta, ca să treacă timpul în mod plăcut, pentru că, nu sunt neapărat un mâncău; sunt un om de lume !... Un om de lume care, de ce n-aș recunoaște-o, am nostalgia restaurantelor de odinioară. Ca și a sucurilor gastrice care mă ajutau pe atunci din plin. Din păcate, acum, trăiesc o dilemă triplă și mă întreb: ori serviciul în restaurante este mai puțin atrăgător, ori eu am îmbătrânit și nu mă mai ajută sucurile, ori acestea n-au reușit să se adapteze la regimul de optzeci de grame carne pe lună și au de furcă cu subprodusele care, de fapt, înlocuisesc această rație: douăzeci grame zgârciuri și șorici, cincisprezece - grăsimi animale și vegetale, cincisprezece - făină de oase și extract de tibie porcină care, popular, poartă numele de "adidași", iar restul - soia și sare cât cuprinde o rațională alimentație grijulie la grevarea fondului de pensii a statului socialist. Nu am ieșit din această dilemă și nu voi ieși. Pentru că, iată, sunt sincer: nu vreau să-mi recunosc bătrânețea care ar explica schimbarea formulei secreției mele, până nu voi verifica sucul gastric reacționând la mâncărurile cu care a fost obișnuit o bună parte din viață. E o perioadă din viață, trebuie să recunoaștem, cu toate că pot s-o și condamn, la o adică, dacă e nevoie să ne aducem contribuția patriotică la stingerea "datoriei esterne". Dar vreau să mă verific. Vreau ! Sunt la vârsta când trupul meu, organele mele interne, metabolismul și chiar starea potenței

mele au nevoie de așa ceva. Pentru că, hazul restaurantelor de cândva, era să te poți duce și într-o companie atractivă, făcând cina nu numai savuroasă dar și incitantă și mai de perspectivă. De exemplu îmi amintesc cum, cu senzualitate, într-o zi, prietenul meu Ion Băieșu, a venit cu două fufe și... Dar acum nu vreau să divaghez pe o asemenea temă. Trebuie să găsesc soluții pentru aceasta. Trebuie să le găsesc și să le descriu aici. Asta am de relatat și trebuie să mă înscriu în limitele subiectului !

Subiectul: da, e vorba de verificarea sucurilor mele gastrice și a potenței lor, nu a lui Guță Băieșu pe care-l iubesc și admir pentru sufletul lui glumeț și sincer, tot așa cum îl iubesc pe Fănuș Neagu pentru fizicul lui, adică aspectul său ca o metaforă a progresului și bunăstării harnicului țăran colectivist. Sau, ce zic eu metaforă ? ! E chiar hiperbolă așa cum ne-a obișnuit debordantul lui talent ! De ce hiperbolă ? Pentru că, din tot acest aspect fizic numai gura lui e cu adevărat reprezentativă pentru țăranul român, spunând pe șleau adevărurile despre "ăla" pentru care, tot secoritate este și cea internă și cea esternă...

Dar, gata cu divagațiile ! Acum: subiectul ! Aici este vorba despre sucurile mele și nu despre prietenii împreună cu care mi le-am irosit în tinerețe. Faptul că amintirea lor dragă îmi revine în minte, poate fi explicat pavlovist prin refelxul condiționat. Dar eu, ca să mă liniștesc, nu de reflexul condiționat la amintirile de cafenea literară am nevoie, ci de acela al reacției în fața unei bucăți de carne adevărată, cum am avut ultima oară o asemenea posibilitate acum doi ani, când încă mai stăteam prost cu datoria esternă. Acum doi ani, mă aflam la Kiev, capitala de odinioară a grânarului Europei.Rangul turistic de lux ne răsfăța cu varenichi din grâu canadian plătit cu aur socialist și, la felul următor, mi-am dat seama că Boef-ul nu era Stroganoff, ci mușchi de vită cum văzusem într-un film reclamă că se tranșează la abatorul din Slobozia. Atunci, reușind să-mi fac pofta, am simțit o mare bucurie interioară care mă muia. Am simțit cum, în stomacul meu se descarcă normal și puternic toate secrețiile, dându-mi seama că, dischinezia biliară cu care fusesem diagnosticat, nu era o boală, ci doar manifestarea organelor mele interne față de regim. Cel alimentar, pe care mi-l impunea cel politic. Nu era o maladie, ci o treabă de conjunctură politică. Adică, sufeream de ea din patriotism, mintea mea înțelegând comandamentul politic al datoriei esterne plătită cu foame internă, dar glandele cu secreție internă neridicându-se la același nivel ideologic. Deci, atenție subiectul: sucurile mele gastrice ! M-am chinuit în fel și chip să găsesc o posibilitate ca să le stimulez în condițiile regimului alimentar impus de regim. Am pus și niște bani deoparte dar, dacă nu pup viza pentru vreo excursie în străinătate, slabă nădejde la o masă normală în țară. Iar, de cumpărat la negru, și mai slabă ! Lumea se teme, văzând peste tot spectrul lui Dincă, amenințător și cu cătușele pregătite. E drept, mintea omului e făcută spre a găsi soluții în condițiile cele mai crunte. Am și eu un văr bun la țară care a pregătit vițelul ce trebuia să alunece pe gheață, cointeresându-i în afacere pe veterinar, pe milițian, pe secretarul adjunct cu propaganda, pe inspectorul de la Banca Agricolă, pe achizitotul de la colectări și pe recepționerul de la fabrica de mezeluri, în așa

fel încât ne-ar fi rămas și nouă de-o friptură. Dar, spre norocul nostru - nu, nu al meu și al lui văru-meu; am zis "al nostru", adică al celor mulți, care avem încălzire centrală - iarna a fost moale și nu a dat ghețușul. Așa că, vițelul crește costeliv și nimeni n-are curajul să semneze proces verbal cum că a lunecat pe gheață.

Dar am avut noroc. Adică, mi-a venit ideea. Partidul mi-a dat această idee. Prin forul lui cel mai înalt. Adică, prin congres. Pentru că, atunci când am aflat de la congres că avem peste opt mii de kilograme de grâu la hectar și câteva sute de kilograme de carne pe cap de locuitor, mi-a și venit să mușc din hârtia pe care scria aceasta. Dar mi-am dat seama că secrețiile mele nu reacționează la documente oficiale nici atunci când spun că mă p... pe ele; și am procedat altfel: M-am dus la șeful care ne e staroste. De fapt vicestaroste, dar ține locul prezidând un comitet de aprobări. El împarte rațiile la cantina scriitorilor. E drept: între prieteni și acoliți. Dar acum, auzind asemenea rezultate tocmai la congresul în care ăla a fost reales, mi-am luat dischinezia-n dinți și l-am rugat. Să-mi dea asistență, profesională, așa cum scrie la statut și, făcând caz de nevoile mele fiziologico-cetățenești, să obțină o aprobare superioară pentru că, din acele sute de kilograme de carne pe care șeful partidului le raporta pe propriul meu cap de locuitor, să-mi repartizeze și mie una sută optzeci de grame, cât scrie în rețetarul unei fripturi, calculat numai bine ca să rămână în farfurie optzeci de grame, după scăzământul din buzunarul responsabilului, caramangiului, gratagiului și al arderii pe mangal. Pentru ca să nu se creadă că vreau să procedez la un consum nepatriotic de alimente, motivația științifică era:

"Verificarea reacției la factori naturali a glandelor cu secreție internă".

Menținându-se în funcție datorită bravului caracter cu care te lucra numai din umbră, în față dându-ți dreptate și chiar făcând-o pe dizidentul când te privea prin dioptriile sale mari, starostele m-a încurajat, m-a privt prin ochelarii săi academici și, manevrând stiloul cu care semna sume mari pentru acoliți și mici pentru noi, a iscălit aprobarea. Fapt pentru care m-am dus acasă fericit, m-am culcat și am avut următorul vis macabru, cum ai atunci când mănânci mult, mai ales cărnuri în sânge care sunt greu digerabile. Se făcea că fostul nostru restaurant, transformat în ultimii ani în cabinet de studiu pentru operele tovarășului, își recăpătase toată foiala, atmosfera, gălăgia și mirosurile apetisante de pe vremea când mandatarii cu marfă câștigau mai puțin decât un repsonsabil lipsit de ea. Iar chelnerul meu cel prompt, care-mi cunoștea toate gusturile, mă aștepta. Cu paharul gata plin și o farfurioară cu tartine care să-mi deschidă apetitul. -Sun tranchilizante, mi-a spus, arătându-mi aspectul lor frumos ca-ntr-o reclamă "*Nekerman*"; douăzeci de minute dacă așteptați, n-o să simțiți. Numai bine termină până atunci domnul doctor cu poeta, știți, colega dumneavoastră cea blondă și grasă despre care criticii spun că are un talent unic. E atât de pofticioasă încât, de când a aflat procedeul, vine mereu; vine aproape săptămânal. Și durează... Că ea, vrea estetic; vrea, când dintr-o parte, când dintr-alta. "Ca să rămână proporțională !" Eh, ce ți-e și cu femeile astea;

parcă, la vârsta ei, mai contează !... Serviți !... Nu, nu tartina că-i de porțelan; e din formatul farfuriei !... Serviți pastiluțele astea două. Așa ! Una e ca o boabă de piper, alta ca o icră de manciuria. Se amestecăn stomac cu șprițul acesta care e invenția doctorului din nu știu ce porcării de pe aici, că solventul din import nu s-a mai găsit. Și are un efect: trăznet !... Nici n-o să mai simțiți mușchiulețul ! -Ba eu vreau să-l simt ! - am protestat - Vreau să-l simt bine în stomac. Să-l simt și ca prezență, cald și savuros, în dumicați; să-l simt cum îmi trezește toate plăcerile digestiei: Cum lunecă în intestine, cum se resoarbe în parenhil, în vilozitățile intestinale și-n chilifere, cum se strecoară-n sângele care devine furnicător, cum mă copleșește cu un fel de greutate care se lasă spre colon în jos făcându-mă stabil ca un Hopa-Mitică atras de vacuumul scaunului de la closet, cum...

-Sunteți poeți ! Sunteți poeți cu toții ! Îmi spune admirativ chelnerul declarându-mi: De asta-mi place mie să servesc aici, între dumneavoastră. Ehe, câte vorbe mari au auzit urechile mele în localul ăsta ! N-aș abandona, pentru nimic în lume ! Chiar dacă nu mai e marfă deloc, chiar dacă port numai farfurii din astea cu tartinele presate în relieful porțelanului, tot nu plec de aici !... Că m-au chemat ăia la gospodăria de partid. Dar, acolo, ce auzi ?... Ce, se compară ? ! Mai bine port farfurii cu microfoane, cum a găsit domnul Deșliu, dar rămân aici. Limbajul dumneavoastră e poetic, ideile sunt încinse...

Eram gata să-i spun că limbajul meu nu fusese poetic, ci folosisem doar bruma de cunoștințe anatomice pe care mi le amintisem de când îmi supravegheam reacțiile nefaste ale organismului la hrana cu înlocuitori. Dar nu puteam opri entuziasmul lui. Omul se jura:

-Mai bine ajung ca dumneavoastră și stau la rând la domnul doctor pentru un mușchiuleț, decât să mă duc la ștabii ăia inculți și cu ifose de dosar sănătos; zău !

-Ei, ce vrei. alt mediu. Păcat c-au pătruns și aici tovarăși din ăia - i-am dat eu dreptate recunoscând las: De, avem și noi slăbiciuni când îi vedem că ne-ndrumă și ne-ndrumă, tânjind să publice și ei câte o poezioară. N-au talent, dar au funcție, se bagă și... Asta-i: publică o carte proastă, le facem o recenzie bună; noi ne facem unele interese, ei devin artiști cu pretenții; mediul se poluează și ne bucurăm ca proștii de asemenea aranjamente; vorba lui Gemi Zamfirescu: "*curva de viață*"...

Și, considerând că l-am mulțumit cu sinceritatea aprecierilor asupra propriei noastre lașități, am atacat cu ce mă preocupa: Ce, doctorul dă acuma mușchiulețîi, sau ține locul starostelui ?

-Starostele ! - dădu din mână a lehamite, chelnerul, știind că-mi face plăcere - Ce, starostele are mâna doctorului ? !... O fi făcut și el doi ani de închisoare pentru omisiune de denunț, dar acum s-a dat cu ei. E iubit sus. I se apreciază traducerile din Rilke și, îmi făcu el cu ochiul, poate și modul cum vă "traduce" pe alde dumneavoastră ! Acum, doar el semnează împrumuturi pentru scriitori, că Iancu nu mai are voie.

-Ce vorbești ?

-Da, s-a-mbătat și s-a demascat că-i colonel ! Acuma, numai starostele îți aprobă bonuri și te trimite la magazie. Ce, nu l-ați criticat și dumneavoastră că prea dă la ai lui ? !... Acum, dacă magazia s-a golit de tot, doctorul e singura soluție. Dar nu fiți îngrijorat; văd că pastilele își fac efectul. Nici n-o să simțiți ! Mușchiulețul dumneavoastră...

-Dar eu vreau să-l simt... am protestat moale înainte ca el să mă calmeze:

-Știu - plăcerile digestiei. Sucurile se eliberează, pilorul menține bolul în stomac; apoi, deodată, intră în duoden și, harnic se pornesc secrețiile; absorbția în vilozități, pătrunderea moleșitoare în sânge...

-Văd că știi cum decurge procesul metabolic !

-Îl știu, că doar sunt din branșă; dar nu mă pot exprima așa, poetic, cum o faceți dumneavoastră. Domnul Fănuș, de exemplu. Dumnezeule ! La gura lui sunt numai buchete de flori și joc de fluturași și miresme parfumate !... Dar eu învăț. Trag cu urechea și învăț. Ce, și a trage cu urechea e o universitate !

-E și o îndeletnicire, nu numai o universitate; un grad.

-Nu fiți rău. Eu trag cu urechea ca să învăț. La bătrânețe, am să-mi scriu memoriile; nu-i de ici, de colo să servești genii ca dumneavoastră !

-Nu-i nevoie să le scrii, i-am spus eu simțind cum, făcându- și efectul, anestezia îmi anihila bonomia; poți să pui cap la cap

tot ce-ai scris despre noi în informări la secu; și tot strângi un volum.

La asta, el făcu un gest de protest, dar nu prea grav; și-mi vorbi ca-n pactul dintre turnat și turnător :

-Ei, le mai prelucrez și eu ! Le dau un stil, așa, metaforic, ca la domnul Fănuș, sau eseistic, ca la domnul Paler, sau analitic ca la... Pentru ca, deodată, să-și dea seama: Dar de ce mă acuzați ?... Informări ?... Asta-i meseria !... Mi se cere. Altfel, sunt dat afară... Mi se cere, ce să fac ? ! La jumătate din țară asta i se cere. Depinde de caracter. Ehe, dacă ați ști pe câți dintre dumneavoastră v-am salvat povestind trunchiat lucrurile !... "Eu atâta știu" - le spun - "că doar mai circul la bucătărie, la bar; nu stau doar ca să trag cu urechea; că, pentru ureche, nu-mi dă nimeni bacșiș. Ba, dimpotrivă, voi, când veniți să vă dau informarea, mă mai și beți !"... Așa le spun, zău; și vă salvez cât pot; adică, alea mai gogonatele nu vi le torn, c-ar însemna să rămân fără clienți... Nu, zău, nu-s sincer ?... Cu toate că dumneavoastră m-ați jignit. Nu-i nimic: e reacția la anestezie, știu eu. Dumneavoastră aveți un suflet bun; dar, în contact cu reacțiile chimice... Gata, vă face semn; vă așteaptă; da, uitați, iese poeta despre care se spune... E rândul dumneavoastră.

-Ce se spune despre poetă ? - m-am trezit eu interesându-mă grozav de acest amănunt.

-E rândul dumneavoastră, insistă el.

-Cine spune despre poetă ? - am insistat și eu.

-Criticii. Că are un talent deosebit. Haideți !

-Unde ? - am întrebat bântuit de presimțiri.

-Cum unde ? !La domnul doctor ! Nu doriți și dumneavoastră un mușchiuleț ?

-Ba da; de asta am venit la restaurant. Cum am primit bonul de la staroste, am și alergat încoace !

-Ei, da; cu bonul acela, treceți mai întâi pe la domnuil doctor iar, apoi noi vă servim mușchiulețul.

-Dar nu se poate fără ? - mă cuprinse un gând trist, văzând cum două infirmiere o așezau la masă pe poeta blondă la care criticii descoperiseră un talent unic.

Chelnerul făcea gesturi evazive spunând ceva în legătură cu faptul că trebuia să ducă la grătar mușchiulețul poetei, dar mă împingea pe mine spre cabinetul medical. Mă plantă acolo și, luând de pe masa cu truse o tavă elegant acoperită, se îndepărtă pe culoar strigând cu ton de comandă: Grătarrruuul ! Doctorul închise grijuliu ușa pe urmele lui și se întoarse privindu-mă cu ochii săi miopi marcați de vițiu:

-Știam c-ai să vii, îmi spuse; special te-am lăsat la urmă; așa fac cu prietenii: îi las la urmă ca să am și eu cu cine bea ceva după orele de serviciu. Îți dai seama că nu-s prea plăcute operațiile astea pe care le fac în ultima vreme și, cu cine să mă îmbăt ? Cu poeta care-a ieșit ?... N-ai să mă crezi, dar mi-a consumat aproape tot alcoolul cerându-mi de mai multe ori săi dezinfectez locul. E ipohondră, zău ! Pe vremurile astea, de dezinfecție îi arde ? !... Mă privești speriat. Ei nu, nu-ți fie frică, n-am consumat de dragul ei chiar tot alcoolul; m-am făcut numai. Dar am păstrat. Pentru tine am păstrat, uite: Vezi ? E chiar mai mult... Și, în vreme ce eu mă întrebam cu teamă care loc ar vrea să-mi dezinfecteze, el îmi dădu un ghiont: Hai să-l bem repede, până nu vin infirmierele !

Cu dexteritate, scoase două pahare care se umplură și se goliră deodată; pentru că, fascinat de privirile sale mioppofticioase, am făcut același gest cu el dând alcoolul dușcă.

Acum înțelegeam de ce acest ritual sau acest protocol impus de doctor; de ce, înainte de masă, fusesem poftit în cabinet: doar nu aveam cum să bem în restaurant alcoolul sanitar !... Și, odată cu căldura băuturii, mă încerca și cea a prieteniei față de medicul miop, om bun și timid în voluptățile sale.

-Așa ! - spuse el după ce-l încercă rituala cutremurătură a bețivului ca o consecuție la prima dușcă. Nu era păcat să-l irosim pe dezinfecție ?... O să spălăm bine cu săpun, că așa făceau și străbunii ! Și o să cauterizăm; adică, tot ca ei, o să ardem cu fierul de nu rezistă pic de infecție în jur !... Hai, care-i partea cu care vrei să-ncepi ?... Vezi, asta-i dilema: semiții știu întotdeauna cu ce se începe tăiatul trupului lor pentru că au obiceiul cu prepuțul; dar noi... noi, prima dată, suntem într-o groaznică dilemă. Ți-o spun eu; doar am avut atâtea și-atâtea intervenții în ultima vreme !...

Atunci... atunci mi-am dat seama că eram un naiv; adică mi-am dat seama cât de naiv eram. Atunci !...

-Doctore, chiar trebuie ? - l-am întrebat.

-Păi cum ? Dacă ai obținut o aprobare !... Să știi: o fi escroc starostele când face prea mult caz de serviciile pe care le aduce, dar să știi că nu e ușor de

obținut o asemenea aprobare; se dă cu hatâr: aparatura, cabinetul ăsta, medicamentele, starea de supraveghere... ei, toate astea costă !

-Costă... m-am trezit și eu încuviințându-l - Sigur că costă !...

Și, deodată m-am trezit, jur, fără voia mea, protestând: Dar eu nu vreau să coste; eu nu vreau să aduc deficit obștei; eu nu...

-Dar ce vrei ? mă întreba el binevoitor, păstrând însă un ton realist, de aducere prietenească la obiect...

-Vreau... Vreau un mușchiuleț; atâta vreau... am bâiguit eu mai umil datorită poftei.

-Exact: un mușchiuleț, mă încurajă el. Asta ți-ai dorit, asta ai căpătat ! E perfect.

Fraternizarea lui încurajatoare mă împinse spre destăinuiri:

-Un mușchiuleț... bine condimentat... preparat savuros... fierbinte... cu garnituri care să-mi declanșeze... cum să-ți spun, doctore, prinsei avânt aproape trăind momentul: Să-mi declanșeze deodată toate sucurile gastrice, bilele, pancreasurile, acizii și bazele, enzimele și umorile, gastritele și colicile, toate produsele glandelor cu secreție internă și toate reacțiile trupului meu pofticios, nărăvit la senzualitatea acestor declanșări carel umanizează și-l fac atât de plăcut-muritor, epuizându-se în egoismul generos al viținlui !... Asta e...

-E ceea ce-ți dorești; am priceput asta - îmi confirmă

profesional-înțelegător doctorul; și mă asigură: Asta îți dorești, asta vei avea !... Hai ! cred că ești nerăbdător. Și eu sunt; ți-am spus că înadins te-am lăsat ultimul !... Haidem, deci... -Haidem ! - am prins eu momentul ca să scap de presimțirile a căror confirmare era tot mai evidentă și, luându-l de mână, am dat să-l trag spre salonul-restaurant unde ne aștepta masa cochetă, cu șervețele scrobite și frapiere la picior, ca pe vremea când, într-adevăr, se găsea gheață vara; și încă, gheață în care să plutească, mereu împrospătate, câte o sticlă și un sifon frapate într-atât încât Băieșu nu se putea abține să nu se semneze pe bruma lor. Dar, pesemne că greșeala pe care am făcut-o, a fost cea de a-l fi luat de mână. Pentru că, astfel, i-a venit foarte ușor să mă prindă și să mă tragă înapoi arătând masa de operații:

-Nu. nu; pe urmă acolo; întâi aici !

M-am făcut că nu pricep, că nu avusesem nici o presimțire, că habar nu aveam ce voia să-mi facă și că eram convins că mă invitase doar ca să împartă alcoolul cu mine. L-am întrebat, așa, într-o doară, râzând:

-Parcă erai ginecolog, iar acuma văd că ai o altfel de masă ? !

-Cine mai face ginecologie pe vânătoarea asta de vrăjitoare asupra noastră ? - mi-a argumentat el. Și m-a asigurat: Să nu-ți fie teamă; și ginecologia este tot un fel de chirurgie, așa că știu să tai... Și, cu multă dexteritate, mă apucă așezându-mă într-o poziție care-i era convenabilă să mă suie pe masă și îmi demonstră: E un cabinet. E o aprobare specială pe care o obțin numai categoriile prvilegiate. Că, pe la țară, aud că se taie singuri ca să-și prăjească câte-o bucă, în vreme ce, aici fă socoteala: Eu, anestezice, surori, instrumentar sterilizat, alcool, mă-nțelegi mata, pe criza asta !...Ehe, până s-o prinde vreun

economist care vrea să parvină prin rapoarte și vă taie dotarea trimițând banii pentru canalul Argeș, sau centrala atomică, adică tot pentru blănuri lui cocoana, că ăla e comerțul esterior !... Dar nu-i nimic; până atunci, eu operez ! Nu mă las; vă servesc pe cât mai mulți !... Vă servesc, mă înțelegi ? !...

Înțelegeam. Înțelegeam prea bine și entuziasmul lui și conținutul serviciului despre care vorbea. Dar mă făceam că nu înțeleg decât prima parte. Și, spre a dovedi asta, am scâncit:

-Mi-e foame; uite, chiar simt că s-au pornit secrețiile. Eu... Eu mă duc să mănânc !

Încercarea mea de a mă fofila spre ușă a fost zădărnicită de un apel al lui la rațiune:

-Ce să mănânci ?

-Mușchiulețul... am încercat eu s-o fac pe naivul.

-Cum o să-l mănânci dacă încă mai mișcă în buca ta ? !

Și s-a uitat atât de intrigat la mine, încât m-am lipit rușinat de masa de operații ba, chiar - nu știu dacă spre a-mi apăra fundul amenințat sau spre a mă arăta supus - am făcut gestul de a încerca să mă cațăr pe ea de-a-ndărătelea, adică împingându-mă prin înălțarea pe vârfurile picioarelor. Și abandonând tot jocul, m-am lăsat ajutat de el în acest salt, rugându-l cu politicoasă umilință:

-Te rog... știi, plăcerea mea cea mare este masa, festinul, satisfacția de a mânca, de a îngurgita lucuri gustoase... asta e plăcerea mea, așa că, te rog...

-Ce mă rogi ? - am auzit ca prin vis.

-Te rog... te rog să respecți anestezia, să nu m-apuce durerile trecerii ei, tocmai când mă voi afla la masă... te rog, calculează în așa fel...

-În așa fel e gata calculat ! - se mândri el făcând o schimă a

"Ce dracu, suntem profesioniști !". E calculat chiar mai mult decât speri: E calculat și după; adică în tot timpul digestiei. Până când ajungi la somnul postdigestiv !

Am încuviințat bucuros, dar am simțit o furnicătură. Acolo. Acolo unde, atunci când vine "somnul postdigestiv", începe...

-Dar, când trece anestezia, doare rău ? - am întrebat.

-Suportabil - mi-a răspuns el în vreme ce, infirmiera, care se jucase scoțându-mi chiloții și privind cu nepăsare de parcă mi-ar fi văzut doar cotul sau umărul, îmi învelea bărbăția întrun cearșaf cu gaură. Cu gaura la spate, acolo unde bisturiul...

Nu-mi amintesc nimic înafara faptului că, la un moment dat, apucând o sticlă, doctorul mi-a trecut-o pe la nas:

-Dezinfectăm ? - m-a întrebat el cu glas a cărui amenințare de "vezi tu de răspunde cum nu trebuie", i-am simțit-o imediat.

-De ce să dezinfectăm, n-avem ceva mai bun de făcut cu conținutul ? !

Ochii lui timizi s-au mărit enorm în spatele lentilelor și, atunci, mi-am dat seama că mă iubea. Mă iubea și urma să mă opereze cu toată grija și priceperea. Iar eu, tocmai pentru a fi sigur de aceasta, am întărit:

-De ce să dezinfectăm ? ! Să facem ca strămunii noștri: să ardem cu fierul

roșu !

-Bravo ! - mi-a șoptit el în plin magnetism - te voi arde cu grijă, ca nu cumva să se ducă vreo bucățică ce ți-ar putea rămâne pentru operația viitoare, când obții de la staroste următoarea aprobare să servești o friptură la restaurantul obștei !

-Se dă, deci, chiar și a doua oară ? - am întrebat eu naiv, nefiind băgat în aranjamentele administrației atotputernice.

-Oho !... Fănuș a obținut trei aprobări !

-Trei ?

-Trei ! Ce, credeai c-a slăbit natural ?... Așa se laudă el ca să fie discret; dar numai eu știu cum i-am rotunjit, jur-împrejur, mușchiuleții !

-Și de ce nu spune ? - am gemut eu supărat de o asemenea tăcere la un prieten.

-Nu spune omul, ce vrei ! Știi stilul starostelui: Misterios ca să te îndatoreze și ca să-și ia și lui partea că, de, e poet sărac... Îi mai cer și alții care-l au la mână... Așa că... Ce vrei ? Operațiile astea, ți-am spus: costă. Nu poate beneficia toată lumea. Aprobarea e ca o primă pe care ți-o da cu hatâr starostele... Ce, Băieșu ți-a spus ?

-Cum ? Și Guță ?

-Guță a fost galant; și-a scos deodată doi, pentru c-a invitat și o fufă. Știi, actrița aia din "Presul"...

Dar, pe mine, nu mă interesa actrița din "Presul"; pe mine mă încercau sentimentele față de prietenul meu. Am suspinat:

-Săracul Guță ! Și așa e atât de mic !...

-Da, dar are carnea gustoasă; actrița s-a delectat; mi-a spus că Guța pare foarte tânăr la carne - îmi explica binevoitor doctorul, în timp ce verifica efectele anesteziei. Dar, trezinduse în el ambiții științifice, adăugă: Știi, Guță suferea de artrită; poate că artrita face carnea gustoasă; am să încerc un studiu pe tema asta, poate iau premiul Nobel ! - adăugă el și mai insinuant și mai binevoitor pentru ca, abia apoi să-mi dau seama de ce atâta bunăvoință. Se pregătea să mă întrebe a doua oară, înainte de a proceda la golirea sticlei de alcool: Bătrâne, ești convins, deci - nu dezinfectam cu alcool !

-Nu !...am strigat eu - Ardem !... Nu irosim alcoolul ! Suntem viță veche de viteji ! Ardem ! Ca piciorul lui Ștefan în "*Apus de soare*" ! Ardem ! Ca străbuniiiiii !

-Stai; nu striga că te îneci, mi-a spus cumsecade doctorul.

Ți-am păstrat și ție o gură. Hai, trage-o și să trecem la treabă !...

Domnișoară, un platou curat și aveți grijă ca proștii ăia de la bucătărie să nu slăbească grătarul !... E prietenul meu ! Îi voi oferi cel mai gustos automușchi în autosânge !... Are aprobarea starostelui care s-a luptat mult pentru acest drept al scriitorilor !... Așa: pensetă... tampon... bisturiu... tampon... așa... elegant... elegant...pe toată fibra... Că doar am fost primul la anatomie înainte de a mă specializa în ginecologie... dar și asta folosește... Așa, dă-mi chureta, că vârful ăsta de mușchi e ca un... Așa: chureta...tampon... bisturiu,

tampon...chureta, bisturiu, tampon...tampon, tampon...Platoul !..Așa platoul !...Du-l repede ! Și spune-le să-i pună garnitura dublă, că e prietenul meu !... Grătarrruuuull !... Când m-am trezit, eram sigur că mă aflam după "somnul postdigestiv". Prea îmi sunau în cap multe clopote. Dar nu erau clopote. Era un telefon. De la staroste, care-mi aducea răspunsul. "Cu propria lui gură", după cum mă anunța secretara.

Și, într-adevăr, el n-a întârziat să ia legătura. Mi-a făcut introducerea de rigoare, aceea de a-ți arăta cât de mult se zbate el pentru tine și că te roagă să fii secretos ca să nu-l acuze alții că te-a favorizat, cu toate că este adevărat lucrul acesta; apoi, mi-a oferit și răspunsul:

-Bătrâne, ideea ta a fost grozavă: să ne referim la cifrele de milioane de capete de porci date de... tova... de geni...de...de, mă-nțelegi tu cine... Bătrâne, foarte bună idee ! Ca așa am aflat și eu că e vorba de capete de porci. Adică, numai de capete; ca restul... Așa că...

-Ai obținut o căpățână; tot e bine, am spus eu ca să-l încurajez.

-Căpățână ?... O să obținem și aia. Dacă perseverăm și dăm dovadă de atașament, o să obținem ! Deocamdată, m-am grăbit pentru tine, fiindcă mi-ai spus chestiunea cu secrețiile. M-am gândit la tine, să te servesc; că, eu, asta fac: vă servesc pe voi...Vă servesc, doar asta e menirea mea; sunt colegul vostru !... Eu, știi, pentru voi... Știam cât durează când începe pe tema asta, așa că i-am scurtat-o:

-Și, ai obținut ceva ?

-Sigur bătrâne, cum să nu obțin ? ! Doar e ziua ta !... Ți-am obținut o sută de grame de salam de soia. La mulți ani, bătrâne ! Starostele vostru lupta pentru voi !... La mulți ani !

III.CEI DE MAI TÂRZIU

POETUL, CA VIGOAREA PĂDURII

Radu Cârneci este poetul pe care l-am văzut în timp înmugurind, înfrunzind și așezându-se stabil în peisajul poeziei noastre, cu o vigoare precum aceea a pădurilor care se întemeiază și se desăvârșesc prin însăși natura locului care le cuprinde. Lirismul lui are și prospețimea, și ascunzișurile, și luminișurile și vigoarea pădurii.

Dar are și duioșia atotcuprinzătoare a frumuseților ei, intimitatea în care ea îi comunică omului mângâietoare sentimente precum stările unui inspirat cântec, sau fastul stabilității ei în universul naturii, tocmai prin continua prefacere a naturii căreia ea îi ține pasul.

Pădurea ca sensibilitate a tremurătoarei frunze subțiri și pădurea ca monumentalitate a trunchiurilor ei seculare; pădurea ca atotcuprinzător univers de sine stătător și pădurea ca sentiment rămas în sufletul celui ce-a străbătut-o, s-a odihnit în răcoarea ei, s-a hrănit din roadele ei, s-a gospodărit și s-a încălzit cu lemnul ei, s-a pândit cu jivinele ei și și-a ascuns copii la sânul ei, atunci când l-a năpădit dușmanul.

Adică pădurea românului; a celui care i s-a proclamat frate.

Concluzie firească pentru poetul care, scriind în limba română, își desăvârșește poezia asemeni modului cum pădurea și-o desăvârșește pe a sa, trece cu semeție prin anotimpuri la fel cum trece ea și își ridică la senectute fruntea înconjurată chiar de laurii frunzișului ei.

Acesta este Radu Cârneci, octogenar de glorie al poeziei noastre care, prolific și mereu reînverzit, își așează viguros opera pe colinele impresionante a trei volume dintr-o ediție definitivă, menită să poarte spre transcendent cuvântul absorbit prin rădăcinile puternice din pădurea neamului său.

INSCRIPȚIE LA O CARTE DE CĂPĂTÂI

Este, în primul rând, o carte de căpătâi pentru autorul ei, care a șlefuit la ea toată viața asemenea marelui geometru al rațiunii carteziene, Baruch Spinoza, cel neconformist prin raționalismul religios al metafizicii. Al aceleiași metafizici la porțile căreia, făcând parte din aceeași stirpe a șlefuitorilor de idei, a ajuns și el, autorul acesteia: Toma George Maiorescu, poet devenit filosof prin panteismul modern al ecologiei și filosof care-și permite depășirea realismului literar prin lecțiile de metarealitate, pararealitate și chiar suprarealitate pe care ni le dau unghiurile din care poate fi privită natura în ansamblul ei. Ansamblu de natură biologică și de natură divină, la interferențele cărora este postat omul cu nevoia lui de adevăr.

Și nimeni n-a demonstrat mai meticulos această nevoie de adevăr șlefuindu-l în minte odată cu șlefuirea diamantelor în atelierul acela pur european din Amsterdamul care-l atrăsese și pe Descartes provocându-l la a dezvolta filosofic geometria și a geometriza metafizic filosofia. E filonul european al gânditorilor ajunși în contact și nu în conflict cu toate descoperirile care erau moderne pentru epoca lor și le-au structurat în așa fel încât să fie mai moderne și mai de temei pentru evoluția ulterioară a gândirii europene. Continuând și perfecționând sudura dintre cultura clasică elină, spiritul legii și administrației romane, monoteismul religiilor abrahamice, geniul tehnic germanic, raționea parlamentaristă a insularilor anglo-saxoni, logica progresului economic din lumile nordice ale protestantismului, toate acestea ajungând a se contopi într-o gândire specific europeană care s-a șlefuit în mințile filosofilor acestui continent așa cum, practic, Spinoza o demonstra în șlefuirea diamantelor.

Într-o asemenea lume eu îl văd evoluînd și pe Toma George Maiorescu – poet ritos care, în timp ce-și șlefuiește modernismul funciar al al poeziei pe care o practică, gândește la filosofia modernă, necesară și favorabilă lumii în care trăiește. Favorabilă lumii ! Asta este nevoia pe care trebuie să ne-o acopere orice filosofie de viață adevărată, care nu este nici simplă speculație egolatră, dar nici perfidă provocare a omului la egolatrie. Iar el, prin ECOSOFIA sa, așa ceva țintește. Trăind satisfacțiile actului dezinteresat de-a oferi oamenilor poeme, șlefuind la cuvintele din vers până ce le dezbracă pe acestea de lustrul frumosului exterior atât de căutat de calofilii care se străduie lăudabil ca să se exprime în metafore pompoase, el și-a căutat calea cea mai grea în care nu

toate sunt reușite. Autonumindu-se prinț al ei, el e încrâncenat în această șlefuire a metaforei până la roaderea de frumosul exterior pe care alți poeți îl mai și înfrumusețează prin talent propriu. În vreme ce, căutând sensul diurn și anodin al unei depoetizări de viziune modernă - pe care unii i-l consideră avangardism, fără a se gândi că, având deaface cu o lirică a absurdului, l-ar putea considera mai degrabă un Ionesco al poeziei - mulțumită sau nemulțumită de mijloacele sale poetice, mintea lui se antrenează în efortul pe celălalt domeniu de preocupare și dă naștere unei moderne filosofii simpliste – aceea a întoarcerii la natură.

Logica acestei filosofii pornește teist din însuși Actul Creației Divine, așa cum îl văd religiile abrahamice, dar ajungând la cele mai moderne concluzii, cele ale simplificării vieții prin recunoașterea naturalului din existență. Pe o asemenea bază, el construiește un fond umanist de gândire practică prin respectarea persoanei umane dar și a naturii ca persoană, tocmai pentru a ne bucura de Creația Persoanei Divine într-o lume pragmatică a păcii, a căutării naturalului din tot ce întreprinde ființa umană, a căutării spiritului de pace între țări și zone ale lumii, de înțelegere între păturile sociale și a ecumenismului între credincioși, în tot ce întreprinde spiritualitatea omenirii.

Asta face filosoful căutând în ecologie neconvenționalul prin care să putem salva terra și locuitorii ei de convenția de a o distruge pe care o acceptă omul prin logica convențională a acțiunilor sale industriale și industrioase ce-i permite să agreseze necontenit natura fizică exploatând bunuri ce nu mai revin, în vreme ce spiritul omului se golește consumist, având nevoie de o filosofie care să-l facă să revină la credințele ce-l perfecționau odată. Pentru că, paradoxul lumii contemporane care atât de mult s-a înrăit în industriile poluante fizic și moral este de a considera ub lucru sau un fapt cu atât mai convențional cu cât este mai artificial, ca și cum convențiile umane și interumane doar pe artificialitate ar trebui să se bazeze. În acest sens, toată energia produsă cu mijloace artificiale este cea convențională, în vreme ce neconvenționale sunt tocmai energiile dintotdeauna, cele care aparțin universului în natura sa și în naturalul său. Adicătelea, explozia picăturii de benzină obținută artificial prin cine știe câte distilări, cracări și reașezări de formule chimice, iar apoi aprinsă cu scântei de la electricitatea produsă în instalații ale invenției tehnice, e normal să fie denumită *convențională*, în vreme ce drăgușul de vânt care ne mângâie sau ne spulberă de când lume, sau enerigia luminii ce ne vine de la Sfântul Soare sunt *neconvenționale*.

Ei bine, tot astfel, cu toate scăderile sale subliniate de criticii care ar vrea să-l încadreze în birocrația curentelor catalogate de ei, Toma George maiorescu e un poet neconvențional. El își cizelează versul spre a-și confesa mai mult intuițiile decât raționamentele, dintr-o convingere certă că deseori raționamentele pot fi mai greșite decât intuițiile; iar în sinea sa, poetul, așa cum a dat și-un titlu de carte, se simte *Singur cu Îngerul*. În fond, este un poet cu umor candid, care ia în serios inconștientul și subconștientul în stările lor poetice, nu neapărat fiind un suprarealist cum ar vrea să-l catalogheze unii, ci

căutând și aici, ca și în filosofia sa, *neconvenționalul*. Neconvenționalul care-l conduce spre a descrie realul, cotidianul, în metalimbajul unor preluări intuitive din ceva care ar putea exista dincolo de realism, sau pe muchea aceea glumeață unde realitatea se hârjonește și se amuză cu metarealitatea ca în cele mai serioase naivități spuse de copii.

Când îl citeam în tinerețe,ziceam că poetul are obsesii ideatice care-l apropie de filosofie. Și iată că l-au apropiat chiar la modul plenar al creatorului de școală: Opera lui este această ecosofie care ar trebui studiată mai ales de industriașii și de autorii de inginerii financiare inconștienți de crizele pe care le produc în eforturile lor de conveționalitate impusă prin forță economică, din păcate, însă, foarte convenționale astăzi, în convingerea lor comună de a distruge cât mai repede ce mai avem din omenire. Capitolul nefast de „politică a dezvoltării", care, din păcate, nu golește numai Terra de pungile de petrol, ci și ființa umană de cele sufletești, este combătut de filosofia lui care propune, culmea, soluțiile neconvenționale (astăzi) a tot ceea ce ar trebui să fie mai convențional dacă omenirea ar fi evoluat cu grijă și înțelepciune conform naturii ei pe care i-a dat-o Creatorul.

Și, poate, la fel este fondul insolit al soluțiilor la care ajunge în poezia lui: O aparență de neconvenționalitate în efortul de a dezbrăca versul de tot ce calofilii au construit și au încărcat ca sonoritate exterioară, înfrumusețare narcisiacă și emfază poetică pe deasupra nudității cuvintelor.

Pentru că Toma George Maiorescu nu scrie text poetic ci transcrie idei poetice; el nu asamblează cuvintele în metafore, nu se exprimă esopic în metafore, nu îndulcește viața cu metafore, ci caută metafore în viață, selecționează metafore, descifrează, de fapt, metaforele existente în sine, ca o exprimare a naturii lucrurilor, a paradoxurilor lumești, a modalităților prin care ni se arată transcendentul. Le selectează și, doar, caută descifrarea naturii lor neconvenționale.

Neconvenționalul, ăsta este atributul mai apropiat poeziei lui, gândirii lui poetice, chiar dacă i-l simțim pe deplin transformat în vers, sau mai șchioapătă. Dar și șchiopătatul este neconvențional, dovedind căutarea a altceva. A ceva ce-i etichetează cu adevărat persoana. Și nu încadrarea modernistă cu orice preț, pe care i-o caută birocrații industriei literare în graba lor de a face cataloage cu oferte, arhivări și clasări.

După asemenea afirmații, devine aproape tautologică informația că tinerețea poetului a fost marcată de ucenicia la școala lui Lucian Blaga. Nici n-am mai oferi-o cititorului dacă n-ar fi vorba astăzi despre o viață întreagă în care, chiar dacă s-ar putea spune orice despre Toma George Maiorescu, i se va configura personalitatea originală, dar nicicând nu se va putea constata vreo îndepărtare de spiritul maestrului său.

DESPRE ELEGANȚA POEZIEI ȘI A GESTULUI DE CARACTER

Arta chineză nu pune pe pereți doar tablouri înfățișând peisaje sau chipuri sau armonii de culoare. Creatorii decorează viața, în egală măsură cu un gând înălțător, sau cu un gând tulburător, sau cu un gând plin de mirabile ecouri, așternut într-o caligrafie și elegantă și expresivă și semnificativă din care, pe lângă măiestria exprimării unei gândiri inspirate, rezultă și cea a graficii conturate cu har și eleganță.

Sentimentul trăirii artistice este astfel dublu, el provenind din (cali)grafica îndelung cultivată cu migală de bijutier, ca și din impactul persuasiv al gândurilor exprimate într-o aleasă filosofie a metaforei.

Versurile lui Nicolae Dragoș, poet ajuns tot astfel, cu har și eleganță, la o expresivă maturitate, dacă n-ar avea o substanță atât de românească și-un dulce iz atât de carpatin, cam spre asemenea sentimente de dedublare prin artă te-ar conduce: mâna sigură de artist care lucrează în egală măsură pe două planuri desfătându-ți trăirea atât în fața imaginii cât și la descifrarea ideii. Cu cele două atribute dinainte, însă - cele care-l fac să devină și să ne parvină din cea mai autentică spiță a poeziei autohtone și de esență metaforică românească înscriindu-și meditația pe teritoriul sentimental al mioriticului - oferă artei lui o dublă dedublare, ca un cristal pe fețele căruia transpare și lumea și țara, și actul cărturăresc de-a învăța din universal, dar și candoarea poetică prin care-și descifrează propria-i sorginte.

Rezultă de aici o anume eleganță, dar și soliditate. O eleganță de zbor învățată din volutele marilor poeți și o soliditate de trăire șlefuită perfect pe relieful existenței sale. Pentru că, prin cele două noi apariții în librărie - "Autobuzul de seară" și "Marii vremurilor oaspeți" - Nicolae Dragoș ajunge să transfere spre cititor meditativul sentiment artistic al unei expresii poetice mânuită cu acea deplină maturitate care te face să-l iei foarte în serios. Pentru mine, însă, personalitatea lui îmi evocă și alte trăsături, metapoetice. Iată povestea:

Odată cu luna ianuarie, dacă nu mai înainte, încă din ultimul trimestru al anului premergător, se stabilea dintre conducătorii Uniunii Scriitorilor, ai revistelor ei și ai ziarelor de partid o comisie care, conform servituților, pregătea articolele și versurile omagiale cu care era ..sărbătorit Ceaușescu de ziua lui.

Au devenit proverbiale volumele somptuoase, cu coperți aurite prin care obștile artistice își aduceau omagiul. Pentru ele, conducătorii acestor obști își tentau, mituiau sau persuadau supușii ca să le poată scoate cât mai monumentale, iar paginile publicațiilor să mustească de omagii. Semnalul literar se primea prin telefonul amărâtului de redactor care, explicit sau neexplicit te ruga, în fond, să te gândești la salariul și la copilașii lui și să nu-l refuzi pentru că "te-a pus în planul care a și fost aprobat de tovarăși". Anunțul acesta avea și scopul perfid de a te pune pe gânduri și pe tine, forțându-te să nu refuzi; pentru că, de, s-ar putea observa că numele tău, pus pe tabelul inițial, a dispărut prin fofilare din sumarul lucrării finite. Se accepta orice, chiar și lucrări reluate, numai ca sărbătorirea anuală să fie cât mai bogată În ce mă privește, găsisem o cale de compromis: Îmi scriam "omagiul" referindu-mă la congresul al nouălea, în care Ceaușescu venise cu promisiunea deschiderilor celor mai largi și mai democratice. Scriam despre acel congres și despre tezele lui care dăduseră speranțe sociale și politice României. Și, pentru a-mi face datoria unui minim de respect față de mine însumi, puneam totul sub forma de deziderat despre care chiar se putea spune că existase, în genul: "Ce mari speranțe a trezit în noi acel congres !"..."Câte idealuri nu ne-am făcut auzind raportul și planurile de măsuri ale acelui congres !... "Ce perspective frumoase pentru România exprimau lucrările acelui congres"... etc, etc. Totul cam în acest stil, lăsând cititorul să înțeleagă ce vrea: Că am început să ne realizăm idealul, sau doar că ne-am făcut atunci idealuri. Recunosc: era o formă criptică de revoltă în genunchi și nimic mai mult; pentru că nici eu nu mizam pe mai mult decât pe vreun discret zâmbet amuzat din partea cititorului care ar fi complotat cu mine înțelegându-mi sensul exprimării. Dar, prin aceasta, prin folosirea unui asemenea stil de exprimare, puteam să nu refuz insistențele redacționale pe care, mulți dintre cei care le făceau și ei de nevoie, încă mai trăiesc și le pot confirma. Am publicat odată un asemenea articol și mi-a mers. Văzând, după un an, că nu pățisem nimic, am repetat metoda și iarăși mi-a mers, colecțiile ziarelor sau volumele respective, putând fi consultate și astăzi pentru confruntarea acelor texte. La un moment dat, însă, mi s-a înfundat. Răspunderea unei asemenea redactări editoriale, sau dispecerizări, a revenit unui poet subtil care, inteligent și atent la nuanțe, "s-a prins" - ca să folosim această exprimare pe șleau. Textul meu a apărut, dar bine pieptănat de asemenea nuanțe, intrând în conformismul lingușelilor banale. Apăream, deci, printre lăudători, dar șiretlicul meu fusese descoperit. Așa că nu prea aveam motive să mă simt bine ci, vorba tatei: eram în starea aceea de "a dormi cu valiza pregătită", adică a mă aștepta ca, oricând, băieții să vină să mă ia la anchetă. Dar uite că lucrul acesta nu s-a întâmplat și, peste un an, atenuându-mi-se temerile, când mi s-a făcut din nou "comanda socială", am răspuns la fel, băgând în text modestul meu fitil. și, iarăși, fără să mi se facă nici o imputare dar și fără a mi se cere vreo încuviințare, textul meu a apărut bine periat, punându-mă din nou pe gânduri triste, într-o mică sperietură. Într-al treilea an m-am dus personal să-i dau textul colegului respectiv rugându-l, așa, ca o aluzie, să nu se mai intervină

și să mi se păstreze stilul. Ne-am privit în ochi, i-am obținut promisiunea și, în felul acesta, textul meu nu a mai apărut de loc, motivându-se că a fost pierdut pe undeva, pe drumul dintre redacție și tipografie. Atunci, de-abia, m-am alertat într-adevăr și, vorba tatii - mi-am pregătit valiza - pentru că, evident lucru: dacă nu ajunsese în tipografie, textul ajunsese în vreun dosar, ca probă pentru o posibilă anchetă. Dar nici aceasta nu s-a întâmplat. Nici o anchetă nu a avut loc și am fost lăsat să-mi văd liniștit de treabă. Iar, când să încerc o explicație, măcar voalată, cu omul respectiv, s-a întâmplat că tocmai atunci, spre deosebire de alți colegi de-ai noștri care s-au înfruptat din onoruri, el tocmai era tăiat de pe o listă de propuneri pentru membrii supleanți ai CC la ultimul congres comunist. Cu toate că nu ne-am explicat niciodată pe această temă, prin onest gest tacit, mă leagă de atunci o statornică prietenie cu acest poet dintr-o generație mai tânără decât a mea, pe nume Nicolae Dragoș.

CANDOAREA CU SEMNĂTURĂ DE ION

Dacă ne gândim, așa cum gândește el, în culorile lui, la peisajul satului nostru - peisaj al unei înțelepte tihne venind din istorii ce nu ne sunt indiferente, dar peisaj firesc precum iarba, voios precum floarea și strălucitor precum raza străbătând adâncimile verzișului, cert lucru că, indiferent de acea netulburată pioșenie țărănească prin care, la botezul întruchipând unul din ritualurile bucuriei creștine, a fost miruit cu smerenia numelui de Ion, predestinarea lui de a înțelege cu inimă blândă culorile acestui peisaj face din numele său un fel de "*Io*" voievodal. Adică un uns al candorii pe care e în stare s-o descifreze în policroma liniște și binecuvântare a baștinilor din sufletul său pe care o tot așterne pe pânze, descoperind acele guri de rai care, din sufletul țării pe care am moștenit-o, trec și în sufletul nostru.

Și astfel, atunci când meditează în fața pânzei goale, atunci când se pornește să înfrunte rigorile compoziției sau atunci când, inspirat, începe a născoci minunile sale din vopseluri, Ion Grigore devine, onomatopeic, un fel de: "*Io artist al candorii*".

Am spus odată că, într-o altă perioadă, mai veche și revolută astăzi, dar tristă ca existență de atunci printr-o brutală dirijare a artei ce tindea a înlocui

inspirația proprie, pe când criticii de artă, adevărații critici de artă erau înlocuiți cu personaje malefice care dădeau sentințe și comenzi, candoarea aceasta cu care abordează un peisaj specific, izvorât în egală măsură din natura ce-l înconjoară prin largul țării dinafara lui și din firea ce-l umple frumos pe dinlăuntru, l-ar cam fi costat. Adepții academismului cu aripi retezate printr-o experiență moscovită, cei care proferau împotriva "decadenței artei burgheze" manipulând talentele spre conformismul oficializat tocmai din teama unei noi revoluții - cum începuse și a lor prin artă, dar eșuase în demascarea artistului inspirat – l-ar fi catalogat drept "formalist", "intimist", "purist", adică i-ar fi agățat de coadă tot felul de "isme" și l-ar fi trimis la reeducare pentru a-l transforma din artist în fotograf dedicat imaginii așa zis dorite de clasa muncitoare. S-ar fi produs, așadar, tentativa de a-i strivi acel instinct funciar al țăranului devenit artist, adică ființă creatoare ce știe cel mai bine să simplifice totul, precum Brâncuși, la motive esențiale.

E un noroc pentru plastica noastră faptul că, generației lui Grigore, generației acestor Grigore, aș îndrăzni să spun, nu s-a reușit să i se anuleze tocmai ceea ce astăzi dă măsura talentului lor.

Dar soarta artistului de a fi catalogat și clasificat, chiar frumos colorat, precum aripile pestrițe ale unor lepidoptere, nu scapă de acest blestem cu una cu două. Unii contemporani (admiratori chiar), tentați la asociații rapide și imediate, vorbind despre originalitatea picturii lui Ion Grigore, îl etichetează și astăzi cum că ar "reprezenta în desenul și culorile lui Bucovina".

Cred că este vorba doar de o naivă încercare de a explica "naivitatea" artistului, adică a explica originalitatea trăsăturilor de naivitate voită a lucrărilor sale, acele măiestre și măiestrite simplificări ce conduc la simboluri impresionante, simboluri la care fiecare artist ajunge precum sufletul și harul său și, care, până la urmă, devin pecetea artei sale.

Naivă ar fi și tendința de a extinde cuprinsul afirmației și a spune că peisajele lui Ion Grigore reprezintă satul românesc. Îl reprezintă, bine-nțeles – exact în măsura în care e valabilă și afirmația cu Bucovina !... Deoarece constatarea este ca-n matematici: necesară, dar nu suficientă, oricât de binevoitoare ar fi.

Pentru că Ion Grigore se reprezintă, în primul rând, pe sine – suflet sensibil și instrument de superbă vibrație la culoare, ochi măestru în interpretarea volumelor și a raporturilor lor cu lumina, mecanism artistic de înaltă inspirație în transfigurarea tuturor acestora până la o sublimare atât de specifică încât devine: **Inconfundabila artă a lui și numai a lui, care te face să-l distingi dintre sute de pânze.**

Ion Grigore este un glas original, cu inflexiuni venind din viziunea nevinovată a copilului, cu o mare capacitate de a-și manifesta puritatea romantică în fața peisajului dar cu o și mai mare capacitate de a-l transfigura în sensul unei joace cu cele sfinte, de care sunt capabili numai copiii și artiștii adevărați.

Poate de asta, cu toate că a avut norocul să nu apuce epoca în care

academiștii rigizi l-ar fi acuzat de formalism, începuturile lui au fost suspectate de misticism de către vajnicii reprezentanți ai realismului socialist. Și nici nu greșeau acești paznici ai purității ideologice care, uneori, se dedau ei înșiși în secret la ochiade înspre "occidentul putred", dacă vântul bătea uneori într-acolo. Nu greșeau deloc, pentru că, tocmai ceea ce-i considerau ei vină, devine în fapt meritul Dumnezeirii care-l inspiră pe Grigore să vadă atât de frumos starea lucrurilor din cadru, în trăsăturile lor simplificate până la vibrațiile cuceritoare ale esențelor și apoi îmbogățite generos tocmai prin discreția culorii. Mistica lui Ion Grigore este, în ultimă instanță, mistica sincerității credincioase prin care fiecare dintre noi reușim să ne concentrăm până la a înțelege esențele ce se dezvăluie omului prin inspirație divină și apoi să ne desfătăm colorându-le cu ce-și permite mai mica sau mai marea noastră imaginație. E mistica înțelegerii unor esențe ce stau dincolo de firea văzută a lucrurilor, ceea ce face din artist un mai dreptcredincios decât alți dreptcredincioși, adică un dreptcredincios la care e mai evident harul ce i se transmite.

Nu spun că e mai profund acest har; oricare om are dreptul de a fi înțeles în toate profunzimile sale în raport cu Dumnezeirea. Spun numai că e mai evident, adică mai exibitoriu decât la alții, tocmai prin natura artistului, nu atât de a căuta esențe cum caută orice ființă umană, ci de a se exprima în esențe, cum obișnuiește ființa înclinată spre artă.

Aceste esențe, de fapt, dau unicitate peisajelor sale făcându-te să-l distingi, imediat, cum vine către tine cu toată copilăria sa poetică și duioasă, cu toată încărcătura cerului Bucovinei dar și a chipului de sat românesc, afirmându-se într-o pregnanță acut modernă dar lipsită și de mofturi și de prețiozități și de tehnici inutile, ca un poet al volumelor părelnice și al culorilor ce coboară din transcendent.

Până când îți dai seama că nu e vorba nici de sat, nici de Bucovina, nici de sublimare istorică, nici de strădanii inutile de esențializare, nici măcar de copilărie sau copilărire. Ci de minunea prin care un blând copil al lui Dumnezeu privește veșnicia culorilor, a luminii și a spațiului, într-o largă patrie artistică, aducându-le cu candoare din nemurirea lor în pânzele sale care devin inconfundabile.

MAREȚIA DUIOASĂ A POVESTIRII SIMPLE

Succesele cinematografice românești de la Cannes, noua generație de cineaști care se afirmă întru ieșirea noastră din zona comercialului patriotard care caracterizează cinematograful națiunilor provinciale, cu infatuați maeștri locali pe care nimeni nu dă doi bani înafară sau care se mențin prin mici scandaluri de culise, ne îndeamnă să continuăm strădania de a descoperi rădăcinile frumoase ale împătimiților noștri de film. Adică, acea categorie de artiști care, în orice cinematografie, se distinge net de asaltul industrios al făcătorilor de peliculă vulgară, acei neaveniți, sau nefericit-veniți al căror număr, din păcate, prin domnia submediocrității insistent televizate, se amplifică nu numai la noi, ci și la case mai mari.

O insulă de puritate și de duioșie cu pregnantă pecete estetică personală (oricât de discutabilă ar vrea unii să fie ea) care dă coerență unei întregi opere de autor, este cinematograful scris cu pana scriitorului Emil Loteanu, proiectat pe ecran prin obiectivul regizorului Emil Loteanu, descris cu fantezie minuțioasă într-o scenografie specifică lui Emil Loteanu și împlinit muzical prin putpuriul romantic al melodiei întregii lui vieți, așa cum și-a trăit-o Emil Loteanu. Ca și Jean Negulescu, realizat în alte studiouri decât la noi - tocmai pentru a evita meschina lucrătură în care se complăceau ai noștri diminuându-și arta atunci când au avut-o, sau inflamându-și impostura atunci când atracția lor pentru film consta în orgoliul de a umili actorii și a ordona: "*motor !*" – Emil Loteanu, cel care n-a reușit să facă un film la Buftea, dar pe care străinătatea l-a consacrat, printre altele, ca permanent director al Festivalului de la San Sebastian, demonstrează de-abia acum, când opera îi e încheiată, temeinica ei apartenență spirituală și sentimentală la tot ce înseamnă tradiție artistică românească.

Dacă reconstituim fișa de creație a acelui frumos bărbat cam anonim pe străzile Bucureștiului, dar în jurul căruia am văzut, într-un mare oraș al lumii mai lipsit de gentilețe decât Capitala noastră cum, și trecători și autorități vibrau de emoție recunoscându-l printre pietoni, ne dăm seama că nu este atât numeroasă cât substanțială. Iat-o:

1962 – Film debut Așteptați-ne în zori – (scenariul și regia)

1965 – Poemul cinematografic „Poienile roșii" – (scenariul și regia)

1968 – Filmul „Această clipă" – (scenariul și regia)

1972 – Poemul cinematografic în 2 serii ,,Lăutarii" – (scenariul ,regia și versurile)
1976 – Filmul ,,O șatră urcă spre cer" după o nuvelă de Maxim Gorki – (scenariul și regia)
1978 – Filmul ,, O dramă la vânătoare" după o nuvelă de Cehov – (scenariul și regia)
1983 – Serialul de televiziune ,, Divina Ana" biografie romanțată a Anei Pavlova – (scenariul și regia)
1987 – Filmul de televiziune ,,Luceafărul" – (scenariul și regia)
1994 - Filmul ,, Găoacea" – (scenariul,regia și versurile)

Toate acestea făcute în străinătate, la studiourile care l-au prețuit, l-au considerat un maestru al lor cu toate că el, prin inima lui și prin lirismul duioșiei sale era în mod vădit un "*mioritic*" în sens cât de superlativ cu putință. Dar asta i-a fost soarta și, de abia în anul 2001 la Ateneul Român din București, Emil Loteanu primește ,,*Premiul pentruexcelența artei regizorale*". Măcar astfel să știm și noi că avem în el nu doar un regizor, nici doar un scriitor regizor, ca-n marile tradiții ale artei moderne, ci un stindard al măreției povestirii simple, bogată în metafore dar ferită și de comercialul vulgar și de sterilul act al unor speculații încifrate, cu care astăzi, cinematograful românesc poate îndrăzni să pășească spre un loc îndelung visat.

MATURA IRONIE A POETULUI SENTIMENTAL...

...sau: «*Sentimentalismul reținut cu un grav simț al umorului*»; sau: «*Deșertăciunea altora ca proprie stare*»; sau: «*Să râzi de tine luându-te-n serios*»; sau: «*Să te amuze starea ta când suferi aspru pentru cea a lumii*»; sau: «*Matura poezie călită prin umor*»; sau: «*Nepăsător, poetul, grav suferea la toate*»; sau: «*Ironia ca un lucid sentimentalism*»; sau: «*Măiestrie poetică în platoșă de răspăr*»;

Sau, «*pur și simplu: Nicolae Dan Fruntelată*», pentru că numele poetului rămâne cel care până la urmă îi fixează atât personalitatea gânditoare cât și originalitatea verbului.

Pornind de la el am putea spune că adevăratul simț al umorului îl ai

atunci când știi să apreciezi grav totul, dar poți să-ți ironizezi propria persoană tocmai pentru actul de a lua restul în serios. Iar adevărurile marii poezii le-au spus, din ce în ce mai mult odată cu pretențiile tot mai complexe ale artei versului, tocmai cei care n-au ținut cu tot dinadinsul să-și impună subiectivele adevăruri, ci au simțit nevoia să-și ironizeze propria stare poetică jucându-se cu ea mai mult decât cu gravele stări ale omenirii căreia se adresau.

Încântătoarea, dar și edificatoarea maturitate poetică care gravează inspirat numele lui Nicolae Dan Fruntelată, te pune cu atât mai mult pe gânduri cu cât îi descoperi insolitul alăturării unor contraste față de care rar găsești virtuozitatea de a le putea cuprinde împreună: sentimental ironic prin psihologie, glumeț gânditor profund prin exprimare și țăran citadin prin crezul scrisului său, el a ajuns la o măiestrie a exprimării propriilor contraste, care produce și poezie de înaltă calitate modernă și satisfacție intelectuală pentru cititorul pe care-l cucerește fără nici un fel de ostentație, fără ambiții deșarte de emfază artistică, ba chiar, am putea spune, cu o comunicare intimă de prieten al lumii gândurilor fiecăruia, așa cum trebuie să fie, în discreția sa, poetul.

"Depozitele (sale) de fum" sunt un regal de inteligență căreia îi simți profunzimile fără să te agreseze, cu un gest modest de autoironie tocmai atunci când spune lucrurile cele mai grave, ceea ce îl face atât de greu de definit, precum ilustrează variantele de titluri prin care am tot încercat să-i caracterizez starea poetică. Tocmai pentru că adevăratul artist se definește cel mai bine prin acea originalitate atât de greu de definit altfel decât prin numele cu care semnează.

CĂRTURARUL IMPLICAT RESPONSABIL ÎN EVENIMENTELE CETĂȚII

Adrian Rădulescu a fost un cărturar care s-a implicat responsabil în evenimentele cetății, poate și datorită faptului că a știut să-și bine așeze busola științifică pe direcțiile marilor săi înaintași. Istoric și arheolog care, pe urmele acelora, a săpat cel mai adânc și cel mai sistematic în istoria Dobrogei. Profesor pe care îl admiram pentru că-și ținea cursurile nu în amfiteatru, ci plimbându-se cu studenții prin sălile impresionantului muzeu de istorie și arheologie ce-l păstorea. Care săli, uneori, deveneau chiar siturile arheologice ale Dobrogei

și țărmului nostru - țărm atât de bogat în istorii, încât poate fi considerat o cheie de explicare pentru multe necunoscute ale devenirii Europei.

Un aplicat om de știință, cu vastă operă și de cercetare și de teoretizare, care a completat prin rigoare momentul primelor entuziasme prin care se valorificau vestigiile Dobrogei. Pentru că, urmându-i bătrânului Canarache care, prin amatorismul său de geniu, repeta fenomenul Schliemann aici, la Pontul Euxin tot descoperind măreție relicve și așezându-le în muzeul a cărui înființare o determinase, Adrian Rădulescu a reprezentat fațeta riguroasă a cercetării și clasificării actului de descoperire arheologică. Act prin care s-a ordonat și s-a structurat Muzeul Național din Constanța atât în dimesiunile sale expoziționale cât și în cele ale unei mari instituții de cercetare și dezbatere.

Un intelectual creator, plin de intuiție și de cultură istorică, datorită cărora dădea valoare de certificat deducțiilor din cărțile care-i formează opera.

Un istoric modern, superb cunoscător al devenirilor, evoluțiilor, vicisitudinilor și destinelor acestei părți de lume – cu alte cuvinte: a vieții cetățenilor ei din toate timpurile.

Și tocmai această cunoaștere i-a amplificat la un moment dat destinul făcându-l – și cetățenește și supus desfășurării istoriei – să intervină într-un moment de răscruce care putea provoca multe convulsii (așa cum n-a provocat sub el, dar a provocat apoi, sub alții de mai proastă calitate care l-au "lucrat" pe intelectual spre a pune în locu-i reziduurile lor afaceriste). Pentru că Adrian Rădulescu reușise să garanteze prin personalitatea sa stabilitatea Constanței în zilele emoționale ale lui decembrie '89, ceea ce, pesemne, n-a convenit unora care pozau în mateloții furtunii doar ca să poată mai târziu schimba stindardele de la catarg sau vinde flota.

L-au purtat spre această promptă dăruire politică, desigur, și convingerile despre democrație ca formă de dezvoltare civilizată a omenirii, pe care le avea sădite adânc prin însuși studiul istoriei, dar și responsabilitatea civică a cărturarului care-și asumă riscul periculoasei flăcări a politicii. Această flacără are limbi schimbătoare care pot să te frigă sau să te ardă în momentele de mare convulsie; iar cărturarul, știind că echilibrul adus de el e necesar cetății tocmai în momentele critice, poate ajunge chiar a se sacrifica pe sine decât să lase niște nechemați să deturneze malign mersul istoriei.

Astfel, Adrian Rădulescu a devenit la Constanța prefectul care a echilibrat atât instincetele (ce puteau fi atunci periculoase) cu care s-ar fi apărat nechemații dictaturii ce se răsturna, cât și avântul (poate necontrolat și, în ori ce caz, necultivat) al celor care se considerau chemații momentului.

Ca și Kogălniceanu (și tot pe aceste locuri), el a adăugat la opera sa de istoric o pagină de istorie fierbinte: Istoria responsabilității pe care nu mulți concetățeni de-ai noștri au avut-o în momentele respective.

Chiar dacă mai târziu, prin derbedeii pe care-i scot la iveală întotdeauna valurile furtunilor sociale, Constanța și-a pierdut din prestigiu, din onoare *și* din onestitate, pentru acel moment acolo a fost un județ unde s-a pus ordine în lucruri și neexagerare în faptă. Iar asta, prin înțelepciunea cărturarului devenit

prefect – poate cel mai meritat titlu de prefect, dacă ținem seama de faptul că Roma avea la Tomis un "praefectus orae maritimae". Autoritatea lui a fost recunoscută și de cetățenii care, prin flerul lor, apreciază intențiile bune, ca și de militarii învățați să înțeleagă de la cine au de ascultat ordinele și de Biserica pe care el a știut să o pună deîndată pe primul plan al pacificării morale.

Intelectuali de bună credință au fost pe atunci mai mulți în fruntea lucrurilor din județe. Cărturari, în adevăratul sens al cuvântului, după câte-mi amintesc, au fost doi: Adrian Rădulescu la Constanța și Mircea Tomuș la Sibiu.

Și, judecând astăzi lucrurile de la distanță, ne dăm seama că nu a fost rău deloc !

Prin onestitatea lor, oameni ca aceștia au girat un moment greu, chiar dacă intrigile și interesele de camarilă ale unor politicieni marginali astăzi, i-au schimbat repede din funcții.

Sunt subiectiv și recunosc faptul că, pentru mine, schimbarea lui Adrian Rădulescu din fotoliul de la Constanța (care, fie spus, era mai adesea tot cel de la muzeu și nu de la "casa albă"), a însemnat semnalul că lucrurile reintră în normalul lor meschin, interesat și politicianist. Reintrare care, din păcate, s-a tot confirmat ulterior, începutul fiind chiar acea pomenită vânzare a flotei, apoi a "împroprietăririlor" de la Agigea, a vapoarelor cu țigări, a fierului vechi, etc.

Astăzi, de Dincolo, Adrian Rădulescu ne privește tot din fotoliul de cărturar emerit care și-a săpat nișa sa de Penat în zidurile de neclintit ale istoriei Dobrogei.

Dar ce frumos ar fi fost dacă am fi putut spune că ne privește și din scaunul de prefect-cărturar care și-a înțeles datoria cetățenească !

Ar fi fost mai comod, cred, chiar și pentru cei care ar dori astăzi să se uite acest amănunt.

Mai ales că ne aflăm într-o campanie electorală în care ei vor să apară frumoși, inteligenți, dezinvolți și, mai ales, glumeți.

Oare nu se tem că unii dintre noi și-ar putea aminti de "gluma" pe care i-au făcut-o lui Adrian Rădulescu ?

LITERATURA DE SUFLET ROMÂNESC A BASARABIEI

Mihai Cimpoi, una dintre cele mai prestigioase personalități ale literelor noastre contemporane, de două ori academician și de două ori lider de obște literară pentru orice loc în care domnește, unică și în întreaga ei splendoare, limba română, își publică, la Fundația Scrisul Românesc din Craiova **"Criticele**" sale, eșalonate într-o serie largă de volume care au ajuns până acum la al patrulea.

Cu toate că, în contextul subcultural al mass-mediei noastre nu s-a vorbit nici pe departe atât cât ar merita acest valoros demers critic și de istoriografie literară, el își face loc și prezență devenind un temei pentru afirmarea culturii românești în ansablul ei, Mihai Cimpoi îmbrățișând, în specificul profund cărturăresc și profund național al personalității sale, tot ce este mai semnificativ din ceea ce s-a scris în limba română, de la exegeza clasicilor la recitirea, dintr-un unghi de aleasă originalitate intelectuală, a importantei literaturi române publicate în tot secolul trecut și până la contemporanii săi de astăzi cărora le înțelege existența unitară în spațiul larg și dătător de solidaritate al limbii române.

Pentru noi, cei care nu am avut cum urmări vicisitudinile prin care au trecut în jumătatea de secol de despărțenie confrații noștri de dincolo de Prut, devine deeosebit de interesant, de instructiv și chiar de interpretat sentimental, studiul său despre "*Dumurile (întrerupte) ale romanului în Basarabia"*, fapt pentru care publicăm extrase edificatoare în paginile de supliment literar ale acestui număr de revistă. Dar, întrucât opera marelui critic și istoric literar a început, doar, pe tărâmul literelor basarabene, dar a devenit una esențială pentru conoașterea și interpretarea întregii literaturi române, a întregii ei diversități de condiții și concepții, înainte de a reproduce din acest studiu deosebit de semnificativ prin mutațiile istorice de conștiință artistică pe care le subliniază în fenomenul literar, prezentăm câteva date bio-bibliografice ale autorului:

"Născut în comuna Larga din județul Hotin (azi județul Edineț) din părinți români – Ilie și Ana, agricultori" – scrie el la autobiografie – a publicat în ziare raionale, a studiat la Facultatea de Filologie din Chișinău și, în ciuda colaborărilor la reviste, a fost trimis învățător la Lingura-Căușeni ajungând mai greu să lucreze în redacții și chiar fiindu-i interzisă semnătura în presă

prin anii ’70. După 1989 este ales Deputat al Poporului din URSS, devenind după independență Deputat în Parlamentul Republicii Moldova, este Președinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova, profesor universitar, academician și la București și la Chișinău. În anul 1998 refuză Ordinul Republicii, fiind același care-i fusese decernat cândva politicianului promoscovit I.I.Bodiul. În 2001 primește Ordinul Național “Serviciul Credincios”. Este, până în prezent, autorul a patruzeci de volume de studii, eseuri, istorie și critică literară cuprinzând întregul spectru al literaturii române: clasicii, modernii, contemporanii, scriitori din Basarabia, scriitori ai exilului românesc, meditații profunde asupra esențelor culturii românești în feluritele ei ipostaze, tendințe și manifestări creatoare.

În acest mod, Mihai Cimpoi se dovedește unul dintre cei mai buni cunoscători ai literaturii române în întregul studierii ei, trăgînd și concluziile care-l conduc la criterii și valori estetice personale. Citindu-i studiul pe care îl publicăm alăturat, ne putem da seama de ce înaltă viziune critică și cărturărească au norocul frații noștri, scriitorii din Basarabia cărora le-a fost hărăzit un asemenea cărturar de mare viziune obiectivă, care să le fie cronicar și istoric literar. Și facem această afirmație în dorința și îndemnul de a avea perspectiva unei asemenea sinteze literare pentru toată literatura românească.

PURITATEA ELEMENTELOR PRIMORDIALE

Din forme elementare atingând puritatea simplităților primordiale, din linii și volume urmând logica elegantelor abstracțiuni prin care ni se descoperă materia dincolo de aparențele vulgare, dar și din expresii atât de personale prin care spiritul uman își generalizează în figură concretă manifestarea trăirilor existențiale, Panaite Chifu crează o lume mirifică, atât de grăitoare încât, cu toate abstracțiunile cultivate de manierele plasticii moderne, el le depățețte pe acestea vorbind ritos, în limbajul major al unei arte temeinice. Ți, cu cât pare mai încifrat, cu atât îți comunică mai direct ți mai limpede meditațiile monumentale, fără nevoia de intermediari docți, direct către public, ne având nevoie de nici o cheie spre a-ți face înțeleasă elevația estetică. Iar asta, tocmai pentru că, pornind de la un crez estetic sigur, nu face greșeala elitistă de a se

încifra în tehnici savante lipsite de expresie, ci doar îți mânuiește savant mijloacele descifrându-ți foarte clar trăirea pe care o adresează unui public larg, trecător prin largi spații, așa cum sunt ele destinate artei de urbanistica modernă în demersul de a reobișnui ființa umană cu frumosul. Ca un ucenic vrăjitor, el te țochează punându-ți dinainte o surprinzătoare îmbinare de forme ce par abstracte doar la prima vedere, iar pe măsură ce îți devin obișnuite privirii, încep să respire un duh familiar descoperinduți, fără nici o absconsă neîndemânare tehnicistă, nițte simboluri pe care parcă le cunoțti dintotdeauna ți care-ți fac parte din peisajul cunoscut al naturii înconjurătoare. O natură înconjurătoare pentru eul tău , ca ți pentru toți cei care trec sau se opresc să mediteze împreună cu artistul marcat de ingeniozitatea unor originale aspirații. Ei bine, tocmai aici e problema. Pentru că, dacă ața ajunge a gândi oricine trece prin atelierul său din Bucureți, oricine trăiește clipe sau ceasuri în acest atelier, sau oricine se întâlnește cu vreo lucrare de a lui pe meridianele lumii – din China în Mexic, din Albania în Spania și Portugalia, din Polonia în Turcia și Cipru, de la Haga la Seul, din Anglia și Suedia în Japonia unde, printre cele 600 de sculpturi făcute de artiți ai lumii întregi, a lui a trecut din ce în ce mai în față, din ce în ce mai sus, până când a obținut marele premiu – dacă, spuneam, oricine-i gustă roadele imaginației constată ingeniozitatea, trecătorul prin Bucureți sau prin oricare dintre orașele țării (înafară de Piteștiul care i-a găsit loc în periferia Miovenilor ți de încă un loc pe care-l voi spune mai târziu), nu au această țansă. Pentru că, prin grija superbelor noastre autorități și a neinspiraților decidenți artistici, românul Panaite Chifu nu este cunoscut la el în țară. Îl cunoc câțiva: cei care știu drumul spre atelierul din Intrarea Mieilor (pe franțuzește asta ar rima brâncușian: Impasse des Agneaux) pe care i la lăsat un alt artist plecat de la noi spre a se putea realiza cu adevărat: Nicăpetre. Îl admiră alți câțiva, care i-au dat premiul prestigioasei reviste „Lamura" ce apare la Craiova, și îl invidiază unii care nu cred că, în străinătate, el poate câțtiga concurs după concurs fără să aibă „pile politice" asemănătoare cu cele prin care, din când în când, se mai plantează câte o oroare în locurile centrale ale Bucureștiului: Fie lăsându-se să se scurgă complet prin găuri de schweitzer memoria lui Iuliu Maniu, fie trăgând în țeapa unei total nemonumentale scobitori evocarea eroilor revoluției, fie chiar demolând o operă de seamă pentru care un artist decedat precum Naum Corcescu nu mai are cum protesta. „Ce pile o fi având el, domnule ? !" – se-ntreabă gățtile de măruntă mafie artistică, fără a-ți pune problema că, din când în când, mai sunt ți zodii bune pentru artistul cinstit, fiindcă e imposibil, absolut imposibil să ai asemenea proptele ți în America Centrală ți în Coreea de Sud, ți în Scandinavia ți în Peninsula Iberică, ți în Insulele Nipone ți în Alpii elvețieni și în Albania sau Cipru ! Deci, problema se pune invers: Pe meridianele și paralelele atât de depărtate unele de altele, unde ajunge a fi recunoscut ți apreciat prin fericirea că mai există în lumea cea civilizată o morală a evaluării artistice, sculptorul nostru nu că nu are pile, nu; acolo, el doar că nu are parte de blocajele exercitate de cei obițnuiți a folosi pârghia politicianistă a unor asemenea pile… Că, asta-i soarta la noi:

Să trăim căutând pile într-o direcție și să ne descurcăm dând țpagă în alta ! Așa că, acest artist senin, meditativ ți bun stăpânitor al mijloacelor sale de exprimare, dăruit cu harul de a-ți comunica într-o expresivitate brâncuțiană mesajul către semeni – ca dovadă că o face foarte bine cel puțin în una dintre cele două emisfere pe care le are pământul – în ce privețte țara lui este opacizat complet. El poate face asta doar la Pitești, deci pentru câțiva orățeni, ți la Siliττea-Gumeți, deci pentru Moromeții în mijlocul cărora s-a născut. Pentru că Panaite Chifu a venit pe lume exct acolo, printre Moromeți, după ce marele său antecesor Marin Preda îi definise ca atare. Că, doar de asta, fiind un moromete cu accentul bine pus, a ți fost botezat Panaite, accentuat cu dalta ți nu lăsat la blândul Panait. Acolo, la Siliττea-Gumeți ți-a dat măsura de portretist surprinzând cea mai nehâtră expresie pe chipul lui Marin Preda; o expresie de lirism autentic, așa cum i-o cunoțteam doar în clipele de intimitate în care Marele Moromete îți permitea să fie sentimental. Iar Panaite Chifu a realizat asta în monumentul pe care i l-a ridicat lui Preda din glodurile cernoziomului de Vlațca ți Teleorman înspre iluminările cu care-i hărăzețte pe unii Dumnezeul artiττilor. Dovedindu-se astfel a fi atât un devotat al formelor pure cât ți un bun cunoscător al expresiilor esențiale prin care chipul uman devine oglinda marilor trăiri interioare ale persoanei, meditând asupra trinității din sufletul nostru care îngemănează în concomitența prezentului trecutul cu viitorul, dar și a dualității existenței fizice pe care o exprimă sculptura în perechi de ochi, perechi de mâini, perechi de obraji, perechi de buze, până ce se ajunge la perechile de perechi, cele regeneratoare de speță umană tocmai prin împerechere de sentimente. De aici artistul revine la elementele singulare ale formelor pure, unice și perene prin prezent, trecut și viitor ale oului și semințelor din energia creației, ale curbelor din energia aspirației, ale picăturii din energia gravitației, ale sferei din energia concentrației și a tuturor nucleelor agregându-se în energiile ce geometrizează lumea. Lumea ale cărei spații, Panaite Chifu se simte chemat să o exprime, cu toate că echilibrul îi esprijinit în țara lui doar pe un sat și un oraș. Dar sprijinindu-se în lumea mai largă pe nenumărate alte puncte dintre meridianele mapamondului, el continuă să trăiască ți să lucreze în Bucurețti, orat care n-a simțit încă vibrația unei lucrări a lui în vreuna dintre piețele sau intersecțiile sale. Sunt lucrări care cuprind în ansamblul materiei cizelate elegante spații de geometrică puritate, animate însă de filigranul intens figurativ al expresiei trupurilor umane cu care artistul populează ariile celeste ale abstractului turnând din bronz sau incizând în marmură ființe umane cu cea mai anatomică expresivitate a aspirațiilor sau destinelor lor. E o construcție din forme pure, întruchipând particula cosmică a existenței materiei, ca și din chipuri umane întruchipând expresiile spiritului. Construcție făcută fără ostentație savantă, ci migălind asupra netezimilor ce se deschid spre încântare. Se deschid într-o dulce edulcorare căutând frumosul de pe chipul abstract al cosmosului, ca ți de pe concretețea personalistă a chipului uman. În felul acesta, Panaite Chifu îți construiețte mirajele din piatră, lemn, metal iar, când nu-ți mai găsețte locul printre volumele tuturor acestora, ca un adevărat artist

polivalent recurge ți la cele două dimensiuni ale culorilor pe pânză sau lemn. Toate acestea, acolo, în atelierul lăsat lui de Nicăpetre, ca o rădăcină pentru copacul talentului românesc trainic ți verde care, cu voia sau fără voia cuiva, se-ntinde, se tot întinde în lume.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE LA ACEST CAPITOL:FANTEZIILE MELE BURLEȘTI CU ALT FEL DE PERSONAJE

EPITAF LA MORMÂNTUL GRAFOMANULUI NECUNOSCUT

1

Sunt atât de mulți de-alde ăștia, încât le trebuie un asemenea portret robot !

Mi-l amintesc și acum: Agitat, cu plete clătinătoare și fruntea prea dreaptă, desfășurând mai degrabă ecranul unor preocupări pragmatice, decât cel unduios al sensibilităților poetice. Adică, manevrând comenzi exacte și bine calculate, ca-n lumea afacerilor. Și, totuși, prin cuvântul șerpuitor, cu ochii aprinși, căutând avid, ca și cum s-ar fi străduit continuu să prindă de undeva o undă de inspirație, se dovedea chiar de o sensibilitate excesivă. Accentuată prin obrazul supt de ambiții și lăsat într-un voit romantism la neglijența dintre barbă și nebărbierire.

Era un tânăr plăcut, plutind între vise și orgolii, atent la a face notă separată de ceilalți cenacliști pe care, evident, îi disprețuia folosindu-le unele favoruri și-i accepta numai în măsura în care li se simțea superior. Chiar așa a și procedat: răbdător și concentrat doar asupra vanităților sale, a așteptat, ia lăsat să se epuizeze până când m-au plictisit și le-am spus un delicat cuvânt de despărțire, apoi mi-a confirmat ca și cum amândoi eram cei îndreptățiți a trage concluziile:

- Cam plictisitori colegii ăștia ai mei, maestre; trebuie să-i înțelegeți: așteaptă mult până prind un scriitor de talia dumneavoastră și n-au nici nivelul intelectual de a păstra o anumită ștachetă a discuției !

Și s-a apropiat de mine-ncet, ca-ntr-un balet pe care-l exersase atent, tocmai pentru ca să-și poată scoate caietul de poezii în mod neostentativ, ca și cum ne-am fi înțeles asupra acestui lucru.

- Eu sunt timid - mi-a mărturisit - nu mi-am permis să vă-mpui capul ca gălăgiosul acela, nici să vă fascinez, ca mironosița aia și nici să abuzez de timpul dumneavoastră; cenacliștii, știți cum sunt: vă devorează !

- Sunt obișnuit - m-a obligat el să-i mărturisesc prin comportamentul acela care transmitea ceva neclar, dar perseverent - sunt obișnuit… Dar nici n-au prea mare noroc, fiindcă nu mă pricep. Eu, poezia o citesc, o gust; atâta tot.

- Știu; știu că sunteți un mare prozator; vă citesc romanele cu împătimire și vă studiez tehnicile ca la radiografie, zău !…

De asta v-am pregătit să-mi citiți și niște proză, cu toate că, pentru mine, esențial acum este să-mi public volumul de poezie și v-aș fi foarte recunoscător dacă mi-ați scrie o prefață… Știți, o prefață de la dumneavoastră este, în același timp și o valoroasă recomandare de publicare, este…

- Dar eu… eu nu prea am… cum să spun…

Nu m-a lăsat să ajung la încheierea politcoasă pe care o căutam. Instinctul l-a făcut să-mi taie vorba exact acolo unde s-ar fi formulat refuzul, iar perseverența pe care-o intuisem sa mai dovedit o dată:

- Maestre, nu spuneți că nu aveți; aveți un cuvânt hotărâtor în destinul meu…. Ajutați-mă, vă rog, maestre, din tot sufletul !… Știți cât de mare e invidia și cât de agresive sunt vanitățile oamenilor !

- Știu, cum să nu știu ! - m-am mărturist eu studiindu-l.

- Bine-nțeles că știțiți !… Tocmai de asta am încredere în ajutorul dumneavoastră. Vă pun toată opera mea la picioare !… E o operă încă nepublicată, care vă așteaptă ajutorul !… Stați că am și o sacoșă mai mare, ca să-ncapă toate… Ah, maestre, de-ați ști cât am așteptat întâlnirea asta cu dumneavoastră !…. Și exact așa mi-o închipuiam; exact așa !… poftiți sacoșa; dar nu… mai bine vă conduc. O să v-o port eu până la gară… Știu că sunteți ocupat, dar nu contează; sunt fericit să știu că toate astea se află la dumneavoastră și, cândva, nu interesează când, o să-mi dați un răspuns !… Cândva… Dacă nu cumva, în tren… Maestre, tot n-aveți ce face până la București; sunteți un cititor avizat, așa că mă veți înțelege repede !… Vă mai pun o plasă dacă se rupe asta, că sunt cam grele. Am o plasă cu ceva pentru dumneavoastră: E tărie naturală; o face un unchi al meu la cazan propriu… I-am spus ceva cu ulcerul, ca să-l pot refuza politicos, dar nu mi-a mers:

- Vă înțeleg, maestre; asta-i doar așa, ca folclor; eu când o beau simt damful patriei. Dar v-am mai adus și ceva scoțian; că am și-un unchi medic care le culege din… viile mulțumiri ale pacienților… Ha, ha, ha. Poftiți ! Asta-i sacoșa cu …viile, iar asta-i cu manuscrisele… Erau trei volume de poezii, un roman și multă proză scurtă, eseuri, amintiri - mi-a spus el de pe peron mergând pe lângă geamul vagonului meu care începuse a se deplasa – trei volume de poezii și…

- Eminescu a avut unul singur toată viața - am încercat eu să-l sfătuiesc.

Dar trenul lua viteză, așa că el a înțeles ce-a vrut din comparația cu Eminescu, a luat-o de bună, fiind o fire care înțelegea ce-i convenea și mi-a

strigat că-mi mulțumește.

Da: erau trei caiete groase cu poezii, un roman bătut cu indigo consumat la o mașină care avea două semne strâmbe și unul lipsă, completat cu mâna pe vreo patru sute de pagini și multe, foarte multe alte texte disparate. Nu-mi mai amintesc nimic din ce-am citit, dar știu că mi-au luat vreo trei săptămâni. Știu exact pentru că săptămânal îmi dădea telefon iar, într-a patra m-a anunțat că vine, așa că a trebuit să parcurg totul. Și avea darul de a scrise atâtea banalități încât, pe măsură ce le citeam, le și uitam.

2

Mă pregăteam să găsesc o formulare cât mai politicoasă; nu brutală, ci doar aluzivă, dar nici prea aluzivă, ci în descreștere până să-i pot atrage atenția că, pentru a scrie, trebuie să și ai de spus ceva. Mă pregăteam, chinuindu-mă gândul că nici n-am dreptul să omor din față un posibil talent, tocmai în virtutea acelei afirmații banale care spune că talentul înseamnă nouăzeci la sută muncă. Or, partea asta cu nouăzeci la sută, el o avea ! Mă chinuiam să găsesc o formulă elegantă, pedagogică, nejignitoare. Și chiar să-i spun că, în ultimă instanță, nu orice om este obligat să aibă talent.

Dar el, parcă înțelegându-mi chinul, mi-a luat-o înainte.

- Maestre - îmi spuse cu multă convingere în ochii aceia aprinși de ambiții - îmi pare rău că v-am făcut să citiți toate alea !…

N-am îndrăznit să-i spun că și mie îmi părea rău, cu toate că aș fi avut astfel prilejul să fac o legătură mai firească între ce spusese el și ce aveam de spus eu. Am ezitat, dându-i lui prilejul să continue nestingherit:

- Îmi pare rău că trebuie să vă pun să mă mai citiți o dată, dar am reorganizat materialul; mi-am dat seama că n-or să-mi publice ăștia de-odată trei volume, nu-i așa ?

- Păi, cam așa-i ! - l-am încurajat eu pe linia asta, a convingerilor că nu trebuie să se grăbească prea tare cu publicatul - Cam așa-i !…

Iar el îmi dădu perfectă dreptate ușurându-mi misiunea pentru că avea și soluția:

- Nu le merge cu mine, maestre; mi-am dat eu seama și mi-am luat toate măsurile de precauție.

- Foarte bine - am încuviințat eu bucuros că nu mai eram obligat să-i dau sfaturile acelea neplăcute.

- Așa că, acuma mergem la sigur, maestre: Am retopit totul într-un singur volum. Cum ați spus și dumneavoastră: Eminescu a avut un singur volum și tot e mare !… Am luat ediția lui Maiorescu și m-am convins c-așai… Mi-ați dat un sfat excelent; dumneavoastră veți fi pentru mine ce-a fost Maiorescu pentru Eminescu !

Și mi-a lăsat volumul de versuri refăcut și adăugit spunându-mi și editorul cu care tratase. Tratase chiar în numele meu, dacă nu mă supăr, fiindcă el știa că editorul acela îmi era obligat și că n-o să-l refuze. Nu mai rămânea decât să scriu prefața. iar, dacă doresc pe lângă aceasta și un studiu critic, cu atât mai

bine. Îmi va rămâne îndatorat pe vecie !… I-am scris prefața. Dacă lucrurile porniseră pe panta asta, ce rost ar fi avut să mă opun tocmai eu fericirii lui de-a ajunge autor. I-am scris-o, mai ales că editorul mă bătea mereu la cap: "I-o scrii, domnule, sau îl dau naibii cu tot cu versurile lui ? ! Că stau la rând la mine o mie de poeți !"… Cum era să nu i-o scriu ? !… Nu-mi mai amintesc exact despre ce am scris; dar, de scris, am scris !

3

După ce i-a apărut volumul m-a mai scutit de insistențele lui. Poate că ne-am răcit considerându-mă că n-am fost destul de convingător în cuvântul meu de la lansare… Poate că nu mai avea timp, ocupându-se mai mult de cronicarii care-l puteau împinge cu vreo recenzie. Sau, poate că țintea mai sus cu volumele pe care voia să le publice, în vreme ce eu îl sfătuisem să se reculeagă mai întâi și să-și găsească o cale proprie, fiindcă la al doilea volum ești iertat mai greu.

Pesemne că și-a căutat o vreme alți mentori, alte debușeuri dar, până la urmă tot s-a întors la mine, dezamăgit, cărând trei geamantane de manuscrise. Erau acolo de toate: poezie și proză, publicistică și teatru, balade și haiku-uri, sonete ca Shakespeare, vers alb ca Walt Whitman, suprarealisme ca Tzara, încifrări a la Ion Barbu și altele, și ca Beniuc și ca Jebeleanu și ca Ion- Sofia Manolescu, și ca Ahoe, și chiar ca Pâcă, cel cu operă foarte zgârcită. Omul meu, însă, nu lua acest exemplu și măngropa în mulțimea paginilor lui.

De data asta am fost dur. Adică, atât de dur cât pot să fiu eu, în moliciunea mea. Pentru că, totuși, i-am făcut o selecție, pentru o mică plachetă. Nu-mi amintesc ce-am selecționat dar, oricum, cred că l-am supărat foarte, pentru că m-a părăsit pentru îndelungă vreme.

4

M-a părăsit, cu toate că eu îl sfătuisem cu timiditate, cu grijă să nu-i jignesc aspirațile și, de ce n-aș recunoaște-o, cu incapacitatea mea de a fi categoric în fața prea multor insistențe. Fapt este că m-a părăsit, iar eu am răsuflat ușurat, tocmai datorită acestei incapacități care, ce să fac ? - mă caracterizează: stângăcia asta politicos-meditativă care nu mă lasă să tai altceva decât propriilemi cuvinte așternute pe hârtie. Cu ele sunt rău, atunci când îmi dau seama că nu sună cum trebuie, sau c-am scris vreo prostie. Și, asta, doar când rămân în intimitatea mea cu hârtia; în public, nu pot face nici un gest categoric, mă tem întotdeauna să nu deranjez sau să nu jignesc pe cineva. Așa că sentimentul meu de eliberare față de firea lui insistent volitivă era foarte puternic.

Mă simțeam eliberat de gândul chinuitor, pe care, din aceleași motive de timiditate incertă, oricât de mult simțeam nevoia, știam că n-aș fi fost în stare să i-l spun: Acela că nu e deajuns să vrei, ci trebuie și să poți, să fii în stare, să ai chemarea respectivă. Nu e de ajuns să-ți placă să fii cineva, ci trebuie să ai de spus ceva… Mă simțeam eliberat de preocuparea de a-i declara cu delicatețe ceea ce, oricum, el tot nu credea. Mă simțeam absolvit de a tot căuta, cu stilul

meu neîndemânatic la dat lecții, argumente politicoase, prin care să-i explic fără a-l jigni, diferența dintre a face ceva și a-ți place să fii cineva, sau să caut tot felul de exemple care să-l facă să se simtă bine, precum al călugărului cuvios și al ceasornicarului meticulos care a fost acel Arghezi tot strângând cuvinte potrivite și lustruindu-le îndelung, ca pe metanii, ca să le publice deabia la patruzeci și șapte de ani, sau a băiatului de librar care a scormonit în rafturile librăriei tatălui său tot scepticismul universal, și-n rafturile spiritului său toată delicatețea ironiei, până să ajungă bătrânul debutant care putea semna cu numele propriei sale țări: Anatole France.

Mă eliberasem de toate aceste preocupări (recunosc iarăși: aparținătoare firii mele politicos-indecise) care mă obsedau simțindu-i răsuflarea în ceafă. Tot așa cum, fascinantul nostru prieten Nichita venea uneori în juriile care dădeau premii literare rugându-se să fie scăpat de obsesia pe care i-o produceau insistențele unuia care nu mai voia să iasă de sub aripa lui de înger genial și blond. Venea recunoscând vinovat: "Fraților, dac-ați avut și voi vre-un bou de a cărui dragoste n-ați putut scăpa, înțelegeți-mă și dați-i vreo fărâmă de premiu care vă rămâne !"…

Eram liber, îmi puteam vedea de preocupările mele, nu mai trebuia să caut comparații nejignitoare care, dacă nu-l puteau aduce pe drumul cel bun, măcar să-l mai oprească o clipă. Mă simțeam liber pentru că, acum, n-aveau decât să-l oprească alții ! Și, fiind liber, m-a pus naiba să scot o revistă literară care a avut și succes.

5

Tocmai mă bucuram de acest succes împreună cu câțiva colaboratori dragi, băieți de bun simț și de talent, răsfățându-ne în fața unui public căruia îi mergeam la inimă, când a apărut. El. A apărut, bine-nțeles, el, încărcat cu două teancuri de volume pe care le tipărise în ultima vreme și cu ochii parcă mai adânciți în neliniștile cu care-și căuta nemurirea.

- Ai fost întotdeauna și vei rămâne pentru totdeauna singurul om care mă-nțelege ! - începu el să declame încă de pe când urca scările, pentru ca, ajungându-mi în față, să mi se prăbușească pe umăr spunându-mi printre pupături zemoase: Mă mănâncă invidioșii, maestre; ești singurul care mă poate înțelege ! Acum, că ai o revistă, într-adevăr ai să mă poți ajuta !

L-am tras deoparte, fiindu-mi jenă de colaboratorii mei talentați, i-am luat teancul de cărți pe care el ar fi vrut să li-l dau lor să-l recenzeze și nu i-am mărturist, desigur, rușinea mea de a-i pune să facă așa ceva. Dar nici nu l-am putut împiedica să-și declare încrezător visurile de mărire:

- Maestre, dumneata m-ai cunoscut de la debut. Ba chiar pot să spun că ești printre primii care mi-au recunoscut talentul !… Și ai fost printre primii care mi-ai atras atenția că talentul înseamnă mult. Îmi pare rău că nu te-am înțeles atunci. Mult mai târziu am înțeles că talentul înseamnă invidie. Invidie, maestre, asta voiai să-mi spui !… - Invidie, da; dar numai cu invidia – am îndrăznit eu – adică numai dorind gloria pe care o au alții, nu faci mare lucru…

Asta voiam să-ți spun.

- Nu faci nimic ! – mă încurajă el, pentru a exemplifica repede: Toți cei care mă invidiază sunt niște nulități !… Spun despre mine că n-aș fi cine știe ce, dar, de fapt, ei sunt niște nimeni care îmi invidiază opera !… Acum, da: pot spune că am o operă, iar opera asta trezește invidii !… Ești maestrul meu, pot chiar spune că ești unicul care m-a ajutat sincer ! - deveni el, fără scrupule, de-a-dreptul nerecunoscător la adresa altor sprijinitori care nu erau de față - Iar, acum, când știu că nu te-am făcut de râs, când știu că te-am ajuns din urmă, uite, m-a marcat atât de mult invidia altora, încât, când mă pregăteam să vin spre dumneata, strângând tot ce-am scris, chiar mă gândeam dacă nu cumva vei fi invidios pe faptul că încep să te depășesc !… Vezi maestre: sunt atât de sincer încât îmi recunosc chiar și această vină. Mi-a trecut o clipă prin minte că s-ar putea să mă invidiezi. Iartă-mă !… Dumneata nu poți să invidiezi; dumneata ești singurul om generos pe care l-am întâlnit în viață. Nu-ți cer să mă faci mare; nu-ți cer vreo favoare deosebită, sau vreo concesie, cu toate că legăturile noastre ar merita și așa ceva. Nu !… Te știu om drept și nu-ți cer decât să mă apreciezi la justa mea valore !… Comadă un studiu critic despre mine; comadă-l unui om care să știe să-mi descopere toate calitățile și virtuțile !… Merit și eu un asemenea studiu pe care să-l publici ca să ne distrugem toți dușmanii care ne mănâncă !… Dacă vrei îl scriu chiar eu; dar găsește pe cineva care să-l semneze… Sau, pot să-l scriu eu și să-l semnezi dumneata !… Ar fi o palmă deosebită față de toți invidioșii; ia uite câte volume am scos; ia uite cât de diversificată e arta mea !… Păi cum să nu fie ei invidioși ? !… Știi ce-a spus cineva, un om de mare gust și rafinament, la premiera piesei mele despre Eminescu ?… N-ai fost la premieră; cred că te-am invitat, dar n-ai fost. Oricum, ți-am adus textul. E o piesă în versuri, analizând profund drama geniului creator… Nu se mai joacă acum, că tare mi-ar fi plăcut s-o poți vedea; dar te chem când or s-o reia. Că nu-i las eu pe invidioșii ăștia să mă lucreze !… Știi ce mi-au făcut ? M-au fluierat la premieră ca pe Caragiale !… Ha ! Le-am și spus-o: Și Caragiale a fost fluierat ! Orice creație genială este neînțeleasă !… Dar, la mine, nu că a fost neînțeleasă; a fost invidie față de ce-am putut eu exprima din, ți-am spus: drama geniului creator !… În versuri, am spuso; am reabilitat teatrul clasic în versuri, că i-a cuprins pe toți furia de ce nu le-a venit lor o asemenea idee !… Și-n timp ce ei mă fluierau, acel om de gust pe care l-am întrebat ce părere are, a remarcat esențialul. Mi-a spus: "Ai folosit în piesa asta când versurile tale, când versurile lui Eminescu; nu e o diferență ?"… A remarcat ! Vezi, îți dai seama: a remarcat exact esențialul: Versurile mele alături de versurile lui Eminescu !… Și, bine-nțeles, diferența. Adică faptul că eu sunt mai modern, mai penetrant prin tehnicile noi la care arta poetică a lui Eminescu încă nu ajunsese. Atunci am scris acel terifiant răspuns care i-a îngrozit pe toți dușmanii mei, declarând că am lucrat zece ani la acea piesă și că, până nu mi-am dat seama de corespondența perfectă dintre poezia mea și poezia lui Eminescu, până nu mi-am dat seama că, prin modernitatea mea, eu îl pot continua pe Eminescu așa cum trebuie, nu mi-am

permis să-mi afirm această operă în public !… I-am îngrozit; i-am făcut să tacă. Nu a mai comentat nimeni nimic și m-au lăsat în pace. Acum, am să mă-ncumet să scriu o piesă, tot în versuri, despre Shakespeare. Dar, din poezia lui, n-am să folosesc decât sonetele; versurile textelor dramatice, să-ți spun drept, mi se par mai slabe… Nu crezi ?

- Cred… Cred că te-au lăsat în pace… Cred… cum să-ți spun: Nu se pun ei cu tine !

- Nu se pun ! - tună el acordându-mi o acoladă - Maestre, știam eu că mă-nțelegi !… De asta am venit și ți-am adus, uite teancul, toată opera mea de când nu ne-am mai văzut !… Se poate face, la fix, un număr întreg din revistă, cu studii despre mine și cu reproduceri din opera mea… Adică, poate că nu la fix; că n-ai în formatul ăsta tabloid decât patrușopt de pagini. Poate faci cum ai făcut când ai lansat anul Brâncuși, adică în două sau trei numere la rând; așa ar încăpea mai bine… Poftim; opera mea îți stă la dispoziție. Acum plec pentru că întâlnirile scurte sunt cele mai plăcute, iar eu sunt așteptat la Academie. Se trag acolo niște sfori, cu premiile, mă-nțelegi !…

Cum era să nu-l înțeleg ? Doar, datorită lui îmi amintisem de Nichita !… Am luat teancul de cărți, l-am studiat cu atenție, am extras de-acolo vreo două file ceva mai onorabile și le-am publicat împreună cu o mică prezentare în care nu-mi amintesc prea bine ce-am reușit să spun despre el.

6

În ori ce caz, cred că n-am reușit să-l elogiez prea tare, fiindcă nu m-a mai căutat. Am aflat despre el mai mult din reviste și din listele de cărți apărute. Publica în draci, unele după altele și desfășura o activitate complexă devenind el, acum, mentor pentru alții. A înființat un cenaclu de sonet, o asociație de haiku, un festival de balade și chiar, nu-mi amintesc prea bine, o bienală. O bienală, fie de folclor din țările subdezvoltate, fie de țipuriturI neaoșe, fie de poezie preclasică orientalizată, ca proza lui Prosper Merimee. Cam așa ceva… Nu-mi amintesc prea bine despre ce era vorba, dar știu că se agita și scotea din asta chiar bani ca să-și publice volumele sale. Care volume, nefiind deloc puține, presupuneau o oarecare cheltuială. Fiindcă el publica versuri în toate manierele posibile și pusese la punct o industrie de romane lipsite de punctuație tocmai spre a fi citite și de la cap la coadă și de la coadă la cap; ținea mai multe rubrici cu însemnări când patriotice, când de conjunctură internațională, când cu sfaturi pentru fete bătrâne sau pentru adolescenții în prag de viață sexuală, elabora trimestrial mai multe studii de filosofia artei și scria în frenezie tot felul de texte dramatice, de la tragedie la operetă, mai ales pentru regizorii care puneau în scenă spectacole fără text. Ba, a ajuns chiar să facă un film ca autor total, el semnând scenariul, regia, muzica, decorurile și interpretând rolul principal. Chiar am văzut filmul. Nu-mi mai amintesc exact despre ce era: Ceva cu un tren și niște indieni; sau, poate, un poștalion și niște haiduci; sau, mai degrabă, un tren cu haiduci sau un poștalion cu indieni… Cam așa ceva…

Ba nu; îmi amintesc ! De data asta chiar îmi amintesc: Toată critica cinematografică a fost de acord că e o porcărie.

7

Cred că de atunci a devenit mai umil, mai la locul lui. Iar, când se îmbăta, mi s-a spus că avea un plâns hohotit, despre care, de-abia târziu îți dădeai seama că era, de fapt, o țipuritură din cenaclul lui. Sau, poate, o strigătură, un fel de blestem la adresa invidioșilor care-i rodeau mațele cu tot cu conținutul din ele. Un fel de: "*Pizma lor nu mă atinge/ Fiindcă geniul meu învinge !*".

De fapt, chiar cu strigătura asta mi-a ieșit în față, atunci când a început să mă caute din nou. Avea aceleași sclipiri în ochi, parcă mai nebune și mai încăpățânate, dacă nu era acesta doar un reflex al încărunțirii care-i făcuse tâmplele argintii; dar, uneori, peste ele, peste priviri, rămânea cu ochii în gol căutându-și visurile de mărire umilite de toate loviturile primite de la invidioși. Și era prima dată când se purta mai modest, dovedind o oarecare îndoială:

- Ei, iubite colega, mai glumește omul ! - se autoconsolă el față de strigătura de mai înainte - Mai glumește !… N-oi fi eu chiar geniul acela unic al literaturii, dar tot însemn ceva de vreme ce ăștia se aruncă asupra mea cu atâta invidie !

Avea un automobil nou, elegant, din portbagajul căruia scoase două pachete mari:

- Ăsta-i motivul invidiei. Sunt cărțile mele din ultima vreme. Citește-le și-ți vei da seama în ce măsură geniul meu - așa cum e el, poate nu prea mare, dar e ! - ei, iubite colega, îți vei da seama că asta îi deranjează !… Uite aici: nu există lucru pe lume despre care eu să nu fi scris și nu există gen literar pe care să nu-l fi abordat cu toate speciile și subspeciile lui. Poate asta să nu deranjeze ?… Nu poate, îmi răspund eu cu franchețe și, atunci, ca Iisus, întorc și obrazul celălalt zicându-le: Invidiațimă și pe partea asta !… Ce zici ? Nu e bună butada ? Nu "lovițină", ci "invidiați-mă"… Pentru că invidia, invidia e mare, iubite colega; o știi dumneata mai bine, că erai de destulă vreme lansat când eu am țâșnit pe lângă dumneata !… Te rog, fă un mic efort și citește-mi opera din ultima vreme… Știu: drumurile noastre s-au despărțit, așa e viața; dar eu nu uit că ai fost printre cei care m-au ajutat la început, dragă colega, așa că să știi că întotdeauna m-am bazat pe prietenia dumitale. Citește-mă și iai să-ți dai seama cât de răi sunt ăștia cu mine !… Nu zic, am și admiratori; am mulți oameni care au scris elogios despre mine, ți-am adus și toate tăieturile din ziare; am oameni pe care nici nu-i cunosc, dar știu că au căzut în fund în fața mea !... Dar am și dușmani. Ce să-i faci ? Fiecare om mare trebuie să aibă și dușmani ! E o lege de care mi-am dat seama chiar pe pielea mea.

- Pe pielea ta de om mare ! – m-am trezit eu deodată temându-mă de ironia propriului meu ton.

Dar el, slavă Domnului, n-a sesizat-o; m-a-mbrățișat cu căldură înțelegând exact ce-i plăcea mai mult:

- Știam că ești de partea mea; știam că mă admiri !… Tu ești un adevărat prieten: Tu m-ai ajutat să debutez, tu te-ai dat laoparte și mi-ai făcut loc acolo

unde meritam în literatură, tu ești cel care nu mă invidiezi acuma, cu toate că ai avea ce invidia !…Ești un adevărat prieten; știu eu în mâinile cui îmi pun opera din ultima vreme. Poftim pachetele. Trec săptămâna viitoare să-mi spui ce părere ai și să punem la punct un plan de atac. Cu un prieten ca tine sunt sigur că-i vom învinge pe invidioși. Te las, fiindcă ai cam mult de citit. Tu ești…

Și a plecat cu acel "tu" pe buze, ca o traducere în limba lui genială a acelui "maestre" cu care-mi vorbise dintotdeauna, până atunci când o începuse cu "dumneata colega", doar ca un termen de tranziție până la intimitatea pe care o meritam cu adevărat.

O meritam; așa îmi trebuie dacă mă câcâi și nu mă simt în stare să-l refuz !

M-am apucat de calvarul citirii celor două pachete de cărți pe care mi le adusese și, fiindcă așa îmi trebuia, le-am citit cu conștiinciozitate din doască-n doască. Am ajuns la concluzia că scrisese în ultima vreme cărți despre foarte multe lucruri; cu toate că, de-ndată ce le terminam, nu-mi mai aminteam exact despre ce.

8

Dar era măcinat de mari dureri. Mi-am dat seama de asta din telefoanele pe care mi le-a tot dat apoi seară de seară monitorizând cu precizie acțiunea lecturii mele din opera sa. Pentru că, drept să spun, chiar mă ambiționasem. Lectura operei sale parțial alcătuită din cele douăzeci și trei de volume publicate în ultima vreme (după aceea am aflat că, pe al douăzecișipatrulea mi-l rezervase mie, dându-mi șansa să fac un studiu amplu, cu citate ample și aprecieri tot ample, care, comentându-le, să le încununeze pe cele douăzecișitrei) am făcut-o, zău, cu tenacitate, lăsând laoparte orice prejudecată, în speranța că voi găsi în toată impresionanta trudă grafomană, grăuntele acela care, cât de cât să o justifice și să-mi dea prilejul unei aprecieri. Mă ambiționasem atât de tare încât, curat masochist, suportam telefoanele lui din fiecare seară și îi dădeam cu plăcere raportul la ce volum și la ce pagină ajunsesem simțindu-l cum își bifează cu satisfacție monitorizarea și lăsându-l să-mi spună ca o dulce amenințare: "Ehe, acuma să vezi de-abia ce urmează; urmează ceva c-o săi doară capul pe toți dușmanii mei !"… "Dar eu nu-ți sunt dușman; pe mine de ce mă doare ? !" - l-aș fi întrebat eu; dar, recunosc, lașitatea nu-mi dădea această șansă. Asta m-a înnebunit și m-a-nrăit într-atât încât, atunci când am terminat și când el a venit cu propunerea celui de al douăzecișipatrulea volum care să le comenteze, interpreteze, studieze și aprecieze pe cele douăzecișitrei, l-am refuzat categoric, uimindu-mă eu însumi de curajul ce-l dovedeam. Era un curaj nebun, ca al zbaterii în stare de orice act de salvare, care-l cuprinde pe cel ce se înecă sau pe hăituitul amenințat de glonț. Dar zbaterea lui era și mai mare, tocmai pentru că se circumscria zbaterii generale a existenței lui care confunda scopul cu vanitățile. Mi-a plâns, s-a zbuciumat, mi-a mărturist marea lui durere care-l macină odată cu invidia celor din jur. Mi-a spus din nou când "maestre", când "dragă colega" când, pur și simplu "tu", a trecut prin toate

gamele plânsului și deplânsului, s-a blestemat că soarta lui era să nu fie apreciat destul… Dar, de vreme ce avusesem curajul să-l refuz, m-am blestemat și eu să tac, pentru ca nu cumva să retractez; și i-am dat mereu dreptate la tot ce mi se plângea, urmărind, cu un cinism ascuns pe care atunci mi-l descopeream, toate metodele și toată nebunească defulare de vanități prin care terorizase cine știe câte zeci sau sute de oameni ca mine pentru a-și face cariera. Asta, într-un fel, mă imuniza; mă făcea pentru prima dată în viață atât de încăpățânat în a-mi apăra dreptul la a nu-l admira și a nu mă lăsa impresionat de toate contorsionările invocațiilor lui. Îmi impuneam să fiu surd; pe-atât de surd pe cât ar fi trebuit să fie Ulise navigând pe Marea Sirenelor.

Iar el a început din nou, neobosit, neînvins și de neoprit. Trecea umil, vehement, unsuros și persuasiv prin toată gama cu "maestre", "colega" și spusul pe nume, cerându-mi doar un lucru: Nu să-l laud, nu să-l măresc, ci doar să-l judec la justa lui valoare. Și chiar mi-a spus care era această "justă a lui valoare". Mi-a ierarhizat-o cu precizie pe scara valorilor literare. Nu-mi amintesc prea bine argumentele, dar afirma clar că nu se considera nici Homer, nici Tolstoi, dar undeva, între Joice, Malraux și un proaspăt laureat al premiului Nobel, își avea cu certitudine locul. Avea foarte multe argumente pentru asta, chiar dacă eu nu mi le mai amintesc acum prea bine.

9

Indiferent că-mi spunea reverențios "maestre", cordial "colega" sau, cu oarecare ascendență mă tutuia, el mă asigura de faptul că este admiratorul meu sincer și chiar îmi demonstra aceasta cu un adevăr pe care era sigur că eu îl știam, poate, chiar mai bine decât el. Pentru că eu fusesem mare și important când el debuta, și chiar l-am sprijinit; iar acum a ajuns și el mare, poate la fel de mare ca mine, poate chiar mai mare, dar n-a simțit niciodată la mine vreo umbră de invidie. Sunt singurul care nu l-am invidiat nici pentru talentul venit din inefabil, nici pentru că m-a ajuns din urmă, nici pentru că, poate, m-a întrecut, deoarece a numărat el bine: are mai multe cărți decât mine, e mai prezent în manifestări publice decât sunt eu, face chiar și politică, ceea ce eu, nu înțelege de ce, nu vreau s-o folosesc spre a mă pune în valoare… În fine, el e dispus oricând să mă ajute, să-mi pună o pilă la un partid, să-mi capăt locul important pe care-l merit, dar nu despre asta e vorba acuma, ci despre faptul că noi, ăștia, oamenii de valoare, trebuie să facem front comun împotriva invidioșilor netalentați, să ne afirmăm unul pe altul și să nu lăsăm locurile bune pentru nechemați !… Da: El mă apreciază în mod deosebit, tocmai pentru că nu l-am invidiat niciodată, chiar și când mi-a luat-o înainte, dovedindu-și mai bine valoarea și talentul !… Și, în fața unei asemenea admirații, eu nu am voie să-l refuz. Mai ales într-un asemenea moment când toți invidioșii îl atacă !… Pentru că, știe el prea bine: Invidia e arma celor neputincioși, iar neputința este mama invidiei ! – a scris-o chiar el într-un volum de cugetări pe care-l va publica imediat după ce le va da o lecție ăstora care-l lucrează, îl scot de pe liste și nici măcar membru corespondent al Academiei nu-l lasă să fie !

10

Mi-a amintit atât de mult cum l-am ajutat, mi-a demonstrat atât de credibil cât îmi e de recunoscător încât chiar că mă convingea că nu sunt doar unul dintre zecile de oameni folosiți în toată viața lui drept cârje de susținere sau drept trepte pe care să calce și să urce în ambițiile marii lui invidii. Mă convingea că nu sunt doar unul dintre zecile de scriitori la care făcea același apel și cărora le oferea o carte de elogii despre persoana sa, gata scrisă, ei numai s-o semneze și să-l propulseze măcar spre o bucățică din visurile sale de mărire. Nu conta că nu aveai atribute, le găsea el; nu conta că nu aveai argumente, ți le fabrica el; nu conta că erai reticent cu adjectivele, se angaja el să le aștearnă pe cele care-i conveneau mai mult. N-am scăpat nici măcar cu mărturisirea că nu știam să scriu critică literară, că n-aveam noțiuni de analiză literară, că, în nici un caz nu eram capabil să mă dedic unui studiu literar, că n-am scris în viața mea nici o recenzioară, iar profesorul de literatură mi-a prezis că o să mor ca un poet tâmpit, care scrie versuri așa cum ciripesc păsărelele și, căruia, de hatârul acestui talent nativ, el îi dă cinci cu indulgență la teza despre teoria literaturii.

N-am scăpat. M-a implorat și m-a amenințat cu teancul lui de cărți cât un zid: Pot eu lăsa să fie demolat un asemenea zid care merită să intre în istoria țării și a culturii universale ? !…Mă lasă conștiința să-l văd prăbușindu-se sub loviturile invidioșilor carieriști ? !

Nu mă putea lăsa. Am promis. Până la urmă am promis că voi scrie un articol, o însemnare, un poem în proză, cam așa ceva, numai să scap de gura lui. A cedat. A cedat cu o constatare tristă:

- De ce naiba, toți, vreți să scrieți despre mine preț de-o filă-două, dar niciunul o carte ? ! - Și, ajutându-mă să constat cât de imens îi fusese travaliul și cât timp îi trebuiese ca, așa cum o făcuse în fața mea, să se plângă, să se tăvălească, să facă ghidușii și să implore cerșind un pic de glorie de la zeci și zeci de oameni asemenea mie, tenace cu ambițiile sale găsi soluția: Nu-i nimic !… Scrieți fiecare cât vreți; o să vă adun pe toți la un loc și tot fac o carte mai groasă decât alea care se scriau despre Ceaușescu !

Recunosc faptul că m-a tulburat o asemenea comparare și am zis slavă Domnului că nu a ajuns ăsta în locul dictatorului. Ca să-l temperez, l-am întrebat:

- Ai citit ce s-a scris despre Garcia-Marques ?

- Marques ?… Păi ăștia sunt americanii latini, care sunt solidari !… Noi ne mâncăm și ne invidiem !… Dacă aveam eu norocul să fiu împins datorită unei solidarități de breaslă, sau naționale, cum a avut Marques, ehe, luam înaintea lui premiul Nobel, că și eu am scris romane cu draci și cu vrăjitorii !… Dar la noi nu e solidaritate; asta nu e. Invidia ne mănâncă; invidia !

Îmi ascundeam satisfacția de a-l auzi tocmai pe el vorbind despre invidie; el, care era făcut doar din invidii; el care era propulsat în toate orgoliile, numai prin ce invidia la altul !…

Și de a-l auzi tocmai pe el vorbind de nevoia de solidaritate; el care

dizolva prin egolatria sa orice posibilitate de sentiment de solidaritate !… Mă uitam la el, la toată ființa și zbaterea lui care nu erau decât un rod al invidiei, la tot teancul lui de cărți care n-ar fi fost scrise dacă el nu i-ar fi invidiat pe alții care avuseseră de spus ceva, la el ca ființă, care nu era decât rodul invidiei la gloria altora. Și-mi venea să-i spun că el nu era făcut din unirea solidară a unui spermatozoid c-un ovul, ci din cine știe ce ejaculare de invidie; că el nu se dezvoltase din acele perechi de cromozomi, ci dintr-unul singur care, în loc de acid ribo-nucleic avea invidie; că îngerul care patronase nașterea lui era mai degrabă diavolul invidiei și că, ceea ce așternea el pe hârtie nu era creație, ci invidie. De asta și numai de asta îl obseda invidia altora care, desigur, în cele mai multe cazuri, nici măcar nu exista decât, cel mult, în mintea lui. Asta aveam de spus despre el și, dacă aș fi scris pagina aceea, atunci așa ceva aș fi scris.

Dar firea mea nedemn-îngăduitoare m-a făcut să mă controlez înainte de a-mi da drumul și să pun lacăt gurii mele ca nu cumva să-l jignesc, sau să-l îndurerez prea tare. Și, iarăși recunoscându-mi lașitatea, îngropând adânc în mine toată explozia asta care ar fi sunat ca o tiradă a invidiei, am revenit la întrebarea de mai înainte:

- Ai citit, despre Marques, pagina aia unică, chiar mai puțin decât o pagină, dar…

N-a avut răbdare să mă asculte până la capăt; era foarte sincer în răspunsul său:

- Dragul meu, e multă, e foarte multă vreme de când eu nu mai citesc. Adică, nu-mi mai permit luxul ăsta. Fiindcă, dacă mi-aș fi pierdut timpul cu cititul, când aș mai fi putut scrie tot ce-am scris ? !… - Și, pesemne autocitându-se, mă bătu pe umăr ca un bun maestru ce se dă de exemplu: Eu sunt însăși cartea din care citesc spre a-i face fericiți pe alții !… Hai, dă-i bătaie și citește din sinea ta ce ai de spus despre mine, că volumul omagial trebuie să intre la tipar ! Ca să spun drept, n-am citit chiar ceea ce știți că scria în sinea mea despre el. Cu firea mea ușuratecă la asemenea compromisuri inofensive, am dres-o cât am putut. Și am scris. Nu-mi mai amintesc prea bine despre ce am putut scrie ca lumea, dar știu că am dres-o cât am putut.

11

Pesemne că n-am dres-o suficient pentru că, de atunci, chiar că nu m-a mai căutat îndelungă vreme. Sau, poate că, zbătânduse să ajungă academician, nu mai avea la ce sprijin să se aștepte de la mine și bătea pe la alte uși. Sau, înafară de asta, poate că își avea și el tristețile lui, pentru că nu prea reușea într-un asemenea demers. Sau, și mai sigur, era ocupat și preocupat de alte căi, prin care să compenseze ceea ce i se refuzase până atunci din zbaterile-n care își căutase afirmarea sa de om ce nu descoperise încă dacă avea cu adevărat de afirmat ceva. Căile ambițiilor lui erau foarte complicate, tocmai pentru că nu se ambiționa să afirme ceva, nici să confirme ceva, nici, pur și simplu, să facă ceva. El dorea doar să obțină ceva, să-i fie recunoscut ceva, indiferent ce, numai să se pomenească numele lui în termeni de glorie și să fie

asociați numelui lui termeni de glorie. O glorie cât de goală, cât de lipsită de conținut; dar glorie să fie ! O glorie cât mai umflată pe dinafară și cât mai lipsită de materie pe dinăuntru, ca să fie mai ușoară decât aerul și să se poată ridica tot mai sus, ca un balon care nu contează că ajunge să se spargă din pricina goliciunii, ci important este că se ridică, se tot ridică și nu-l mai vede nimeni când se sparge, ca să se mai pomenească de el. Un balon care n-are decât să-l ducă în neant dacă-l ridică, măcar pentru o clipă, dându-i senzația că se află deasupra celorlalți.

L-am înțeles și l-am lăsat cu destinul lui. Din când în când, rar si numai la nevoie, o mai punea pe nevastă-sa să-mi dea câte un telefon, fiindcă ea știa să te bată la cap mai insistent decât el și să obțină mai repede ce voia el. Mai ales că, în plus, știa prea bine să-ți arate și cât era el de ocupat și cât de înalte erau sferele importanței sale.

Când a revenit, avea, într-adevăr, un glas important și un fel de convingere solemnă de părinte literar.

M-a întrebat dacă-mi place cum face critică literară, dacămi dau seama că a creat un sistem prin care numai el poate stabili cu precizie ierarhia valorilor și dacă sunt la curent cu generațiile de emuli pe care și i-a impus. Nu m-am arătat uimit, dar nu știam exact nici cum o făcea, nici despre ce era vorba la modul concret. El a fost îngăduitor și chiar mi-a mărturisit că a pierdut jumătate din viață cu creații propriu zise, până ce și-a dat seama că adevărata putere o ai numai dacă faci critică literară; că teama altora de tine se manifestă numai dacă știu că tu ai ultimul cuvânt, fiind critic și având puterea să-l ridici în slăvi sau să-l faci praf. El își alesese bine drumul prin care să demonstreze afirmarea geniului cu care era dotat. Pentru că, geniul, prin creație se demonstrează, așa cum a dovedit-o el prin nenumăratele creații care-i vor asigura locul în viitorime. Dar oamenii, societatea lor cu toate ascunzișurile ei, jocurile lor de culise au descoperit forța prezentului care, chiar dacă nu are prea mare importanță la nemurire, joacă un rol mare ca mână a celor puternici în destinul imediat. Or, destinul imediat în literatură, ni-l determină numai criticii. Chiar dacă nemurirea viitoare ți-o construiești singur, iar el și-a construit-o, cea prezentă depinde de criticii literari, oricât de meschini și de nechemați ar fi ei !... Ăsta-i pragmatismul vieții, iar el a tras învățătura și, decât să rămână la mâna altora, a preferat să se recicleze în direcția asta, ca să fie alții la mâna lui, să depindă de el și să umble cu limba scoasă după aprecierile sale. Și, chiar dacă, încă nu toată suflarea literară umblă cu limba scoasă după aceste aprecieri pe care le poate impune doar spiritul său critic, el are destule rubrici și publicații întregi pe care le domină punând cununi și dărâmând socluri, lansând genii și catalogând scriitorii de duzină, așa cum face orice critc amărât care a ajuns la un oarecare grad de autoritate. Dar el o face mult mai bine, mult mai credibil, pentru că vine în virtutrea unei opere la care, chiar dacă a renunțat temporar, ea tot există acolo, în istoria literaturii și poate fi dată drept exemplu. În acest mod, făcând critică la timpul prezent și împingându-și creația spre nemurirea viitoare, crede el că trebuie lucrat la modul modern, pentru ca să ajungi în

fruntea obștei și s-o domini având cuvânt hotărâtor. După această amplă teoretizare, convins de funcționalitatea strategiei sale, s-a arătat chiar binevoitor, propunându-mi să scrie ceva și despre mine. Să-i dau pe o bucată de hârtie ultimile titluri publicate, deoarece, îl înțeleg că la un asemenea efort nu mai are timp să și citească, iar treaba asta cu cititul e chiar demodată la cronicarii moderni. Cronica literară modernă este întodeauna un eseu personal, în care meditezi doar asupra a ceea ce simți tu; cele scrise de altul sunt doar un pretext pentru a-ți manifesta spiritul critic. Să-i dau lista titlurilor și, în rest, are el grijă să mă declare genial !… Că aici funcționează din plin legea găștii, iar el poate demonstra oricui că mă cunoaște de-o viață-ntreagă… Am încercat să mă eschivez, să nu-i dau apă la moară, dar el chiar a scris. Nu știu exact despre ce, fiindcă imita limbajul cel mai prețios și mai esopic al celor mai criptici critici literari care au depășit de multă vreme tentațiile textualismului.

12

Cândva, m-a anunțat că am avut mare noroc. Cronica despre mine a fost ultima din cariera lui de critic. Nu pentru că l-ar fi luat cu "huo" toți derbedeii ăia de la diferite reviste literare care-i erau împotrivă; asta conta mai puțin !… Dar pentru că- și dăduse seama că, pentru gloria adevărată, critica literară este un pas, dar încă mic. Prezentul este al luptelor politice; iar el acolo trebuie să se avânte dacă vrea într-adevăr să ajungă unde merită. Așa că a înființat un partid politic de mare viitor, la care mă invita să mă înscriu, oferindu-mi un loc de frunte între primii patruzeci, sau cincizeci de după el; pesemne, exact numărul celor cărora reușise să le smulgă vreo adeziune. Cum am avut curajul (mă mir și eu !), să nu-i răspund și mam dat discret la fund făcându-mă că n-am primit mesajul său, cred că și-a dat seama și că nu poate conta pe mine și că nu reprezint nimic din punct de vedere electoral. De atunci n-am mai meritat din partea lui nici o atenție cu toate că, auzeam deseori, făcea promisiuni electorale în dreapta și-n stânga, își punea nevasta să facă tot felul de jocuri și aranjamente politice și să strângă cotizații și alte sume împărțind în dreapta și-n stânga posturi de senatori pe listele sale. Iar el împărțea posturile mai grase: cele de ambasadori și de miniștri în viitorul guvern, pe care avea să-l formeze după ce va fi câștigat alegerile. N-a putut însă participa la alegeri pentru că, după cum știa el să se adapteze cerințelor fiecărei direcții pe care pornea spre țeluri supreme, adaptându-se politicalelor curente, a trecut pe listele fondatorilor partidului său nume de pe crucile din vreo două sute de cimitire mai importante, preluând din inscripțiile lor chiar și cifre pentru codul numeric personal, ceea ce i-a făcut pe lucrătorii de la starea civilă, sau de la evidența populației să constate un rând de date în plus: Cele marcate cu o cruce, care, a zis el la proces, fusese confundată cu semnul adunării. Și, astfel, fiind achitat în dosarul de delict electoral cu persoane decedate, s-a constatat că era vorba de foarte multe decese în rândurile academicienilor, iar "nemuritorii" din Academie care mai rămăseseră în viață, au hotărât alegerea de noi membri. Așa ne-am nimerit și eu și el printre aceștia.

13

Ne-au primit cu drag, că tot era o primire la grămadă, fiecare cu pilele lui politice, după ambițiile fiecărui șef de partid care, pe lângă computerul său personal, șoferul său personal, câinele sau secretara sa personală voia să-și aibă și academicianul său personal. Iar eu, din iubire și respect pentru acel om blând care, fiind președinte al Academiei, m-a băgat și pe mine pe șest, fără vreo pilă politică, m-am decis pentru prima oară în viață să devin un caracter ferm și să resping de-acum înainte orice mârșăvie. Pentru că, ce altceva decât mârșăvie era gestul lui de carierist ambițios care, de-abia ajuns academician, a și început să-i lucreze pe vicepreședinți și pe președinte ca să ajungă pe unul dintre locurile lor ? ! Atunci, când m-a întrebat dacă, în virtutea vechii noastre prietenii, a faptului că îl sprijinisem toată viața, etc, etc, etc… nu cred că el ar fi cel mai nimerit președinte sau vicepreședinte, sau măcar secretar general, i-am spus-o verde, la obraz:

-Cred.

Și astfel, asigurându-l că poate conta pe votul meu, am scăpat de insistențele lui lăsându-l să-și dezvolte capacitățile ademenitoare, fascinatoare, acaparatoare și devoratoare cu alții.

Eu am scăpat și nu l-am mai văzut prin preajma mea, am avut grijă să stau la distanța la care el îmi făcea doar semnul drăgăstos că știe că poate conta pe mine. Și am urmărit fără vreo implicare toate luptele în care s-a ambalat cu împătimire, consumând deznădăjduit cantități uimitoare de energie și forțe demne de o cauză mai bună.

A făcut demagogie și coterii; a acceptat toate compromisurile cu putință și s-a băgat în toate murdăriile pe care le poate născoci noroiul politic; a semnat toate referatele false și răsturnate de fundamentările științifice ulterioare și a tras sfori la cele mai înalte organisme ale statului de drept; a susținut în același timp acțiuni ecumenice și măsuri de discriminare, a ținut discursuri la congresele a trei organizații care se respingeau reciproc, a fost naș ortodox la botezul lui Fane Spoitoru și a participat la o mare slujbă ca predicator baptist, a plâns la osemintele lui Carol al doilea și a depus coroane la aniversarea Republicii din Ploiești, a ținut conferințe la majorete și s-a fotografiat cu primul cuplu de ambasadori homosexuali, a făcut propuneri legislative privind atât înarmarea nucleară cât și liga profesionistă de fotbal, a combătut pornografia și a făcut demonstrații practice la legea prostituției, a fost printre cei care au convins-o să vină în țară pe madam Vlas , ca și printre cei care au depus mărturie pentru nevinovăția lui Vântu și a defilat gol împreună cu urmașele lui Brigitte Bardot protestând împotriva celor care iau blana de pe animale ca s-o îmbrace ei.

A fost prezent în toate manifestările apolitice și la convențiile de partid, la congresele handicapaților și la discutarea dosarelor securității, la televiziuni, radio, în piețe publice și pe internet și, mai ales, în toate disputele, comemorările, luările de atitudine și scrutinele academice zbătându-se mult, îndelungat și fără putință de îngenunchere în urma eșecurilor, doar-doar o prinde un loc de frunte în Academie, în Consiliul Național Eparhial, în conducerea etniei

rromilor, sau pe un soclu de monument în Cișmigiu, ca al lui Victor Eftimiu. Și istovindu-l mult această luptă perpetuă cu propria-i glorie, Măcinându-l pe dinăuntru și erodându-l pe dinafară, Consumându-i avid toate resursele biologice și chiar farmaceutice, Ca și energetismul cu repercusiuni în materie de cord, Constatându-și într-o zi toată deșertăciunea invidiilor, Constatând, poate, chiar că singurul lucru pe care-l crease în atâta zbatere

Era numai invidia care-l masturba permanent, Pornind din invidie, răsucindu-se cu invidie și ajungând tot invidie,

A murit de inimă rea, sau de un fel de Sida a spiritului !

14

Se încheiase, deci, pentru sufletul meu neîndrăzneț și lipsit de fermitate, acest capitol. Întristat, ca în fața oricărui act funerar, stăteam și meditam la trecerea lui prin viață. Îi mângâiam amintirea într-o înțelegere chiar duioasă, cum se întâmplă cu toate amintirile care îngheață rămânând așa cum au fost, fără să le mai apreciezi sau să le comentezi, fără să te mai încânte sau să te deranjeze. Ele ies din sfera reacțiilor tale vii și schimbătoare, se situează într-un alt plan, al imponderabilului care, ne mai atingându-te, nici nu-ți mai produce reacții. Le iei ca atare în clasificarea lor și, cel mult, meditezi la ele ca la o piatră rece, despărțită de materia vie prin care altă dată te intrigau sau te încântau, te făceau să le iubești sau să le urăști, îți produceau sentimente sau resentimente.

Și nu mă mai deranja deloc faptul că întregul impuls nebunesc al tumbelor, salturilor și zvârcolirilor cu care trecuse el prin viață, era produs de acea mare ardere a invidiei care-l făcea să străduiască în neștire numai pentru că, în loc de a avea el de spus ceva, voia neapărat să fie ca alții. Meditam cu tristețe, obiectivat eu însumi în fața marii obiectivizări la care el trecuse și, conștient că nu mai aveam cum primi răspunsurile lui, era prima dată când nu-mi mai puneam nici eu întrebări. Meditam la faptul implacabil al alegerii prafului din toată zbaterea noastră, meditam la faptul că nu mă va mai bate la cap, meditam la avantajul că nu va mai trebui să fiu laș când îmi va cere părerea, dar așa, ca de la distanța care nu mă mai lăsa să am vreo părere. Ca-n orice sentință definitivă. Meditam cu absolută și reală tristețe în fața acestei despărțiri capitale. Meditam din ce în ce mai trist, profundamente trist, covârșit de cele categorice ale lumii acesteia pe care mi le confirma, adică și mai mult mi le confirma tocmai încetarea bruscă a zbaterilor lui. Când această meditație asupra zădărniciei ajunse atât de profundă încât tocmai îmi devenise indiferent dacă mai existam sau nu, sună soneria. Și, în doliu, în mari văluri negre de doliu, apăru în față-mi chiar văduva lui. În loc să-l plângă la catafalc, un imperativ mai mare și mai puternic o aducea la mine.

- Mi-a cerut să ți-o înmânez personal, mi-a spus ea printre lacrimi întinzându-mi plicul scrisorii.

Și, în graba ei de-a pleca promițându-mi că îmi va asculta consolările altă dată, i-am văzut pe sub văluri teancul de plicuri asemănătoare pe care le avea de dus, la tot atât de multe adrese.

O înțelegeam: i le lăsase cu limba lui de moarte. Așa că am despăturit înfiorat scrisoarea. Chiar dacă xeroxat, pentru distribuirela cât mai mulți, era scrisul lui ! Scrisul lui nerăbdător, precipitat în caligrafie și drăgăstos, cum nu se poate mai drăgăstos, bine și îndelung exersat în a fi cum nu se poate mai drăgăstos în exprimare. Constatam că, scrisori, învățase să scrie chiar foarte bine. Nemaipomenit de convingător și cu real talent. Îmi cerea, mie personal, fără a pomeni de alții, un serviciu; un serviciu mic:

Știa că invidia domină în lume. Știa. Dar se baza pe prietenia mea ca să-i fac dreptate. Era sigur că-l înțeleg, că-l aprob și că-l voi ajuta să nu-l trimită dușmanii să fie îngropat la cimitirul Străulești-doi. Ci, să fie înmormântat acolo unde îi este locul: Lângă zidul de la Bellu unde odihnesc geniile neamului..

Atâta tot voia: Dreptate ! Voia să nu las invidiile să-l terfelească și să mă lupt pentru memoria lui.

Să nu mă las, pentru că eu îi sunt singurul prieten care i-a înțeles geniul. Sunt singurul de la care speră cu încredere că nu-l va abandona în rușinea uitării, că mă voi zbate pentru acea parcelă de la Bellu în care nu mai sunt locuri, dar, la o adică, ar putea fi puși unul peste altul Eminescu și Caragiale ca să i se găsească și lui criptă !

Iar dacă nu, dacă nu voi avea această putere, atunci mai bine să-l duc în provincie; să-l așez la Putna lângă Ștefan cel Mare, sau la Curtea de Argeș, unde tot o să se construiască o criptă regală pentru persoane mai puțin însemnate decât el… Pentru că, da, trebuie să înțeleg lucrul acesta: neșansa lui de-a fi român. Dacă ar fi fost francez, era sigur că ar fi fost dus la Pantheon odată cu osemintele lui Dumas tatăl ! Cam asta dorea de la mine și, în continuare, îmi scria un poem lung de adio în care, bine-nțeles, se plângea. Se plângea cu ultimele resurse de invidie de care mai era capabil. Se plângea cu lacrimi mari, rotunjite în metafore care, la rândul lor, se plângeau și ele.

Dar, nu-mi amintesc exact despre ce…

IV. CEI PE CARE ÎI ÎNTÂMPIN

PLANETÃ DE AUTOR TÂNĂR

Sunt un înrăit într-ale reportajului obiectiv-constatator ca și-ntr-ale eseului atât de subiectiv-amăgitor în exprimarea adevărurilor pe care numai propria noastră persoană le crede cu adevărat. Adică, de fapt, se crede îndrepătățită să le enunțe întrucât acolo, în mintea noastră și numai în mintea noastră, se află centrul universului. Un fel de "buricul târgului" și a concepției despre el care, cu toată *"vulgata*" din care provine o asemenea expresie, o regăsim și în sonor-retoricul de mare tribună academică: *"ombilicus mundi"*.

Persoane subiective fiind, fiecare avem adevărul nostru și fiecare om are dreptul la adevărul lui. Adevărul nu-i niciodată o rezultantă statistică (decât, cel mult, în concepția unor inculți și insensibili politicieni interesați până la demagogie doar de obținerea acesteia), ci este un sentiment transcendent pe care îl capătă, prin tradiții, experiență, rațiune și chiar nejustificabile intuiții, fiecare persoană umană. Și, fiecare, în felul ei, conform trecutului depozitat în ea și a viitorului spre care aspiră. Pe lume nu există "adevăr", ci "*adevăruri*"; tot atâtea adevăruri câte persoane umane viețuiesc la un moment dat. Mai ales, dacă viețuiesc respectându-se reciproc.

Ne devine și mai evident lucrul acesta dacă meditãm la răsturnarea pe care un singur deceniu a produs-o atât de dramatic pentru acea categorie socială a minerilor, răsturnare a cărei simbolistică o cuprinde atât de bine cartea de față, descriindu-ne inutilitatea statuilor festiviste ale eroismului miner proclamt de demagogia "realismului socialist", pe soclurile care le țin deasupra fãpturilor ce trec astăzi resemnate și sărace dar, mai ales, debusolate din vina celor care le băgau în cap a fi "eroica clasă muncitoare". Debusolate până chiar mai târziu, încoace și, poate, chiar și acum încă.

Iar faptul că un tânăr bucureștean, între paisprezece și șaisprezece ani, simte nevoia (și nu a odată), să ia trenul, atunci când ar putea considera că are bani de discotecă, ca să se ducă o dată, și încă o dată și încă o dată, spre a descoperi ceva ce-l neliniștește, spre a investiga mai adânc decât informația superficială a mass-mediei, spre a simți el însuși, poate chiar tactil, olfactiv, vizual dar, în orice caz, mental și rațional, despre ce e vorba în blasfemata lume fostă eroică, devine semnificativ ca o legendă. O tristă legendă a epocii pe care o traversăm, dar cu simboluri benefice pentru viitorime, de vreme ce un reprezentant al celei mai tinere generații apte de act intelectual, devine atît

de interesat de fenomen încât ajunge la un asemenea volum de care sunt sigur că, acela care l-a citit, i-a apreciat si tinerețea și maturitatea: Tinerețea actului aventuros al cunoașterii, alături de surprinzătoarea maturitate a unei meditații responsabile pe teme contemporane. Ceea ce, trebuie să recunoaștem, ne dă o dimensiune în plus în legătură cu acest tineret.

Bine-nțeles, este și vorba de un act de precocitate într-o investigație ce nu și-a definit încă opțiunea între artistic și sociologic dar, în orice caz, excepționalitatea autorului acestei cărți este evidentă de la o asemenea vârstă, pe cât de adolescentină pe atât știind să depășească și tentațiile lirice, și cele de jurnal sentimental și cele ficționale, fără a abandona deloc, chiar foarte deloc, de la actul publicistic. Ba chiar, dimpotrivă, dându-ne o insolită carte solid structurată în care sinceritatea impulsului auctorial este evidentă.

Pe Alexandru Dumitriu îl cunosc din paginile "*Albinei românești*" unde îmi trimite ritoase recenzii dovedind lectură abundentă și spirit critic format încât, dacă nu i-aș ști vârsta, chiar că nu mi-aș da seama de faptul că, asemenea celor de anii lui, care-și pun mustăți false din tentația de a mima o foarte matură rigoare academică, el chiar reușește s-o practice. Și îmi mai trimite eseuri în care, clar lucru, se situează cu mult deasupra preocupărilor generației sale, nu ca un caz unic ci, iată, măcar asta să fie satisfacția vieții tulburi pe care o trăim, ca un reprezentant de drept al eșalonului elitei de tineret, a olimpicilor și supra olimpicilor cu care ne-am deprins a ne lăuda aducând o lumină asupra colțurilor mai obscure ale perspectivei noastre naționale.

Dar ceea ce mă bucură cel mai mult în prezența intelectuală a acestui tânăr, este conștiința sigură a persoanei sale, lipsa de fățărnicie a unei subiectivități declarate nu la modul egocentric ci, exact în virtutea convingerii despre care am vorbit mai înainte: aceea că fiecare persoană umană își are și adevărul ei și dreptul de a și-l exprima liber.

Din acest motiv, atunci când mi-a dat cartea spre o eventuală îndrumare, editare, redactare sau oricum vrem să numim actul subiectiv al unuia de a interveni în actul subiectiv al gândirii celuilalt, am preferat să scriu această postfață în care să-l las pe el în centrul a ceea ce simte, exprimă și așterne pe hârtie, iar eu să rămân în centrul meu de preocupări bucurându-mă pentru originalitatea lui și respectându-i subiectivitatea.

Deoarece, dacă pledoaria mea pentru adevărul aparținător fiecărei persoane în parte este evidentă, cu atât mai mult trebuie să credem în originalitatea adevărului artistic. Să credem că numai prin această originalitate și numai prin respectarea ei chiar și de către cei care nu ajung a o înțelege pe deplin, se realizează minunea îmbogățirii perpetue a omenirii noastre cu frumusețile produse de inventivitatea celor cu adevărat creatori. Iar, niciunde mai mult ca-n actul de creație, nu-și află loc și rost încrederea omului în originalitatea adevărului său.

Restrângând lucrurile la scris, la cuvântul pus în circulație prin tipar sau prin alte mijloace pe care ni le aduce modernizarea, restrângându-le la acel concept de "nume adunat pe o carte", putem spune că ne citim unii pe alții

generație după generație, că dorim să ne cunoaștem unii pe alții din generație în generație, tocmai din respectul unuia pentru adevărurile celuilalt, tocmai din nevoia umană de a cunoaște și adevărurile celuilalt. Cultura omenirii se constituie dintr-un asemenea respect reciproc, iar exemplul ei de bună înțelegere, exemplul conviețuirilor dintre culturi chiar în mintea unuia sau a altuia care-și manifestă propria-i originalitate, este calea cea mai dreaptă spre înțelegere în întreaga omenire.

*

Asemenea gânduri mi-a trezit mie, la bătrânețe, originalitatea acestui tânăr despre care se va mai auzi. Este vorba de o originalitate activă, investigatoare și chiar ambiționată de a reformula idei mult vehiculate; și dintre cele clasice, dar chiar și dintre cele sfinte, precum condamnarea pământească a Mântuitorului ceresc. Din proprie intuiție, fără să fi discutat vreodată cu el despre adevărurile personaliste a căror practicare am avut norocul să-mi fie permisă la bătrânețe, filtrând și sedimentând realitățile insolitei zone spre care și-a găsit această încă inexplicabilă atracție, el ajunge să-și iubească personajele pe care le condamnă și să condamne alte personaje care le-au făcut pe acelea să decadă din trufia pe care le-au produs-o artificial. Și , independent de mine și de cunoașterea pledoariei mele personaliste, trage concluzia ce trebuie să devină evidentă pentru orice politică socială: Atâta vreme cât punem în centrul lumii și-n centrul preocupărilor noastre, precum acel *ombilicus mundi*, persoana umană, democrația nu poate fi câtuși de puțin o rezultantă statistică, ci este numai și numai o problemă de conștiință a fiecărei persoane, clădibilă prin conștiința cât mai multor persoane. A cât mai multor persoane și, în ultimă instanță, total definitoriu pentru stabilitatea și securitatea omenirii, a tuturor persoanelor viețuitoare pe acest pământ.

Având, la nivelul congenerilor săi care nu prea vorbesc de așa ceva, orgoliul de a nu se feri să pretindă că, în refugiul primitor al bibliotecii, la el au poposit toți marii scriitori ai acestei națiuni, Alexandru Dumitriu demonstrează și întruchipează o generație neiconoclastă, pentru care nu revoluțiile contează, nici actul lor brutal ce destinează categoric spre mizera debusolare umană, ci contează doar continuitatea firească prin care, parafrazând arghezian, se pot descoperi "frumusețI și prețuri noi".

POST-POSTFAȚĂ LA O CARTE CU PREFAȚĂ ȘI POSTFAȚĂ, sau CU MÂNA-N BUZUNARUL CANGURULUI

Vitrina editurii noastre on-line - unde, în semn de frondă față de nedreptatea care se face autorului român prin concurența neloială cu unele producții strict comerciale traduse din alte limbi se promovează literatura autohtonă - străduiește să pună în evidență câte UN AUTOR ROMÂN PE SĂPTĂMÂNĂ, cu o carte semnificativă pentru creația lui (un album în cazul pictorilor, un studiu în cazul oamenilor de știință). Ea publică de obicei o pătrime sau o treime din volumul prezentat oferind-o spre descărcare gratuită cititorilor și punându-i pe aceștia în contact direct cu autorul sau editorul respectiv pentru a putea intra în posesia întregii opere.

Procedând la o asemenea selectare pentru a prezenta, când îi va veni rândul, volumul confratelui nostru George Roca pe care soarta l-a făcut să-și caute banii de trai în buzunarul cangurului, dar a ajuns să traseze el acolo, pe tărâm australian, o dâră puternică de simțire românească, devenind un fel de magnet în jurul căruia se strâng, spiritualicește vorbind, români de pe toate meridianele lumii, am respectat proporția alegând 20 de titluri din cele 67 ale volumului intitulat: „*Evadare din spațiul virtual*".

Și m-am trezit – o poate verifica cititorul în grupajul din pagina a treia a numărului de săptămâna viitoare al revistei electronice PORT@LEU - m-am trezit față-n față cu profilul bine conturat al unui *poet post-modern-nivel-mileniu-trei*. Adică un poet care, lucru deloc ușor, încearcă să sară peste experiențele de „virtualitate" ale internetului ce ne marchează adânc epoca, dar are, bogat însușit, simțul plenitudinii de imagine și contact în timp real cu cititorul, provocat de acesta. Așa că ajunge, în încercarea lui de a depăși asemenea mutații tehnice, la o exprimare frustă care produce mai mult efect decât *metafora* în clasicul ei înțeles, conferind meditației poetice o deosebită autenticitate și, chiar dacă pare superficială, dobândind credibilitate prin arta de a-l face pe cititor să se regăsească în ea. E poezia unor trăiri redate cu atât mai mult rafinament cu cât sunt mai lesne de multiplicat în sinceritatea trăirilor altora, verbul poetului având încărcătura unor flash-uri, a unui tir cu spoturi intermitente de sentimente care-l bombardează dulce pe cititor lăsându-l în

reveria propriilor sale gânduri, mai degrabă răscolite în sinea sa decât implantate rece și savant dinafară. Astfel, alegoria ieșirii din virtual a lui George Roca nu e o construcție deliberată, armată și consolidată spre a fi propusă cititorului ca o ofertă intelectuală ce vine din afara lui, ci e implicită acestuia provocându-l la a recunoaște că ar fi simțit și el nevoia să se rostească astfel, numai că poetul, cu spontaneitatea talentului său, i-a luat-o înainte.

Pentru că, într-adevăr, modern sau post-modern, ante-virtual sau post-virtual, iconoclast cu această existență virtuală care a spart tiparele lumii reale, sau tributar ei prin urmele care nu se poate să nu le lase în mentalitățile, patimile și viziunile celor care au gustat din ea, aici este vorba de talent. Talent ce definește o personalitate artistică evident marcată, un creator care începe să-și configureze nișa proprie în peretele abrupt și aproape imposibil de escaladat al marilor pretenții artistice.

Nu știu dacă și despre restul titlurilor din volum se poate spune același lucru. Subiectiv fiind și neînvățând la vreme limbajul lunecos al criticii literare de circumstanță (de care se bucurau odată doar tovarășii cu funcții, dar s-a ajuns astăzi, tot mai mult, să se ofere a fi și la dispoziția autorilor care-și plătesc tipărirea operei și-și cerșesc prefețe sau recenzii care să-i facă „*de geniali*" de la început; e drept: fără a avea pretenții de analiză a „*degustării*" literare a produsului lor, dar și plini de frustrare în orgolii față de părerea critică ce nu știe să se limiteze la omagii), mi-am făcut propria-mi selecție la care-mi dă dreptul calitatea de cititor și, chiar dacă pentru unele retorisme versificate îmi vine uneori să-l bat pe poet, tocmai fiindcă mi-e drag, îmi spun că, dacă o treime dintr-o carte te îndeamnă să vorbești despre conturul frumos accentuat al unei personalități literare, atunci lucrurile stau bine, adevărul artistic poate fi spus cu fruntea sus, iar ierarhia valorilor nu se lasă contaminată de sentimentul de gașcă, așa cum se întinde el de la politică până la literatură, sau, uneori, mai ales la noi fiindcă avem publiciști vehemenți, chiar invers.

Problema nu e nouă. Ne-a rămas ca document o tăietură de ziar în care V.A.Urechia anunța în superbul program de conferințe girat sub direcția lui la Ateneul Român, una a lui Caragiale intitulată: „*Gâște și găști literare*". Din păcate, caut de zeci de ani textul acesteia, dar nu-l găsesc. Pesemne că spiritul rector al unicului brand românesc recognoscibil din generație în generație fără nici o subvenționare de la Ministerul Turismului, autorul Cațavencilor, Trahanachilor Tipăteștilor, ca și al Mițelor lui Nae Girimea, s-a rostit liber de la tribuna Ateneului Român, fără vreun stenograf alături, fapt pentru care ne-a rămas moștenire numai tilul conferinței.

Și, dacă cu găștile ne-am lămurit între timp destul de bine, tare-aș fi vrut să aflu care erau gâștele de pe vremea lui Conu Iancu, pentru a proceda la un studiu de literatură comparată cu cele de astăzi !

… Cărora, chiar dacă și-ar arăta ele și mutră de ornitorinc, tot nu le-aș permite să se compare cu această experiență miciurinistă de mioriță plus cangur din sufletul lui George Roca, poetul căruia îi urez ca păstrându-se, așa cum face, în spațiul spiritual al uneia, să aibă buzunarul plin al celuilalt.

SCRISOARE CÃTRE O "CONFRATE"

6 mai 2009

Stimată "confrate",Melania Cuc

Am citit cartea în întregime și trebuie să recunosc faptul că am făcut-o cu multă plăcere, chiar dacă uneori, prin repetări insistente sau necontrolate, ajungeți la o redundanță asupra căreia cititorul are nevoie să mediteze spre a-și da seama dacă face parte din stil, din manieră sau din anumite obsesii necontrolate care, uneori, nu dau rău. Numai că, lectura unei proze trebuie să conducă cititorul la stări sufletești, doar criticul fiind acel lector rece pus pe concluzii; iar coerența trăirilor provocate de paginile parcurse este cea care dă satisfacția lecturii, opririle diminuând această stare.

În ansamblu vă felicit ca si pentru Miercurea de Cenușă, cu toate ca aici am gasit o varianta încă frusta, care ar mai necesita recitiri. Simt nevoia sa meditez mai mult asupra factologiei înmiresmate de multă fantezie, ca și asupra unor personaje despre care încă nu-mi dau seama dacă sunt estompate prin artă impresionistă sau prin insuficientă insistență asupra motivării lor. Oricum, efectul are mare spontaneitate artistică și devine credibil într-o presupusă iconoclastie față de rigorile clasice. Mai dificil, însă, este cu personajul principal a cărei incoerență m-a captivat cu desăvârșire și chiar m-ar fi cucerit dacă n-ar avea carența de a folosi un limbaj similar cu personajul care povestește. Acesta e marele dezavantaj al prozei scrise la persoana întîi: uneori uităm că și noi, povestitorii, suntem personaj și îi facem pe alții să se exprime calchiind propria noastră exprimare. (Nu trebuie să vă fie chiar rușine cu asta; e o imputare pe care o făceam mai de mult unor pagini admirabile, scrise de tot pe atât de admirabilul meu prieten Fănuș Neagu).

Dându-mi drumul la asemenea declarații, puteți, deci, constata că m-ați pus pe gânduri citind această carte; ceea ce este cel mai important lucru în raportul cititorului cu opera cuiva. Cartea dumneavoastră se citește cu interes si ăsta este esențialul, demonstrând suflul de care dispune prozatorul. Am trăit starea aceasta citindu-vă. Și o afirm pentru că eu nu-mi permit recenzii sau judecăți de valoare. Ca om capabil să apreciez și opera altora (fapt cu care, prin comparație cu mulți incapabili pe această direcție, zău că mă mândresc !), înafara prozei mele mă mulțumesc a încropi 2 -3 portrete sau suveniruri de confrati pe an - uitați-vă în portal la submeniul «Pagini depre scriitori și artiști» și veți constata ca n-am ajuns încă să am 20 pentru un volum. Iar asta, fiincă sunt mai pedant si mai prețios decat cu fictiunea. E vorba, doar, de destine vii cu care nu ne putem juca; nici fantaza pe seama lor. Și îmi impun sa scriu cizeland, până reușesc sa ajung la antipodul cozeriilor superficiale pe care le obișnuiesc enervanții mondeni ai vernisajelor; adică reușind a scoate la iveală fie ceva din fibra omului respectiv, fie măcar din realitatea amintirilor sau sentimentelor mele.

Regret așadar că v-ați găsit un editor atât de operativ; eu vă avertizasem că am nevoie de câteva săptămâni de meditație și prețuiesc prea mult colegialitatea pe care mi-o acordați ca să abuzez prin vreo grabă de condei. Nu vă supărați dacă textul complet, cuprinzând exact ce m-a pus pe gânduri la lectura acestei interesante cărți, va fi gata abia pentru ediția a doua. Asta, dacă nu vă mulțumiți cu un citat din Ionel Teodoreanu care, într-un interviu, afirma că te poți considera consacrat, atunci când defectele scrierilor tale încep a fi percepute drept calități. Ceea ce, neîndoielnic, este cazul cu cele ce vă imputam mai sus.

Cu dragoste,
Leu

V-A MURIT PITIȘ

V-a murit Pittiș, copii dragi ai tuturor vârstelor nonconformiste ! Și-a luat zborul spre cele celeste minunata pasăre de argint din pletele lui !...Pasărea aceea neostentativă, în blugi banali, precum mierla în penajul ei modest care devine atât de elocvent printre tot felul de codobaturi și ciori vopsite strident, ce nu știu decât să cârâie. Pasarea ce ne dădea ocol trasând cu zboru-i în jurul nostru o rotonda de concert prin planarea ei elegantă, usor, fara sincope, înclinându-se când pe aripa rock și când pe aripa folk, spre a-și marca rotirea ca o vrajă a sentimentelor pure pe care le trezea în toate sufletele, făcându-le să uite în acea clipă că omul mai are și latura sa de lașitate sau conformism.

Pentru că - învaluindu-ne în pletele lui pe care mulți ar fi vrut să i le tundă și dăruindu-ne cu discretă apariție tot harul sincerității pentru o trăire estetică pe care politrucii ar fi vrut să ne-o sugrume - orice ar vrea să spuna unii sau oricum ar vrea să se împăuneze alții, Pittiș a fost la noi adevăratul dizident, adevăratul contestatar și adevăratul consecvent pe această cale. Care nu a făcut nici exibiționism atunci, nici caz după aceea; ci a rămas în geaca lui, cu cocul lui, cu sufletul lui curat de care n-avea cum să se apropie compromisul. Ca un simbol de calmă perseverență în rectitudine, cu o filosofie de fond personal specifică fiecărui om ostil agresiunilor care-i încaleca valorile libertății.

In acest fel Pittiș nu s-a izolat niciodata, ci s-a înconjurat în adevărurile artistice și comportamentale pe care le iubea și, curat exemplu pentru generația

lui, a fost mai tare decât orice încercare de a-l dezbrăca sau a-l tunde. S-a îmbracat în hainele pe care le considera necesare, s-a-nconjurat de rolurile, ritmurile și armoniile pe care le iubea, s-a dăruit tehnicilor moderne în care credea și a încărunțit astfel frumos, fără să-i fie teamă să clameze către acea *« lume-lume »* de banalitate și conformism acuzator la adresa visurilor generației lui, marele adevăr al « *Vinovaților fără vină* ».

Ecoul a fost cu atât mai larg cu cât prezența lui se dovedea mai neostentativă. *Moțu,* modestul alint pe care-l accepta, rezona și-n generația noastră, cea dinaintea lui, dar intra în vibrație puternică, tocmai pentru că o exprima pe a sa și pe cea viitoare. După cum alții, mult mai gălăgioși pe moment, s-au dovedit și mult mai inconsecvenți pe parcurs.

Știind să intre exact în registrul de largă amplificare contemporană care a făcut ca, într-o țară civilizată ca Anglia, Beatlesii să fie recunoscuți drept autentici lorzi, el a reprezentat cu valoare de unicat acest curent aici, fără să-i pese că era pe Dâmbovița. Și și-a construit canalul lui cu apă limpede, cu apă curată, cu apa plina de vivacitate care s-a numit Canalul Tineret al Radiodifuziunii. L-a construit, l-a modernizat, i-a fost funcționar credincios și harnic și a făcut echipă cu alții fără să-și dea aere de genialitate neînțeleasă. Apoi, datorită lui, datorită împătimirii lui de artist pentru moderna tehnica IT, lăsându-i laoparte pe neispirații care administrează umplerea cu prostioare și banalități a lungimilor de undă hertziene, a intemeiat, tot pentru acest tineret al inimii lui tinere, cel mai puternic și mai inovativ Radio-net.

Din pricina aceasta, tragica mea exclamație de astăzi este: « V-a murit Pittiș, copii dragi ai tuturor vârstelor nonconformiste ! »... Dar, fiindca tot mă adresez la persoana a doua, nu mă pot abține nici de la unda de sarcasm cu care le-aș spune celor care l-au pensionat în plina lui tinerete cu plete de argint: « V-a murit Pittiș, și nu vă mai stă în cale, funcționari nenorociți și lipsiți de imaginație, care l-ați pensionat » !

Nu vreau să comentez. Există crime care se consemnează ca atare fiindcă nu vin din răutate, impulsivitate, cinism sau instigare, ci vin din prostia care se manifestă prin rea-credința nepedepsibilă. De exemplu: constatarea că moartea la vânătoare a lui Ludovic Spiess a fost naturală și că nimeni n-a tras în el, nu este adevărată. In inima lui de mare artist care a adus atâta glorie țării, trăsese cu câteva săptămâni înainte ministrul de tristă amintire securistă care i-a trimis un control eminamente politizat, așa cum, din strict interes de partid, a făcut fără rezultate concrete și cu alte teatre. Si, iarăși de exemplu: fără să-i fie rusine că și generațiile mai tinere sunt reprezentate de mulți parlamentari incapabili sau corupți, șeful carierist-traseist al unui partid care, în limba franceza înseamna exact ce reprezintă în România, cu evident amatorism exibiționist propune limita de vârstă la candidaturi, în loc de criteriul valorii și al însemnătății politice. Și, încă o dată, de exemplu...

Dar ce să mai dăm exemple, când l-am avut pe Pittiș atât de tânăr și de creator până-n ultima clipă, demonstrând diferența dintre existența creatoare a monștrilor sacri și meschinăria partizană a unora care își dovedesc, încă de

la tinerețe, nechemarea și parazitismul în functie ? !

Despărțindu-ne de un om care și-a marcat veacul prin propria-i pasiune, ajungând astfel a fi mult mai profesionist decat funcționarii de profesie și mai categoric dizident decat disidenții de profesie, ne consolăm durerea constatând că, doar pentru satisfacția celor din a doua categorie, el se situează la timpul trecut. Dar pentru toate vârstele creatoare și nonconformiste Pittiș rămâne și subiect de meditație și exemplu de ce-i reprezintă în continuare personalitatea, chiar daca aici, lângă Balcani și pe firul bălțit al Damboviței, nimeni nu s-a gândit că sângele lui e cel puțin la fel de albastru ca al Beatlesilor recunoscuți de Coroana Angliei.

ÎN FAȚA CONFUZIEI DINTRE PERSOANĂ ȘI PERSONALITATE

Mulți, dacă nu chiar majoritatea oamenilor cu pretenții intelectuale exagerate și prezență intelectuală relativă, fac această confuzie. Unii ignoră propria lor existență ca persoană umană printre alte persoane umane (care te respectă doar în măsura în care le respecți și tu), dar se vor deodată personalități, adică deasupra celorlalți. Alții, care prin diferite concursuri de împrejurări au ajuns la faimă fără a fi adevărate personalități, se consideră lucrați când decad și nu-și dau seama că le-a jucat festa necultivarea propriei lor persoane. În vreme ce persoane care știu să-și cultive eul în raport cu egalitatea în drepturi a celorlalte persoane cu care conviețuiesc, devin personalități prin reperul moral pe care îl reprezintă. Legile democrației reale, cea care va înlocui ficțiunea democratică a statisticilor electorale drept criteriu de evaluare a triumfului social, aduc normele de conduită morală pe prim plan și fac din spiritualitate o determinantă a progresului material. În aceste condiții, triumful politic nu mai e totuna cu triumful social, rămânând mult mai găunos și mai prejos decât acesta. E capabil de succese imediate și chiar de lovituri neașteptate prin manipulări dar, ne ținând seama de aspectele etice ale progresului, nu poate produce acea stabilitate obștească, aptă a asigura o continuă perfecționare a democrației, deci o continuitate mulțumitoare în evoluția acestei omeniri formată din persoane „născute egal în fața lui Dumnezeu". Speranța mea într-un concept meritocratic este că vom reuși să avem cândva o orânduire (sau un

sistem, cum spune autorul cărții de față) în care succesul politic să nu fie altceva decât corolarul succesului social al persoanei respective.

Pe măsură ce democrația vrea să înainteze, să progreseze depășind politicianismul

intereselor personale sau de grup și devenind atât o normă de viețuire a fiecăruia în parte cât și a comunității la un loc, aceasta devine în primul rând o problemă de înțelegere morală a existenței persoanei noastre. Aș îndrăzni să spun: de diacronie a moralei în perfecționarea persoanei noastre și, de aici, în perfecționarea societății umane. Iar, cum volumul pe care îl publică acum Lucian Hetco este intitulat definitoriu „*SISTEMUL ȘI MORALA COLECTIVĂ*" întrunind titluri precum: „*Despre criză și morală", „Autonomia spiritului", „Avem nevoie de caractere", „Sistemul actual poate fi perfecționat prin morala colectivă"* , este firească divagația spre definirea personalistă a termenilor, la care ne îndeamnă parcurgerea lui.

Programatic sau neprogramatic, deliberat ca demers de cercetare-comentare sau chiar nedeliberat, dar provenind dintr-o preocupare care chinuie ființa autorului, această culegere de eseistică pe diferite teme stringente ale anilor noștri, publicate cam în ultimii cinci-șase, ajunge mereu, orice temă și-ar propune, la o problemă cheie: aceea a omului responsabil, a celui care, respectându-se pe sine îi respectă și pe alții și, preocupându-l comunitatea cu ceilalți, se cizelează pe sine însuși ajungând la a impune acea mult dorită „morală colectivă". Care, iarăși din punct de vedere personalist, s-ar numi mult mai bine „morală comunitară" deoarece „colectivă" ar putea însemna de la unul mai mult și de la altul mai puțin, în vreme ce existența comunitară presupune participarea fiecărei persoane respectate ca atare, cu drepturile ei și îndatoririle ei.

Este o sugestie pe care o fac, tot așa cum, încă din titlu, mi-am permis să sugerez și comentatorilor acestui important autor afirmat în ultimul deceniu (intuiți deja în cei care i-au luat interviurile), să nu se repeadă a vorbi despre personalitatea lui fără a-i studia persoana. Deoarece personalitatea este mai întotdeauna doar desenul de suprafață, acoperind cu rele și bune aspectul public în decorul de rigoare, în vreme ce adevăratul model social, capabil să facă nu numai prozeliți, ci semeni, oameni de același calibru moral care pot pune picioru-n prag determinând progresul, este persoana. Persoana în toată evoluția ei ca ambiție de perfecționare, de cizelare în bine, de ajungere la niște convingeri hotărâte privind această viață și cu capacitatea de a ne convingere că nu le va abandona.

Chiar dacă aceștia au motive de admirație sau de recunoștință pentru un om dăruit, știind să creeze, benevol și dezinteresat material, un climat cultural românesc de care beneficiază și ei, le sugerez nu atât să-i caute meritele, cât să-l imite tocmai pentru impunerea comunitară a acestui tip de om. Să fie mai întâi atenți la persoana sa, așa cum a fost formată și așa cum s-a autoformat apoi în continuare – persoana sa care devine, de fapt, personajul gânditor al acestei cărți – și, de aici pornind, să deducă de ce personalitatea sa se conturează

bine în prezentul cultural românesc.

* * *

Recunosc faptul că sunt subiectiv, ba chiar foarte subiectiv în aceste afirmații deoarece, citind cartea altfel decât cum citești articolele disparate publicate în timp, mi-am găsit suport pentru o teză pe care o susțin de câtăva vreme și care, din produs al dezamăgirilor politice ca român trăitor al societății sale tot mai degradate în acești douăzeci de ani (și uitându-și speranța naivă, dar nu demagogică a luminiței de la capătul tunelului), a început să-mi devină convingere destul de fermă. Adică, atât de fermă cât pot fi soluțiile la care recurgi atunci când ajungi să nu mai vezi o a doua. Raționamentul acestei convingeri este următorul: **Așa cum marea generație a renașterii românești s-a constituit la 1848 prin fermentul intelectual al celor reveniți din lumea occidentală, după ce s-au dedicat acolo frământărilor sociale ale epocii și și-au însușit idealurile pe care le avea cea mai deschisă către democrație parte a omenirii, tot astfel, instabilitatea noastră politică de astăzi, datorată lipsei de caractere care se conjugă cu sechelele unui trecut nefast, ca și nevoia unei clase politice autentice, capabile să impună acele puține dar definitorii criterii ale democrației avansate, află rezolvare prin revenirea sau implicarea celor care au muncit, au trăit, s-au format și și-au consolidat preceptele într-o asemenea democrație dinafară, conștienți și de imperfecțiunile ei, dar și de dezideratele ei ferme, bine impuse social**.

Din acest unghi și cu această intenție declarată, să vedem cum ni se descrie personajul principal al cărții de față:

- Crescut într-un mediu intelectual românesc autentic, de formație militant națională și religioasă, adică având continuitatea tocmai a acelei formări spirituale pe care comunismul a încercat să o decapiteze ca să-și impună o manipulabilă intelectualitate pseudomarxistă sau, în egală măsură, o pseudointelectualitate marxistă.
- Contaminat și cu cât trebuie ca să știe în ce constă, de educația publică a epocii, cu toate relele și mai puțin relele ei, inclusiv stagiul militar al demagogiei pentru „apărarea cuceririlor poporului".
- Angajat în sistemul economiei socialiste, aflat în direct contact cu problemele de atunci ale economiei reale, ale repartiției ei nedrepte, ale aspectelor ei de pricepere a unora și de neeficiență a altora, ale minciunilor triumfaliste cu care era împodobită, ale consolidării unei clase profitoare și ale demagogiei patriotarde pusă în locul eficienței bazate pe morală și competență.
- Nu a fost nici măcar unul dintre cei care și-au căutat libertatea dinainte, ci și-a ales de bunăvoie să trăiască în Germania după 1990.
- Lucrează acolo constant, într-un domeniu tehnic de concepție, făcând carieră de specialitate în aceeași firmă la care s-a angajat de la început, ceea ce demonstrează că nu e afectat prea tare de complexul emigrantului ci ci știe să-

și însușească atributele pozitive necesare existenței în acel mediu social avansat.

- Dar, în același timp, nu-și uită nici identitatea culturală ajungând să reprezinte prin propriul său eu splendidul principiu modern al interculturalității europene.

- Aduce și un aport substanțial la afirmarea acestuia, aport care este, în egală măsură, o contribuție de cetățean german respectuos cu toate principiile democrației occidentale, ca și de etnic român dedicat spiritualității limbii sale.

- Și face aceasta nu ca un Rastignac visând să cucerească, indiferent cum, gloria marilor metropole, ci dedicându-și timpul liber, voluntar și fără vreun interes financiar, politicilor culturale pe care le promovează.

Schițând acest portret mai mult ideal decât real, în mod deliberat n-am vrut să intru în amănunte personale, pentru că ceea ce scriu eu nu este despre autorul respectiv, care s-ar putea să nu aibă toate aceste virtuți, ci scriu despre personajul al cărui potret rezultă din citirea acestei cărți. M-am rezumat la trăsături care pot fi mai generale, care se pot găsi la alții sau pot fi preluate de la alții, cu convingerea că și alți români, poate, la fel de dăruiți ca el, pot să se realizeze în alte direcții și pot să se dedice altora dintre politicile promovate prin experiența Uniunii Europene și a vieții civilizat-democratice a continentului nostru: Sociale, educaționale, de mediu sau chiar de politică curentă în cadrul unor partide corespunzând idealurilor lor, deoarece, în democrația adevărată, și apartenența la un partid tot voluntariat înseamnă, profitul și lipiciul de avantaje fiind doar atributul găștilor și mafiilor.

Am încercat, așadar, să nu individualizez, să las cât mai largi deschiderile acestui portret, importantă fiind doar concluzia la care vor ajunge, alături de Lucian Hetco, toți românii dinafara hotarelor țării care se vor regăsi în el: Faptul că ei, oameni realizați acolo simt nevoia să atragă atenția conaționalilor lor din țară că singura cale de a scăpa sistemul nostru politic de viciile care îl subminează este aceea morală; și că, redeșteptarea națională făcându-se prin comandamentele moralei, numai însușirea ei de cât mai mulți va conduce și la impunerea ei în viața tuturor. Aceasta nu este atât o problemă de mare filozofie, cât una de voință colectivă pentru reînnodarea multor precepte morale pe care le-am avut, pentru reanimarea normelor de conduită cetățenească liberă pe care comunismul a încercat să ni le extirpe, pentru aplecarea cu atenție asupra celor câtorva principii de muncă cinstită, de străduanie pentru competență, de respect pentru inițiativele altuia și de neîncălcare a libertăților nimănui, care dau stabilitate popoarelor de tradiție europeană prin acel amănunt semnificativ că: Imoralitatea și amoralitatea se manifestă întotdeauna; important însă, este ca morala comunitară, morala colectivă, cum spune autorul despre care vorbim, să fie mai puternică decât acestea.

Cu o asemenea speranță, a modelului de seriozitate europeană însușită acolo unde ei s-au realizat neuitându-și identitatea culturală românească, eu sper în aportul substanțial al unor atari persoane bine formate democratic, în sisteme bine constituite democratic. Sper că, prin ei, vom ajunge la formarea

unei adevărate culturi politice democratice românești și la producerea, de acum înainte, după ce vom scăpa de reziduuri, a unei clase politice românești a redresării naționale. Din acest motiv pun accentul nu atât pe personalitățile românești care au triumfat înafara țarii, ci pe persoana umană care s-a format după modelele bune dinafara țării și care poate deveni personalitate politică pentru ai ei. O persoană la modul general, poate chiar un portret ideal al ei, mult depărtat de porteretul propriu-zis al autorului și edulcorând o meneștile hibe ale acestuia.

Personajul Lucian Hetco ce ni se profilează din această carte care, ca alcătuire, prezintă un risc despre care voi vorbi în final, este astăzi o persoană realizată *acolo*, care nu și-ar ierta faptul că ar putea să nu-și împărtășească experiența și *aici*. Anterioara lui carte de publicistică se cheamă „ROMÂNUL PLANETAR", dar tocmai din această conștiință el nu și-a uitat rădăcinile și, fără a se da exemplu, se constituie pentru conaționalii săi ca un manual din care poți învăța ce înseamnă seriozitatea într-o societate serioasă. Iată cum își definește el adaptarea la cerințele uneia dintre țările întemeietoare ale Uniunii Europene: *„Orice adaptare la o nouă cultură este o provocare. Ea cere ani de zile de muncă susținută, ca să nu-i spun efort, mai ales că nu a fost ușor să trec de la mentalitatea noastră balcanică și romanică în același timp, la cea germană, care presupune alte valori și pune înaintea oricăror alte deziderate, disciplina, perseverența și calitatea. Cum însă am fost întotdeuana un om corect și disciplinat, mi-a fost mai ușor, decât altor etnici români, care au ajuns în Germania și au avut senzația de victime, ori de neînțelegere din partea localnicilor. Oricum am drege lucrurile, ușor n-a fost și basta."* Pentru ca, în aceeași ordine de idei, într-o altă pagină să completeze: *„…Cu timpul însă, te obișnuiești și înveți că trebuie să accepți realitatea așa dură cum este ea. În fond, decizia de a emigra îmi aparține și port răspunderea pentru ea. Nu pot regreta deloc faptul că am învățat o limbă străină, a unei culturi de prim rang, că am interiorizat și acceptat mentalitatea germană, ce presupune munca la baza oricărui succes. Actualmente sunt mulțumit și fericit că pot trăi într-un stat de drept, cu forță economică și care este mai înainte de toate, un stat social. Am un drum lung în urma mea, a fost greu, dar nu imposibil."*

În acest sens, vorbeam mai înainte despre speranța mea în aportul la redresarea României, mai ales prin structura ei morală, a acelor **persoane care s-au realizat** în alte țări. Pentru că ele știu ce înseamnă **să te realizezi cu adevărat într-o societate stabilă și serioasă.** Dacă ei vor veni cu aceste convingeri de *muncă* și nu *descurcăreală*, de *aport social* și nu doar *pretenții de la societate*, de *respect pentru aproapele tău* și nu *fraierirea acestuia* și, mai ales, de *voluntariat onest din partea celor care au vocații politice și de prioritate statală a încurajării sprijinirii și promovării inițiativei în mod egal la toți cetățenii*, dacă ei vor veni cu experiența prin care și-au adâncit și și-au perfecționat persoana ca fond moral democratic într-un adevărat stat de drept și au reușit să fie apreciați acolo, fiecare la nivelul lui (pentru că nu vorbesc numai de intelectuali și de vârfuri, ci de orice român, aflat la orice muncă, dar

care a învățat în străinătate mai multă cinste democratică), atunci vom învăța cu toții și cum să ne consolidăm sistemul statal și ce pretenții să avem de la el. Aceasta pentru că, spre a încheia aici comentarea raporturilor dintre persoana umană care suntem fiecare și personalitatea care se profilează mai distinct pe fundalul altora, acești oameni care au învățat să se realizeze în contextul unor cerințe superioare sunt dovada vie a faptului că: **Lucrând moral și spiritual asupra propriei tale persoane îți clădești personalitatea.**

* * *

Să revenim acum la această carte purtătoare a câtorva idei care nu pot să nu ne cucerească prin luciditatea dar și onestitatea lor. Ea reprezintă viziunea unei experiențe moderne și post-moderne a unui om de formație intelectuală care, prin morală, înțelege și sensul formării creștine. Speranțele lui în perfecționarea sistemului prin adâncirea și generalizarea moralei nu pot să nu vină și din acea conștiință pe care o avem în special noi, ca europeni: Faptul că istoria continentului nostru oferă exemplul clar al salvării unor societăți viciate de tot felul de „*sisteme*" ale epocii prin creștinismul care a răspândit morala adusă de Mântuitor.

În subtextul acestei cărți găsim, de fapt, o continuitate firească, bazată pe observații de bun simț asupra contemporaneității, a preocupării unor mari gânditori care, pornind de la exemplul creștinismului au definit **soluția morală** ca prioritară în redresarea de orice fel a omenirii, preocupare privind societatea post-modernă cu aspectele ei de crize provocate prin falimentul moral al unui capitalism care prea a triumfat pe laturi de inginerie financiară ale căror speculații depășesc nepermis de mult dimensiunile economiei reale. Din pricina aceasta, percepția libertății autentice (care pornește de la John Locke acum trei secole și ajunge la Maritain, Mounier și Dennis de Rougemont în secolul trecut) se continuă astăzi ca idee de realizare a persoanei umane prin afirmarea meritocrației într-o democrație reală, care să nu mai permită nici un fel de lipsă de transparență a unor așa zise „interese superioare" ce ne obturează accesul la datele propriului nostru destin, favorizând manipularea subterană a societății prin procedee ascunse (nu vreau să spun mafiote) care nu țin nici de economia reală și nici de realele nevoi democratice ale existenței.

Nu vreau să-i pun în cârcă lui Lucian Hetco asemenea idei pe care nu le-a formulat, dar faptul că el, sau personajul imaginat de el, vorbește despre reabilitarea adevărului public prin rațiune și morală, despre criza economică prin determinante politice, despre echivalența falimentului unor state cu falimentul moral, despre centrele puterii și mobilitatea lor iar, în același timp, lansează un apel pentru asumarea răspunderii de către o intelectualitate activă și altul ca românii să fie mai puțin nostalgici și mai mult pragmatici, cred că mă îndreptățește ca, cel puțin, să-l iau aliat la acestea. Iar faptul că el vorbește despre conștientizarea sinelui care dă pacea interioară și despre o *Restauratio magna* ca perfecționare prin morala colectivă, mă face pe mine să subscriu la soluția lui privind schimbarea de mentalitate, învățându-ne că, într-un stat de

drept și, tocmai pentru consolidarea acestuia, este absolut necesară concentrarea asupra unor fapte simple, dar categorice: *Să gândim, să muncim și să ne plătim impozitele.*

Iată aici un adevărat program cum n-am văzut până acum la nici un ministru al culturii de la noi:

„ Entertaiment nu poate deveni însă cultura în sensul sau clasic, așa cum o percepem noi, românii. Sigur că ducem nostalgia clasicilor noștri și căutăm pare-mi-se cu lumânarea modele, ori personalități publice (nu numai literați, ci în general oameni de caracter, cu o alură mesianică), care ne-ar putea ridica moral, mai întâi în ochii noștri pe noi înșine, iar mai apoi și în cei ai străinilor. Cândva însă, vom renunța să ne chinuim a mai dovedi altora, ori nouă înșine, ceea ce nu mai trebuie neapărat dovedit și aceasta se va produce de îndată ce națiunea română va câștiga în personalitate ! O chestiune de câțiva ani buni, veți vedea ! Dar schimbarea este deja perceptibilă. Cred de aceea, că ne vom schimba treptat, dar în final radical, modul de gândire, vom consuma poate mai puțină cultură în sensul ei tradițional, dacă vreți, mă refer aici la literatură, istorie ori filosofie. Vom citi mai puțină beletristică, dar mai multe cărți de specialitate. Vom descoperi și aprofunda astfel aspecte noi ale culturii tehnice, economice, politice ori sociale. Vom începe să ne întrebăm dacă originalitatea noastră nu este totuși de preferat modelelor, ori brandurilor ce ni se oferă din afara țării. Și această formă de cultură, noua cultură informatizată pe teme economice, sociale ori politice, mai puțin apreciate până acum la noi, va face parte din bagajul de cunostințe și informație al unei persoane ce se respectă. Așa cum la fel, literatura nu va dispare, fiindcă este nevoie de ea ».

Iată cum își definește condiția personală : *"Inainte de toate mă consider un intelectual român, de factură comunitară, de formație germană, prin convingere însă un român autentic, între ceilalți europeni, ce și-a văzut de treabă. Căci tot ceea ce am facut în cei 16 ani de diasporă în Germania, toată munca mea comunitară, indiferent că a fost la nivel de asociație la Agero, sau ca președinte al Ligii LARG (Liga Asocațiilor Româno-Germane din Germania), ori ca editor și redactor al publicației Agero, despre care vorbim astăzi, a fost pusă în slujba ideilor românismului. Personal mă consider a fi mai degrabă un vizionar sau dacă vreți, de muncitor ce și-a căutat silitor, întotdeauna ceva de lucru, cu un anume sens, nerisipind energii aiurea, trăindu-și ziua la adevarata ei intensitate. Trăim însă vremuri frământate în viața românilor și a lumii în general, căci neînțelegerile sunt tot mai grave, iar tarele societății trecute încă ne mai chinuie la noi acasă, laolaltă cu invidia, confuzia, păcatele sau alte angoase de factură comunistă ori neo-comunistă, însoțite de boli spirituale, ce ne afectează moralul și cultura națională. În antiteză, am gândit inițial și am vazut în Agero un spirit nou, un loc unde se respiră, se gândește liber și se speră la mai bine, un loc de scăpare, de refugiu, sigur și nealterat. Cele câteva cărți sau unele eseuri pe care le-am scris de-a lungul anilor, au toate la baza lor, acest principiu, al unității românești, în fond simplu - și eficient. »*

Iată cum a învățat el, printr-o trăsătură de specific național, conștiința demnității omului : *« . A plăti nemțește înseamnă a prelua fiecare, nota sa de plată. Adică, transpus în limbajul zilei, ar însemna în viața de toate zilele, că individul are personalitate suficientă ca să-și accepte greșeala, confuzia, se autocritică, se acceptă în imperfecțiunea sa, la fel cum nici să nu aștepte să fie nici compătimit, ori lăudat din start, fiind conștient de propriile sale dimensiuni. Exclude servilismul, mita, corupția ! Este un act de delimitare socială și un bun exercițiu de caracter, ce l-am întâlnit adeseori și care personal, place și românului de rând."*

Iată cum analizează lucid poziția țării sale de origine: *„Ceea ce s-a întâmplat cu țara noastră n-a fost în niciun caz o restaurație. Nici nu știu dacă m-aș aventura să mai vorbesc despre o revoluție. Lucrurile au fost în parte dirijate din afară. Sigur că unii din liderii politici de atunci, ce se mai află în viață, ar putea să ne povestească mai multe. Dar de ce ar face-o, ca să se discretizeze și mai mult ? Cert este că schimbarea era necesară și oarecum previzibilă în contextul momentului, chiar dacă unii dintre noi pierduseră speranța în schimbare. Liderii politici ai momentului, mă refer la cei lichidați ori linșați, cum vreți a-i spune, erau deja oameni în vârstă. Dacă evenimentele nu s-ar fi produs în 1989, s-ar fi întâmplat cu un an, doi, trei mai încolo. Momentul declanșării lor a fost însă, se pare, oarecum nepotrivit, sau, dacă vreți, unele chestiuni s-au precipitat ori s-au produs ceva mai devreme și puțin mai altfel decât se preconiza. De aceea am și avut parte de harababura „revoluției" cunoscute, de tip balcanic, de „teroriști", de diversiune, de informația parșivă, de manipularea în trombă a unei populații înfometate, ținute conștient timp de decenii în neștiință. Harababura a fost voită, fiindcă a fost expresia unei manipulări colective, iar noi n-am fost nici breji, nici democrați, ci ne-am comportat și în 1989 întocmai așteptărilor, adică am fost națiune asupra căreia s-a hotărât ideologic, din umbră, malefic, fără a ține cont de doleanțele celor mulți. Unii activiști de partid au devenit peste noapte „democrați", noii noștri conducători. Iar noua clasa politică de după 1990 a fost la fel de diletantă, ca cea de dinaintea ei. O nouă restauratio magna s-ar fi putut produce doar în 30-40 de ani, aceasta presupunând o nouă mentalitate și o nouă educație, fără totalitarism, autoritate excesivă și o viață în demnitate. Este exact ceea ce nu am putut avea în 1989. Cel mai important lucru este că totuși n-am fost divizați ca națiune, deși aceasta se încearcă permanent. Aici ar trebui să recunoaștem o oarecare competență politică, dar oare, cui să-i mulțumim ?*

Iată-l și cum este cu gândul la ai lui: *„România trece din nou printr-o periodă tulbure. Și cred că românitatea trebuie privită cu seriozitate,* ***căci România este tot ceea ce avem !*** *Și era și de așteptat să fie așa, căci nu există priorități mai mari pentru mine, cel puțin, decât România și oamenii săi. Dar ceea ce mă îngrijorează cel mai mult, dacă tot vorbim despre românitate, este faptul că actualei conduceri politice pare-se că nu-i este încă suficient de clar, că doar o Românie puternică economic, cu o rată redusă a șomajului și cu*

mult mai puțină migrație economică, va fi garantul…Munca și disciplina, faptul de a se afirma real și a trăi în sfârșit o viață demnă. In țară din păcate este mult mai greu sa te afirmi profesional, aceasta și datorită faptului că posibilitațile financiare ale întreprinderilor sunt reduse. Motivația principală în străinătate este plata muncii, deci pentru muncă bună, românul așteaptă bani buni și în occident munca sa este în sfarsit platită, deoarece pragmatismul este în occident mai important decât faptul de a avea în Romania două facultați cu două masterate și un titlu de doctor, dar un salar de mizerie. Cred că aici românii rămași acasă în tară, ar trebui să-și schimbe mentalitatea și optica și să se orienteze mai mult spre practic… românii (din străinătate) încearca să se identifice cu noua societate și doresc sa aibă în sfârșit succes, atât profesional, cât și în viața de toate zilele, succes pe care nu l-au avut acasă în țară… Tocmai respectul față de om și de existența sa – acesta este principiul, singura soluție valabilă și care va fi permanent unanim acceptată. Cum spuneam mai sus, cel mai pozitiv sistem de până acum este democrația, care va fi și de acum înainte îmbunătățit treptat. Nu vreau să vorbim de utopia unui socialism, fiindcă știm din propria experiență că nu poate funcționa. Dar societatea, pentru a putea fi cu adevărat democratică, are nevoie de realizări economice, de industrie, de performanță intelectuală, de gânditori, de filozofi, de standarde sociale, la fel cum are nevoie de un cod moral. Moralul societății, chiar dacă oscilează în timp, nu poate dispare, fiindcă este una dintre pârghiile existenței. Și cum fiecare dintre noi purtăm în noi un fel de arhetip al moralei, cred că este bine să avem încredere că sistemul actual poate fi perfecționat permanent prin morala colectivă în mod corectiv."

Iată și modul cum vede el emigrația: *„Nu în străinătate e viitorul neamului românesc ci acasă ! Nu există o tragedie mai mare pentru mine, decât să aud sau să-i văd pe nostalgicii partidului comunist și pe fanii ceaușismului, loviți de amintirile dulcege pe ritmuri de "Cântarea României" în suspine balansându-se."*

Totul pentru a reajunge la teza care devine un fel de liant al acestei cărți despre care nu se poate spune că este un studiu organizat: *„Elementul social stabilizator al Eului, ce-l întreține indirect pe cel existențial, garantul ființării, se transmite de la generație la generație, nu prin genă, ci prin morală – ce pare a fi înnăscută și posibil de îmbunătățit, repetabil, înainte de trecerea ei la generația următoare*"

* * *

În final, mă simt obligat să explic sau să justific afirmația de mai sus: Da, parcurgând cartea și gândindu-mă apoi la ideile ei, nu odată am simțit regretul că ele nu sunt așezate într-o cursivitate logică a unui studiu organizat. Nu o dată am simțit tentația de a-i imputa autorului că s-a mulțumit cu o simplă culegere de texte scrise disparat, aruncându-le cu furca între niște coperte; și că nu a avut perseverența de adevărat autor, pentru a retopi totul într-o formulă rotundă de argumentare cu cap și coadă care, într-adevăr să-l reprezinte.

Asemenea cărți, făcute din texte răspândite pe oriunde și oricum sunt, mai degrabă, atributul veleitarilor pentru care contează mai mult a avea pe ce să dea un autograf decât a lansa idei pe care să le caute într-adevăr cititorul. Nu tu însuți îți faci asemenea cărți ci, numai după ce devii mare și părăsești această lume lăsând o operă bine definită, cercetătorii mai adună tot ce pot de prin ziare și pun la urma seriei de „opere complete", un volum cu „diverse", care are strict caracter informativ în legătură cu alte preocupări ale autorului respectiv. Dau aici un exemplu cu prietenul meu din tinerețe, publicistul și cercetătorul Cristian Popișteanu care s-a răspândit în articole și interviuri fără să-l preocupe o carte bine centrată pe vreun mănunchi de idei semnificative. La o oarecare bătrânețe, însă, a scos un foarte apreciat volum de amintiri și portrete „*Istoria clipei*" care s-a confirmat a fi un mare document memorialistic.A fost sărbătorit cu fast, cum merita personalitatea lui și portretistica de bună calitate pe care o semna. Dar avea un defect: Era primul său volum, care nu se întemeia pe vreo autentică operă anterioară, ci pe articolașe și interviuri; iar cârcotașii nu s-au abținut să nu-i atraga atenția că: Întrucât memoriile se scriu la urmă, nu la debut, el și-a început opera cu sfârșitul !

Sper ca, încă tânărul Lucian Hetco să aibă luciditatea de a înțelege asta, să nu se lase amăgit de gâdilatul unor lăudători de serviciu și să treacă bărbățește la a-și construi o operă care să-i servească într-adevăr afirmării în eseistică sau literatură.

Prezentată astfel, și ca gen literar – să-i zicem, cartea mai conține o disfuncționalitate: Ea e alcătuită din trei categorii distincte de publicistică: Articole scrise pe teme „la zi", o discuție pe criterii de egalitate ideatică și colocvială, precum și o serie de interviuri date altor autori. Nu există, deci o unitate din punctul de vedere al redactării. Ai impresia că Lucian Hetco, sigur pe și conștient de ideile sale, le-a adunat repede între copertele unei cărți prin care ne arată : „Iată, acesta sunt, așa gândesc !"… Iar eu, după cum am mărturisit, îi răspund: „Multe idei bune; organizează-le și argumentează-le în consecuția necesară unui studiu eseistic".

Și, totuși, iată-mă, cu toată încântarea scriu despre această carte care:

- Ca literatură nu-și propune un gen;
- Ca argumentare nu-și propune o dezvoltare tematică;
- Ca filosofie nu pledează pentru una anume.

Cel puțin pentru mine, sunt adevărate toate acestea rămânându-mi valabil și îndemnul către autor pentru o retopire a unui posibil important material ideatic. Dar, cu toate acestea…

Da: există un „dar" care trebuie adăugat. Pentru că, toate cele trei observații rămân valabile dar… Dar putem spune că, și dacă nu-l felicit pe autor pentru graba de a strânge între coperte tot ce spune fără copertă, am întâlnit în această carte un personaj deosebit de interesant care filosofează cu sentimentul cetățeniei sale în secolul al douăzecișiunulea al erei noastre pe continentul numit „Europa", scoțând la iveală cum nu se poate mai bine o

tematică deosebită a locului și timpului menționat. El procedează la un act de profundă meditație față de destinul românului, ceea ce este deosebit de meritoriu în comparație cu literatura cârcotașă a mărginașilor publicisticii care se simt obligați să aibă un punct de vedere despre tot și despre nimic. Iar bunul lui simț (de a pune degetul pe o rană sufletească autentică și a nu se preface într-un „analist" în toate și în orice) înseamnă foarte mult și ca act publicistic de literatură angajată, și ca filosofie a vieții contemporane, și ca dezvoltare de argumente privind soarta noastră astăzi.

Prin unitatea pe care i-o dă descoperirea acestui personaj, nu neapărat real ci, mai degrabă ideal, văzut de cel care-i descrie ideile ca o bine ancorată trestie gânditoare, poate chiar alta decât autorul în viața lui de toate zilele, putem spune că avem în fața noastră o carte !

Sau, în ori ce caz, chiar vorbind doar în nume propriu, eu pot spune că am găsit un personaj - fie el livresc, dacă nu e luat cu toate trăsăturile din realitate - care dă speranțe visului nostru de a avea cât mai multe modele de verticalitate pe care să le urmeze concetățenii noștri de astăzi și de mâine.

Pentru că, la finalul acestor rânduri, trebuie să arăt și cum nu mă lasă să mă amăgesc, un alt personaj marcant și scriitor de mult mai veche faimă al emigrației române. Este vorba de Doctorul Dimitrie Grama care, pornind de la un articol asemănător, îmi scria de curând următoarele:

Mulțumesc pentru articolul trimis, care bine-nțeles descrie și exprima foarte bine situația și sentimentele românului din țară.

Este deprimant si probabil nimic altceva de făcut decât să așteptăm VIITORUL.

Am certitudinea că majoritatea românilor nu sunt copți destul ca sa înțeleagă ce înseamnă adevărata democrație și nici nu sunt destul de militanți ca să lupte pentru drepturile lor de cetățeni, acum ai Comunității Europene.

De asemenea, am impresia că majoritatea românilor accepta corupția, furtul, imoralitatea ca o parte integrală, chiar pozitivă a caracterului uman. Există deci o minoritate de "fraieri", printre care ne numărăm și noi.

*Sunt multi alți factori care contribuie la mizeria materială și spirituală care a pus stăpânire pe români și pe care am încercat să-i analizez și eu în câteva eseuri anterioare. Dar și strădaniile mele au fost de pomană, pentru ca nu am avut nici un fel de "*feed-back*" la ceeace am scris, nici măcar de la intelectualii din diaspora. Spun asta, deoarece, un scurt timp de altfel, am crezut că "intelectualii" din diaspora ar fi mai cu moț, mai luminați având și experiența unei alte forme de organizare social-politică; dar acum sunt convins că nu este deloc așa. Proporțional, românii din diaspora, exact ca și cei din țară se împart in doua grupuri distincte:* ***șmecherii*** *și* ***fraierii****. Și, atâta timp cât șmecherii vor domina statisticile caracterului românesc, vom avea parte de ceeace este acum: Corupție, Imoralitate, Neomenie și lipsă de Speranță.*

Dimitrie GRAMA

Pot spune că semnatarul acestor rânduri este un om la a cărui părere, venită din experiență și asiduă preocupare în direcția educării democratice a neamului său, ține foarte mult. Poate, tocmai din această pricină, ea mă demobilizează puțin. Dar, măcar îmi confirmă o bună parte din temeiul de la care am pornit: Chiar dacă am dreptate sau nu în legătură cu cartea și cu autorul despre care am scris, nu asta contează !… Contează faptul că toate **speranțele noastre se leagă de o mișcare cu adevărat intelectuală** de necesitatea căreia își vor da seama tot mai mulți dintre „*fraierii*" despre care vorbește Doctorul Grama. Pe românește, termenul are conotația pejorativă de (ca să-l citățm pe dl. Iliescu) *„prostănac"*. Dar dacă îi căutăm o etimologie germană din „*frei*" care înseamnă „*liber*", mă tem, pentru antagoniștii celor din categoria asta, că ne-am putea duce cu gândul la „ *om cu mintea liberă*". Ceea ce, chiar dacă facem speculații lingvistice, este mult mai avantajos decât mintea lor limitată de șmecheria ieftină, bazată pe corupție, imoralitate, neomenie - cum scrie Dimitrie Grama.

Pentru că, atunci când *fraierul* își dă seama ce încerci tu, șmecherul, înseamnă că **nu mai poți să-l *fraierești* !…** Ceea ce e aproape totuna cu dispariția, sau punerea cu botul pe labe a celeilalte categorii.

Jur, Dumnezeule, că nu-mi doresc mai mult decât atât !

DEOSEBIREA DINTRE DRAGOSTEA DE LITERATURĂ ȘI ADEVĂRATA POEZIE DE DRAGOSTE

Nu am in nici un fel intenția de a face elogiul poeziei lui Ionuț Caragea, poet român încă tânăr, care și-a câștigat notorietatea în „*generația Google*" pe multe meridiane dar, ca întotdeauna prin destinul nostru de caractere condamnate la nonsolidaritate sau asolidaritate, mai puțin în universul creativ al țării lui unde, după părerea mea, s-a înstăpânit - tranzițional, bine înțeles - un mod de existență literară circumscrisă în microclimate propice grupusculelor literare. Ceea ce n-ar fi rău, practicarea artei nepresupunând organizații de masă, dar conducând la riscul ca, în grup mic, ierarhia valorilor prin selecție naturală să nu mai funcționeze așa cum trebuie, iar iubirea de literatură să nu fie totuna cu vocația pentru literatură, din iubire provenind și *amato*rismul. Care, în accepția lui de *diletantism* trebuie bine delimitat de profesionalismul oricărei arte și tratat ca atare. Adică tot așa cum medicii bine specializați îi tratează pe vraci, iar farmaciștii pe șarlatani.

Plecat în altă lume, Ionuț Caragea are avantajul însingurării sale, ceea ce îi oferă o distanță de la care nu mai e obligat să stea cu privirile în interiorul grupusculului; să poată vedea fenomenul literar de la distanță și să tragă învățăminte din ansamblul lui, nu de la vreun critic sau maestru literar care vrea să domine un anume cenaclu dintr-o anume localitate. Pentru că, nu creatorii chinuiți de propriile lor orgolii sunt principalii vinovați de provincializarea acestor grupuri literare (prin mentalitate provincială și nu prin locul unde apar), ci „maestrul", implicitul critic local ce dă sentințe și certificate de talent, lansând personalitățile literare în micul lui imperiu după modelul grangurilor „centrali" ai vieții clientelare literare; și leit cu același arsenal de valori. Astfel, aceleași adjective, atribute și analize din repertoriul celor ce o fac la scară mare, sunt folosite și la scara mică a câtorva semnatari de volume din arealul respectiv. Ba, uneori, la furie, pentru a arăta cât de buricul pământului este el cu emulii săi, respectivul mentor și spirit rector local uită, pur și simplu, funcția critică de la care a pornit și-i îmbăloșează pe autorii clientelari cu atâtea merite de perfecțiune și genialitate, încât generația lui Nichita, șaptezeciștii, optzeciștii și chiar impunătoarele nume din perioada interbelică sunt mici amatori pe lângă creația promovată de cenaclul, revista sau editura respectivă.

Dar, în această însingurare, Ionuț Caragea are si dezavantajul de a nu fi luat în considerație de nimeni, măruntele interese de grup ne având cum să-l includă. Un asemenea motiv mă face să mă refer la el și la poezia lui cea frumoasă, mai degrabă spre a defini contrastul unui asemenea însingurat în împătimirea pentru sunetul încântător al poeziei în limba sa maternă, spulberat ca un fir de talent în largul mapamondului, față de bine definitele ventuze ale aspirației la artă cu orice preț, cu chemare și nechemare, îndemânare și neîndemânare, vocație sau doar ambiție de afirmare, profesionism sau amatorism, ce mențin climatul unei vieți literare locale în cercuri restrânse de oameni care se cunosc, se cam apreciază sau doar se tolerează ei între ei, datorită liberalizării tiparului. Liberalizare absolut necesară democrației noastre, dar nu în egală măsură utilă unei reale afirmări culturale care, pentru a se realiza, trebuie să scape de poncifele și amatorismul de la „Cântarea României".

Poate că voi fi considerat cinic, dar alături culegerii pe care acest poet interesant a făcut-o din cele vreo zece volume publicate până în prezent, am așezat un opuscul din colecția de penibilități literare a marelui meu prieten Mihu Dragomir, poet de nobilă stirpe intelectuală pe care-l amuzau la culme toate stupiditățile pe care le suportă tiparul, colectându-le cu fervoare. Procedez astfel spre a-mi face înțeleasă cât mai pe scurt teza exprimată limpede în titlu, juxtapunând o strofă de adevărată poezie de dragoste aparținând tânărului poet și alta dintr-o broșurică tipărită pe bani proprii (ceea ce dovedește doar dragostea pentru literatură), de o „amatoare de frumos" din perioada interbelică, atunci când libertatea tiparului manevrat ca negustorie în care banii nu au miros, era la fel de glorioasă ca și astăzi. Pentru că mica industrie editorială a prezentului nu e cu nimic mai brează, adăugându-și doar rafinamentul digital alăturat vânzării de ISBN-uri pentru autori submodești, al asigurării de prefețe elogiative pentru cei mai avuți și chiar al negustoriei cu vreo campanie de recenzii în publicații cu tiraj confidențial dar care, apoi, pot fi citate în postfețele care susțin autorii după ce au mai strâns niște bani pentru un nou volum. În acest mod, putem afirma cu mândrie că economia noastră de piață a produs și a (re) impus tipul de editor prestator de servicii spre a satisface nevoile reale sau amatoristice ale unor mici comunități, la fel cu atelierele de confecții și reparații, rentabile la un anume număr de populație; sau, chiar, cu cabinetele dentare care pun coroane și proteze oricărui om care are nevoie să mănânce și nu numai celui care știe să zâmbească frumos. Printre acestea s-au profilat și câteva mici dictaturi, fie ale unor finanțări de stat supuse intereselor unei anumite orientări sau găști, fie ale câștigurilor cu cărți comerciale, ca niște supermarketuri cu produse de serie, banale, uneori expirate, dar ambalate frumos, de genul „*legate-n imitație de piele, ca să lași doi metri de bibliotecă urmașilor*"... Și, bine înțeles, nutrim speranța să se impună naibii odata o editură cu adevărat program de cultură națională și de cultivare a elitelor cum, avis rara, începuse a fi în unele domenii Editura „Humanitas".

Dar să revenim la exemplul edificator și scurt pentru care m-am

lungit cu vorba. Voi cita două strofe, din două poezii de dragoste a doi autori care demonstrează ambii dragostea de literatură, de vreme ce o frecventează. Unuia dintre ei, însă, lipsindu-i din această dragoste necesarul respect pentru literatură; respectul care-l face pe omul de bun simț să se oprească dinaintea profesioniștilor unui domeniu pentru care n-are chemare și să nu înainteze acolo unde nu-și are nici locul, nici priceperea, nici, în ultimă instanță: harul.

…cândva ne vom atinge și vom clădi iubirea,
coloană infinită cu palmele pe cer
și vom culege stele să le simțim zvâcnirea
când inimile noastre nu vor avea reper.

Așa sună o strofă din recenta culegere a lui Ionuț Caragea pe care, ca să nu jignesc libertatea de a tipări a vreunui grafoman contemporan, o juxtapun unei strofe pe care am mai pomenit-o, extrasă, după cum am spus, dintr-o plachetă tipărită în timpul libertăților interbelice:

Am avut și eu odată
Un iubit frumos și bun
Și-a plecat în țări străine
Și-a murit de glonț de tun.

Pentru Ionuț Caragea - care, fiindcă „*a plecat în țări străine*", nu face parte dintre găștile autohtone unde, la scară mai mare sau mai mică, se laudă ei între ei - așezarea alături de asemenea delicatese ale ororii literare, ar putea fi jignitoare. Fericit fiind, însă, că „*n-a murit de glonț de tun*", îl rog să mă ierte și să înțeleagă că, pentru mine, e o răcorire. Și să mi-o accepte din următoarele motive:

Ca modest profesionist al scrisului, ce sunt, m-am simțit întotdeauna încurajat să mă aflu între prieteni ce știau să apere drepturile și fruntariile acestui profesionism pentru care fiecare trudim din greu, nu ca pentru alte profesii - doar patru sau cinci ani de facultate, ci o viață întreagă; și aceea puțină de vreme ce, deseori, adevăratele rezultate se văd de abia când ajungi la eternitate. Astfel, cum am spus mai sus, am moștenit în memoria mea, ca un memento a ceea ce nu trebuie să lăsăm să se întâmple pe piața literară, toată colecția de poncife grafomane colecționată de Mihu Dragomir cu osârdia celui care nu numai că vrea să se amuze, ci și a maestrului cultivat de o rară generație de poeți splendizi și care, la rându-i, a cultivat cel puțin două. Colecție adunată de Mihu, marele îndrumător de poeți care a ținut până la moarte rubrica „*Dintre sute de catrge*" unde a fost lansată toată floarea poeziei vremii, tocmai pentru a le da acestora exemplu de ceea ce nu trebuie să facă și, mai ales, ceea ce nu trebuie să lase să pătrundă știrbind blazonul nobil al profesioniștilor în ale scrisului.

Nu era vorba atât de persoane, cât de opere; de neghina strecurată chiar

printre culegerile bune ale unor oameni cu talent bine consacrat, dar nedotați cu simț critic față de propriul lor verbiaj. Astfel, când, în prolificitatea sa, Nicolae Tăutu scotea carte după carte si chiar luase, împreuna cu Mihu, un premiu de stat pentru poezie, acesta i-a atras atenția că nu tot ce se publică diurn, în ziare, își găsește și loc peren în paginile cărților; că una e poezia ocazională pentru care ei erau mult solicitați de reviste fiind poeți la modă și altul e rolul mesajului poetic pe care-l duci cu tine până la împlinirea unei cărți; că nici o carte nu e o simplă culegere, ci fiecare își are poetica ei, tot așa cum un articol sau un interviu, părând fulminant într-un ziar pe o „*cestiune la ordinea zilei*" își poate pierde orice semnificație în volum și chiar îl poate descalifica pe cel care-și alcătuiește opera definitivă din culegeri de scriitură jurnalieră. Tăutu a înțeles, a acceptat și, cum îi ardea buza să scoată un nou volum pentru care avea creație diurnă destulă, a propus să ne facă o lectură ca să alegem noi ce trebuia a se tipări pentru eternitate și ce rămânea doar ca scurtă răsuflare pentru „*carpe diem*"-ul respectiv. Am procedat ca atare: El citea foile pregătite iar, la fiecare, noi îi spuneam să le pună în dreapta sau în stânga. Supus, ascultător, obiectivat el făcea asta… Până când l-am prins că, uneori, trișa și, când nu eram atenți, mai sustrăgea câte o foaie din cele pentru gunoi și o punea furiș de partea cealaltă… O dată, de două ori, până când i s-a strigat: „Nae, e volumul tău și tu poți oricând să faci ce vrei cu el; dar acum, cât noi ascultăm, lasă naibii foile așa cum zicem !"… Atunci, două lacrimi mari în care strălucea toată durerea și ruga s-au prelins pe frumosul lui obraz poetic și i-am auzit glasul invocând: „Dar voi nu știți cât m-am chinuit și cât am scrâșnit din dinți până când am scris poezia asta !"… Și, nu numai invocând, dar chiar cutremurându-ne cu durerea unui om sincer față de efortul său, din păcate, de data aceea sterp și, din fericire, în alte ocazii foarte inspirat.

Ce să-i faci ? ! Există și asemenea autori care pot produce lucruri de valoare alături de dezamăgitoare banalități și, tocmai din acest motiv s-a instaurat funcția selectivă a adevăratului critic literar. Pentru că nu s-a inventat încă, nici cu electricitatea pe sârmă, nici prin undele herziene, nici în sistemul digital (iată: proaspăt laureat cu „Nobel"), vreun mecanism care să confere cantități de talent sau, măcar, să producă timpi de inspirație, avem deseori nevoie de o selecție ulterioară, bazată pe caratele fiecărui produs în parte. Dau un exemplu care se poate verifica consultându-se ediția respectivă: Ion Horea este un poet bine conturat și foarte riguros cu sine însuși. Și, cu toate acestea, Romulus Vulpescu, având la viața lui mult har de editor, i-a propus să-i selecteze el poeziile pentru un volum antologic. Ei bine, oricât de mult am fi convinși de virtuțile operei poetice a lui Ion Horea, când citim acel volum asupra căruia și-a pus amprenta selecția lui Romulus Vulpescu, ne dăm seama că poetul e și mai valoros decât l-am considerat citindu-i celelalte volume.

Iată, așadar, că nu neg în nici un fel necesitatea unui adevărat mentor critic, ci doar îi batjocoresc pe cei care fac asta, nu din vreo reală chemare, ci din grandomanie, veleitate sau poltroneria importanței pe care și-o dă neavenitul. Fofilându-se pe post de selecționeri unici (de cele mai multe ori

dintre ratații creației propriu zise, deținători de eșecuri în încercările beletristice proprii), prin veleitatea lor, aceștia speculează veleitățile altor câtorva din jur, amăgindu-se că au fondat în mica urbe încă un mare „Cenaclu Sburătorul". În ce scop ? Bine-nțeles nu altul decât ca dubitabilul preopinent să se poată compara cu Eugen Lovinescu.

Și, în același timp, amăgindu-i pe alții; pentru că veleitatea lui „*a voi (sau a dori) să creezi*" nu are nimic de a face cu *putința de a crea*. Ca să nu mai vorbim de har, sau măcar de toate subtilitățile poeticei caracteristice fiecărui gen literar, pe care adevăratul scriitor le deprinde prin propriul său spirit de observație, chiar dacă nu s-a găsit încă (și cred că nici nu se va găsi) formula de manual pentru așa ceva. Fără acestea, o asemenea veleitate ține mai mult de ambiția de a te lua lumea drept creator și a putea poza ca atare dându-ți importanță sau pretinzând importanță.

Într-o asemenea ordine de idei, îmi amintesc de un confrate ambițios, pe care l-a nenorocit nereușita unor sute de pagini din care nu-i ieșea un roman, le-a rupt, le-a mototolit și le-a aruncat la coș, apoi și-a înecat durerea într-o beție cruntă. Când s-a trezit, a făcut dușuri reci și inhalații cu abur, s-a dopat cu algocalmine și a încercat să se apropie de masa de lucru. Acolo, ce crezi: Scoase din coș, lipite cu scotch și călcate cu fierul, tronau paginile pe care el le aruncase. „Te-ai îmbătat, maică și ai aruncat toată munca asta la care am văzut cum te-ai forțat"- îi spuse soacra care fusese nevastă de precupeț – Nu se poate; alege măcar ceva și scoate niște bani din truda asta !"… Respectivul, făcuse măcar gestul uman de a se îmbăta de ciudă; îmi amintesc însă de altul, ce scrisese un roman ale cărui pagini, ca să le publici, ar fi trebuit, pur și simplu, traduse din română în română. Circula cu el pe la diverși editori care, după efortul lecturării a două pagini de prostii și agramatisme, îi dădeau cu el în cap. Cândva, după ce ne-am câștigat libertatea, ce vad la un chioșc din Gara de Nord ? – Numele amicului respectiv pe coperta unui volum impresionant îmbrățișat de-o banderolă pe care scria nici mai mult nici mai puțin decât: „**Roman interzis de 20 de ani sub apăsarea cenzurii care nu l-a lăsat să apară".**

Nu știu dacă raportul dintre câinoșenia cenzurii și prostia unui asemenea nechemat e o problemă politică sau una de breaslă în apărarea unor criterii de bun simț artistic, dar îmi amintesc de un alt mare prieten al meu, celebrul pictor și maestru monumentalist solicitat și răssolicitat de șeicii lumii la înnobilarea artistică a palatelor provenite din petrodolari, care a pictat ani de-a rândul cele mai mari minuni arhitectonice din emirate: Petre Achițenie. Artist modern, cu o viziune brâncușiană în culoare, acuzat de fundamentaliști că și-a permis să-l pună-n frescă pe Eminescu alături ctitorilor din biserica botoșăneană „Uspenia"unde a fost botezat poetul, el a avut o copilărie săracă pe la mănăstirile unde a învățat de la zugravii stilului bizantin, a trecut apoi la o perioadă tributară picturii lui Grigorescu și Andreescu, dar de înaltă apreciere în epocă și a fost adus ca bursier la singurul Institut particular de belle-arte din București, patronul acestuia dându-i de toate - casă, masă, lecții, atelier, vopsele,

cu o singură condiție: Să retușeze tablourile unor colege din familii avute, de pe urma taxelor cărora ființa Institutul, ca să crească prestigiul acestuia atunci când expunea lucrările studenților. Așa și-a făcut Achițenie și studiile, dar a realizat și zeci de pânze pentru expoziții de succes, semnate de alții. Și, pesemne din acest motiv, când a ajuns profesor, șef de catedră și maestru al multor generații de absolvenți ai Universității Naționale de Arte Plastice, avea un ochi teribil, descifrând imediat amatorismul și excluzându-l. Se purta foarte exigent, mai ales cu fetele; și nu le ierta dacă se îndoia de talentul lor. Vorba lui binecunoscută era: „Vrei să ai îndeletniciri artistice și să-ți umpli timpul cu ele ? Du-te la tors, la vopsit lână, la croșetat, la țesut ii și covoare, că așa face orice femeie de român ca să-și îngrijească locuința îmbrăcând-o-n scoarțe, și nu ca să se laude cu afișe de expoziții la care n-o să vinzi nimic !"…

Încurajat de el, am îndrăznit și eu să ricanez în fața unor foști generali sau ștăbuleți, sau miniștri care, venindu-le ideea să tenteze la profesia noastră pentru a-și umple timpul de pensie grasă, încep a se considera colegi și a-ți aduce cărți spre publicare sau recenzare. Le spun de la obraz: „Dacă te-a apucat dragostea de artă la bătrânețe, de ce-ai cășunat neapărat pe meseria mea și nu faci, de exemplu, balet, sau cascadorie ca să-ți umpli timpul ? !"…

S-ar pune întrebarea ce legătură au toate acestea cu poezia de dragoste a lui Ionuț Caragea, o creație literară onestă și de certă inspirație, inegală încă, atingând și cote superbe pe lângă inegalități oarecum supărătoare, dar niciodată sub limitele profesionalismului. Niciodată lăsând impresia că autorul s-ar îmbăta cu apa rece a amatorismului, ci întotdeauna simțindu-l crispat în voința de a comunica ceva ce are într-adevăr de comunicat. Ceea ce mă face să îl încurajez din toată inima și să-i apreciez volumul ca atare, pentru că inegalitățile lui sunt chiar mai interesante privind căutarea de expresie artistică nouă; mai interesante decât o mânuire sigură, la o anume ștachetă lipsită de oscilații… Da: ce altă legătură, decât contrastul încântării, ar putea avea considerațiile mele despre amatorism și grafomanie cu poezia de mai jos, pe care sunt tentat să o citez în întregime ? !

În altă viață am fost un râu

în altă viață am fost un râu
iubita mea era o salcie
cu dragostea despletită
câteodată frunzele ei
*îmi acopereau trupu*l
câteodată se închidea în sine și plângea
adesea o mângâiam unduitor

într-o zi iubita mea a plecat
în căruța unui lemnar

în locul ei
pe un ciot
se odihnea adesea
o codobatură

eram furios și pentru o vreme
n-am mai privit malurile
până când o femeie necunoscută
privind prin mine pietrele
a vrut să afle rostul pământului
și s-a lăsat să cadă
ca o pană de codobatură
ca o frunză de salcie

a plutit o vreme
cât m-au ținut brațele
apoi am sărutat-o
și a rămas în voia mării

deseori iubita mea cântă
la miez de noapte
vrăjește pescarii

iar eu întind degetele
prin siajul bărcilor

Și, dacă poemul de mai sus l-am reprodus din această încercare de antologare tematică extrăgând lirica de dragoste existentă până în prezent în opera tânărului poet, cer permisiunea să mai adaug unul, dintr-un alt volum, cu alt orizont ideatic, definindu-i personalitatea literară dintr-un alt unghi, dar care justifică la fel de bine convingerea că ne aflăm în fața unui autor care are ceva de spus și, stăpân pe niște mijloace moderne de exprimare a unor inedite stări poetice, va mai avea încă de spus impunându-și registrul poetic asupra generației sale:

Download

Doamne
am primit mesaj de la tine
în timp ce mă spovedeam pe hârtie
s-a înfiripat un ***link*** *între cer și pământ*
prin care mă hrăneam prin care te ***downloadam***
poezie

am învățat să iau totul de la început
primul cuvânt a fost
amintire
nu trebuia să construiesc
un alt turn babilon din metafore
pentru a-ți arăta cât de deștept sunt
am așteptat cuminte
ca picăturile de ploaie
să culeagă cuvintele din vânt
mi-am întins palma
pe linia vieții a apărut
*o **floodă***
o iubire
care m-a făcut mai Om
decât sfânt
prefer să rămân toiagul tău Doamne
pe care să-ți sprijini sufletul
și să mă doară dragostea ta
decât să mă dărâme
cuvinte de dragul cuvintelor
pentru că-n lumea asta chioară
nu tot ce zboară se numește înger

Prefațat astfel, cu profilul poetic așezat ca o efigie care, cu ochiul vizibil cercetează frumusețile iubirii mai mult decât frumusețile iubitei - aceasta fiind unică, neschimbată, discret mișcată sau, mai degrabă doar clătinată cu drăgăstoasă grijă; situată într-un nadir perpetuu al prospecțiunilor sale și venind la el prin fluxurile sentimentelor diferite pe care i le provoacă; uneori voluntară față de sentimentele lui supuse, alteori supusă în fața sentimentelor lui voluntar declarate și surprinzător descrise – el le disecă și le află metafora… Dar cu ochiul celălalt, ochiul nevăzut pe care îl bănuim a recepta mesajele venind din transcendent în limbajul noilor configurații ale unei lumi virtuale, Ionuț Caragea își capătă cele două dimensiuni auctoriale: Una de conversație cu divinitatea care și-a depășit odată cu el și cu secolul lui trăsăturile fundamentalist-paternaliste de „Tată a Toate", făcându-ne conștienți că, de fapt, e „Duhul din Toate", adică prietenul, sfătuitorul, inspiratorul și animatorul gândurilor tale, al simțirilor cu care-I înțelegi Cuvântul; iar tu ai dreptul modern să nu-l înțelegi ca pe o poruncă, ci exact ca pe un duh care te animă și pe tine fericindu-te, tocmai pentru că Dumnezeul tău dialoghează cu tine și te lasa să dialoghezi cu El întru luminarea acestei vieți; chiar și cu mijloacele cele mai moderne, care se dovedesc a fi la fel de profund transcendentale… Asta ar fi prima dimensiune. Iar, a doua e cea de ascultare întru tocmai a îndemnurilor acestui Dumnezeu Atoateiubitor, făcându-te și pe tine să iubești în măsura în care ești ființă după chipul și asemănarea Lui; și să cânți iubirea dacă ai primit de la el

talantul poeziei.

Asta, cred eu, face din Ionuț Caragea un liric dotat cu justificată înclinație către poezia de dragoste iar, din acest volum al său, o demonstrație bine pusă pe direcție. O demonstrație promițătoare meritând a fi călduros primită, cu toate limitele sale; o demonstrație care ne arată că, atunci când va reuși să depășească anumite poncife ale teribilismului de a spune oricum orice, teribilism care-i aplatizează pe mai mulți congeneri ai săi, când va ajunge să simtă că versul alb (ca să nu spun că respinge, spun numai că:) admite și mai greu vocabula de simplă comunicare, lipsită de profunzimi sau de originalitatea rezonanței, că diminutivele zgârie urechea și simțul poetic iar simplitățile exprimării trebuie să cuprindă mereu un antibanal feroce, - când își va radicaliza poezia față de asemenea tare, constănțeanul din el va avea dreptul să se pretindă din stirpea tomitanului care s-a autodenumit „*tenerorum lusor amorum*".

Mă opresc aici de teamă ca, în ciuda a cel puțin opt superlative pe care le-am folosit caracterizându-l pe acest poet care le merită, să nu-i fac vreun deserviciu vorbind cinstit despre hibele pe care le mai are, in contextul in care astăzi, prin practicile despre care vorbeam la începuturile acestor rânduri, orice prefață sau postfață situează orice carte la care este atașată, cel puțin de la perfect și genial în sus; iar baremul de superlative este pe la minimum douăzeci și patru la orașe și treizeci și două în municipiile capitală de județ . Fraza de început de cronică literară cu: „*Valorosul volum de cimilituri apărut în prestigioasa editură din Pătârlagele aduce o contribuție națională la…*" este bine generalizată în limbajul criticilor despre care am vorbit mai înainte, iar prietenul meu Achițenie, care le îndruma pe grafomanele picturii către talentele produselor casnice, își savurează acum nemurirea, devenind el însuși monument.

Iar eu, păcătosul, convins că, în urma unor asemenea practici de reclamă la tarabă, e întru totul justificat faptul ca, acela care te roagă să scrii despre el, e sigur că vei scrie cât de genial este, m-am jurat mai demult să nu mai accept asemenea propuneri, să le răspund de la obraz : « *Dragi copii-confrați, nu mai apelați la mine, fiindcă nu vă pot lăuda sincer la modul meu sobru, văzându-vă și limitele. Piața este prea stricată de lăudătorii de profesie care, pesemne în schimbul unei sume modeste, vă ridică pentru câteva minute în vârfurile gloriei care vă place și vă gâdilă, fără să vă dați seama cât de amară e deziluzia când constatați că a fost o șarlatanie. Ori, mai rău : unii dintre voi nici nu vă mai dați seama, ajungeți să vă credeți monument național de unde priviți cerul și nu mai vedeți câinii care ridică piciorul la temelia soclului… Piața analizei literare e deteriorată de tot felul de subingineri lingvistici, tot așa cum mafia țigănească a pieților sufocă zarzavagii autentici. Poezia e egală cu tariful paginilor tipărite, iar un volum nu e greu nici să-l scoți, nici să-ți fie lăudat; e mai greu să nu te facă de râs pentru veșnicie, pentru că cerneala de tipar dăinuie împreună cu prostiile pe care le imprimă…*

Diletantismul vă pândește din același ascunziș de unde vin și laudele nechematților. E inflație mare, băieți ! Vedeți-vă de meserii serioase că, altfel, ajungeți și voi printre tarabagii care vă umplu azi de iluzii luându-vă bănuțul ! »…

Cam așa mi-am propus să le răspund; dar lui Ionuț, care pe deasupra mai e și constănțean de al meu, apucasem să-i promit, tocmai fiindcă l-am văzut că a trăit experiența și, ajungând pe locurile natale, a avut parte de prezentări care-l plasau fără jenă pe acea diagonală urbanistică dintre statuia lui Ovidiu și bustul lui Eminescu, ba chiar pe un soclu cu puțintel mai înalt decât ale acestora.

Dintr-un asemenea motiv, cu toată dragostea mea pentru talentul adevărat al oricăruia, anunț că e ultima oară când, în scrierile mele, mă refer la vreo carte nou apărută. Oricât s-ar insista pentru o prefață, sau recenzie, sau măcar lectură, eu văd în spate surâsul umil al cerșirii unor laude; iar, după ce scriu, mai simt și scrâșnetul de nemulțumire că nu am lăudat suficient. Așa că: De ce să fiu lingușit sau înjurat ? !… Mă simt bine așa cum sunt, mă bucur când găsesc în talentul altora un sprijin pentru a impune biata cenușăreasă de literatură română și, cu asta: Punctum !

V. EPILOG CU O SCRISOARE DIN NEPTUN

SCRISOARE DIN NEPTUN

Stau în concediu cu burta la soare (pe banii mei, bine-nțeles, cum am făcut de-o viață după – ah, nemaipomenitele vacanțe petrecute la bunici la țară !) și meditez a lene (nu *alene*, ci sfânta noastră *lene*) la ce e mai facil, adică la ce mă provoacă mai mult din ce am în dreapta și ce am în stânga. Valurile pe care tot le aud cum mă caută par să mi-i aducă în jur pe toți cei care nu mai sunt, oricât i-aș evoca eu. Dar lumea s-a schimbat, în jurul meu sunt alții și eu mă păstrez aici singur, cu amintirile întreținute doar de geografia plajei, care e aceeași.

În dreapta, așa cum stau cu fața, adică cu călcâiele, spre mare și spre răsărit, peste un șir de funduri la fel de frumoase, torsuri bărbătești cu aurărie în lanțuri și medalioane, expoziție de cearceafuri cu șnururi pubiene și topless, e zidul cu nișă de santinelă de la grădinile palatului pe care și l-a construit Ceaușescu, chipurile fără sponsori. În stânga, fără vreo intermediere, ci chiar pe cearceaful meu, am ziarul cu poza retușată a lui Sarcozy și informația că președintele francez a recunoscut numele firmei sau firmelor care i-au sponsorizat concediul într-o casă de vacanță de lux din America.

"Ce grandoare, ce decădere !" – îmi sună prin minte odată cu foșnetul valurilor, difuzoarele tonomatelor, țipetele copiilor și admonestările mamelor, totul constituind peisajul sonor pe care mi-l permit pleoapele mele închise spre a se bucura și ele de dreptul de a lenevi la soare: Ce grandoare, ce decădere !... Lui Ceaușescu – prieten echidistant și cu Giscard și cu Bokassa, îi făcea poporul recunoscător ditamai viloiul cu domenii și debarcadere de acostat crucișetorul, în vreme ce președintele Franței, adică urmașul Regelui Soare, al lui Napoleon și al lui De Gaulle, e la mâna unor afaceriști ca să-și ducă familia la un ranch, fie el chiar și de lux, cu abia un mic ponton pentru canoe !... Ce grandoare, ce decădere ! – îmi trece mie prin minte, lenevos, în vreme ce soarele pătrunzând prin pleoape mă gâdilă cu transparența lor care capătă irizări roz.

Și lenevesc plutindu-mi gândul ăsta prin minte, fără nici un chef să mi-o adun, să scormonesc ceva logică-n ea și să ajung la un raționament.

Nu vreau raționamente aici !...Zac insensibil lăsând să mi se plimbe gândul ăsta prin tot golul minții în vacanță, stârnind imagini și amintiri aiurea: lenevoase, fără pregnanță, apărând și dispărând sub (și el, tot în dorul lelii)

implacabilul: “Ce grandoare, ce decădere !”...

In felul acesta, un gând la fel de leneș ca și simțurile mele, îmi pune-n față amintirea zilelor când Ceaușescu nu mai făcea baie de mulțime, ci se mulțumea cu baia de mare și baia de scriitori, alegându-se pentru asta vreo zece-douăzeci mai guralivi și mai pe plac… Nu spun mai multe despre modul cum se făcea această triere și cum se dădeau unii în vânt după ea, venind special în acele zile, dispuși să nu facă nici baie nici plajă, nici pescuit, stând în sacou cu cravată și clamând a fi selecționați. N-o spun și fiindcă mi-e lene, dar și fiindcă unii mai sunt în viață participând la asemenea dezbateri și astăzi… În acele momente, vila scriitorilor, vecină, de altfel, cu a dictatorului, pesemne pentru ca să coste mai ieftin cablarea la ascultare, se umplea de « organe » … Și ale noastre și ale lor ; adică organele de conducere ale Uniunii Scriitorilor, organele de supraveghere a acesteia iar, printre ele, unii amfibii ; adică înotând și în apele noastre, înaintând (în grad) și în balta lor… Ce-i de mirare ? Una dintre ăștia, ale cărei povestiri sunt un fel de fișe de observație a bărbaților sub care s-a făcut că geme - deci corespund, ca literatură, genului informativ - am auzit că și acuma se menține în planul... literaturii de specialitate informativă ; iar altul, ne mai putând suporta chinurile de… conștiință că i se va găsi dosarul, tocmai când a venit moda să se autodenunțe, a constatat că era mare-nghesuială : Se precipitau să facă asta mai mulți din grupul lui de foști dizidenți…

În fine… Cred că pălăvrăgesc și eu de unul singur, cu gânduri legănându-se aiurea sub soarele ăsta cu miros lenevitor de alge !... Dar, în ultimă instanță: gânduri plăcute... Pentru că, pe atunci, ehe, Iancu, exemplu de coleg care pendula cel mai ritmic între organele alese și organele gradate, venea cu casierul după el și, nouă, care de la sine nu eram selecționați pentru baia de scriitori a genialului, ne dădea un împrumut ca să ne ducem, cu șlapii și ținuta noastră indecentă, să bem și să pălăvrăgim cât mai departe, prin alte locuri decât cele luate în colimator; să nu se-audă în microfoanele casei altceva decât comentariile încântate și laudative ale celor de pe (verificați-o vă rog) “lista de participanți la întâlnirea cu tovarășul”....

Ce mișto era !... Ne duceam peste drum, la Cireșica, unde astăzi bărbații de stat dansează cu țigănci rusoaice, dar atunci Costel-mandatarul avea un modest grătar fără instalații de microfonie, fiindcă ieșea foarte bună saramura de stavride. Spre deosebire de votca proastă de acum, servită elegant în pahare scumpe, cu umbreluță și preț piperat, el îți trântea pe tejgheaua strâmbă votcă bună în pahare de sticlă ordinară și, uneori, pentru literați consecvenți și critici de autoritate, dădea pe credit. Avea și-un difuzor pe care-l punea atât de tare încât degeaba se chinuiau ginitorii să noteze, așa că, să te tot ții de bancuri !... Apropo de președintele nostru și cel al Franței, exact cum astăzi glumim cu bancul că alegerea lui Sarcozy a revigorat imnul *« Allons enfants de la Hongrie... »,* acolo, la « Cireșica » am lansat noi pe atunci calamburul cu *« beau d’Estaing – beau de sting »* spus, chipurile, de genialul la Bordeaux, ceea ce l-a făcut pe Giscar să aprecieze complimentul și franceza în care scorniceșteanul îi spunea că e frumos. Tot acolo, dintre suporterii balerinei cu microfoane de

Ploiești, de care se îndrăgostise și cu care l-a căsătorit Ceaușescu pe marele său prieten intitulat unic: *« Majestatea sa imperială Bokassa I, președintele republicii Africa Centrală »,* multi dintre cei care o cunoscuseră mai intim au făcut *« Asociația cumnaților lui Bokassa »*, noi, ceilalți, mulțumindu-ne a comenta faptul că « plutonierul canibal făcea copii ca să le mănânce organele proaspete, în vreme ce pretinul lui, Ceaușescu, ne chinuia nouă organele ca să facem copii »... Și, tot acolo, am lansat cântecul de glorie : *« Condu-ne bunule părine/ Condu-ne bun conducător !/ Condu-ne buna lui soție, / Condu-ne bune Nicușor ! »...* Iar difuzorul de la magnetofonul « Tesla » ce atrăgea însetații urcând de la plajă, urla atât de tare încât, să te bată să recunoști că ai spus așa ceva, și tot n-ar fi avut alte probe auditive decât glasul lui Dolănescu, sau al Mariei Lătărețu.

Ce grandoare, ce decădere !... Nu ? !...

Adică, de ce grandoare, de ce decădere ?... Era aia grandoare ? E asta decadență sau decădere ? !... Nu mă pot concentra ca să-mi dau un răspuns; și, în ultimă instanță, nici nu vreau. Sunt pe nisip, în vacanță, iar gândurile se prefiră și-o iau razna care-ncotro, ca și firele lui printre degete... De ce decădere ?... A, da : De la știrea cu Sarcozy. Nu-mi iese din cap amănuntul că și-a inaugurat cei șapte ani de președinție c-un concediu plătit, ca la milogi, de-un sponsor... C-așa-i la francezi : Politicienii au cei șapte ani de-acasă, iar Constituția prevede șapte ani de președinție. În vreme ce la noi, o șleahtă de politicieni fără cei șapte ani de-acasă trag sfori să schimbe Constituția în materie de prezidențiale : Ba mai spre dictatura, ba mai spre impotența președintelui, vocația demagogului incapabil de fapte fiind aceea de a se arăta nemulțimit față de starea prezentă.

De exemplu, în loc să fie mulțumiți că avem un președinte boier care, spre deosebire de Sarcozy, a făcut-o el pe sponsorul luând cu avionul câțiva intelectuali și aducându-i să petreacă weekendul la vila lui, bârfesc !... Că, dacă el nu e intelectual, de unde știe care-s adevărații intelectuali ? !... Sau, că nu ăia-s adevărații intelectuali; sau, dacă sunt, s-au compromis prin cochetarea cu puterea; sau, îi desființăm pur și simplu - în favoarea altora, bine-nțeles, - că, la noi, nu e nici grandoare, nici decădere; la noi e doar umoare și intoleranță, egocentrism și exclusivism, care pe care și capra vecinului !... Noi bârfim, nu judecăm; noi invidiem, nu polemizăm; noi nu ne luptăm în idei respectându-ne adversarul, ci suntem de la-nceput adversarii oricui mai e capabil să aibă idei înafară de noi și, cel mult, gașca noastră !...

Îmi amintesc de un confrate care, între timp s-a ajuns dar, pe când era încă famelic debutant scoțând un roman despre țărani, nu m-a întrebat dacă mi-a plăcut cartea, ci dacă-i mai bună decât cele ale lui Preda sau ale lui Fănuș. Și, într-un mod strict sinucigaș prin care (specific nouă : distrugându-ne unii ideile altora, nu ne pasă că frumusețile culturii naționale își tot întârzie accesul către universal), nici măcar asta nu-l interesa mai mult decât ca un mijloc de afirmare a propriei sale persoane. Adică, nu valoarea spre perenitate a cărții, ci faptul dacă apariția ei va putea constitui o treaptă pentru înălțarea hoitului său

muritor, a convulsiilor de vanități, veleități și mafiotisme care colcăiau într-un alt lob de creier decât acela care-l făcea să scrie literatură destul de frumoasă. E vorba de literatura aceea pentru care fiecare avem rezervarea de loc, nu aleatoriu, ca la tren sau la teatru; ci avem exact rezervarea pe care o meritǎm, avem exact rezervarea pe care meșteșugul nostru și-o consolidează. În așa fel încât nici o carte nu ocupă ierarhia alteia, ci și-o capătă pe a sa, se-așează-n raft și rămâne acolo dacă-i e locul, sau se duce la gunoi și, iarăși, rămâne acolo, dacă acolo-i e locul...

Zău că nu-nțeleg !... În relaxarea asta cu nisip cald și briză dulce, cu soare jucăuș și foșnet mătăsos de ape, uit de luptele politice, devin nepăsător la cele cotidiene și deschis spre idei generoase care-mi înfrumusțează viața fără să mă coste mare lucru. Adică, fără să am nevoie de vreun sponsor pentru a trăi o asemenea curată liniște de vacanță, cum pesemne, după luptele electorale și-a dorit și președintele Franței. Și, parcă mă-ncearcă un fel de mândrie națională în legătură cu al nostru, care – țară mai mică, președinte mai mic, dar a fost boier : a invitat câțiva intelectuali să-și facă o mică vacanță la vila lui... Boier !... Cum erau toți boierii noștri adevărați, găzduind la moșie, peste vară, niște rude sărace sau pârliți speculativi ca noi iar, toamna, când se-ntorceau la orașe cu banii strânși din vânzarea recoltei, făcând și danie pentru câte-o ctitorie care le păstrează numele peste veac !...

Acuma, rar așa ceva ! *Les nouveaux riches* se duc în Emirate, sau să nască la Paris, ca să dea ceva bani acolo pentru sponsorizarea vacanței lui Sarkozy; dar se întorc repede, cu mai mare poftă de ciubuc pe spinarea statului și toată inteligența concentrată către clientelismul politic. Iar, în loc de ctitorii, prezintă cu nesimțire la televizor prostia nevestelor cu giuvaieruri, prostioarele plozilor pentru scutecele cărora cheltuie cât să ții la școală trei generații de țărani și, pentru ca sfidarea parvenită să fie totală: mofturile alimentare ale animalelor de companie ... Ce grandoare, ce decădere ! – repetă mintea mea prostește și fără vreo direcție precisă fiindcă, în fond, exemplul nostru cu Președintele-boier e încurajator, doar invidia, sau exclusivismul intelectual putând reacționa altfel. Adică, îl bârfim nu pentru ideile pe care le-ar fi putut discuta cu acei intelectuali, ci pentru că nu ne plac ochii lor !... După cum sunt sigur că și acei intelectuali, nu despre lupta cu ideile altor intelectuali au discutat la masa președintelui, ci și-au folosit propriile idei spre a demola ce brumă de intelectuali mai există înafară de ei, împărțindu-și astfel procesul muncii într-o bine moștenită diviziune marxistă: unii demolează prin lupta fără de idei dintre fracțiuni politice, alții fracționează bruma de idei care ne-ar putea conferi afirmare națională... Și, uite-așa, ne vindem altora propriile noastre zăcăminte și intrăm în Europa sub pulpana unui Narsultan Diktatov. Căruia o să-i pupăm... tulumba, adică mult visata de noi conductă prin care el își urinează energia spre Europa, bazându-ne pe dictatura lui ca să ne facă ascultați democratic la Bruxelles, de vreme ce președintele Franței a ajuns să n-aibă nici măcar pițule de vacanță !...

Ce grandoare, ce decădere ! - am dreptul să exclam de data asta în

cunoștință de cauză.

Dar, mă rog, nu e treaba mea, în vacanță, să mă gândesc la lucruri atât de meschine, chiar dacă m-ar roade curiozitatea să știu cam cât a costat o vacanță de președinte de țară europeană în America și cât a costat o vacanță de intelectuali români la vila președintelui nostru.

Prețul de-al doilea, îl bănuiesc într-o oarecare aproximație: Invitații în cauză sunt abstinenți, oameni cu stil rafinat, așa că l-au costat pe președinte, oricum, mult mai putin decât l-aș fi costat eu sau Fănuș, că doar noi doi am mai rămas dintre cei de odinioară care, pornind de la calamburul „*beau d'Estaing*", nu apreciam atât stilul rafinat, cât alcoolul rafinat. Iar, după ora închiderii la vila de protocol prezidențial, l-am fi dus pe președinte și la „*Cireșica*" unde, oricum, noi suntem cei mai vechi, de pe vremea când Costel avea grătar fără aparatură de ascultare și turna votcă nefalsificată în pahare de sticlă ordinară.

Primul preț, însă, mi se pare mai greu de apreciat. Pe măsură ce mă gândesc și fac calcule, îmi dau seama că, de fapt, e prețul democrației pe care ne-o dorim: Să ai aleși înalți funcționari onești, în funcții sărace, care, fără parvenitism și corupție, să garanteze cetățeni bogați, în țări bogate !... E o chestie, nu ? !...

O fi Franța lui Sarcozy, sau acest Sarcozy al Franței, un asemenea exemplu ?...

Nu știu asta. Dar îmi aduc aminte că la toate organismele europene, când e vorba de banii contribuabililor, se circulă cu clasa a doua și se decontează hotel de cât mai puține stele, drept cel mai firesc gest de adevărată austeritate democratică. Dacă vrea vreun sponsor să-ți dea ceva suplimentar ca să-ți ții rangul, îl privește; că, doar, sunt banii lui ! Dar, nicicum din banii statului !

Iar noi, românii, ne-om fi pervertit acuma prin stricăciunea încrucișerilor morale, dar nu suntem deloc străini de o asemenea mentalitate care face mândria democrației adevărate: După ce l-a răsturnat pe Cuza și trebuia să explice poporului exigențele istorice care au obligat la aceasta, C.A.Rosetti a interzis căuzașilor săi, ajunși miniștri, să ia bani de deplasare de la guvern, cerându-le să facă propagandă în țară pe speze proprii, pentru că era vorba de ideile lor proprii. Tot el, la 1848, și-a vândut moșia ca să cumpere pistoale pentru revoluționari, iar marele său confrate Brătianu s-a rupt spre sfârșitul vieții de Carol I care spolia prea mult poporul pentru averile casei regale. Două generații dintr-o familie de scriitori și mari diplomați români - Duiliu Zamfirescu și Al. Duiliu Zamfirescu - aduceau la ambasadele unde erau numiți în străinătate vin din propria lor podgorie de la Jariștea, făcând servicii țării prin recepții date cu băutura lor, nu prin salarii mari cerute de la București; iar mari politicieni în frunte cu Iuliu Maniu s-au izolat de Carol al doilea începând de la „afacerea Skoda"și până la a-i sfida toată megalomania găunoasă. Prin asemenea oameni și acte, demonstrăm că austeritatea de europeni rațională a lui Dromichaites sau Lisimach față de opulența irațional asiatică a satrapiilor persane, se păstrează încă în fibra noastră morală. Ne

trebuie numai consecvența de a o afirma.

Așa că, mă-ntind cât pot pe bucata mea de nisip fierbinte, care mi-e de-ajuns atâta vreme cât o încălzește Sfântul Soare, mă las legănat de zvonul dulce ce mi se plimbă pe la urechi și nu mai simt nevoia să spun așa, prostește: „Ce grandoare, ce decădere" !...

VI. ADDENDA DE URMAŞ LA ACESTE AFINITĂŢI

TUDOR LEU

D'ALE GURII LEULUI

amintirile şi răutăţile tatălui meu

REALITATEA 2007

(REPRODUSÃ CA ADDENDA AICI, ÎN 2010)

CAPITOLUL ÎNTÂI:

D'ALE CELUI CARE A ÎNREGISTRAT

Ca să fie limpede: sunt consemnate în aceste pagini amintirile tatălui meu cărora el nu le dă decât cel mult atenție pălăvrăgită și doar în momente relaxate, când zice că nu lucrează. Zice, sau pretinde că nu lucrează, cu toate că, în materie de gândire, nu l-am văzut niciodată în repaos, oricând punând la cale câte ceva, mereu venindu-i idei noi și nepregetând să se și apuce de punerea lor în practică, mereu având în caiete sau în computer câteva lucrări noi cu care merge în paralel până când câte una îl prinde și se ambiționează să o termine concentrându-se asupra ei, așa cum cred că, în tinerețe făcea și cu femeile iar acum, cert lucru, face cu felurile de vin: Când are mai multe de ales și mai are bucuria să i se afle și prieteni specializați în jur - specializați prin exercițiu, vreau să zic, și nu prin pregătire științifică oenologică - atunci procedează la o temeinică degustare (specifică lui și nu celor de profesie, adică întâi cu metodele clasice ale acelora dar, apoi, punând vinul și la alte teste, precum datul pe gât al unui pahar întreg, sau încercarea de șpriț în mai multe proporții), iar apoi se fixează asupra unuia lucrând îndelung, adică începând cheful. Chef foarte democratic într-o oarecare măsură, adică în măsura în care sunt pe masă mai multe feluri sau mai multe soiuri de băuturi, fiecare comesean având dreptul să se orienteze și să se înveselească cu ce-i place. Dar, spun „întro oarecare măsură" deoarece la înveselirea propriu-zisă, aceea prin vorbe, el își ia partea leului, ceilalți urmând a pândi momente prielnice, a face slalom printre peroratiile lui și a avea prezența de spirit să țâșnească atunci când glasul său a tăcut pentru o clipă sau îndatoririle de gazdă îl fac atent cu alte îndeletniciri decât aceea de a-și întreține oaspeții cu monologurile sale. Eu, recunosc, fiind de-al casei și nebucurându-mă prea mult de atenția față de comeseni dar, mai ales, fiindcă m-am și obișnuit să-i ascult poveștile care nu se prea repetă, ci sunt întotdeauna altele, venind dintr-un sac fără fund care, dacă scoate uneori și „remake-uri" o face doar pentru că găsește o altă variantă, o altă interpretare sau nevoia de a argumenta un lucru nou prin ceva deja cunoscut - de când m-am hotărât să le transcriu, sunt mai atent la ele și pierd rarele ocazii când, prin limbarița lui, cum îi place să spună, aș putea să-mi fac

loc pentru vreo replică. Pierd această ocazie, intervin mai târziu și, bine-nțeles, greșesc întrerupându-i tocmai ce reîncepuse el să spună, fapt pentru care sunt pus la punct și, până să mai am ocazia să intervin, dacă nu uit ce-aș fi vrut să spun, oricum îmi dau seama că nu era nici atât de important, nici atât de interesant sau de hazliu cum mi se păruse în spontaneitatea primei porniri, așa că renunț, sau ezit și iarăși nu mai sunt pe fază când simt din nou impulsul de a interveni.

Aș fi rău însă, dacă nu aș recunoaște că nu același lucru se întâmplă și cu alți convivi, tatăl meu fiind un om de lume, chiar dăgăstos cu prietenii cărora le dă mare ascultare în două cazuri: atunci când îi invită sau le cere să spună ceva care interesează conclavul comesenilor, sau atunci când ei, prin propria lor știință știu să pândească momentul când el pune punct unui subiect și să țâșnească ei cu al lor. Dar repede, ca la o interceptare de șut. Atunci, cu toată sportivitatea, tatăl meu este fair-play, ascultă cu atenție și chiar îi pune la ordine pe cei care, invidioși că n-au avut prezența de spirit, ar vrea să intervină și ei. „Nu are nimeni dreptul să intervină până când cel care vorbește nu a pus punct spuselor sale" - este unul dintre principiile de bază ale chefurilor cu adevărat intelectuale la care tot asist, chefuri la care de obicei se spun lucruri mult mai interesante decât la pretențioase întruniri academice, ca să nu mai vorbim de cele politice !... Și, mai ales, se spun lucruri noi. „Se *fac* glume, nu se *recită* anecdote cunoscute sau preluate din repertoriul cunoscut" - este altul dintre principiile de bază în virtutea căruia, vai de cel neavizat care, spre a fi și el spiritual, vine cu vreo vechitură și-o trântește la modul rutinat la care-o fac cei mai multi oameni care obișnuiesc „a se da rotunzi cu bancuri făcute de alții". Am asistat, într-o asemenea situație, la un moment când Fănuș Neagu, din bunătatea lui plină de setos umor, a devenit sarcastic și i-a spus unui asemenea tip care nu s-a lăsat până nu s-a etalat cu un banc prăfuit: „Dobitocule, nu știi cu cine te afli la șpriț; ai nota doi și treci la altă masă !". Iar tatăl meu, ca să îmblânzească lucrurile, le-a turnat tuturor în pahare, inclusiv dobitocului, dar a precizat ritos subliniind nevoia de inedit a întîlnirilor lor, sau chiar capacitatea de act intelectual spontan inedit a personalităților lor: „Domnilor, noi nu ne strângem la un pahar ca să spunem glume, ci ca să facem glume".

Se fac glume, se fac farse, calambururi și epigrame; într-un cuvânt, se produce umor și spirit, se evocă situații umoristice sau oameni de umor, se încing discuții serioase, deseori contradictorii, pe teme grave, ce răscolesc pregătirea intelectuală sau capacitatea de informare a fiecăruia, adică oamenii se iau în serios, nu-și permit banalitățile care constituie prilejul de chef al multor categorii de persoane și, mai ales, e respinsă stereotipia cu care destui petrecăreți, manevrând un bagaj limitat de glume arhivate și catalogate după împrejurări, știu să pară mondeni și „de lume", jucând de fapt un rol învățat înainte și nefăcându-și probleme pentru faptul că nu contează pe spontaneitatea gândirii. Prin chefurile tatălui meu, pot spune că am asistat la mari întîlniri de creatori care, nu atât bețivindu-se cât chefuind, petrecând ore cu atât mai îndelungate cu cât spiritul li se încingea în mod creator, produceau delicioase

momente de invenție spontană care, pesemne, le ascuțeau spiritul, le perfecționau mecanismele invenției artistice, pentru a fi și mai buni la masa de lucru. Cu alte cuvinte, această inventivitate spontană constituie pentru ei o exersare continuă a mijloacelor cu care își practică și arta serioasă, tot așa cum, instrumentiștii de geniu repetă mult în secret, în cămașă și papuci, până ce îmbracă fracul pentru marea virtuozitate de pe podiumul de concert.

Dar, în ciuda afirmației pe care am făcut-o la început, văd că de la un ton de comentare și consemnare, am început să trec la unul de amintiri, ceea ce nu este compatibil cu prezentul acestor chefuri care se continuă și astăzi, tatăl meu și cei din jurul lui ne fiind amintiri, ci prezențe vii, al căror exercițiu în această direcție continuă cu aceeași intensitate, același apetit și aceeași permanentă căutare de prilej pe care o constituie întotdeuna găsirea unui vin bun, a unei băuturi sănătoase, a unei ambianțe plăcute pentru acest academism boem care întotdeauna a sfidat banalitatea burgheză a celor care se bucură de mijloacele materiale și de ofertele sofisticate ale pieții dar, fiind lipsiti de spirit, cad în banal, chiar în vulgar sau, mai rău, cad în nimicul lipsei de comunicare pe care-l aduce invazia sculelor moderne. Am ezitat la sintagma de „banalitate burgheză" întrucât, crescuți în socialismul acceptat vrând-nevrând de părinții noștri, reajungerea la îmburghezire este pentru generația mea un ideal cât se poate de pozitiv. Dar lectura cărților de tinerețe a generației părinților mei, acele opere ce circulau în toată lumea înainte de a fi apărut literatura de glorificare a eroilor sovietici, a leninismului și ceaușismului, fără să instige la „lupta de clasă" prin care și-au justificat dictatura comuniștii, de la „Burghezul gentilhom" și încă dinainte de Moliere încoace, nu se sfiau să batjocorească limitarea spirituală a celor ce știau să facă doar bani și să se împăuneze cu ei fără să-și dea seama că, doar câștigurile materiale, nu le pot aduce cultura și spiritul. În sensul acesta, de limitare burgheză între a produce bani și a-i consuma, de adormire spirituală și nepăsătoare existență doar la nivelul râvnei pentru bunuri de consum, cu umor, tatăl meu arată că, după inculții și înfricoșații limbajului de lemn, reîncepe să apară pericolul de goliciune sufletească a oamenilor de astăzi. Pentru că, jur, chefuri ca ale tatălui meu și ale prietenilor lui nu le cumperi cu tot aurul din lume; și, degeaba pui pe masă cele mai frumos ambalate produse ale pieții de consum, dacă sufletește rămâi gol și vulgar. Asistând de mai bine de patruzeci de ani la marile bucurii intelectuale și vorbe de spirit pe care le poate produce un vin bun la niște intelectuali de rasă care nu țin seama de convenințele banale, ci doar de regulele bunului simț ale unei gândiri superioare, eu pot garanta aceasta. Ba, chiar mai mult, fie autocenzurându-mă eu, fie fiind pus la punct când mi se simte neîndemnarea intervenției, pesemne că încerc să mă răzbun acuma așternând pe hârtie, fără cenzura lor severă în materie de banalitate, cele ce am auzit zeci de ani de la asemenea oameni.

Poate că fac un act indiscret, poate e o defulare în a scrie ceea ce ei consideră că nu este demn de scris, ci poate fi considerat doar un exercițiu de

relaxare și odihnă între momentele lor grave, atunci când sunt numai ei înșiși, față-n față cu hârtia. Și, poate chiar, nu voi avea același succes monden ca ziaristele care publică romane între copertele cărora constați că nu e proză, ci sunt doar reportaje despre propriile lor aventuri sexuale cu sportivi, cu diplomați sau patroni mai naivi cu care se căsătoresc, sunt cel mult articole de analiză economico-financiară dacă e vorba de aventurile lor cu oameni de afaceri, ori cronici judiciare atunci când reportera își notează reacțiile trăite în pat cu cavalerii corupției contemporane. Dar, oricum, ca și la acele autoare, e o defulare necesară: defularea de a vorbi despre acte la care ai fost mai mult observator decât participant activ. Păcat că nu-și dau seama de asta amărâții care le cad în plasă crezându-le îndrăgostite, când ele nu sunt decât reporterițe care fac anchete pe viu.

Cât despre tentația de a trece la tonul de amintire care nu își are aici locul, aceasta cred că a apărut în momentul în care am pomenit numele nemaipomenitului și atotcuceritorului pentru mine, Nea' Fane, astăzi academicianul Fănuș Neagu, cel cu care tatăl meu forma o adevărată frăție în acest sens, atâta vreme cât a trăit și Ion Băiești, cel mai dulce și mai de spirit dintre prieteni, așa cum îi era bine stabilită eticheta în familia noastră. După alte asemenea amintiri de superbă boemă cu înalte valențe artistice și intelectuale în care ei erau ciracii dintr-un grup mai mare cuprinzând semnificative personalități ale generației de dinaintea lor, cum era nașul meu Mihu Dragomir și nedespărțiții prieteni ai acestuia Radu Boureanu și Nicolae Tăutu, Tudor Mușatescu și Alexandru Șahighian, Geo Dumitrescu, Dimitrie Stelaru, Nicolae Jianu, Laurențiu Fulga, Dragoș Vicol, Constantin Chiriță, George Dan, Gheorghe Dinu, Ben Corlaciu, Nicolae Mărgeanu, pictorii Lucian Grigorescu și Henry Catargi, sculptorii Ion Vlad și Naum Corcescu, actorii Nicolae Gărdescu, Tudorel Popa, Stefan Ciubotărașu și bunicul meu Gheorghe Novac, toți aceștia aducând cu ei tradiția unor și mai vechi generații de mari celebrități ale boemei artistice bucureștene și mutând-o, de la „Capșa", „Nestor" și „Cafe de la Paix", deoarece reprezentanții moralei proletare desființaseră cafenelele burgheze lăsând să funcționeze numai cârciumile muncitorești, la „Ambasador", „Grădinița", „Mircești" sau „Berlin" , troica reprezentată de Fănuș, Băiești și tatăl meu a dus mai departe tradiția pe toată maturitatea generației lor în aceleași locuri sau la „Blocul Turn", „Colonade" și, bineînțeles, Casa Scriitorilor, ca și la casele de creație de la Sinaia și de la mare, adunând alți mulți congeneri și oameni din generațiile mai tinere ale căror nume mi le voi aminti pe parcurs.

Și, apropo de cele afirmate mai înainte, încep cu o întâmplare din grădina restaurantului „Berlin" de pe strada Constantin Mille, singurul loc din București unde se găsea în comerțul socialist bere germană „Radeberger" și funcționa un club de noapte, adunând, pe lângă scriitori și ziariști, lumea teatrelor din jur, ceva vârfuri sportive, ceva intermediari comerciali sau reprezentanți de firme aduși de gulerați de la comerțul exterior sau de damele cu voie de la

poliție, bursieri arabi sau negri care nu mai terminau facultatea zeci de ani pentru că ei erau bișnițarii de ieri deveniți oamenii de afaceri de astăzi și, bine-nțeles, cât cuprinde, ginitorii de profesie sau amatorii racolați, completând eșalonul chelnerilor care n-aveau cum trage tot timpul cu urechea, de vreme ce trebuiau să și servească.

Dar, resemnați în dictonul că „poliția e cu noi, oriunde", lor nu le păsa de asta. Berea era bună și consumația nu prea scumpă, iar aluziile politice făceau parte din folclorul pe care ei doar îl mai îmbogățeau, nemaifiind chiar vremurile în care sărmanul Păstorel Teodoreanu, la fiecare două-trei epigrame era luat la anchetă, iar la câte un ciclu mai mare dispărea pentru luni sau ani, cu toate că-l avea apărător pe fratele său Ionel.

Exista, în mediul acesta de prelungire a boemiei de altă dată, desigur și metoda circulației pe la mese a unor actori cunoscuti care, în schimbul unor glume, colectau câte o bere. Un cuplu de beți, consacrat pentru teroarea la care-i supunea Dinu Săraru, director auster al Teatrului Mic de alături, era format din superbii și ultratalentații, Dumnezeu să-i ierte, (calificativele aparțin tatălui meu, eu doar le transcriu) Vasile Nițulescu și Dumitru Furdui, cărora li se adăuga din când în când și Nino, Ion Anghel, foarte bun în ecranizări precum „D-ale Carnavalului", sau Nuni Anestin, fiul marelui caricaturist care moștenise talentul și nu avea nevoie să tapeze pentru că se așeza la o masă și desena. Dar ceilalți, profitând de legenda austerității lui Săraru (care, plăcându-i să se dea mare, într-adevăr îi mustruluia; dar, de amendat, nu avea el inima aia fiindcă ținea la artiști !), fiind mereu cu buzunarele goale, apăreau cu triste figuri debusolate plângându-se: „Iar ne-a amendat fiara de Săraru c-am venit beți la spectacol; iar n-am luat nimic la chenzină". Fapt pentru care, primele două, trei beri și le cîștigau pe veresie. Dar dacă tristețea cu amenda se uita, setea nu; și, pentru celelalte pahare, ei trebuiau să muncească: Treceau pe la mesele unde cunoscuții îi acceptau, iar ageamiii erau chiar încântați să primească un mare actor. Și începea repertoriul de glume, binențeles, cunoscute care, chiar fumate fiind, oricum erau spuse cu mai mult haz decât conversația banală a unor oameni banali, Miticii de azi ai lui Carageale mândrindu-se că-i au la masă chiar pe interpreții celor de ieri.

Într-un asemenea turneu, Mitică Furdui ajunge la masa alor noștri și, din reflexul de a-și câștiga cinstit berea începe, fără a mai cere voie, să spună un banc vechi, bruindu-l pe Ion Băieșu care, bine-nțeles, chiar dacă inventa ceva, sau dădea cine știe ce înțeles sau interpretare unui fapt cunoscut, o făcea inteligent, spontan și cu hazul lui adevărat. Atunci, tatăl meu, care era îngăduitor cu cei care se lipeau ca să bea și ei un pahar, dar devenea foarte rău când aceștia credeau că pot să și deschidă gura întrerupându-i pe ei, cei câțiva care aveau comunicarea lor pe aceeași lungime de undă intelectuală, nu l-a iertat:

- Tâmpitule, măcar ai fost în stare să-ți dai seama ce lucru interesant spunea Guță Băieșu ? !... Crezi că noi nu știm gluma aia răsuflată pe care vrei tu s-o spui ? !... Păi noi am făcut-o, mă !... Iar acuma, din gura lui Guță, dacă tu nu l-ai fi întrerupt, ar fi ieșit una nouă !...

L-a iertat greu, amenințându-l cu cea mai gravă pedeapsă:

- Când vii la masă la noi, să fii pregătit să plătești tu. Plătești și asculți în tăcere !... Că de la noi înveți vorbele cu care-ți câștigi berea pe la alte mese !

Asta nu-nseamnă că nu era prieten cu Furdui. Tata l-a iubit, l-a primit la noi în casă, l-a adus la petreceri cu bunicul meu la Poiana Țapului. Ba, o dată, fiindcă erau mulți invitați și ne mai având destule plăpumi, culcându-l pe Mitică lângă un calorifer electric, l-a învelit numai cu un covor scorțos, care nu conta că nu se lipea de trup, câtă vreme acolo era mai cald decât în celelalte camere. Numai că peste noapte a avut loc o pană de curent pe care noi, cei de sub plăpumi n-am simțit-o. Dimineața, când ne-am dat seama, am crezut că-l găsim pe Mitică bocnă. L-am găsit numai beat; fiindcă, vorba lui: „Își pregătise lângă pat o sticlă cu încălzirea pe dinăuntru".

Sărmanul Mitică !... S-a sinucis la Paris, după ce-și văzuse visul pe care-l proclama între prieteni: „vreau să fiu un Mitică neînconjurat de Mitici și nici conducându-mă un director ca Săraru" !... Pentru asta s-a pregătit imens. Se împrietenise cu bunicul meu și, de câte ori avea timp, se ducea la noi la Poiana Țapului unde, în liniște, învăța zeci și zeci de roluri în limba franceză. Se pregătea să „defecteze" cum, pesemne, securiștii au inventat termenul sau l-au preluat de la alții de aceeași meserie. Parisul nu trebuia decât să-i dea o scenă pe care să joace acele roluri din prima clipă când va pune piciorul acolo !... Ăsta era pe atunci visul artistului român, dacă i se ivea ocazia s-o șteargă. Cel puțin așa cred eu pentru că, din cînd în când, tatălui meu i se refuza viza de ieșire, iar el făcea memorii atrăgând proștilor suspicioși atenția: „Nu confundați scriitorii cu alte categorii de artiști. Eu scriu în limba română și am cititori în limba română. Oricât mi-ar place înafară, n-am nici cui nici cum să mă adresez. Eu am această cătușă, așa că nu e nevoie să mi se pună alta !"... Și tare se chinuia că nu putea să-și picteze sau să-și fluiere ideile beneficiind de un limbaj artistic universal !

Acum de-abia, gândindu-mă la Furdui, îmi dau seama că această tară apăsa și asupra actorilor. El a încercat s-o depășească. A gândit mai multe spectacole sau monologuri din literatura clasică, pe care să le poată face de unul singur. Le-a și jucat aici; avem afișul cu un Dostoievski memorabil. Le-a jucat obținând mare succes dar, în secretul visului său, le-a învățat și în franceză. Apoi a găsit momentul când să le spună securiștilor „pa" și să scape de amenințarea de a se rățoi la el Săraru. A trăit ani buni în Franța; a trăit chiar și momentul când a revenit de la Paris victorios, într-un București liber. Apoi s-a întors la Turnul Effel și, de pe un bloc ce-i concura înălțimea asupra peisajului parizian, s-a aruncat ca-ntr-un zbor spre eternitate... „De ce-o fi făcut asta de-abia după ce nu mai era un fugar ?... De ce-o fi făcut asta după ce a avut ocazia să bea cu prietenii într-un București liber ?... De ce-o fi făcut-o după ce ei s-au bucurat să-l vadă și nu-i mai era nimănui teamă să se vadă unul cu altul ?... De ce, după ce i-a văzut și pe ei liberi (și chiar încă entuziaști în tranziția aceea cam inconștientă din anii '91 sau '92), după ce le-a spus „la revedere" întorcânduse la Paris, a găsit cu cale să spună întregii lumi „adio" ? !... „Ce

știa el, personaj dostoievskian la fel ca și cele pe care le jucase ? Adică ce știa el în acel moment, mai mult decât puteau să afle ei, despre viitorul omenirii ? !"... - Sunt întrebări pe care tatăl meu și prietenii lui și le pun în jurul mesei la care stătuse cîndva și Dumitru Furdui. Ca dovadă că nu toate amintirile lor sunt vesele și nu toate petrecerile lor sunt de zurbagii inteligenți și culți care au prea multe de spus, ca să-și mai poată permite banalități, sau chiar spuse frumoase care, prin repetare devin banale.

Poate de asta eu tac, sau dau cu bâta-n baltă când vreu să spun ceva. Și atunci mă retrag complexat, permițându-mi doar să notez cele ce aș fi avut de spus. Dar rareori și acestea pentru că, de cele mai multe ori îmi notez, ca să nu uit, cele ce-și amintesc ei, formulările pe care le folosesc ei, chiar și frazele contradictorii prin care ei descriu lucrurile când întrun fel când într-altul.

Constatând acest lucru, al faptului că, repetate (rareori, atunci când e nevoie, sau față de cineva căruia trebuie să i se aducă la cunoștință) amintirile, judecățile de valoare și chiar poantele sau glumele lor nu mai au aceeași formulare ci, uneori ca stil, alteori ca interpretare, alteori și ca stil și ca interpretare și chiar ca amănunte - ele diferă, am fost tentat o vreme să pun aceste diferențe pe seama inconsecvenței, a dubiilor, sau a lipsei de memorie. Și chiar să atrag atenția tatălui meu asupra vreunui amănunt schimbat. Mi-am dat seama, însă, că nu aveam dreptate. Că era vorba de aceleași lucruri relatate în stări diferite, în condiții diferite sau către interlocutori diferiți. Sau, chiar, integrate într-o altă idee de la care pornise discuția, deci fiind necesar a le privi dintr-un alt unghi, sau a le sublinia un alt aspect al interpretării. Totuși, nu m-am convins total cât de utile sau de justificate ar fi aceste schimbări sau variante, decât când mi-am dat seama de nevoia de nou a acestei categorii de oameni care sunt creatorii. De faptul că, inventatori de situații sau de exprimări fiind ei ca poeti sau prozatori, n-au chef să repete papagalicește o relatare atunci când o reiau, tocmai pentru că talentul lor este căutător de sensuri, de nuanțe, de gestică, sau tonalitate, sau lexic prin care se exprimă noul. Actorul își cunoaște „cârligele" și știe exact pe ce mizează ca să obțină aplauzele. Tot omul care-și dorește succesul public are câteva poante sau câteva gesturi ale lui, pe care le folosește când e cazul. În general, în viața publică nu ne facem probleme nici de stereotipie, nici de lucruri repetate mecanic, atâta vreme cât ne merge, cât ne putem impune în fața altora, cât credem că avem succes. Oamenii banali se suportă unii pe alții în banalitățile lor. Spunând asta, tatăl meu amintește cu plăcere cinică de o doamnă distinsă care era atât de convinsă de succesul de care se bucura în societate inteligentul ei soț, încât îl îndemna în fața tuturor: „Spune, George, spune una din anecdotele tale cu care ai atâta succes; spune-o pe aia cu ciobanii și turista !"... De fapt, acel domn George știa o singură anecdotă: Cea cu ciobanii pe care-i interpreta în dialect ardelenesc și turista vorbind stricat englezește, în așa fel încât ieșea un joc de cuvinte între înțelesul neaoș și cel în limba lui Shakespeare, trezind ușoare zâmbete. Pe asta o știa, cu asta pigmenta petreceri searbede interpretând-o actoricește spre mândria

soției sale, în momentele alese de ea, consoarta care-l flata vorbind la plural despre "anecdotele cu care are succes"… Este aceasta metafora ce exprimă cel mai plastic banalitatea relațiilor stereotipe între oameni limitați intelectualicește, care nu trăiesc plăcerile creației. Este mulțumirea banală de a fi învățat ceva ca să poți repeta, este cantonarea în convenții general acceptabile care conduc până la ipocrizia cu care, grupuri întregi de oameni care se cunosc de o viață, fiindcă nu i-a dăruit Dumnezeu cu spiritul inovației, se suportă reciproc spunându-și același lucru pentru a zecea sau a suta oară și chiar se distrează împreună la petreceri în care își repetă unul altuia aceleași glume sau aceleași anecdote, cu aceleași inflexiuni vocale și cu aceleași pauze retorice și, în plus, cu aceleași aplauze sau râsete de complezență și cu aceleași calificative pe care și le dau reciproc: „E foarte bună !... Bravos !... Am s-o spun altora !"... Pe când, cei mai cinici au propus ca, în asemenea situații, să nu se mai spună anecdota, ci numai numărul ei, la care ceilalți să râdă și să aplaude.

Ei bine, eu asist de vreo patruzeci de ani la altfel de întâlniri, în care oamenii simt nevoia să fie altfel de fiecare dată, tocmai pentru că sunt ființe creatoare și vor să aducă ceva nou sau, mai mult decât atât: pentru că știu ei, au ei talentul acesta de a face fiecare clipă altfel, de a veni în fiecare situație cu altceva sau de a spune de fiecare dată ceea ce corespunde cu o altă stare. Nu-mi permit să rostesc sentințe, dar cred că asta este condiția creatorului. Iar, atunci când i-am atras atenția tatălui meu că, la el, chiar aceleași amintiri diferă de la o relatare la alta, el nu mi-a răspuns, ci mi-a arătat o pagină fostă dactilografiată, devenită o mâzgălitură, un fel de arbore de trimiteri în diferite colțuri pe care se mai putea scrie câte ceva, o aglomerare de acolade așezate pe locul ștersăturilor și de rânduri de mână scrise printre rândurile dactilografiate, o pagină cu mai multe cerneluri, pe care el lucrase de mai multe ori până definitivase textul. „E un năravi, mi-a spus - sau, dacă vrei să ne exprimăm doct, e o deformare profesională. Eu, până să dau la tipar un lucru, fac zeci de corecturi. Schimb și revin și iar schimb, întorc cuvintele, regândesc frazele, modific topica spre a pune altfel accentele; șlefuiesc și reșlefuiesc nu pentru că aș fi un stilist grozav, nu pentru că aș umbla neapărat după o calofilă frumusețe a exprimării, ci pentru a scoate în evidență ideile cele mai valabile, cele mai interesante, cele mai pertinente dintre toate cele câte-mi trec prin minte. Eram spaima corectorilor pentru că-mi revedeam șpaltele de zeci de ori și, uită-te chiar pe cele tipărite, că tot mai schimb și, mai ales, mai adaug câte ceva pentru o eventuală versiune viitoare".

Ascultându-i astfel, am ajuns la concluzia că, pentru ei, pentru oameni ca ei, nici amintirea, nici filosofarea, nici gluma, nici comentariul, nici măcar ipoteza pe care o propune unul la un moment dat, nu sunt formule de respect sau fraze uzuale prin care, de obicei, oamenii își arată altora cele învățate. Amintirea nu e o mărturie pe care morala i-ar obliga să o repete întrutocmai; filosofarea nu e o axiomă pe care știința i-ar obliga să o respecte întrutocmai; gluma nu e făcută maliții, numai ca să te amuzi pe seama altuia, ci este chiar

un gest superior s-o faci pe seama ta dacă produci umor și veselie-n jur; comentariul nu e tot una cu bârfa, cu toate că, la o asemenea masă își găsesc loc amândouă; și, nici măcar ipoteza pe care o susține unul, nu este neapărat îndepărtată prin simplul fapt că altcineva susține o alta. Totul se poate schimba, completa, modifica sau chiar inversa în funcție de comeseni și de starea lor, un singur lucru rămâne stabil, ca între oameni de onoare și apreciere reciprocă: promisiunea care, o dată făcută, în ori ce stare făcută, rămâne promisiune care se respectă. Restul, tocmai pentru că e vorba de spirite libere în efervescența ideilor, contrapuși dogmaticilor celor mai rigide învățături, se poate discuta într-o pluralitate de forme, se poate lua în glumă sau în serios și, mai ales, în semn de destindere printr-un relaxat și prietenesc respect reciproc, orice afirmație sau informație se poate lua pe cuvântul de onoare al celui care o supune atenției pentru ca, tocmai din respect pentru platonicianul concept de „banchet", să nu se ajungă la invectiva de prost gust a lui „arată-mi mie pe ce te bazezi !". Se respectă astfel starea fiecăruia, sau dreptul lui la a spune, retracta și modifica ce vrea și cum vrea.

Cam acesta ar fi „regulamentul interior" al mesei prietenești și mai ales, secretul prelungirii ei în spații și durate cât se poate de libertine și de neprotocolare, pe care mi l-am notat eu cu greu, ascultând când la unul, când la altul, văzând în ce constă delimitarea bunului simț de absurdități și relaxarea pe care aceasta o produce în veselia creatoare a convivilor, pe care tatăl meu o numește uneori „o veselă, respectuoasă, antivulgară, nepudibondă și foarte cumpătată descumpătare pe care fiecare e obligat să o părăsească atunci când nu mai poate reprezenta toate aceste atribute". E ca un concurs de a nu te îmbăta, a nu-ți pierde mințile, a folosi băutura pentru a avea mai mult spirit și nu pentru a-ți pierde spiritul.

Cât despre faptul că totul trebuie luat ca atare doar după starea în care simte persoana respectivă că se află, dacă tot a fost vorba de el aici, un exemplu probat nu prin amintirile orale pe care i le-am consemnat eu tatălui meu, așa cum le-am auzit, ci prin cele tipărite despre Dinu Săraru în volumul „*Amintiri din Casa Scriitorilor*".

Cu Dinu Săraru, tata este prieten dinainte de majoratul recunoscut de constituție la 18 ani, au trecut amândoi pe la vechea revistă „Flacăra", au lucrat împreună la Radiodifuziune, au fost luați împreună în armată, duși la aceeași școală și goniți apoi în detașamentele de muncă ale soldaților fii de chiaburi, pentru a ajunge până la urmă deținuți într-un lagăr de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, a lucra, mai târziu, din nou împreună la revista „Luceafărul" și la Televiziune și a fi prieteni de familie pe vremea copilăriei noastre. Iată-l cum apare în volumul de amintiri publicat de tatăl meu în 2002:

La barul cu bănci de piele servea un negru bătrân - nea Petrică Johnson, despre care ne amuzam spunând că-i "rus alb" deoarece tatăl său, tot barman negru ajuns la un hotel din Odesa, se refugiase-n 1917 la București împreună cu celebrul cântăreț de taverne rusești Vertinski, cel care cânta pe versuri de Esenin niște melodii care te făceau să te sinucizi într-o frumos trăită disperare

slavă. Vertinski și-a continuat destinul de rus alb plecând să cânte nobilimii țariste care mai rămăsese pe Coasta de Azur și revenind la bătrânețe-n Rusia, unde chiar a jucat într-un film. Tatăl lui nea Petrică a rămas aici devenind mahalagiu de Șoseaua Iancului și fiind luat la refec de anchetatorii armatelor de ocupație care nu iertau nici măcar un negru dacă fusese rus alb. Iar nea Petrică-mbătrânise urmându-i meseria celor câteva sute de rețete de cocteil și a creditului pe care-l suporta artiștilor care luau onorariile a doua zi. La braseria din față, cu loji la perete și măsuțe mici, rotunde, la geamuri, țalul bătrân avea și el obiceiul să fie complice cu noi față de contabilitatea socialistă dându-ne în cont, deoarece la modul acesta devenise colecționar de artă. Era un om rafinat, care cunoștea toată protipendada bucureșteană, avea o frumoasă colecție de pictură strânsă de la artiștii pe care îi servise și se mândrea cu fiii de succes intelectual pe care, după expresia lui, îi crescuse *"Cu meseria asta de frunte plecată care aduce mari beneficii"*. Lui Dinu Săraru, care stătea cu noi dar nu bea, îi plăcea să-l iscodească pe bătrân ascultându-i amintirile despre lumea artistică și chiar părerile sincere despre parveniții de atunci care, înainte vreme, erau acceptații lui de a sta la colțul mesii fără să consume. Cu chelnerii tineri, tot din pricină că îi era teamă să bea și trebuia sa-și petreacă în vreun fel timpul, Săraru o făcea oltenește pe marele boier, mustruluindu-i: "Bă, așa-mi servești tu mie supa ?... Păi știi tu cum mă servesc pe mine ăia de la Capșa ? !"... Fiind clientul de-o supă, fără prea mare consumație și nici bacșiș, chelnerii nu-l prea luau în serios; dar se supuneau respectuoși datorită relațiilor cu bătrânul ober. Iar Dinu își repeta plăcerea de a da indicații chelnerilor ducându-se a doua zi la Capșa și spunându-le celor de acolo: "Bă, știți voi cum sunt eu servit la Athenée Pallace ? !"... Pe vremea aceea, nu-și demonstrase decât oral harul de povestitor. De scris, scria critică teatrală speriindu-i pe actori cu intransigența față de actul artistic, tot așa cum îi speria pe chelneri față de servitul supei. Există, poate chiar ca act artistic la unii, plăcerea de a da lecții. Care plăcere, uneori, ca în cazul lui, poate fi amuzantă. Dar nouă ne dădeau lecții atâția, erau atâția critici, atâția teoreticieni, atâția cronicari, atâția îndrumători și atâția cenzori pe cap de scriitor, încât, cu toate că era băiat simpatic în felul lui, Dinu trăgea ponoasele impopularității acestora. Eugen Barbu îi spunea cu oarece simpatie "țâțica", iar alții îl antipatizau. Personaj agreabil în intimitatea noastră, Săraru era tratat de mulți cu ostilitatea față de critici. S-a salvat demonstrându-și capacitatea de a crea proză, ceea ce, unii critici o fac doar tânjind în mici încercări fofilate ca adende la volumele lor de cronici. Dar plăcerea de a da lecții, tot i-a rămas; pesemne ca sechelă a vechii lui îndeletniciri. De fapt, cred că nu e vorba atât de plăcerea de a da lecții, pentru că și lecțiile astea, se dau când ai oarecare știință. Mulți cronicari superficiali, nedepășind nivelul gazetăresc, își aroga actul critic doar pentru că nu-și pot asuma actul de creație. La nivelul criticii noastre care, de pe atunci, se organiza în găști, încercând să domine câte-o parcelă, actul critic era la Săraru, pur și simplu, plăcerea oltenească de a se simți șef. Și, dacă mă gândesc bine astăzi, chiar merită așa ceva; dar nu peste toată lumea. Poate, peste oltenii

cărora, în cărțile sale, le-a stilizat bijuteria lingvistică, asemenea poetului D. Ciurezu despre care vom vorbi mai târziu. Poezia acestuia și proza lui Săraru potențează substanțial plasticitatea limbajului oltenesc, dând regionalismelor o macrodimensiune modernă. Pe atunci, însă, după exemplul agresivului Radu Popescu, ce scria cronici de-o elegantă superficialitate chiar și la spectacole pe care nu le văzuse, unul dintre lucrurile plăcute fiind să te faci salutat de către actori, Săraru doar tânjea și el pe lângă literatură. Dar, ca-n toată teoria cu tactica infanteriei, el a reușit să lase în urmă plutonul de veleitari căzuți la datorie. A reușit prin proză și nicidecum prin critică. Deoarece si critica literară adevărată, în dimensiunile ei reale de importanță culturală este, vorba lui Topârceanu: "*...un lucru foarte mare !"*.

Când l-am ajutat pe tatăl meu făcând coperta și cronologia bio-bibliografică a acelei cărți, pasajul de mai sus avea câte ceva în plus: După „servitul supei" era următoarea frază: „Cred că Dinu face critică nu din cultură teatrală, ci din vocația pe care și-a descoperit-o de a da lecții chelnerilor. Pentru că, tot așa cum îi plăcea să-l salute aceia după ce îi mustruluia, trăiește o mare satisfacție când un actor, care-și dorește și el, bietul, o mică laudă, sau măcar să nu fie criticat, îi spune „să trăiți coane Dinule", chiar dacă-l înjură în spate"...

Iar, după „...salutat de către actori, Săraru...", urma: „ nu avea simțul colegialității artistice; se voia cu actorii mai mult director decât confrate; avea o plăcere sadică de a țipa la ei ca un majur, a-i admonesta, a le da lecții. Și a primit răsplata histrionică de a-l înjura chiar unii pe care i-a făcut oameni și le-a dat roluri mari".

Ei bine, după corecturi, când a apărut cartea, am constatat că aceste pasaje lipseau și i-am imputat tatălui meu că nu e consecvent. Mi-a spus că dimpotrivă: E cel mai consecvent autor cu simțul umorului, grijuliu să-și corecteze textul tocmai pentru a-l păstra la demnitatea glumelor nejignitoare, la eleganța înțepăturii fără rană, chiar dacă i se pare că personajul n-ar merita aceasta.

Îmi pare rău dar, așa mi-a spus, așa consemnez. De fapt, tata, care ați văzut mai sus cât de deschis îl apreciază și îl încurajează pe Săraru cel care a început să scrie proză de valoare, folosește aceeași măsură de sinceritate și în materie de cultură sau de caracter. O dată, a strigat cu ton de indignare la cei care se bucurau de înțepătura dintr-un articol de dicționar al cărui autor îl consemna pe temutul cronicar teatral astfel: „… născut 1932... studii liceale la Râmnicu Vâlcea cu bacalaureatul luat în 1972"… Și, pentru că unii spuneau că ar fi trebuit să se folosească termenul de „îndelungi studii liceale" sau „ peste un sfert de veac de studii liceale", tata i-a pus la punct categoric:

- Nu vă permit să-l bârfiți pe prietenul nostru Dinu Săraru. El este un fenomen: a scris mai multe cărți decât a citit !

La care, un confrate ardelean, rumegând lucrurile gospodărește, gândi ce gândi până ce exclamă nedumerit:

- Apăi cum, că n-are decât trei cărți ? !

- Întrutocmai ! - răspunse tata maliții̦os - Absolut întrutocmai !

CAPITOLUL AL DOILEA:

D'ALE TINEREȚII

Acestea sunt d-ale tinereții pentru că, așa cum am spus, cu Dinu Săraru s-a legat încă înainte de maturitate și au continuat această legătură ciondănitoare toată viața, nu deseori recunoscând că au atâtea-n comun: muncă, armată, pușcărie, destin literar - încât sunt ca frații. Evocare la care tatăl meu, spre a da altă turnură undei sentimentaliste a unei asemenea afirmații, precizează uneori: „Exact ca frații ! Prietenii ți-i alegi pe anumite criterii sau pretenții; dar fratele, oricât de tâmpit ar fi, ți-l dă Dumnezeu și trebuie să-l suporți așa cum e".

Așa că, la aces subiect, întinzându-se aproape pe o viață, vom mai reveni, acum aflându-ne încă la adolescența în care tatăl meu nu numai că a început să scrie literatură, dar, în 1949, s-a aflat chiar printre fondatorii Uniunii Scriitorilor, prezența semnăturii lui pe actul de constituire devenind atunci o problemă formală deoarece era minor. Relatează acestea în „*Amintiri din Casa Scriitorilor*" unde nu se sfiește să-și bată joc de propria-i persoană, autoflagelându-și debutul cu o nuvelă proletcultistă și înțelegând cu ironie stâlcirea artistică a întregii sale generații care se cultivase până atunci în tradiția marii literaturi a perioadei interbelice, iar politrucii îi ofereau exemplul degradant al unora mai vârstnici ce declarau și chiar demonstrau, din carierism, că își aruncă vechile unelte.

De fapt, până atunci scrisese vreo trei romane pe care, tot cu cinism, chiar dacă a preluat apoi fragmente din ele, le consideră cu franchețe doar exerciții, cu toate că le-a dedicat toate vacanțele adolescenței. El recunoaște că, mai târziu ajunsese la alte pretenții de construcție arhitectonică a romanului și le-a lăsat deoparte, iar atunci când le scrisese și le-ar fi vrut tipărite, n-avea cum să le publice pentru că făceau parte din „literatura decadentă" învățată de el din lectura marilor autori pe care, diriguitorii literari și ideologici începuseră să o condamne, acela fiind momentul când romanul englezesc și franțuzesc ajuns la rafinamente deosebite dispărea din lectura românilor făcând loc „marii literaturi sovietice", mai mulți scriitori interbelici erau în închisoare, Rebreanu era scos din biblioteci, Ionel Teodoreanu demascat ca romancier al claselor exploatatoare, iar Arghezi catalogat drept „putrefacția poeziei".

Ei făcuseră la Constanța un cerc literar în jurul revistei „Zări albastre", dar mentorul acesteia, profesorul Ioan Micu, fusese arestat; Constant Tonegaru, Dimitrie Stelaru, Pavel Chihaia, celebrul aviator Agarici (al cărui nume rima

cu „să vâneze bolșevici")și Mircea Mărcoi care luase premiul național de poezie în 1942 sau 1943 pentru balade și scrisori lirice trimise de pe frontul din Rusia, se ascundeau ca muncitori zilieri fugiți de sub urmărirea din București; ziarul „Cuget liber" se transformase în „Dobrogea nouă", iar niște propagandiste de la „Ajutorul roșu" ajunseseră îndrumătoarele minorilor setoși de literatură cărora, ca să-i poată mai bine controla, le-au dat pentru cenaclu o mansardă unde ei mai și dormeau ducându-și viața boemă. Acolo, povestește tatăl meu, a oprit într-o noapte un șir de basculante de la proaspăt deschisul șantier al Canalului și cineva a început să bată-n poartă întrebând: „Alo !...Aici e scriitorii ? !"…Când li s-a deschis, basculantele au început a intra câte una răsturnându-și în curte încărcătura. Iar când au venit zorii, elevii-scriitorași care se pregăteau să se ducă la liceu s-au trezit cu un deal de cărți basculate în toată curtea. Explicația a venit la apariția „tovarășelor" ce-i controlau: La București se tipărise catalogul cărților ce trebuiau epurate, adică scoase din biblioteci și arse sau date la topit, asta nu se precizase încă ci, în ordinul trimis la fiecare județ, erau menționate doar anumite titluri - volumele Antoneștilor, Mein Kampf al lui Hitler, câteva cărți legionare, altele de propagandă antibolșevică ce trebuiau alese, împachetate și trimise la centru. Dar catalogul cărților epurate forma el însuși volume groase care, dacă socotim câte un rând pentru titlul și autorul fiecărei cărți, cuprindeau mii și mii de lucrări care trebuiau aruncate din toate bibliotecile țării. Și, cum fiecare cămin cultural, din fiecare comună, avea câte o bibliotecă, tovarășele au fost operative: N-au mai stat să ia titlu cu titlu, ci au trimis basculantele de la Canal cu ordin pentru fiecare comună, fiecare școală, ba chiar și așezămintele culturale mai mari, să răstoarne-n ele bibliotecile existente. Iar acum, tinerii aceia cu nebunii literare n-aveau să se mai ducă la liceu, le motivează ele absențele, ci rămâneau acolo să caute în muntele acela de cărți volumele ce trebuiau împachetate și trimise. Restul ?... A fost chemat administratorul care a dat cheile de la un beci disponibil și aveau să fie aruncate acolo până la noi ordine.

Indicația s-a executat, tovarășele care se ocupau în felul acesta de cultura județului au fost mulțumite, dar a rămas beciul acela de mare tentație unde băieții au tras un fir pentru bec și și-au petrecut zile și nopți tolăniți pe cărți și citind, care mai pe alese, care la întâmplare. De scos nu se scoteau pentru că, dacă ar fi fost prinși, era caz penal că difuzează materiale epurate din cultura națională. Dar ei se făceau a dormi acolo devorându-le textul și comentându-le conținutul cu atâta patimă încât începuseră a avea ochii roșii de nesomn.

Bine-nțeles că lucrul s-a auzit și a venit mai multă lume, în special scriitorii mai vârstnici care se aciuiseră în oraș fie pentru că la canal se găsea mai ușor de lucru, fie pentru că, în amestecătura venită din toată țara li se pierdea urma mai ușor. Aceasta era situația lui Tonegaru și Stelaru criticați atât de vehement de ideologii de stânga, încât li se dăduse cu flit din toate redacțiile bucureștene, dar și a altora. Beciul cu cărți devenea o atracție și, pentru ca să nu se ajungă la vreo belea dispărând (și, mai ales, apărând în altă parte) ceva, s-au stabilit discret niște ore și s-au pus două lacăte, cheia unuia fiind la Dimitrie Stelaru,

iar a celuilalt la tatăl meu, pentru ca amândoi să deschidă și amândoi să știe numai oamenii de încredere din cenaclu, care intrau acolo. În rest, paza era o plăcere pentru că puteai citi și dormi pe cărți zile și nopți.

La o vreme, povestește tatăl meu - cum întotdeauna când avea ceva bani, în drum spre liceul unde băieții aveau cursuri după amiaza, clădirea lor fiind ocupată de comandamentul rușilor, se oprea la taraba anticarului de lângă vechea geamie - începe să găsească la acela volume mai interesante, cărți mai rare, ediții la care oamenii nu prea renunță. Și, pe măsura buzunarului, cumpără dintre acestea. O dată, de două ori, iar când dă de un exemplar cu totul deosebit, pentru care ar fi trebuit să facă rost de bani, îl întreabă pe anticar dacă i-l poate reține, sau poate vorbi cu proprietarul în acest sens. Iar acela îi spune discret că va încerca, dar nu crede, pentru că e vorba de un poet nevoiaș care-i aduce de câtăva vreme cărți, dar îi cere banii repede. Atunci tata și-a pipăit cheia pe care o avea în buzunar imaginându-și-l clar pe Stelaru, cu modul său misterios scoțând cărțile de sub pardesiul trențuit pe care i-l descrisese și Lovinescu, așezându-le sub taraba anticarului și șuierându-i cu gândul la cinzeaca pe care și-o dorea: „Dă banii, dă banii !"… În amintirile lor din tinerețe, Stelaru apare ca un haotic geniu bun și rău, în același timp, el fiind veșnicul boem care, în ciuda vîrstei diferite, nu se sfia să-i tapeze pe pușți și să bea de la oricine. Cât despre forțarea lacătului a cărui cheie era la tatăl meu, a recunoscut cu francheță, chiar dându-și importanță și chiar exagerând în materie de lectură: „Sunt cărți pe care le-am fumat de multă vreme, d-aia mi-am permis să le vând. Nu te teme că fac scandal cucoanele alea de la propagandă. Nu sunt cărți epurate ca să le remarce cineva. Sunt din alea admise, dar ele nu le-au mai controlat fiindcă au încărcat bibliotecile la grămadă. Uite, îți promit că nu mai fac; iar restul de bani pe care-i mai am de luat de la anticar îi bem împreună"… „Cred și eu că-i bem împreună - a răspuns tata -de vreme ce-s banii mei, dați de mine anticarului !"…

Mai avem și astăzi, în bibliotecă, vreo câteva volume plătite de tatăl meu anticarului, în vreme ce fuseseră sustrase de sub propria sa cheie. Au numerele de inventar ale biblitecilor din toată Dobrogea, pe care propagandistele alea inculte și dictatoriale ce dominau cultura oamenilor muncii le-au răsturnat în basculantele ce cărau pământul săpat de autorii lor închiși la Canal. Pe lângă gestul propagandistelor și al șefilor lor care ordonaseră așa ceva, găinăria lui Stelaru rămâne un simplu amuzament.

Peste ani de zile, când s-a întors din China în care revoluția culturală a lui Mao distrugea toate valorile condamnate a nu fi proletare, tata l-a căutat pe Stelaru, l-a invitat la noi ca să-i dea să guste votca de orez și i-a povestit indignat cum, din pelicula unor filme celebre - aruncate de teroriștii revoluției din cea mai bogată arhivă de filme, care avea copii rare, pentru că în alte țări copy-rightul obliga să fie arse după un număr de ani, dar chinezii le păstraseră - derbedeii inconștienți de pe stradă rupeau bucăți legându-le perforațiile ca să folosească strălucirea celuloidului pentru a face rame portretelor lui Mao. „Păi vezi, a spus atunci Stelaru cu umor - eu am făcut un gest de cultură

furându-ți cărțile de sub nas !”…

Era mentorul lor, Stelaru, în toate cele mai viciate apucături ale boemei, în micile pungășii la care-l făcea să se preteze sărăcia, dar și-n menținerea unui climat poetic așa cum criticii literari ai partidului urmăreau să distrugă, ca și-n transmiterea, dacă nu doctă, oricum ca talent molipsitor, a stării interioare de poezie de mare calitate, indiferent că vine din meșteșug sau din dicteu - afirmă întotdeauna tata pomenindu-l cu bucuria că și-a făcut începuturile pe lângă asemenea oameni nespurcați la carierismul făcăturii literare… Iar, în anii aceștia, când a început să îngrijească un ciclu de *„restituire a poeziei”*, în care culege cele mai frumoase și cele mai necontaminate de proletcultism versuri ale unor poeți din generația anterioară lui, poeți care astăzi riscă a fi uitați, a inaugurat publicarea acestora cu un grupaj deosebit de semnificativ din poezia lui Stelaru.

Pentru că, în plin proletcultism, în plină dictatură culturnică de ploconire în fața prostioarelor scrise în stil vetust de staliniștii ruși, ei au continuat a trăi o romantică boemă comunicându-și lecturi de mare calitate din literatura universală, iar câțiva dintre cei mai vârstnici, pe lângă libertinajul condamnat de oficalitate, le-au transmis și suflul literaturii românești cu adevărat moderne și europene, așa cum ajunsese în preajma celui de al doilea război mondial.

Fugărit pe atunci din București, ca și Tonegaru, tocmai de confrați care le invidiau talentul, dar care ascultau servil de aparatcicii ce voiau să rusifice literatura, Dimitrie Stelaru fusese vedeta literară a anilor 1942 - 1943, celebru atât pentru culmea vagabondajului boem pe care o atinsese, cât și pentru două volume de versuri de mare valoare scoase la răstimp scurt. Nonconformismul lui poetic corespundea perfect cu nonconformismul lui de viață, nedezbrăcându-se la cenaclul lui Lovinescu fiindcă nu mai avea nimic sub pardesiu, dar acesta facându-i o prefață ultraelogioasă; furând fețe de masă de la Café de la Paix ca să-și facă o cămașă și scriindu-și poeziile pe hârtia care, din acest motiv, i se punea în loc de față de masă; fiind luat de polițiști de pe statuia lui Take Ionescu fiindcă „voiam să tai o bucată de bronz să-mi fac și eu statuie ca domnul Eftimiu”, dar primit cu dragoste în saloanele literare și de Rosetti la Fundațiile Regale, răsfățat de revistele vremii care se minunau de unde atâta rafinament și modernitate literară la un om despre a cărui școlire nu se știa absolut nimic, capabil (ca și Tonegaru a cărui poezie chiar cultiva exotismul) să-ți spună fantastice povești de voiaje intercontinentale când el călătorise doar pe paginile atlasului ferfenițit cu care dormea sub cap.

Era o figură rară și purta în nespălarea lui un grăunte de aur căruia i se simțea strălucirea, cum iarăși precizez că afirmă tatăl meu, iar o literată la modă prin cafeneaua bucureșteană, fără să renunțe la aspirațiile ei care se realizau prin cultivarea mai intimă a corifeilor literari, n-a vrut nici să piardă șansa de a se înrudi cu geniul lui de mare viitor și i-a propus să-l însoare cu sora ei, care avea o zestre frumușică, fiind fată de serioși negustori sibieni. Stelaru n-a dat deloc înapoi fiind vorba de zestre și a acceptat un drum la Sibiu, ca și costumul de haine de care colega sa i-a făcut rost din garderoba

mai uzată a unuia dintre maeștrii pe care-i frecventa răsfățându-se.

În același timp, tânăra scriitoare a telefonat la Sibiu avertizându-și familia că vine cu un geniu pentru odrasla mai nerealizată și atenționându-i că geniile au nebunii și mofturi care trebuie înțelese, așa că să nu se poarte rigid, burghez și conformist ca-n lumea lor de negustori, să nu vorbească despre bani, vânzări și cumpărări ci să-l pună să recite, să cânte, să facă ce vrea el ca să se simtă bine și să accepte căsătoria.

Și au ajuns la Sibiu într-o dimineață de duminică, au fost duși cu birja la casa negustorească arătându-i-se în trecere prăvălia care avea obloanele trase, dar se vedea a fi o proprietate mare pentru că au intrat în grădină tocmai prin strada cealaltă, iar famelicul Stelaru a fost așezat la masa cu dantele („tishleifere" zice tata ca să fie în ton cu clasicismul german al Sibiului). Au cinstit (pesemne un „schnaps", ca să fiu și eu în ton), apoi, poate, ne găsind prea multe cuvinte de comunicare, încă unul sau două; Stelaru a înfulecat ceva, a băut zdravăn, dar a avut grijă să laude, cercetând chiar cu multă atenție, lanțul gros de aur al ceasului de la vesta viitorului socru. Au mai băut un rând, au servit supa, au desfăcut vinul, au trecut la sarmale și friptură iar comunicarea dintre viitorii socru și ginere a devenit tot mai încântată și mai prietenească, până când bătrânul negustor i-a tras o palmă bucuroasă pe spinare ca și cum i-ar fi spus „așa te vreau !" și și-a râs de fata scriitoare care nu cunoaște la oameni: „Ce ziceai tu că-i un poet cu capu-n nori ? !... Ăsta-i om serios ! Ăsta pricepe cum se face banu; iese un negustor a-ntâia din el !"… Pentru că, Stelaru, cu ochii la lanț, la ceas, la tacâmuri, la veselă, la mobilă, s-a gândit că n-ar fi rău să afle și de restul zestrei și a deschis el discuția despre prăvălie tocmai în momentul în care negustorul ar fi simțit nevoia să vorbească mai lejer, în limbajul lui, despre afacerile prospere pe care le are. Apoi l-a ascultat și chiar l-a incitat cu întrebări despre cifra de afaceri, despre depozite, despre furnizori, cumpărători și cine mai știe ce alte inspirate provocări întru declanșarea laudelor unui om cu stare. Așa că viitorul socru a mai umplut o dată paharele și a decis: „Cu toate că e duminică și-i închisă, intrăm pe-aici, prin curte, prin spate, ca să vezi frumusețe de prăvălie" !

Femeile se retrăseseră să-și depene bucuria cu piatra din casă, făcând cafeaua; Stelaru, în reflexele sale de cămilă care n-are prânz în fiecare zi, a mai înfulecat ceva deșertând pe pâlnia gâtului cât putea mai mult; socrul bucuros trăsese zăvoarele din spate și, venind prin îngrijita grădină ardelenească, își mai puse și el un pahar și băură zdravăn. Apoi îl luă la braț pe firavul poet ce începuse să se clatine, traversară aleea care lega casa de prăvălie prin curtea ce se-ntindea între cele două străzi și, poftindu-l să intre, lăsă ușa deschisă ca să pătrundă ceva lumină în magazinul cu obloane trase.

Norocul lui Stelaru cu acestă ușă deschisă. Pentru că, bâjbîind în întunericul imensei prăvălii s-a-mpiedicat, a căzut într-un sicriu și a văzut deasupra atârnând doar cruci, lumânări, îngerași, coroane și candele, trăidu-și pentru o clipă propria înmormântare. Dar și cu viitorul socru aplecat deasupra cosciugului de parcă l-ar fi plâns, și nu că s-ar fi chinuit să-l ajute să se ridice.

Odată ridicat în întunericul plin de sicrie, capace, giulgiuri și cruci rar străluminate de găurile din obloane, Stelaru a dat un răcnet nebun, a țâșnit pe ușa prin care venea lumina, a rupt-o la fugă pe alee, pe poartă, pe străzile Sibiului, pe peroanele gării și Dumnezeu mai știe pe unde. Pentru că, deabia după câteva zile, flămând și însetat, a apărut mototolit și rufos, de parcă n-ar mai fi purtat tot acel costum procurat din garderoba cam uzată a unuia dintre maeștrii vremii, cerându-i lui Nicolau, patronul de la Cafe de la Paix ce funcționa vizavi de Capșa, să-i dea ceva pe datorie... Ca și cum înainte ar fi fost un foarte bun platnic !... Dar atunci, în incongruența vorbirii sale mereu șoptite și cu privirile ascunse perfid-rușinat, pomenea ceva de-o zestre, de niște lanțuri de aur, de un banchet pantagruelic cu supă caldă, sarmale mari, ardelenești, fripturi grase și multă, multă băutură; dar și de un ritual satanist printre sicrie, urne, coroane funerare și giulgiuri în care slujea ca vrăjitoare o colegă scriitoare ce se lăudase cu negustoria familiei ei, fără să-i spună că era vorba de un magazin de pompe funebre.

Când i s-a adus șvarțul dăruit de patron (ca o cafea din surogat de cicoare - consumația care, fiind cea mai ieftină, era specifică poeților în cafenelele boemei), Stelaru s-a așezat acolo unde nu mai merita față de masă și a scris pe hârtia ce-o înlocuia, ca la bodegile de cartier: *„Până când, Dimitrie Stelaru, până când/ Înger vagabond și flămând ? !”...*

Acesta era Stelaru cel faimos de odinioară, ajuns în Babilonul de la Canalul Dunăre-Marea Neagră nu chiar ca cei băgați în lagăr, cum au fost și bunicul meu și tatăl meu și unchii lui mai târziu, ci, ca mulți aventurieri care se dădeau mari specialiști sau mulți dintre cei rămași fără slujbe sau fugăriți de guvernare, care voiau să-și piardă urma în „romantismul revoluționar” al sisificei construcții. Și așa s-au legat, el și ceilalți din generația care apucase să facă strălucitoare literatură bine modernizată la nivel european, cu junii liceeni dați în vânt după scriitorime, care-i citiseră, iar acum aveau ocazia să-nvețe de la ei și bune și rele. Norocul lor a fost că, începând la București a se da comenzi de stat pentru literatura care proslăvea eroismul construcției socialiste, așa cum Petru Dumitriu a venit pe speze bune să se documenteze pentru a scrie ceea ce a fost mai târziu grosul lui roman „*Drum fără pulbere*”, o documentare plătită spre a scrie o carte din viața muncitorilor de port a primit și Petre Bellu, scriitor al mahalalei și lumii interlope lansat cândva, chiar din lumea proletară, de Panait Istrati.

Având autoritate la ștabii locali, ca scriitor provenit din mediile de jos, Petre Bellu le-a pus o pilă pentru ziarul care se înființa atunci, iar câțiva au fost angajați și legitimați ca ziariști - liceenii minori pentru masa la cantină, cei mai mari poate cu ceva onorarii din care le dădeau și lor câte o bere. Directorul era un zbir. Poate că nu știa gazetărie, dar deprinsese metoda de știab care cere întotdeauna mai mult și întâi țipa la redactor dându-i articolul la refăcut de trei ori, iar abia apoi i-l citea, îi băga o lozincă cu Stalin sau Gheorghiu-Dej și-l dădea la tipar. Ordinul lui era: „Vă pretind să fiți în slujba cauzei 24 din 24 de ore”, apoi se ducea la chefuri și aranjamente cu tovarășii de la centru, în săli

nu grozave pe atunci (mai tîrziu și-au făcut tovarășii restaurante de partid), dar amenajate discret în spatele cantinelor muncitorești unde se tăia floarea cărnii pentru fliptanele lor, restul fiind folosit la porțiile clasei muncitoare. În pauze, însă, care nu erau niciodată la ore regulate, trecea prin redacție, controla prezența, mustruluia și pleca. Priceput la bețivani, Stelaru nu-l lua în serios așa cum făceau tinerii și, la un moment dat, i-a pus să-și scuture buzunarele făcând o chetă și a cumpărat o pufoaică cum se obișnuia muncitorește pe șantier. „N-are nimeni voie s-o miște de-aici", a spus el și a bătut un cui exact în peretele din fața ușii, unde a agățat-o întoarsă-n așa fel încât să se vadă și-o cârpă ca un fular băgat pe mânecă. Zbirul putea veni la orice oră pentru că obișnuia să țipe de la intrare și controla deschizând ușa fiecărui birou. La ei, dădea de prima dată cu ochii de pufoaica prinsă-n cui, zicea „Bine, scriitorii sunt aici !" și trecea mai departe până la secretara sa căreia îi dicta pe cine amendează.

Odată cu plecarea junilor la facultate, Stelaru s-a mutat cu ei la București și, fiindcă prin subsolurile și podurile caselor naționalizate se dădeau repartiții pentru studenții care n-aveau loc în cămin, s-au aciuit pe undeva prin spatele pieții Rosetti. Era primit oricine care avea rude la țară și venea cu „produse", iar lecțiile de boemă costau o sticlă de secărică, sau „verde", adică rachiul cu ismă pe care poetul îl decretase absintul său. Sunt acestea amintiri din viața „intelectuală" dusă la Constanța si făcându-l pe tată meu să iubească cel mai mult acest oraș cu deschiderile lui ce-l încântau tocmai pentru că depășeau provincialismul pedant. Am pus ghilimele doar pentru că e vorba de sensul neconformist al boemei; dar încărcătura intelectuală exista, chiar mult mai bogată decât în înțelegerea clasică a lecturilor școlare cu disciplinați elevi premianți. Cultura organizată și educația sistematizată a unor profesori de înaltă ținută pe care-i avea liceul „Mircea cel Bătrân", se îmbina pentru ei cu strălucirile autodidacte, sensibilitatea gustului artistic și marea știință a metaforei moderne pe care talentele le prind din aer atunci când sunt de dimensiunea inefabilă a unui Tonegaru, fugit din liceu fără să-l termine, tocmai pentru că nu se mulțumea cu ce-nvăța acolo, sau Stelaru, autodecretat împreună cu sculptorul Ion Vlad profesor de arte libere la Sighișoara, dar neavând la îndemână vreo diplomă sau măcar vreo fișă de evidență școlară. Cu bine intuite rigori estetice și rezonanța a mii de versuri învățate din poeții lumii, ei aduceau cafeneaua literară în lumea și așa pitorească, plină de spirit, de inventivitate și de exotism a cârciumilor de port unde, zice tata - era un sigur pas, histrionic și perfid, de la vorba de spirit la inteligența de a te escroca fără să simți... De asta, toate amintirile lui de adolescență se apropie cu mai multă plăcere de Constanța decât de natala Medgidie, unde a fost declarat la starea civilă, făcând precizarea: Degeaba scrie pe act Medgidia; maternitatea era la Constanța, așa că eu acolo, lângă mare și aventurile ei, am văzut lumina !

Medgidia era un târg comercial, cu prăvăliași așezați și moșieri preocupați de averile lor din jur, având ca mediu intelectual grupul mic de profesori,

medici, preoți, judecătorul cu cei câțiva avocați, polițaiul cu cei câțiva comisari, contabilul băncii, dirigintele poștei, inginerii câtorva lucrări, ofițerii mai răsăriți din regimentele care se perindau și studenții în vacanțe. Aceștia formau lumea gălăgioasă a celor care, la orele de prânz, când înceta orice altă activitate iar negustorimea își făcea siesta, vehiculau idei în cafenelele din centrul încadrat de lanțuri pentru ca circulația să nu deranjeze mesele scoase la trotuar.

Se învățaseră atât de mult să facă acest lucru, discuția liberă, contradictorie și fără prejudecăți intrând în stilul lor de viață, încât, atunci când comuniștii au desființat cafenelele ca fiind de năravburghez, ei tot se strângeau pe băncile din jur, din nevoia acestei locvace existențe intelectuale care nu renunță la nimic din comentariul ei. Bunicul meu, împreună cu preotul paroh și cu imamul moscheei musulmane, au fost arestați de pe o asemenea bancă, fiindcă unul care trăgea cu urechea i-a turnat că înjurau regimul și ocupația sovietică. În memoria lor de oameni normali, învățați cu vorba liberă și sacrificați prin dihonia turnătoare ce-o semănase comunismul, tata ar vrea să așeze acolo un monument fără soclu, la nivelul trecătorilor: O bancă de bronz pe care discută încă fără precauție trei oameni de bronz, în vreme ce turnătorul turnat în bronz e singurul ridicat pe un soclu, de unde trage cu urechea. E nevoie de un sculptor cu umor, care să producă aluzia ridicării pe soclu a unor securiști după '89.

Amintirile frumoase ale acestui loc patriarhal cu mori,vii, regiment, mocani și populație balcanică, până să intre în praful și dărâmăturile entuziasmului proletar al construcției Canalului, sunt calul de la șareta în care-l lua bunica bătând drumurile satelor ca medic de plasă, casa cu etaj, de care bunicul era mândru că a putut-o cumpăra din venitul de intelectual, făcând un pas înainte față de ceilalți ai săi rămași mici proprietari de țară, urmași de clerici și postelnici, unde își aveau, e drept, gospodăriile lor frumoase funcționând ca preoți sau învățători luminați în spiritul afirmării românului. Erau oameni care nu dădeau numai lecții și predici, ci și exemple concrete de grădinărit, pomicultură, viticultură, albinărit, banci populare și asocieri cooperatiste, în spiritul marilor formatori de neam, de la Kogălniceanu la Spiru Haret, iar de la acesta la Iorga si Mihalache.

Satul care pentru noi, orășenii, poate părea o etapă depășită, era slujit de familia lor cu conștiința unui rost important. Astfel, primele amintiri de vacanță ale tatălui meu se leagă de toate acele sate modeste, dar curate, cu grădini, branișți și vii unde ai săi erau de multe generații „cineva" („cavaleria rusticană" cum numea bunicul meu această castă de mici boernași din care ne tragem, răspândită la un popor ale cărui vicisitudini istorice i-a dat prea puțină nobilime cu orgolii feudale), etalau duminica o eleganță chiar pedantă și deloc nu le convenea că neamurile de la oraș veneau neglijent îmbrăcate, ca pentru excursie. Astfel, la un hram, când sora cea mai mare a tatei, proprietăreasă, văduvă de dascăl și epitrop bisericesc si mamă de învățători si directori de scoală, îi aștepta cu ștergare scrobite, pahare cu picior și farfuriile de nuntă pe masa cea lungă de pe veranda ce se ridica din lemn traforat deasupra rondurilor de flori, i-a sărutat și i-a poftit să șadă, dar a cam strâmbat din nas față de îmbrăcămintea

neglijentă cu care cei de la oraș credeau că se pot duce la țară. Bineînțeles că nu le-a spus-o, dar când, pe poarta ei, a intrat docarul cu un băiat pe capră în cămașă numai spumă și râuri, iar din spate a coborât, în jupoane și voalete, cu umbreluță de soare și poșetă asortată, sora ei mai mică, nevasta unui director și revizor școlar proprietar în satul vecin, nu și-a mai ținut oful și i-a spus cu voce tare ca să audă rufoșii cu mofturi de oraș: „mersi soru-meo că mă onorezi !”...

Dar orașul era oraș; bunicul meu - tocmai dovedindu-și sufletul care îi rămăsese de copil de țară, plin de tradițiile bunului simț, al omeniei, al folclorului și snoavei țărănești, dar circumspect față de lumea și năravurile așezărilor mai mari, mai puțin familiare, mai reci și mai lipsite de șagă, duioșie, de atingere continuă indiferent de sentimente - ambițios în a-și depăși sfioșenia produsă de cei ce-și arogau o tradiție urbană, era mândru de casa lui cu etaj marcându-și cu precizie ascendentul pe scrisorile către rudele de la țară cărora le scria pe plic toată titulatura („institutor, cântăreț bisericesc, comptabil al băncii și proprietar in comuna...”), dar nu uita să și-o precizeze și pe a lui: „Ioan C. Leu, avocat, str. C. Brâncoveanu nr. 1, Medgidia, în centru” !

În centru, nu pentru că nu l-ar fi cunoscut factorul poștal din oraș si i-ar fi greșit adresa, ci pentru ca să vadă în sat toți cei ce se uită la scrisorile pe care le duce factorul poștal de acolo. Pentru că și Medgidia, ca orice târg, își avea cartierele ei rurale și dealul cu vii și mese sub bolta de viță ca un Grunzig vienez în miniatură și mahalalele cu mori unde trăia o altă lume. Dar, în centru („down-town-ul”), erau câteva case cu etaj, a bunicului meu având și balcon deasupra prăvăliilor printre care se auzea mandolina frizerului de la parter, care cânta dezinteresat pentru femeile ce treceau pe stradă, deoarece clienții lui erau numai bărbați. Balconul acesta, unde-și citea bunicul ziarul și se lua masa în serile de vară, face parte din amintirile tatălui meu (și l-a reprodus mereu, în terase și verande, oriunde și-a făcut casă), ca și măgărușii nărăvași cu care se juca în curțile colegilor de școală primară, cofetăriile unde băieții de la gimnaziu jucau biliard fugind de la ore, bragagii orientali și gogoșeriile panairului care transforma toamna orașul într-o veselie și o petrecere continuă, ficușii din farmacia apropiatului de breaslă al bunicii mele, dulcețurile nemaipomenite pe care le făcea o văduvă de ofițer ce dădea lecții de pian și hotelul de vizavi unde, mai târziu, când a ajuns licean, a priceput că, la parter, discret, în spate, era o sală mare cu gherghefe de țesut covoare persane, unde patroana avea întotdeauna vreo zece-cincisprezece angajate care, pentru lejeritatea lucrului, purtau fustițe ușoare și largi. Negustorul care venea la târg, după ce vindea marfa și bea aldămașul, trecea pe acolo să vadă vreun model de covor să-l comande și, până la covor, alegea o fată pe care patroana i-o trimitea sus, în cameră. Era acesta un fel de rafinament oriental al codoșlâcului, dar și o pragmatică economică de a le învăța pe fete două meserii, umplând cu una timpii morți ai celeilalte și nu pierzându-lcum îl pierd azi cele de pe marginea șoselei. Acest gen de bordel cu manufactură de covoare se practica, pesemne, în tot levantul nostru. Pentru că, atunci când s-a cedat

Cadrilaterul, a venit de la Bazargic o patroană cu mai multe gherghefe și mai multe modele de chenare, medalioane și motive florale orientale care se desenau în țesătura cu ochiuri de lână. Dar concurența nu le-a învrăjbit pe cele două matroane pentru că, vreme de război fiind, se perinda multă armată, românii venind cu bani, nemții cu conserve și ciocolată, iar rușii mai scăpând câte un tir de gloanțe pe geam când votca le întrecea potența.

Această patroană avea o fată blondă, cu gesturi molatece emanând chemări, pieptănată întâi ca Marlene Dietrich iar, mai târziu ca Veronica Lake, cu părul peste o parte din obraz, accentuându-i aerul de femeie fatală. A ținut-o din scurt, nu a lăsat-o-n atelier niciodată și, când n-a mai putut-o ține-n frâu, a măritat-o repede cu respectivul locotenent de cavalerie. Dar nici respectivul nu a prea putut-o ține-n frâu, mai ales la balurile cavaleriei și ea a fugit c-un căpitan care se muta în altă garnizoană, făcând acolo multe victime și provocând dueluri din care până la urmă a câștigat-o un maior, iar de la acela a trecut, cu acte-n regulă la un locotenent colonel a cărui înțelepciune, de bărbat experimentat și în vigoare încă, a părut s-o domolească pentru o vreme. Numai că, de pe front, avansat la excepțional pentru acte de eroism, a apărut un tânăr colonel ajungându-se la amor nebun, fugă spre Capitală, divorț, dar și intrarea ca o pereche spectaculoasă în lumea marilor baluri militare ale Bucureștilor. În care ea a rămas, colonelului dându-i-se o brigadă cu care a plecat pe frontul de vest. Ea a rămas, deci, printre generali și l-a înnebunit pe unul într-un asemenea hal încât a lăsat și familia și nevasta moșierească, s-a baricadat cu ea în casa păzită de ordonanțe și i-a telegrafiat colonelului pe firul Statului Major, cerându-i cavalerește să divorțeze.

Colonelul a răspuns tot prin telegrafia fara fir militară declarându-și dragostea la fel de mare apoi, terminându-se războiul, a venit în București, a încercat s-o convingă și nereușind, a făcut apel la mama soacră stabilind, într-o superbă duminică de mai, o întâlnire în trei la restaurantul Balotă care avea o grădină elegantă în piața Kogălniceanu, cu separeuri din grilaj de lemn alb pe care se cățărau trandafiri roșii și cânta în haine negre orhestra lui Nicușor Predescu. A încercat, mai întâi, s-o convingă pe iubirea vieții lui, chiar sub ochii mamei care a făcut-o și a crescut-o printre splendorile covoarelor persane, amintindu-i cum ea s-a-ndrăgostit de el ca de niciunul de până atunci. A făcut apoi apel la ajutorul soacrei, care a recunoscut că de la singura copilă a avut mai mulți gineri, dar unul mai falnic decât el el n-a mai avut. Au rugat-o amândoi, iar el a pus orhestra să cânte *„De-aș putea din piept să-mi scot/ Inima cu dor cu tot*"... și, în fața mamei ei, i-a apucat dramatic mâna sărutându-i-o mult, chiar și pe inelul nou, cu un safir mult mai mare decât ametistul pe care i-l dăduse el, atunci când romanța a ajuns la: *„... Și să fac precum faci tu:/ Eu să plâng, tu să zici nu !*"...

Dar destinul romanticei ființe de a trece din grad în grad, ne zăbovind prea mult la unul, era neîndurător chiar și cu ea, făcând-o să refuze categoric; soacra a ridicat din umeri a „n-ai ce-i face"; tânărul colonel a făcut semn să se umple cele trei pahare și a comandat orhestrei să cânte un vals-boston la modă:

„Să nu ne despărțim/ Și viața ta s-o legi de-a mea !.../ Un vis frumos trăim,/ Rămâi, nu pleca...”. S-a legănat în ritm spre ea, sărutându-i tâmpla și i-a lipit direct acolo un pistolet șase-treizecișicinci, trăgând zâmbitor. Apoi, cu același zâmbet pe buze, și-a tras și-n propria-i tâmplă un șase-treizecișicinci, în vreme ce orhestra ajunsese deabia la ultima strofă a șlagărului: „*... Rămâi nu spune nu, /Ne cheamă vraja dragostei...*”.

Ziarele vremii au publicat știrea de senzație, nu chiar cu gustul sadic cu care ar fi făcut-o televiziunile și tabloidele de astăzi; dar tatăl meu o povestește în forma de mai sus, uneori punând accentul pe o nuanță, alteori pe alta, poate contrariind cu faptul că, dorința de a inova îl face să nu fie stereotip, dar tocmai acesta fiind farmecul relatării pe care el desfide a o scrie atrăgând atenția cu umor ritos că „literatura e o treabă mai serioasă, aici fiind vorba doar de loasirul pălăvrăgelii”.

Cam asemenea sau, cel mult asemenea evenimente animau Medgidia.

Încolo, târg mic cu o biserică, două moschei, un gimnaziu și cel puțin cincizeci de cârciumi și hanuri, plus trei stabilimente între hotel și semilocaluri de noapte, unde se spune că, în primele decenii ale secolului trecut, veneau chiar și constănțenii, cernavodenii și tulcenii ca să se distreze; pentru că aici, ca-n western, era târgul cu mișcarea banilor în afaceri și distracții. Din atmosfera aceasta a ieșit primul roman publicat al tatălui meu: „*Ochiu dracului*”, dar slăbiciunea lui pentru boemia mai intelectuală și mai rafinată, mai liberă în aspirațiile pe care ți le dă întotdeauna un port cu perfidii, șmecherii, mafiotisme, inteligențe spontane și inteligențe malefice, îi trage duioasele amintiri ale tinereții tot către Constanța.

Acolo urma liceul stând în gazdă sau făcând naveta cu trenul, acolo a legat primele prietenii pe opțiuni artistice și literare, îndrăgind filmele și muzica la modă ce încă mai veneau de peste ocean, devorând cărțile Bibliotecii Muncipale unde, încă din timpul războiului, liceenii navetiști se adăposteau după ore până la plecarea trenului. Scria librete pentru spectacolele ce le făceau în liceu sau reportaje și răutăcioase cronici de spectacole și expoziții în presa locală, juca la o echipă teatrală semiprofesionistă în „*Cocoșul negru*” sau „*Borgia*”, mergea la descoperiri arheologice cu un profesor îndrăgit de la care a învățat multă latină. Nonconformist format în discuțiile libere din cafeneaua literară și nesuferind ritualurile de lectură modestă și laude pedante din cenaclurile (unde, zice el, fiecare provincial este pus pe soclul unui arhetip din marea literatură, orice cuconiță gramată este cotată peste George Sand sau Hortensia Papadat Bengescu, iar orice moderator tânjid spre actul critic își dă aere de Macedonski, Ibrăileanu sau Lovinescu), provoca conflicte în cercurile literare cu cei dedați conformismului academic și, mai ales, pseudoacademic, ba chiar chema în ajutor moderni scriitori consacrați, ca Gellu Naum, Sașa Pană, Geo Dumitrescu ce-l publica la București, ori trecuți prin Constanța, ca Jebeleanu și George Dan, sau chiar prin același liceu, ca Virgil Teodorescu și Pavel Chihaia. Acolo, a fost cât pe-aci să repete în toamnă examenul de capacitate pentru că, la întrebarea ironică a unui profesor: „Cum se spune corect

Megidian sau *Megidiot* ?", el a declinat cazurile răspunzând: „La vocativ: *Megidiotule*" !...Și tot acolo, bine-nțeles, și-a început inițierea boemă în bombele portului, unde discuțiile lor literare aveau parcă mai mult farmec în exotismul mediului marinăresc, în fauna tarasconeză a povestitorilor mincinoși de aventuri marine, în cântecele aduse într-adevăr din toată lumea dar cântate de artiștii pauzelor de cinematograf, de amărâții instrumentiști sau amărâștencele diseuse ale tavernelor, din care puteau face saltul spre teatru cine știe ce vedete, sau unde puteau decade altele care nu mai meritau scena.

Un astfel de șlagăr (tata are în memorie o bogată asemenea colecție din care alege uneori, cum am văzut și mai sus, „ilustrația muzicală" a modului cum își fantazează amintirile) era pe vremea aceea „Tangolita" - ritmată și sacadată piesă în stilul serios care este strămoșul lui „latino" de astăzi: *„Bărbații-mi spun La Bella Tangolita,/ Eu sunt ispita/ Din Santa Fe !"*... O cânta o creolă autohtonă cu voce de tutun, rămasă dintr-un turneu care bătuse Ploieștii, Buzăul, Galații și Brăila, împreună cu un muchachos la fel de brunet care ținea ritmul de tango la chitară și-i dădea replica în ton subțire, supratenor, de scapet cultivat de lamentourile țigănești („*foaie verde solz de pește*") care-au eșuat astăzi în manele. Ea cânta grav, mângâinduși sânii, iar el o completa admirativ: „ *Cu toți îi spun La Bella Tangolita,/ Ea e ispita/Din Santa Fe !/ Bărbații o doresc pe Tangolita,/ Că ea-i ispita/ Din Santa Fe"*... Pentru ca, apoi, să intre în duet, ea despre ea la persoana întâi, el tot despre ea la persoana a doua: *„În ochii mei citești amor și ură" („În ochii ei citești amor și ură").../ „Sărutul meu promite aventură ! („Sărutul ei promite aventură")*... Iar el să conchidă către o altă femeie din local, lăsându-se dublat de vocea ei dominantă: *„Tu nu știi să săruți ca Tangolita !/ Ea e ispita" („Eu sunt ispita")/ „Din Santa Fe" („Din Santa Feee") !...*

Era delir cu fluierături și aplauze, cuplul primea băutură ieftină dar alune și țigări bune, furate de la ajutorul american pentru Polonia care, nefiind rezolvată încă problema Danzigului, se descărca la Constanța și era transportat cu trenuri din ale căror vagoane, până la graniță dispărea jumătate, pentru că aici era ocupația rusească, nu ajutor occidental. Dar ei petreceau de minune și, câte-un nostalgic marinar rămas hamal de port, ca să se dea mare, oferea galant o floare creolei de Slobozia declarându-i că, în glasul ei, melodia suna mai bine decât la originea tangourilor lumii, adică la Mar del Plata, Tampico, Maracaibo, La Plata sau Pernambuco unde, se lăuda el, auzise „Tangolita" în versiune originală. Și, așa cum se întâmplă cu șlagărele, „Tangolita" a marcat acel sezon al începuturilor de boemă juvenilă ale grupului din care făcea parte tatăl meu cu colegii săi Dionisie Șincan, Corneliu Armașu, Constantin Vișan și alții mai mari, ajunși în teatru, operă, gazetărie, sau pierduți pe drum.

Când, după ani și ani, publicând romanul despre Dracula, tatăl meu a primit o invitație în America pentru niște conferințe pe acestă temă, în periplul care i s-a propus a insistat să se prevadă neapărat și Santa Fe, cândva spațiu de resălbăticire a calului, răspântie de referință a incursiunilor și retragerilor conchistadore hispanice, localitate cu vestigii de triburi indiene alungate spre

Americile din sud și de garnizoane rămase de la Maximilian al Mexicului ca locuri de petrecere prin transformarea chitarei în banjo sau alte cutii de rezonanță mai pitorești, ca și a cactușilor în alcool pentru aprovizionare cu Tequila a celor ce înfruntau trecerea prin Munții Stâncoși sau drumul spre Colorado. Acea cântată Santa Fe, celebră astăzi ca arhitectură autohtonă indoamericană, loc de trai tradițional antiamericano-zgârienorist, cu zumzet de instrumete de coarde și dictatură arhitectonico-ambientală pentru păstrarea mediului neînrâurit mai mult decât de Columb și Vespuci și, astfel, devenind colonie pentru mulți oameni de artă. De acolo s-a întors cu următoarea poveste:

Le-a mărturisit gazdelor că el nu venise la Santa Fe pentru toate cele de mai sus, despre care abia atunci afla, ci doar ca să vadă locul celebrei Tangolita și să-i asculte tangoul acolo, la mama lui. Gazdele au fost drăguțe față de tangoul pe care, demonstrativ, el îl fredona doar cu trăire, dar fără ureche muzicală și l-au dus la un restaurant autohton unde doisprezece chitariști ciupind corzile unor instrumente cu tot felul de gâturi cântau peste două sute de cântece din zonă, dar auzeau pentru prima dată de Tangolita. Dezolați, au părăsit localul, găsind altul cu orhestră de douăzecișipatru de instrumentiști ciupind corzile pe mult mai multe ciudate forme ale cutiilor de rezonanță și având în repertoriu peste cinci sute de melodii latino dar, cetegoric lucru, de Tangolita nu auziseră și nici nu cunoșteau ceva. Atunci, gazdele au lucrat pe internet cu companiile de turism și ghizii voluntari de culturi tradiționale americane și au aflat că, într-o rezervație unde avea loc sărbătoarea amer-indiano-latino-catolică la care se efectuau concomitent patruzeci de cununii cu o singură nuntă imensă, e alcătuită o orhestră formată pe măsură din zeci de formații cu instrumentele lor care mai de care de coarde mai adevărate. Au telefonat organizatorilor, au spus că e vorba de un oaspete străin și straniu care, pe deasupra, în dupăamiaza respectivă le ținuse și o conferință ce-l dovedea mare specialist în toate drăcoveniile lui Dracula iar, când au ajuns acolo, o sută douăzeci de chitariști cu instrumentele lor pe cât de bine acordate între ele, pe atât mai deosebite ca formă și ca sunet, i-au întâmpinat cu un potpuriu din toate tangourile care s-au compus pe lumea aceasta, i-au asigurat că, fie împreună, fie unul sau altul, cunosc toate celelate șlagăre și dansuri latinoamericane cu putință, dar Tangolita nu se afla în repertoriul niciunuia dintre ei. Gentili, s-au oferit să-l acompanieze oricât de nechemat ar spune el că e, ca să poată învăța tangoul celebru în România. Iar tatăl meu a primit cadou sute de sticle de tequila, whisky scotian, whiskey irlandez, bourbon american și canadian, vinuri californiene, etc. Binențeles, aruncate-n cap de cei care-l apreciaseră ca afonul ce le strică petrecerea.

S-a întors îndurerat, discret cu acest episod al călătoriei, dar nu s-a putut abține să nu-i relateze, cu mari semne de-ntrebare, venerabilului Nicușor Kirculescu ce-i era prieten împreună cu alt mare autor de șlagăre - Radu Șerban. Acesta din urmă, cam de-o vârstă cu tata fiind, a ridicat din umeri mirându-se și el: doar Tangolita fusese unul dintre tangourile de foarte mare succes !... Nicușor Kirculescu, însă, cu experiența lui antebelică, a început să râdă:

„Desigur: de mare succes; dar la noi !...Îl compusese un pianist ovrei din Galați, l-au cântat zece-cincisprezece ani toate orhestrele noastre dar, pesemne, peste ocean n-a ajuns !”... „Bine dar Tangolita... Santa Fe ?...Chestii pure, latino-americane !” – au protestat tata și Radu Șerban... „Astea, da; dar *la bella Tangolita* ? !- s-a amuzat de nepriceperea lor Kirculescu – nici măcar nu e-n spaniolă; *la bella* e toată ziua-n italiană; la Galați nu prea făceau diferența dintre spaniolă și italiană, iar aici, în România, mergea și așa. Melodia a fost întradevăr frumoasă și de succes, dar marinarul care se lăuda că o auzisela Mar del Plata sau la Maracaibo, pesemne că nu navigase nici el mai departe de Bosfor !”...

Cam așa povestește tatăl meu întâmplarea. Uneori mai schimbă numele lui Kirculescu cu al lui Gherase Dendrino sau al lui Hristu Nicolaide, fiindcă a fost prieten cu toți trei. Dar prieten bun, cu adevărat, fiind din aceeași generație, a fost cu Radu Șerban. Pesemne că i-a venit în minte povestea la vreun chef cu acesta, pe-aici, prin București, folosind și ei metafora exotică de la Santa Fe, ca și autorul șlagărului cu perfect-spaniolul său vers „*La bella* Tangolita”. Numai că tata fusese într-adevăr la Santa Fe și, pesemne, chiar el descoperise confuzia cu italiana. Dar vorba lui: „Când simți că iese umor din ceva, nu contează dacă-ți bați joc și de tine, dacă te consideri pe tine personajul cel prost sau naiv. Important e să se râdă. Cel care nu vrea să se râdă și de el, ci să râdă doar el de alții, poate fi ironic, cinic, orgolios ori batjocoritor; dar simțul umorului nu-l are. Umorul presupune bonomie, iar pe bonom l-a ferit Dumnezeu să fie orgolios”...

Asta era viața de port pe care sărmanii Petre Bellu și George Dan încercau s-o „cânte” așa cum era, fiind aspru luați la judecată marxistă de criticii proletcultiști Novicov și Moraru, primul, pentru că nu vedea eroismul clasei muncitoare în golănia muncitorilor de port, fiind catalogat „naturalist”, iar al doilea, pentru versuri ca: *„Sâmburi tari de măsline-n măsele/ Și pahare în dinți nu mai sparg;/ Au trecut tinerețile mele/ Ca delfinii de-a tumba în larg...”* fiind etichetat „formalist”.

Pe tinerii din jurul tatălui meu, însă, nu-i ajunsese acest blestem. Făceau spectacole ei între ei recitând „*Tinca*”, „*Rada*” sau „*Duhovnicească*” ale lui Arghezi, încercau să joace, în spectacole-lectură, teatrul nejucat al lui Camil Petrescu, devorau nonconformismul și exotismul din cărțile care consacraseră ultima generație literară liberă, cea de dinaintea lor, care la vremea aceea începea să lunece spre compromis imitând ce era mai penibil din literatura sovietică și, cu conștiința clară că nu vor publica așa ceva, exersau pe vechile registre refuzate de teoreticienii politruci, tatăl meu având un caiet cu proze orientalizate tocmai din exotismul încifrării sensurilor (pe care le-a publicat pe urmă sub titlul „*Nopți dobrogene*”), cu exerciții de rimă și versificație de genul: „*Fata cărturarului,/ Cu priviri de cânepă,/ Vin la mine mâine pă/ Asfințitul soarelui...”* și cu versuri din care le-am furat pe următoarele cărora, nici măcar nu le-a dat titluri:

La Singapur, am luat la braț o fată
Cu ochi timizi și îngăduitoare.
Nu ne-am vorbit, dar am avut-o toată
Pe-un trunchi cu crengi spre stele, în picioare.
Spre palidele stele căzătoare...

Părea albastră în lumina serii;
Eu palid, ca-n iubirea cea dintâi.
S-a strecurat din brațele plăcerii
Când eu îi sărutam două lămâi
Pe piept, gemând: Rămâi, o, mai rămâi !

Dar nu ne prezentasem, nu știam cum s-o chem
Și am rămas să-i scriu acest poem...

Pentru a trece din decorul exotic la alt tipar, cel al orașului provincial:

Îți scriu pe o cutie de chibrit
Răvașul meu incest îmbietor;
Nu neg prin asta nici că te-am iubit,
Nici că te voi iubi și-n viitor.

E cert un lucru: Astăzi te iubesc
Mai mult ca ieri, mai mult oricum ca mâine.
Amorul, e un vin duhovnicesc:
Te-mpărtășești cu el, dar nu rămâne.

Deci, haidem azi ! E ziua ta,
De ce nu mi-aș afla și eu o sărbătoare ?
Prilejuri să cinstim „Aligote”,
Sau alte vinuri, sunt destul de rare !...

Hai să intrăm aici, în cimitir;
E liniște și morții nu bârfesc.
Nu se va ști-n oraș că eu mă mir
Când tu accepți tacit să te iubesc.

Vom sparge nuci pe-o piatră de mormânt,
'Ți-voi rupe-n grabă o copcă de la fustă
Și ne vom fi întins sub Duhul Sfânt
Pe vreo marmoreană bancă-ngustă.

Apoi, fiind ziua ta, te voi ruga

Să zăbovești o clipă despletită.
Fiindcă mereu m-am întrebat la graba ta:
Crezi, pieptănându-te, că pari cinstită ? !

Pentru a reveni, tot cu poanta neluării în serios a poeziei, la obsesiile marinărești. De data asta chiar cu un titlu:

PĂȚANIA MARINARULUI CU FEMEIA DE CAUCIUC

Câte ape tulbură valurile !
Câte suflete tulbură dragostea !
Câte gânduri, câte gânduri le
Vânturi amintindu-ți de ea !...

Uneori simți nevoia să le debordezi
Ca pe o cambuză cu alimente stricate;
Alteori te cuprind, nălucesc și le vezi
Așa cum vezi luna spărgându-și luciul de ape.

Te cuprind, te cuprind, te cuprind...
Și te duc, și te duc, și te duc...
Înoți într-o mare de jind
Și sorbi amorul de pe buzele femeii de cauciuc.

Plasticul trup, care a fost cândva scursură vegetală
Prinde miasme de dor și-nfrigurări de terminații nervoase.
Nici nu bănuiești că-i ca o pungă de gheață: Goală
Și-o ține dreaptă aerul în loc de oase.

Ți se dăruiește cu pasiune resemnată
De te crezi într-al șaptelea cer fremătând
Când îi frământi carnația cauciucată
Și simți nevoia să-i șoptești un „te iubesc” discret, blând.

Până la urmă te încântă formele-i ideale
Și chiar consideri că, fierbințeala, ea ți-o-mprumută ție, nu tu ei !
Ba îi găsești și-un merit în plus: Pentru că, „după...”,
Nu-ți cere nici să-i spui cuvinte banale,
Nici la cinema sau la cofetărie s-o iei.

... Și nici măcar, ca ordinarele: suta de lei !

Aceștia sunt anii 1947, 1948, 1949 din care, mai multe sute de pagini cu exerciții de roman bătute la mașina de scris acte avocățești a bunicului meu

stau, cu interdicție absolută, într-un fund de ladă. Aflate mai la suprafață, cartoanele disparate pe care a încercat versuri au mai circulat printre noi, în familie, spre reprobarea lui: Numai când te simți neinspirat, apelezi la lucrurile pe care le-ai lăsat neterminate altă dată !...- se contrazice el, pentru că prozele le-a lucrat după aceea și, găsind un moment mai favorabil, le-a publicat cam cu zece ani mai târziu. Poeziile le-a lăsat însă, categoric, acolo amuzându-se la afirmația unora că tot literatul începe ca poet: Eu am luat-o de la început, în serios, ca romancier. În fiecare vacanță mare scriam câte un roman pe care, apoi, îl aruncam. Poezia trbuie să fie doar a poeților înnăscuți. Alții o scriu, poate, doar spre a o înțelege mai bine. Eu cred c-am încercat ceva tot în folosul prozei; nu pentru a publica, nu pentru a intra, la modul grafoman, în domeniul unei cu totul alte arte, care are alte mijloace și alte modalități de a alcătui metafora. Metafora se exprimă prin diverse meșteșuguri și eu cred în metafora romanului pe care am străduit să mi-o perfecționez. Omul are nevoie de un singur meșteșug, sau de o singură direcție pe care, apoi, să și-o perfecționeze toată viața... Că „nu e om să nu fi scris o poezie" e adevărat; dar nu înseamnă și un drept la a-i plictisi sau agresa pe alții publicând-o !... Crezi că în proză nu-i la fel ?... Fiecare femeie părăsită crede că viața ei e un roman. Nenorocirea e că unele dintre ele le și publică ! Ba, ajung să se zbată și pentru premii literare sau, măcar, pensie de la Uniunea Scriitorilor. Fără a avea habar care e diferența dintre „*a relata*" - fiindcă sunt și oameni cu har la povestit, care relatează frumos (am văzut unii care chiar turnau frumos) - și „*a transfigura lucrurile în construcție alegorică și sugestie multidirecționată prin metaforă*"- cum ar spune un teoretician al rigorilor romanului !

Pesemne că de atunci - de când a considerat prozodia doar exercițiu necesar (face și acum, cu plăcere și fără nici o pretenție de poezie, spectacole cu versuri umoristice adaptate direct pe rostirea unor actori pe care-i îndrăgește), adică un exercițiu necesar prozei în care te perfecționezi, tot așa cum orice intelectual are nevoie de multe cunoștințe complementare domeniului în care se specializează - de atunci e pe atât de înverșunat și lipsit de înțelegere pentru grafomani și toți cei ce iau amatoristic lucrurile, pe cât este de respectuos cititor - chiar devorator - și de sincer admirator al poeziei adevărate. Tot așa cum e neiertător față de orice fel de lipsă de profesionalism, față de oameni care vor să-și spună părerea despre lucruri la care nu se pricep, sau chiar se implică în domenii la care nu se pricep, cu balcanicul „merge și așa".

Pe vremea festivalului ceaușist de impunere a amatorilor și a amatoriei „Cântare României", el a lansat provocarea: *„Ești amator să mă pupi în c... ? !... Stai bre, nu te supăra; n-am știut că ești profesionist !"* Iar acum, când vreun pensionar, fost el și om de vază, sau cu meserie serioasă, îi bagă pe sub nas vreun manuscris sau chiar vreo carte, justificânduse cu „n-am ce face; pensia-mi merge; consider că am și eu de spus destule"... tatăl meu este neiertător, oricât de beteag sau de venerabil ar fi omul: *Dacă n-ai ce face, de ce nu te apuci de balet ?... De ce, neapărat, de literatură ? !*

Doar în asemenea momente, la bonomia lui care-l face să pară un blând

concesiv, constați că se consideră un profesionist feroce care-și arată colții decis să apere la sânge profesionalismul.

Și, pentru că rigorile profesioniste încep cu tine însuți, până ce vor fi luate și așezate pe masa de lucru unde vor căpăta toate componentele unei adevărate construcții în proză, cele sporadice notate și adunate de mine rămân aici, în stadiul de pălăvrăgeală, amuzament, exercțiu sau simplă încălzire pentru ceea ce se desăvârșește și poate fi trimis la tipar: „*Proza ?... Păi proza adevărată nu e prozaism, domnule !... Ci, tocmai pentru a depăși prozaicul, proza, ca act artistic, are o anumită poetică și o anumită arhitectură. Ea nu se poate rezuma la simpla povestire, ci procedează la sublimarea ei în sensuri și simboluri caracterologice sau de acțiune. Acestea provoacă la lectură stări, trăiri, descifrări și surprize estetice în dezvăluirea metaforei și-ți face din cititor un partener și un complice. E o specie aparte în cadrul genului abordat de mulți nechemați, ne având nimic de-a-face cu îndemânarea relatării, priceperea fantazării unei acțiuni, sau anecdotica simplistă, lăbărțată prin modeste acte de imaginație. Epicul nu e simpla narațiune. El își are rigorile lui în proză ca și în poezie. Altfel, orice cronică rimată ar ajunge să aibă pretenții de baladă*" !

CAPITOLUL AL TREILEA:

D'ALE CONFRERIEI LA PALAVRA BOEMĂ ȘI EFECTELE LUPTEI DE CLASĂ

La acest capitol, esențial prin faptul că oglindește fapte, întâmplări reacții și personaje din mediul căruia scriitorul îi aparține și prin vocație și prin creație și prin viața de zi cu zi, fac din nou precizarea că eu doar pun cap la cap și „asamblez", dacă se poate spune astfel, fraze, gânduri, replici și evocări disparate, rostite de tatăl meu ca atare și nu repovestite, amintindu-mi doar conținutul sau sensul lor. M-am înhămat eu la așa ceva, doar pentru că el, oricât de multiple preocupări are, dă atenție, așa cum am arătat vorbind de profesionism, doar lucrului finit, bine elaborat. Vine, conform celor câtorva idei enunțate mai sus, chiar și cu un principiu constant în materie de proză: Aceasta trebuie să aibă arhitectură, contrapunct și chiar o metaforă a fanteziei

respective, romanul sau nuvela presupunând o știință a construcției și o viziune alegorică bine echilibrată, care să se dezvăluie treptat cititorului, printr-o structură nevăzută de el dar bine elaborată de scriitor, în așa fel încât, de-abia la ultima pagină, semnificația întregii ținte de emoție artistică să fie evidentă. Din acest motiv, cu toate că în orele de relaxare el practică până la epuizare acest mod de a-și amiti, a comenta sau a improviza orice, uneori spre activa tăcere a celorlalți (l-am văzut cum, unui invitat austriac ce înțelegea mai greu lucrurile, i le-a explicat o dată-n franceză, a doua oară în engleză, apoi, concomitent cu ce ne cerea nouă în română să consemnăm că i-a spus, îl seminariza și pe acela; l-a seminarizat în engleză, l-a seminarizat și în franceză și au ajuns la sfârșitul mesii fără ca acela să fi putut pe tot parcursul să rostească altceva decât finalul: „mulțumesc"), el nu consideră proză simpla înșiruire sau relatare a unor fapte, tot așa cum nu consideră eseu (de la care pretinde o structură logică impecabilă) simplul îndemn de a-ți exprima niște opinii. Lucruri precum cele relatate aici sunt pentru el distracții sau, cel mult, exerciții libere; tiparul, exprimarea publică, presupunând cu totul alte rigori. Chiar și volumul său care ar putea face impresia că e de amintiri: *„Amintiri din casa scriitorilor"*, este, de fapt, un eseu despre condiția scriitorului sub zodia mentalității colectiviste și o pledoarie pentru forme pluraliste în organizarea vieții scriitoricești și încurajarea actului cultural liber.

Eu am notat însă aceste lucruri disparate, de multe ori chiar cu propriile lui formulări, tot așa cum cei de la TVRM, intuindu-i plăcerea de cozeur plin de informație și amintiri, au filmat cu el vreme de vreo doi ani o cafenea literară televizată care-și propunea să discute orice, fără vreun subiect anume. Dar, pesemne prin rigorile tatălui meu, poate instinctual întotdeauna diferite de cele din discuțiile intime, se dovedea că mereu aveau câte un subiect, sau găseau câte un subiect. Și a renunțat la aceste spumoase emisiuni tocmai când, din niște sechele de cenzură, li sa cerut să ocolească nu știu care subiect.

Le-am notat, așadar, după spusele lui aruncate-n cele patru vânturi. Prima oară, pe cele care, după cum spunea el, „mi se păreau rotunde", adică aveau cap și coadă ca orice schiță sau povestire. De exemplu, întîmplarea lui Stelaru cu negustorul de pompe funebre din capitolul anterior, consider că este așa ceva și, de fapt, am transcris-o aproape cuvânt cu cuvânt dintr-o înregistrare făcută pe șest fiindcă, sunt sigur că, dacă ar fi știut, tatăl meu m-ar fi binecuvântat în stilul neaoș folosit de obicei între el și Fănuș Neagu, admonestându-mă: „Băăă, nu-ți bate joc de generația noastră trăită sub obsesia turnătorilor și a microfoanelor ascunse !"... Și se poate observa la ea că, amintire-amintire, dar are în întorsăturile de frază, în punctarea psihologiei și-n conducerea relatării pe un anumit crescendo, elementele unei proze elaborate.

Ei bine, în legătură cu asta vreau să fac precizarea: Tatăl meu are o mulțime de cărți gata de a fi reeditate dar, după cum obișnuiește el să scrie, să lase manuscrisul „la dospit" și să-l reia mai tîrziu, când ajunge să-i dea chiar și o altă formă, cred că are și destule în lucru, în diferite faze de elaborare.

Încă una, n-ar însemna cine știe ce. Eu i-o prezint ca un semn de dragoste

la cei șaptezecișicinci de ani pe care-i împlinește, ca să-l conving că l-am ascultat și chiar am băgat la cap câte ceva dintre (cele bune, binențeles) pe care mi le-a spus. Și îl asigur că nu are nimic de-a-face cu problema drepturilor de autor ale moștenitorilor de care, uneori, el își bate joc relatând despre o ședință când, la Uniunea Scriitorilor se discuta durata dreptului de moștenire a drepturilor de autor până ca opera literară să devină de patrimoniu public. Legislația veche prevedea 50 de ani, dar se venea cu exemplul altor legislații care prevăd 75 de ani. Cu această informație nouă venise Eugen Jebeleanu reprezentând aripa ce lupta pentru drepturile scriitorilor, în vreme ce Nagy Istvan, pitoresc scriitor proletcultist maghiar, vorbind și foarte prost românește și foarte stângist, ca un vechi comunist apăra principiile celor ce nu doreau avere. Replicile pentru erau, desigur: „avem grijă de copiii noștri"; replicile împotrivă erau: „și ce, aveți nevoie să-i creșteți mai mult de cincizeci de ani ? !". Se știa cât de mult ura Ceaușescu bogăția altora, reducând substanțial premiile literare și cele care se dădeau la concursuri și, tocmai de aceasta, Jebeleanu insista: „E vorba de creația mea; de ce să nu se bucure ai mei ? Am și eu urmași !"... Iar Nagy Istvan, știind că se va auzi „sus" și bănuind că va face plăcere, a dat cu bâta-n baltă și, uitând de favorurile părintești ale Ceaușeștilor pentru urmașul lor, la care făcuse aluzie și Jebeleanu, clamă în păsărească limbă pe care o vorbea: „*Dache știu eu che am așa tumpit copilașul, mai bine omorem singur, cu munul meu !*"... De atunci a rămas în lumea scriitoricească aluzia: „*omorem singur cu munul meu*".

Pe tema unor urmași care-ți fac de râs numele, tatăl meu nu putea să nu se amuze. Astfel, la ceremoniile comemorând 50 de ani de la moartea lui Caragiale, el a lansat gluma că „acum urmașii îl plâng mai tare decât la înmormântare, fiindcă li s-a terminat încasarea drepturilor de autor de care ei au beneficiat mult mai mult decât Maestrul" !... Ba, o dată, încercând împreună cu Nicolae Stoian să aplaneze certurile penibile pe moștenire din familia unui confrate decedat, tata i-a spus bunului său prieten Nicolae: „Mă, ca să nu fim făcuți de rușine de urmași după moarte, ar trebui să ne facem tumuli ca prinții barbarilor, unde să ne îngropăm odată cu toată familia, că slugi și cai tot n-avem !"...

Pornind de la asemenea speranțe ale moștenitorilor care publică orice le-a rămas ca să mai scoată un ban, el și-a arătat colții la soția unui prieten și la fiul altuia atrăgându-le atenția că „Nimeni n-are voie să publice ceea ce autorul a ezitat să dea la publicat". Aceasta este un fel de lipsă de respect atât pentru laboratorul intim al scriitorului cât și pentru spiritul selectiv în care fiecare are drept unic să-și valorifice opera. Ba, mai mult: e foarte posibil ca, din nevoie de bani, mai ales cum se dădeau așa zisele „comenzi sociale" pentru texte simpluțe și propagandistice la îndemâna echipelor artistice muncitorești, omul să fi făcut compromisuri pe care orice autor și le repară atunci când își selectează operele definitive. Și, făcând aluzie la improvizațiile sforăitoare ce se scriau pentru Cântarea României, îl dădea exemplu tot pe Caragiale care scrisese un text gongoric, pentru un spectacol fastuos ce sărbătorea la Arenele Romane nu

știu ce aniversare a Casei regale, dar bine-nțeles că nu l-a inclus nici pe acesta, nici articolele de campanie electorală în ziare propagandistice de provincie unde catindații plăteau bine, în vreunul dintre volume.

Și, ca să dau dovadă a fi învățat de la tatăl meu că umorul îl faci despre orice amuză, iar umorist cu adevărat inteligent este cel ce știe să-și bată joc și de propria-i persoană, chiar dacă întîmplarea ce o relatez mai departe i-ar putea face pe unii să-mi spună că, prin cartea de față, eu procedez cam la fel, tot o spun: Aveu ei un coleg plin de ambiții carieriste care scria foarte mult și foarte grăbit, chinuit în dorința de a se afirma. Poate că venea aceasta și de la faptul că, băiat sărac fiind, atunci când se căsătorise, înfruntase opoziția soacrei, nevastă de negustor, care dorea pentru fiica ei un om mai cu stare. Între timp, însă, ajunsese ziarist specializat în viața de partid, extrăgând de acolo și cărți cu încasări pe măsura chinului lui de a scrie într-una, așa că soacra îi devenise chiar foarte mulțumită și admiratoare, încercând să-și spele vina respingerii, chiar dacă trecuseră decenii. Făcea mereu cafele, ceaiuri și sandvișuri, numai ca băiatul să nu se ridice de la masa de lucru și afacerea să meargă; dar fără să știe, sărmana, că ginerele ei se chinuia pentru glorie, nu pentru bani. Era pe vremea aceea la modă proza lui Marquez, iar el se chinuia să îmbine îndrumarea ideologică ce ar fi plăcut la partid, cu elemente de fantastic pe care le-ar fi apreciat elitiștii. Și, astfel, după niște nopți de nesomn și chin în compromisul de a găsi duplicitara cale spre glorie, a intrat în criză, a rupt și mototolit cele vreo treizeci de foi neinspirate, s-a îmbătat cu gând sinucigaș și s-a culcat. După vreo două zile, când reîndrăznește să se apropie de masa de lucru, găsește pe ea, la loc de cinste, foile scoase din coș, lipite și cu mototoleala călcată, iar soacra așteptându-l c-un ceai și două antinevralgice care să-l repună la produs literatură: „E păcat maică, să le rupi; mai uită-te o dată atent, că scoți tu un ban pe ele !”...

Jur că nu iau la călcat hârtiile mototlite de tatăl meu. Mi-a făcut plăcere să-l ascult și încerc să comunic altora această plăcere, doar ca să-l cunoască mai bine. Fratele meu Vlad, care e un om sobru și cumpătat, înregistrează un alt *violon d'Ingres* abordat de tatăl meu: Cursurile de filosofie personalistă pe care le ține studenților de la Școala Națională de Științe Politice și Administrative. Eu îl însoțesc mai degrabă la chefuri literare decât la cursuri academice, așa că nu-mi rămâne decât să dezvălui doar partea asta a personalității sale.

Frățește, îi las, așadar, lui Vlad drepturile de a edita valorile de filosofie politică rostite de părintele nostru în apărarea *« democrației reale »* - utopie în care el chiar crede fără a se speria de realitățile democrației ce ne-nconjoară, iar eu mi le păstrez pe acelea ale evocării celorlalte amănunte din viața lui, cele care respectă întrutocmai preceptul de bază al lui Fănuș Neagu și al prieteniei lor de o viață: « Vinul cel mai bun e alb, rece, mult și ieftin ». Subliniez: *ieftin* și nu *gratis*, cum au înregistrat butada unii chilipirgii sau tapeuri incapabili să înțeleagă spiritul generos și adevărata boierie.

Începuturile acestei vieți literare, marcată de toate grosolăniile proletcultismului și toate lucrăturile de obște socialistă, le-a descris chiar el în

« *Amintiri din Casa Scriitorilor* ». Ele încep cu o venire triumfală la București, participând la 17 ani la constituirea Uniunii Scriitorilor, cu o admitere onorabilă la facultate cu toate că, având « origine nesănătoasă », nota minimă de admitere era cu trei puncte mai sus decât a celor cu « origine sănătoasă » și, apoi, cu mari eșecuri în a-și găsi un rost, tocmai din pricina acestei origini. Citez doar partea veselă care începe cu:

"*Aveam cu ceva mai puțin de 17 ani și, după debutul cu o proză totalmente proletcultistă, reprezentam literatura nouă a Dobrogei. Nuvela respectivă îmi fusese selectată cu satisfacție din tot ce trimisesem la un concurs al Ministerului Artelor și revistei «Flacăra», fiind publicată ca o palmă la adresa inadaptabililor mai vârstnici. Îmi făcusem intrarea în redacții căpătând aripi realist-socialiste și, acordându-mi-se cinstea de a fi considerat coleg de breaslă, am primit, în cadrul acelei Consfătuiri pe țară a scriitorilor, o misiune foarte importantă, pe care mi-am dus-o la îndeplinire cu cinste și mândrie...". Am indicat doar începutul, restul îl găsiți relatat chiar de el.*

Partea tristă este că tânărului talent, recunoscut cu tam-tam și pus chiar să organizeze prima consfătuire a tinerilor scriitori, i se rectifică aprecierea atunci când se constată că nu vine dintr-o gazetă de perete a clasei muncitoare, cum erau selectați mulți dintre cursanții Școlii de literatură; nu e înscris nici la aceasta, îi este și respinsă angajarea la « *Flacăra* » de către nevasta teribilului politruc Vasile Luca, trăiește cum poate din colaborări literare și mai ales gazetărești și își continuă relația cu generația sa literară în bodegile boeme unde, prieteni find, veneau laolaltă și cei mai norocoși care obținuseră o slujbă sau o diplomă de la Școala de literatură și cei îndepărtați de serviciile de cadre. Relațiile și comunicarea se păstrează pentru că talentul și chemarea au magnetele lor și nu cele ale luptei de clasă, boema, care încă mai exista (iar ei, generația celor care o apucaseră dinainte, au făcut-o întotdeuna să existe și să se transmită mai departe) bazându-se pe afinități elective, pe sensibilitate artistică și chiar pe teribilismele vârstei amestecate cu orgoliile și alte aspirații provenite din intuițiile estetice și nu din estetica leninistă cu care încercau politrucii literari să le spele creierele. Fapt este că, trecuți sau nu prin Școala de literatură, generația lor s-a afirmat și s-a impus. Lectorii de acolo le-au spălat creierele doar celor care le aveau gata spălate, iar oamenii de talent găsindu-și calea de descifrare a peronalității lor artistice. Exact cum s-a-ntâmplat și cu ceilalți, ca tatăl meu, ținuți pe dinafară ca să nu contamineze puritatea clasei muncitoare ce-nălța osanale lui Stalin scrise de talentele special formate, dar și cu versuri ale unor scriitori mai în vârstă, foști buni meseriași care, pe măsură ce-și salvau pielea sau pe măsură ce carierismul lor era satisfăcut de funcții mai grase, nu se mai rușinau de ce fac.

Bârfa de bodegă îi analiza, îi demantela și ricana la adresa cărților de compromis ca « *Mitrea Cocor* », « *An viu 1917* » sau șchiopătarea și la propriu și la figurat a lui A.Toma, care era invitatul de onoare spre a da lecții la Școala de literatură și, cu toate că el intrase cândva în lumea literelor lingușind-o pe

Carmen Silva, avea impertinența de bătrân mincinos să citească de la catedră versuri proletare recent scrise, dar antedatate, despre care spunea că le ținuse ascunse-n sticle îngropate-n grădină, ca să nu le găsească siguranța burgheză. Asemenea bârfe, firești la o generație nouă, neiertătoare prin definiție cu slăbiciunile bătrânilor care s-ar fi dorit statui pure (și chiar sperând să urce ei, în locul acelora, pe socluri), îi omogeniza pe toți în ironia iconoclastă a vârstei. Unii bătrâni, mai disimulați în vanitățile lor, dar dorind să plătească polițe congenerilor concurenți sau ajunși suspuși, le dădeau apă la moară și câte o bere la bodegă, iar ei se bucurau cu toții de faptul că le era flatat talentul. Chiar și unii dintre cei care, având origine ultrasănătoasă și argumente politice de greutate, au fost superavantajații trimiși la studii în străinătate, adică la Școala de literatură de la Moscova pentru că, vorba tatălui meu: KGB-ul avea nevoie de spioni și din mediul acesta artistic.

Aceia, cu toate că le atrăgeau atenția foștior confrați de aspirații literare că, atunci când vor absolvi, vor veni în țară cu funcții foarte mari la care scriitorimea se va închina, în vacanțe își căutau foștii colegi prin vechile locuri de întâlnire, refăcând pentru moment boema și amintirile comune.

Așa că amintirile comune au rămas, în ciuda luptei de clasă, tatăl meu și alți amărâți ca el fiind la curent cu ce se-ntâmpla prin locurile de unde erau excluși. Din povestirile celor promovați la studii moscovite, spre a fi pregătiți viitori generali ai comandei ideologice, a ajuns la ei o tristă poveste cu un poet si o poetă, oameni sensibili, care au plecat de aici logodiți, s-au iubit și acolo cum trebuie, dar, peste vreun an de zile, s-a descoperit la dosarul fetii o pată neagră, chiaburească sau cam așa ceva. A fost pusă în discuția adunării, exclusă și trimisă în țară, iar lui i s-a condiționat rămânerea la cursuri prin despărțirea de ea. A cedat. S-a întors de la Moscova obținând o funcție importantă, apoi a făcut și mai mare carieră casatorindu-se cu o activistă urâtă, mustăcioasă și mai bătrână decât el. Târziu, când se-ntâlneau la mese ca scriitori maturi, ei, ăștia mai răi de gură, îi cântau o romanță pe versurile fetei pe care o părăsise. Iar el se-mbăta și făcea urât. De fapt, devenise un alcoolic ascuns, așa cum erau unii activiști care-și ascundeau viciile printr-o mare gravitate; dar, în particular, bea cu durere, plângea și făcea chiar crize sinucigașe.

În paralel cu aceasta, este o altă poveste, cu unul alintat de ei Petrică, un scriitor talentat și cam bețiv, băiat frumos cu mustață mare, pe care tot o activistă cam bătrână pusese ochii și, nefiindu-i prea greu să-l îmbete, sau să-i promită carieră, sau și una și alta, a pus mâna pe el și s-au căsătorit. După ce s-a văzut « conjugală », însă, tovarășa a pus picioru-n prag și i-a cerut să ducă o viață sobră, prin care să n-o compromită pe ea la partid. Iar, când el se-nfuria și-o mai caftea, îl reclama la fratele ei care era un știab foarte mare pe vremea aceea. E vorba de Dănălache, general de securitate ajuns în biroul politic și șef suprem al organizației pe toată regiunea București. Acesta îl chema pe împricinat la ordin în sediul său și biroul său, ordin de care n-aveai cum să n-asculți. Petrică se-ngrozea de ce urma să pățească și, ca să capete curaj, trăgea repede două coniace la barul de lângă intrarea în sediu. Simțindu-l mirosind,

ștabul-cumnat refuza să discute: « Avem de stabilit o treabă foarte serioasă; ieși afară și să vii când ești treaz ! » ... De atunci, Petrică a găsit metoda: Cu ghionți buni își răzbuna soarta bătând la babă, aia îl reclama lui frate-său, acela îl convoca, el trăgea două coniace înainte de a se duce și era dat afară încă înainte de a i se spune ceva.

A doua poveste cu cei plecați la studii în URSS, este în legătură cu marea carieră pe care a făcut-o unul care a tot continuat să fie om politic până în anii noștri: Făcea parte din biroul comitetului central al tineretului în momentul când a fost răsplătit cu plecarea la studii moscovite. Printre cei rămași în București, în sediul din fosta casă a lui Take Ionescu, a fost promovată o fătucă durdulie și roșie-n obraji care i-a căzut cu tronc chiar primului secretar; așa că au început să rămână-n sediu mult peste orele de serviciu. Ba, mai mult, din camerele unui corp secundar, ale cărui ferestre dădeau în curtea interioară spre cele ale clădirii principale, unii i-au văzut chiar cum făceau amor pe birouri și, în mod tovărășesc, i-au turnat. A ieșit mare scandal și, din înalt ucaz de la partid, a fost desființat tot biroul politic al tineretului marii secretari fiind trimiși la munca de jos. Când sa-ntors în vacanță, omul nostru plecat la Moscova a aflat că era dat afară, a făcut memorii demonstrând că, plecat la studii, nu era implicat cu nimic și a fost recompensat fiind el făcut mai mare acolo și începând astfel o glorioasă carieră politică pe zbenguiala de pe birouri a celor doi.

Aluziv, construind alte personaje și o altă atmosferă, așa cum îi place să fantazeze și nu să relateze, tatăl meu se referă la această lume, despre care a auzit doar prin colegii săi mai avantajați, în paginile din *« Poetul ca o floare »*.

Tinerimea literară a Bucureștilor, însă, evolua mai altfel, cu mai puține șanse de carieră, adică pentru o miză mai mică; dar lupta era luptă.

Astfel, la Scoala de literatură din Șoseaua Kiseleff era unul Harpalete care făcuse afaceri la Buzău cu busturi ale lui Lenin și Stalin cu care intra în biroul fiecărui primar și i le vindea pe loc. Fiindcă, dacă nu le-ar fi cumpărat, el l-ar fi reclamat pe primar că nu-i iubește pe tovarăși. Acest Harpalete, spunând că orice scriitor are un jurnal pe care, cândva, trebuie să-l publice, avea un caiet cu scoarțe albastre în care-și ținea însemnările zilnice. Numai că, din când în când, își uita acel caiet pe holuri, sau chiar în cancelarie, sau pe vreun scaun al directorilor și politrucilor școlii. De la o vreme, mai mulți dintre cursanți au început a fi luați la întrebări de responsabilii politici, unii chiar anchetați și excluși. Mai târziu s-a aflat că fiecare pagină de jurnal a lui Harpalete începea cu următoarea invocație : « O, jurnalul meu, trebuie să-ți mărturisesc ție, fiindcă nu am cui, faptul că nu mai pot să suport atâta mârșăvie și lipsă de recunoștință. Ieri l-am auzit pe colegul meu X înjurând... » . Sau, uneori, « criticând, bârfind, ponegrind ». Pe cine ?... De la caz la caz era relatată o nemulțumire a respectivului la adresa școlii, a cursurilor de socialism sau estetică leninistă, a regimului, a partidului sau chiar a tovarășului Stalin. Acela se trezea tras la răspundere, iar Harpalete era tot mai bine văzut. Și, pesemne, până la urmă chiar recrutat turnător, fiindcă s-a observat că nu mai ținea jurnal

și nu mai avea nevoie de caietul uitat prin colțuri, fixându-i-se pesemne șeful la care raporta direct.

Aparatul polițienesc se configura printre tineri, iar dincolo, la Universitate, nu numai că erau scoși profesorii cei adevărați (George Călinescu a venit să-și ia adio de la studenți spunându-le că le prezintă pe altcineva care le va preda și, spre a sublinia neavenirea necunoscutei persoane, a făcut-o pe amnezicul arătând spre acela și zicând : *« ...în locul meu vă va preda domnul... domnul... Cum vă cheamă, vă rog, domnule* ? »...Era Ion Vitner, de profesie dentist, tot așa cum Crohmălniceanu era inginer, care scrisese o monografie întreagă despre stupidul A.Toma surclasându-i astfel pe alți critici și devenind ideolog important), dar studenții care aveau părinți țărani au fost convocați la rectorat, li s-au dat foi de drum și au fost trimiși acasă spunându-li-se să se considere exmatriculați și să nu se mai întoarcă la facultate dacă nu-și conving părinții să semneze acordul de intrarea în colhozul - gospodărie colectivă. Sărmanii țărani care rezistaseră până atunci, trebuiau să cedeze spre a nu rata cariera copiilor pentru care străduiseră și până atunci din greu ca să-i țină la școli. Fiindcă ținerea la școală a unui copil costase mai mult decât câteva hectare de pământ, așa că țăranul, chiar dacă luăm lucrurile total nesentimental, fără să ținem seama de dragostea părintească, printr-o asemenea măsură era amenințat că, oricum, trebuie să piardă ceva din ce agonisise: fie pământul, fie viitorul copilului. Cumplite vremuri ale unei perfidii polițienești pe care, ca să glumesc, pot să spun că tatăl meu n-a simțit-o din plin tocmai pentru că în perioada aceea era mai « izolat ». Adică trecea prin anchete, lagăr, închisoare, ca și tatăl și unchii lui. Cu stilul său, de a se autoflagela fără jenă dacă din asta iese ceva hazliu, el povestește următorul episod din lagărul unde a fost închis împreună cu Dinu Săraru: Având îndemânare la versificație, în perioada în care șoma pe motive de dosar, își câștigase traiul scriind, pentru câțiva compozitori prieteni, texte pe care aceștia își făceau muzica; astfel, el se amuză arătând primul său «volum»: Are coperta albastră, drept singură foaie mare îndoită care, când se deschide în format A3, este o partitură muzicală așa cum sunt tipărite acestea de obicei. E un vals, cu câteva strofe și refren intitulat, (cum arată coperta romantic desenată ce a stat mult în vitrinele librăriilor din Constanța, Medgidia, dar și București: «*Cântec marinăresc*» - muzica de Puiu Rubinștein (marea familie de muzicieni ? !), text de Corneliu Leu. Aceea era o perioadă când i s-a permis să semneze; altele, le-a făcut « la negru », pe numele compozitorilor care-i erau prieteni și-l ajutau împărțind cu el onorariul, sau a colegului Armașu, care, fiind tot Corneliu, putea fi invocat oarecum ca un pseudonim. În acest context, a scris și pentru bătrânul maestru Ion Chirescu, autor de muzică corală, originar din Cernavoda, care făcuse împreună cu bunicul meu politică iorghistă, textul unui marș al constructorilor de la Canalul Dunărea-Marea Neagră. Stimulat în sentimentele sale de dobrogean, maestrul, care trebuia să-și păzească funcția de decan la Conservator, a căutat printre compozițiile sale care, altă dată erau religioase (există un «Tatăl Nostru» dumnezeiesc compus de el !), a căutat și a reluat din acele compoziții mai vechi o linie melodică cu accente

eroice, cerându-i tatălui meu să-i adapteze niște cuvinte realist-socialiste pe metrica respectivă. În acest mod, după *«Răsună valea/Răsună dealul/De la Bumbești la Livezeni...»* - cântecul lui Marcel Breslașu pentru eroicii constructori de pe șantierul Văii Jiului, a fost creat refrenul *«Ce-am crescut, / Vom crește înzecit/ Și-apăra-vom/ Tot ce-am cucerit...»,* mai chinuit ceva și mai zgrunțuros, din pricina înghesuirii cuvintelor în tiparul melodiei ce fusese compusă, poate, pentru un imn religios care, trecut în allegro devenea marș soldățesc cu patrie și rege. Se practica lucrul acesta pe atunci, sculptorii care aveau în atelier comenzi neonorate de vechiul regim, punând personajului un cap cu șapcă și-o sculă-n mână în loc de baston și prezentând lucrarea drept «muncitor depășind norma», iar mari pictori, continuând pe șevaletele lor arta portretului, adăugau o salopetă și un fundal de hală spre a le fi acceptată minunea de culoare la care se pricepeau. Așa a apărut și acest marș al construcției canalului, înregistrat solem cu filarmonica și corul radio sub bagheta compozitorului, în vreme ce autorul textului trecea prin anchete și era trimis la canal. Acolo, povestește Dinu Săraru, cu sapa și târnăcopul pe umăr erau băgați de dimineață în șirul dintre santinele și, în ritmul marșului urlat de toate difuzoarele, porneau spre munca silnică, tatăl meu bătând pasul pe ritmul propriilor sale cuvinte, în vreme ce Săraru deplângea starea lor în zeghe și-ntre gardieni înarmați, subliniind versurile care aveau în ele, desigur, cuvinte ca *libertate, fericire*, *costruim cu drag,* etc.

Lipsea, deci, din Bucureștii vieții literare, dar istoria generației sale o știe. Și, mai ales anecdotica ei care se transmitea la bodegă, între cei ce-și aflaseră afinități literare, în ciuda faptului că politica oficială încerca să-i scindeze prin lupta de clasă - învățătura urii dintre oameni. « *Mai trecu o noapte, înc-o zi/Se ascute lupta între clase/ Iar chiaburii se arată-a fi/ Elemente tot mai dușmănoase »* este una dintre cele mai exemplificatoare strofe ale literaturii proletcultiste pe care o batjocorea toată lumea în epocă. Pesemne chiar și autorul ei, subtilul poet care era Anatol Baconski și, care, nu se putea s-o ia chiar în serios scriind-o ci, ca și prietenul său, foarte cultul prozator Petru Dumitriu, (auto-cinic autor al romanului ce elogia canalul - cum zice tatăl meu), considerând-o cel mult un compromis cu puterea, sau banii ei, așa cum făcuseră chiar corifei consacrați (« coniferi » denumiți cu elogiu incult de către un știab comunist) Sadoveanu, Cezar Petrescu, Demostene Botez, Zaharia Stancu, etc.

Astfel, două fete serioase descoperite la gazeta de perete a unui cămin cultural din Vâlcea și aduse la Școala de literatură de îndârjitul « aplicator de linie proletară» Haralamb Zincă, l-au blestemat pe acesta că le-a adus la o învățătură cu care n-aveau nici în clin nici în mânecă dar, fiindu-le rușine să se-ntoarcă-n sat unde se știa că fuseseră luate la Uniunea Scriitorilor, au părăsit școala și s-au angajat cu onestitate chelnerițe la restaurantul scriitorilor, în felul acesta ne dezamăgindu-și consătenii. Un chelner, însă, « ospătar », cum li se spunea ca să se identifice cu clasa muncitoare, a primit după absolvire o funcție culturală importantă pe care a pierdut-o târziu, când s-a constatat că nu-și pierduse năravul de a lua bacșiș. Un fochist ungur care intrase ca minoritate

națională în majoritatea de clasă, nu publica nici o poezie în limba lui în care era agramat, ci doar traduceri în română pe care, stilizându-i-le colegii, de fapt, i le refăceau complet. Iar o țesătoare (adusă de același Zincă, descoperitor de talente muncitorești - el însuși la origină frizer care citea în timpul liber «doxuri», ajungând astfel să scrie romane polițiste onorabile) și-a finisat opera contaminând cu ceva rușinos (dar nu atât de grav ca o boală fiindcă în loc de microbi era vorba de insecte și se trata c-un bărbierit la locurile rușinoase), jumătate din școală și-un profesor care, aparent, o făcea pe principialul. Tata se amuză pretinzând că, în virtutea vechii lui meserii, Zincă, exercitând o funcție de șef peste studenți, fusese obligat de medicul scriitor Virgiliu Monda să-i bărbierească la locurile delicate. Nu se știe, însă, cum s-a procedat cu câteva poetese sentimentale care se iubeau prin subsoluri cu colegi de-ai lor. Cert este doar faptul că așa s-au simțit la Școala de literatură înrâuirile aduse de îndrumarea de partid a artei spre valorile proletare. Iar, spre a-l tachina pe un alt prieten spumos și boem, împătimit după pariurile pe cursele de cai, poetul Vintilă Ornaru, tatăl meu a lansat zvonul că acela a fost singurul care a regretat igienizarea școlii deoarece, în perioada respectivă, el organiza între colegi pariuri pe curse de întreceri între insectele aduse de țesătoarea proletară preacurată la dosar.

În acest serial se înregistrează și figura unui versificator mai bătrâior, ajuns de la Școala de literatură în redacția de reclame a radiodifuziunii (reclame socialiste, sobre și nu vehemente ca ale civilizației de consum, care se făceau numai pentru că existau bani de publicitate, nu pentru că ar fi existat mărfuri), consemnat întotdeauna prin unica sa replică neconsolată și plină de regrete: „Aș fi ajuns ca Labiș". Acesta fusese cantor la o sinagogă din Maramureș, deprinzând astfel ceva euritmie care l-a împins spre lansarea într-o gazetă de perete locală iar, de acolo, spre neobosiții selecționeri gen Zincă ai Școlii de literatură - niște cadriști dirijați de la partid să asigure înnoirea vieții literare, a redacțiilor și a activităților culturale cu elemente sănătoase, din popor, așa cum am văzut.

De precizat că, pentru sprijinirea clasei muncitoare în drumul ei spre paradis, școala dădea o anumită sumă compensatorie celor scoși din producție, proporțională cu salariul pe care-l avuseseră; așa că, un escroc de teapa lui Harpalete despre care am vorbit, mituindu-i pe cei de la biroul muncă și salarii din întreprinderea care-i dădea adeverința, a umflat cifra cu un zero ajungând să încaseze pe stat o sumă mai mare decât directorul cursurilor. Când s-a observat lucrul acesta, omul mutându-se, întotdeauna, la leafă, pentru două zile cu întreaga sa grupă la restaurantul vecin din colțul Pieții Filantropia, bieții profesorași esteți marxiști care au pus întrebarea, au pălit în fața răspunsului binemeritat dat de selecționatul clasei muncitoare: „Binențeles că am venitul ăsta; ce, voi ați fost stahanoviști, ca mine ? !"... Și au pălit dându-i note chiar pentru ce nu știa și lăsându-l să facă destulă vreme carieră, până când s-a dovedit că versurile cu care se lăuda erau plagiate în întregime, iar pe la șantierul de unde adusese adeverința trecuse doar câteva luni, așa că nu avea

decât o carte de muncă provizorie, restul biografiei pierzându-i-se în neant. Ostapii Benderi erau la modă.

Așadar, primind și el o remunerație proporțională cu micul câștig pe care-l avusese în Maramureș, respectivul poet, bătrâior și tată a trei copii cărora le trimitea totul, n-a mai rezistat și, ivindu-se locul, sau înființânduse atunci redacția de publicitate, a obținut o recomandare de la școală și s-a angajat acolo. A dus-o bine ani îndelungați făcând reclame în versuri de genul: *„Fumați doar țigaretele Carpați/Și toți ne vom simți ca niște frați”,* sau*: „Dropsuri bune și geleuri/ Caramele și drageuri/ Ce la gust sunt minunate/ Fiind aromate”,* sau*: „Dacă ai răcit – hapciu !/ Nu te duci la doctor,/ Iei un Paracetamol/ Și ți-l faci protector*”, sau marele recitativ începând cu: *„În frigiderul Pinguin/ Răcești și apă dar și vin*”... care se încheia cu: *„... L-am cumpărat, mă simt un lord/ Că ciorba-mi țin la Polul Nord”...* Sau o poveste care, pesemne, n-avea alt rost decât să ia banii de publicitate de la fabrica din Satu Mare, care-ncepea cu unii care au aragaz cu două ochiuri și-l schimbă cu unul mai mare, făcând, în final, familia fericită: „*Căci aragazul cu cuptor/ E gospodina tuturor*”... Publicitate inutilă, în timpurile respective, de vreme ce pentru frigidere și pentru aragaze se făceau liste de așteptare la sindicate sau la primării și ți se dădeau în ordinea importanței pe care o aveai în câmpul muncii sau a importanței pilelor care ți se puneau.

A dus-o bine făcând reclame din astea într-un comerț care n-avea nici o nevoie de ele, și-a adus toată familia în București, a obținut și apartament, dar purta umilința pe față pentru versurile pe care le scria. Iar când se-mbăta, își blestema și slăbiciunea de-a nu fi terminat Școala de literatură și familia din pricina căreia o părăsise, repetând cu convigere aceeași replică: „Patru luni dacă mai rezistam, ajungeam și eu ca Labiș care-mi era coleg !”...

Și, în fine, o aventură de după absolvire, având ca personaje pe un fost frezor la „*Semănătoarea*”, lansat în cenaclul „*Păun-Pincio*”, al sindicatelor - care deținea monopolul pe București scoțând și culegeri de texte lucrate acolo de ziua lui Stalin sau cu ocazia diferitelor evenimente proletare - și pe nefericitul politruc pseudoestetician Nicolae Moraru, cel ridicat, în locul lui Tudor Vianu (umilit la universitate, ca și Călinescu, deoarece cultura lui burgheză nu prezenta garanții) la rangul de profesor universitar și șef al catedrei pe toate institutele de artă, fără a avea nici un act de studii fiindcă pretindea că i le distrusese Siguranța burgheză, tot așa cum - sensibiliza el lumea - i-a îmbolnăvit și nevasta alături de invaliditatea căreia, iată, are de suferit în continuare. Ei bine, lui Moraru - personaj complex și dictatorial și ascuns și în luptă perfidă cu alți ilegaliști, luptă care-l făcea pe fiecare cât mai fățarnic și cât mai dur concurențial prin turnătorii, dar cu aparențe cât mai intransigent principiale - acestui Moraru îi place o poezie cu lirică de strunguri și raboteze care lucrează-n draci pentru sărbătorirea tovarășului Stalin, scrisă de respectivul poet și un reportaj agricol cu chiaburi răi, fugăriți de țărănimea conștientă de frăția clasei muncitoare care are dreptul să o conducă fiind mai revoluționară decât ea, scris de o prozatoare cu origină la fel de sănătoasă din mahalalele Urzicenilor care, mai

târziu, s-a săturat atât de tare încât s-a căsătorit cu un evreu numai ca să poată pleca din raiul socialist - și îi angajează pe cei doi la marele trust de reviste pe care îl conduce.

Se laudă cu acești tineri formați curat, în puritate politică, direct ca artiști de tip nou și nu ca ăia mai bătrâni care colaborau dar îl bârfeau pe la spate, le dă șanse de afirmare și nu mai e atent la evoluția lor decât târziu, când securiștii sau cadriștii îi pun pe masă niște dosare pe care acum le-am numi „de urmărire" sau „turnătorii", dar atunci erau o practică curent-administrativă. Ambii călcaseră greșit pe plan sexualo-sentimetal. Dar nu împreună.

Poetul, aspirând spre frumusețe mai presus decât spre clasa sa revoluționară, se-ncurcase c-o aventuroasă fostă nevastă de moșier care eșuase-n dactilografă ca să poată fi angajată. Amor mare în care, sensibilitățile sale sunt covârșite de subtilitățile burgheze din alcovul parfumat al, pe cât de modestei colege cu funcție inferioară în redacție, pe atât de rafinatei doamne care i se dezvăluie în intimitate. Atât de covârșit, complexat, impresionat încât, în ciuda eforturilor ei, el nu reușește să facă față bărbătește. Dramă mare, chinuri singulare fiindcă poetul are acasă o nevastă proletară care mai muncește încă în fabrică și, dacă ar afla, l-ar putea turna la sindicat. Iar soluția este același Virgiliu Monda, romancier interbelic cu opera cenzurată de critica politrucă, dar medic bun care și-a pus cabinetul la dispoziția confraților. Acesta îi prescrie energizante și excitante din categoria străbunicelor Viagrei, poetul se duce cu mezeluri și vin spumos în budoarul râvnit, dar rezultatul e negativ. Întors, însă, cu mari deziluzii în patul conjugal, prescripțiile doctorului Monda își fac efectul, iar nevasta cu cununie a poetului, nu numai că nu-l reclamă la sindicat, ci e chiar foarte satisfăcută.

Poetul însă nu; nu-l mai mulțumește clasa muncitoare, aspirațiile lui spre un alcov rasat și deliciile burgheze se întârâtă. Și, încearcă, încearcă, se străduie, se străduie și se tratează de zor cu prescripțiile doctorului Monda, dar numai spre satisfacția clasei muncitoare din familia sa. Subtilitățile parfumului burghez nu-i priesc și, când, pentru a zecea sau a suta oară, se prezintă la soneria doamnei cu mezelicuri și vin spumos, auzind înăuntru o puternică tuse masculină, sparge ușa și face tărăboiul care provoacă dosarele de pe masa lui Moraru.

Cealaltă puritate politică promovată, prozatoarea, scrie un amplu reportaj fulminant descriind adevăratul eroism socialist al unui inginer de pe marele șantier unde a stat în documentare vreo zece zile. După apariție, ia un teanc de reviste, se duce pe șantier și mai petrece câteva zile de documentare cu personajul său fără să-și dea seama că fotografiile aceluia și elogiile publicate pot crea invidii colegiale. Așa că dosarul cu picanterii incitante ajunge pe masa principialului abstinent Moraru chiar înainte de întoarcerea ei, iar ea e convocată la acesta, introdusă după ușa capitonată și secretara-cerber din anticameră și obligată să relateze cinstit totul, să confirme și să amănunțească afirmațiile din dosar, chiar și potrivirile sau nepotrivirile de natură sexuală. Femeia sfidează afirmând că, da, s-a culcat cu acela, dar admirația ei a apărut tocmai datorită realizărilor lui pe care nu le-a exagerat cu nimic. Moraru vrea să-i demonstreze

că nu; și-i cere amănunte despre modul cum a dezbrăcat-o acela, despre ce i-a făcut ea, despre ce i-a făcut el, despre cum s-au destrăbălat împreună. Iar femeia, simțindu-l că savurează amănuntele cu trăiri de voyeur, îi oferă tot mai multe, excitându-l. Moraru se-ncinge, se înfurie și o admonestează aspru: „Ești o stricată; ești o nesătulă !... Știi ce ți-ar trebui ? !"... Și, cu amenințarea cunoscutei lui intransigențe principiale, se apropie de ea ne mai rezistând anilor de abstinență în slujba partidului și șoptindu-i: „Ți-ar trebui un bărbat ca mine, care să te astâmpere !"... La care ea, tovărășește, se apleacă promptă în instinct și dibace în exercițiu, îl descheie la pantaloni și face un lucru despre care morala proletară nu s-a exprimat limpede dacă e sau nu e incestuos, fie din pudibondism, fie pentru că nu se lasă cu pensie alimentară.

Despre Nicolae Moraru extrag dintr-o altă înregistrare că: vorbea limba română cu un jignitor accent rusesc. Și că: Făcând niște tipărituri în limba rusă, avea comunicari cu un redactoraș din Moscova. Dar când era anunțat că acela îi telefona, făcea un protocol întreg ordonând „ *Să nu mă deranjeze nimeni, vorbesc cu Moscova !*"... După ce s-a schimbat macazul și secretara îl anunța că-l caută Moscova, replica lui era: *Moscova ?... Pe mine ?... Să vorbească c-un adjunct !...*

Cele două istorioare cu sex și luptă de clasă, pe care tata le formulează cam în felul de mai sus sunt, desigur, latura freudiană a curățirii ideologice a literaturii, încercată de comuniști prin formarea elementelor noi, sănătoase, din rândurile clasei muncitoare.

Asemenea întâmplări, spuse, povestite, prelucrate, stilizate, îmbogățite cu fantezie și cu comentarii producătoare de umor în plus și de amuzament colegial, destins și spumos, la întâlniri lejere între prieteni deschiși fabulației dar și amendării ei prin replică acidă, mereu altele sau mereu înnoite între oameni care au atâtea de spus sau atâtea de perfecționat în modul cum sunt spuse, încât nu găsesc vreme nici să se repete, nici să cantoneze în cele deja cunoscute, constituie substanța de aur al acestui mod al lor de a comunica petrecând.

Am auzit, de exemplu, de multe ori povestea superbului poet suprarealist Stephan Roll, alias nea' Ghiță Dinu, cel care i-a atras pe avangardiști la lăptăria tatălui său Enache Dinu, făcând acolo un sediu celebru unde mirosul maielei de iaurt se îmbina cu vacile cubiste desenate pe vitrină de Victor Brauner, iar lângă plăcintele cu brânză se redacta celebra revistă „Unu":

Scos din mâna cu care practica suprarealismul căruia i s-a dedicat cu pasiune, el a făcut în continuare gazetărie ajungând un fel de director al Casei Ziariștilor unde se simțea bine ca amfitrion de întruniri și conferințe, având și restaurant unde-și putea aduce țali, oberi și bucătari cunoscuți, cu care să recreeze atmosfera boemă de pe vremuri. Odată - nu singura - când a rămas cu ultimii petrecăreți, el și-a mai pus un pahar salutându-i, închizând ușa în urma lor și, întorcându-se spre garderobiera care-și lua propriul pardesiu, a privit-o într-un fel anume pe sub ochelarii săi insidioși mai mult dregându-și vocea

decât spunând ceva. Iar ea a chemat un taxi pornind amândoi spre Floreasca, pe atunci cartier de culoare la propriu, nu de îmbogățiți prin culoarea politică. S-au băgat în patul ei modest, nea' Ghiță și-a scos ochelarii punându-i pe pantalonii de pe scaunul alăturat și... Și ușa s-a deschis dată de perete de un găligan care poruncea: „*Dă, fă, suta* !", dar schimbând glasul către nea' Ghiță care bâjbâia după ochelari și pantaloni: „S*tați lejer, vă văd un domn distins !*"... Apoi, iarăși pumnul către fată: „*Dă, fă, suta* !" și iarăși zâmbetul protocolar către cel ce foșgăia printre cearceafuri: „*Stați lejer, vă văd un domn distins* !"... Până la urmă, nea' Ghiță reușește să pună mâna pe ochelari, pe pantaloni, să găsească buzunarul, să scoată suta și să i-o întindă. La care, palmând-o, găliganul duce două degete la frunte și salută rostind „*Am spus eu că sunteți un domn distins !*"...

Din aceeași categorie de pățanii, face parte și cealaltă, a lui Fănuș Neagu cu țigăncușa de la Mogoșoaia pe care el o îmbie în cameră, iar ea răspunde ultrapoliticoasă și cu respect sincer: „*Nu pot, domn Fănuș, că sunt fată mare !... Ce, altfel credeți că nu v-aș servi eu pe dumneavoastră* ? !"...

Dar, din prietenie și respect pentru calitatea auctorială a celui care este personaj în această întâmplare, de obicei, ea este doar amintită, Fănuș fiind cel rugat s-o povestească adăugându-i diferite amănunte livrești, pitorești și superb-poematice conform verbului său, după modul în care este inspirat la momentul respectiv. În vreme ce întâmplarea cu nea' Ghiță Dinu am auzit-o tot de multe ori și, tot astfel: niciodată ca pe o stereotipă povestire ci, pot să jur, întotdeauna altfel, cu alte amănunte, alte detalii, altă atmosferă, ba chiar și altă identitate a personajelor, rămânând fixe doar cele două replici: „dă, fă, suta" și „stați lejer, vă văd un domn distins", în vreme ce restul, adică ingredientele de proză se schimbă întotdeauna frumos și fascinant încât, dacă nu mi-aș fi propus să nu fac altceva decât de a însemna totul pe scurt, aș putea oferi un întreg capitol de narațiuni comparative pe aceeași temă, care de care mai pline de fantezie și de plastică a povestirii. Pentru că aceasta este superba lor plăcere pe care nu trebuie să le-o întrerupă nici un neghiob cu vreo stereotipie: a improviza !... A improviza cu talent, cu fantezie, cu inspirație, cu spuma șprițului și cea a verbiajului oferită de lejeritatea acestui „*long drinck*" practicat de români sănătos, temeinic și mai ales pe lunga durată a chefurilor lor vesele, fanteziste și neagresive, *avant la lettre*, adică, încă de la ulcele, mult înainte ca pedanteria barurilor americane să inventeze paharele lor înalte, ornate cu briz-brizuri și coji de fructe pe care băutorul adevărat tot le aruncă. Aceasta cred că-l face pe tata să afirme că șprițul nostru, despre care putem spune că-i neaoș fiindcă-l practicăm la scară mult mai mare decât nemții de la care ne-a venit sifonul, este strămoșul și exemplul sănătos, ecologic, al băuturilor artificiale de astăzi, lungite cu „*soda*" în exibițiile barmanilor.

Exhibițiile lor însă, ale acestui tip specific de comeseni, sunt de natură intelectuală: Care improvizează mai frumos și cu mai multă fantezie. Iar cascada de întîmplări în slalom și divagație continuă pe care am demonstrat-o mai sus, îi apropie pe ei foarte mult de trăirile marilor improvizatori de jazz. Deoarece,

cred că nu greșesc afirmând că acest gen de comunicare spontan inspirată e un fel de jazz în proză, amplificând și diminuând mereu linia melodică a unor idei care-o iau când la stânga, când la dreapta, se pierd și revin, se completează, se acompaniază și se subliniază reciproc după niște foarte originale legi contrapunctice înscrise în personalitatea fiecărui om de artă care afirmă cu voce tare și verb inspirat orice înafară de stereotipia gândirii care banalizează existența celor conformiști.

Din acest motiv, asemenea improvizații - pe care tata și prietenii lui le consideră doar antecamera literaturii, relaxarea lor după, sau încălzirea lor pentru actul auster al creației în care se închid neștiuți de nimeni, chinuind asupra propriilor lor idei și ne mai având chef de nici un fel de act de superficialitate sau improvizație - asemenea întâmplările din diverse medii adunate de unii în paginile unor cărți pe care le semnează, îi fac pe aceia să se simtă, sau să vrea să se simtă autori ca și ei. Tatăl meu îi consideră grafomani chiar dacă au ceva coerență în povestire și spune ritos că replica față de asemenea semnatari nu poate fi alta decât gestul la care a procedat Arghezi: Coborându-l pe vanitosul Eftimiu de pe soclul pe care a urcat întotdeauna cu ambiție, la rigola de trotuar pe care merita să stea persoana unui modest scriitor pe nume Milorian. E o întâmplare cu tâlc, la care vom ajunge imediat.

CAPITOLUL AL PATRULEA:

D'ALE GLUMELOR COLEGIALE ȘI AUTO-CENZURA IMPUSĂ DE ALȚII

Din acest punct de vedere tatăl meu a avut norocul să lege prietenii temeinice într-un grup de oameni și talentați și culți, formați la școala vechii literaturi de care a mai apucat să se bucure generația lui Mihu Dragomir, Geo Dumitrescu, Nicolae Tăutu, Marin Preda, Laurențiu Fulga, Dan Deșliu, Victor Tulbure, Gellu Naum, Virgil Teodorescu, Ștefan Popescu, George Dan, Ben Corlaciu, Nicolae Jianu, Nicolae Mărgeanu, Paul Georgescu, Dragoș Vicol, Ioanichie Olteanu, Vladimir Colin, Ion Bănuță, Traian Lalescu, Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, la rândul ei încurajată de eșalonul mai vechi în care se păstra tradiția cafenelei literare intelectuale (a cărei desființare îi muta la bodegă,

dar refuzau taverna interlopă care, chiar dacă se desfășoară în localuri bune, presupune și acceptarea multor dubioși), eșalon format din Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, Cicerone Teodorescu, Stephan Roll, dar și alți colegi ai acestora care au reapărut în viața literară de-abia după eliberarea deținuților politici din anii '60, suferind cu toții, împreună, foști răsfățați și foști arestați, agresiunile interioare și exterioare ale compromisului vechii lor estetici cu banalitățile și servitutile „realismului socialist". Acestora li se adaugă colegii de generație ai tatei, cei cu debut după impunerea dictatorialului curent literar. Fiindcă, pentru ei, viața literară începuse cu proletcultismul cel mai barbar și cu ploconirea în fața celei mai penibil aservite literaturi sovietice, relativa slăbire de mai târziu a chingilor i-a făcut să spere că pot deveni oameni de litere care nuanțează cu scrisul lor aplatizarea unificatoare. Ei au fost mulți, studenți bucureșteni din anii 1948-1950: Cezar Drăgoi, Gica Iuteș, Noe Smirnov, Vintilă Ornaru, Iuliu Rațiu, Pancu-Iași, Nicolae Țic, Fănuș Neagu, Ion Băieșu, Mircea Sântimbreanu, Teodor Mazilu, Eugen Mandric, Lucian Raicu, Aurora Cornu, Pop Simion, Dionisie Șincan, Teodor Vârgolici, Dodu Bălan, Alecu Ghilia, Al. Oprea, Șt. Cazimir, Dan Grigorescu, Aurel Martin, Teodor Balș, Mihai Stoian, Sorin Arghir, Dumitru Mircea, apoi seria de mai târziu „a lui Labiș", cu Gheorghe Tomozei, Niculae Stoian, Nicuță Tănase, Ștefan Luca, Ion Horea, Doina Sălăjan, Grigore Hagiu și apoi o alta cu strălucirea lui Nichita Stănescu, cărora veneau să li se adauge cei ce se afirmau în jurul revistelor ce începeau să apară în provincie.

Dintre toți aceștia, pe bază de afinități și de-ntr-ajutorare (mai bine zis încurajare reciprocă) prin abordarea glumeață a moralei proletare, se configurează un gup de prieteni cu Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu, Geo Dumitrescu, Laurențiu Fulga, Radu Boureanu, Fănuș Neagu, Ion Băieșu, Nicolae Stoian, Gheorghe Tomozei, alți câțiva mai trecători și tatăl meu, amestecând puțin vârstele într-o generoasă confrerie și șotii jucate moraliștilor, sau chiar lor înșiși. Astfel, cel mai în vârstă, „măestrul", cum îi spunea iubitor Tăutu îndulcind moldovenește epitetul, dar ne iertându-l de la a-l avea erou de farse, era Radu Boureanu. Frumos și talentat și ca actor în roluri de prinț venețian și când cânta cu intonații preclasice cântece de trouveuri medievali și când picta cu linii moderne și simț al culorii învățate de la Matisse și Pallady și, mai ales, când scria și își recita versurile de dragoste, măestrul, sau nea' Radu, era și juvenil, se simțea și bine între oameni tineri oferindu-le toată camaraderia și făcând curte actrițelor june mai abitir decât ei. Așa că nu se putea să nu fie și implicat în glumele lor camaraderești. Odată, la Sinaia, i-au înscenat bilete de dragoste de la o femeie misterioasă, l-au lăsat să se perpelească investigând la prânz și seara fiecare doamnă sau domnișoară de la mesele salonului-restaurant ca să prindă o privire care să demaște timiditatea admirativă a celei ce-i scria, apoi i-au plasat bomba printr-o invitație care-i tansmitea ora, etajul și numărul camerei, dar și indicația de a nu aprinde lumina. Bineînțeles că el a bâjbâit pe întuneric întrebând, un glas femeiesc l-a rugat să nu strice clipa, ci să rămână pe loc recitând cea mai frumoasă poezie de dragoste pe care a scris-

o vreodată, nea' Radu s-a conformat cu cel mai galeș glas tenor în dicția lui învăluitor-cuceritoare iar, când a terminat, l-a-ntâmpinat un ropot de aplauze. Pentru că, aprinzânduse lumina, au apărut mai bine de zece persoane lipite de pereții încăperii. „Ticăloșilor ! - le-a spus el cu indignare nobiliară, fiindcă erau și câteva femei - ați merita să vă arunc mănușa !"... Iar ei i-au răspuns modern-golănește: „Zi mersi că nu ți-am cerut să te dezbraci !"...

Se făceau multe farse în conclavurile de la casele de creație. De exemplu, lui George Dan care, proaspăt căsătorit fiind, la un revelion s-a retras mai devreme, observând ei că avea camera pe o latură a scării, iar pe latura cealaltă erau toaletele, au inversat tăblițele de inscripționare, punând numărul lui de cameră la toaletă și invers. Cum ei țineau cheful, dar mai mulți vârstnici se duseseră la culcare, când și-au privit șotia discret, printre balustrii scării, au văzut coadă mare de pijamale sau halate de casă la ușa lui George Dan. Iar, unul dintre ei, i-a și incitat: „Bateți domnule-n ușă; e lipsă de colegialitate să stea atâta !"... Și i-au strigat, cu dublu înțeles față de ce-ar fi putut el să facă în patul conjugal: „Mai lasă și pe alții !"...

Clientul preferat era, însă, mai vîrstnicul Sergiu Milorian, modest scrib între gazetărie și cronică mondenă, eșuat apoi în cărticele pentru copii, unul dintre aceia care, își făceau loc la Capșa, dar la coada mesii; fapt pentru care Arghezi l-a folosit ca să i-o plătească lui Victor Eftimiu, așa cum am pomenit mai înainte: Poate că cei doi - superbul poet sărac și finul ironist întotdeauna în nevoie, care era Arghezi și emfaticul autor de zguduitoare tirade teatrale care se impusese a fi Victor Eftimiu știind să tragă și foloasele materiale pentru o viață mai boierească - trăiseră aversiuni reciproce dintotdeauna. Dar culmea a atins-o momentul denigrării lui Arghezi de către fiul politruc al lui A.Toma, denigrare regizată aproape ca o demascare de inamic public, la care Eftimiu, fiind atunci la conducerea Societății Scriitorilor, nu a făcut, ca și Sadoveanu, niciun gest colegial de apărare, acceptând tacit excluderea lui Arghezi din viața literară. Așa că, între cei doi mocnise un conflict cine știe cât de vechi, transformat apoi într-o îndelungă ignorare. La senectute, însă, mult după reabilitarea și oarecarea îmbogățire a lui Arghezi cu ediții mai multe decât Eftimiu care era în declin literar, fiind ambii academicieni, se întepau de la distanță. Astfel, Arghezi se amuza de Eftimiu care, cu pașii săi emfatici, cam crăcănați, mergea oriunde însoțit de două dame tinere, chipurile secretarele sale: „Asta înseamnă că Crăcănel mai vrea să secreteze !"... Iar Eftimiu povestea cum, în 1918, un escroc de artă, Bogdan-Pitești, e dus la Văcărești unde dă de Arghezi care era închis pentru că lucrase la *„Bukarester Tageblatt"* - ziarul nemților ocupanți. Arghezi îi întinde mână, dar Bogdan Pitești refuză patriotic strângerea: *„Pardon, domnule Arghezi, eu sunt escroc, nu colaborationist !*"... Însă, la o ședință importantă a Uniunii Scriitorilor, ca veterani respectabili, au fost puși amândoi în prezidiu și chiar pe scaune alăturate, așa că au dat nas în nas. Atunci, văzând starea dilematică, mai vioi și cu mai multă prezență de spirit, Arghezi i-a întins mâna pe care, fericit de soluție, Eftimiu s-a grăbit să i-o strângă cu multă afabilitate spunând: „*Mă*

bucur !". La care Arghezi a răspuns: „*Și eu mă bucur că te întâlnesc, domnule Milorian !*"...

Asta l-a făcut mai cunoscut decât propria-i literatură pe acest scriitor pentru copii delicat, pedant, plicticos și ultramanierat, al cărui unic defect era că nici nu bea, dar nici nu ținea la băutură. Așa că talentul lui Tăutu de a fascina cu voioșie și ciocniri camaraderești de pahare a intrat în funcțiune, omul s-a îmbătat repede, n-a mai știut ce-i cu el și s-a dus la culcare. A doua zi însă, unii l-au avertizat, alții i-au întors spatele, iar alții i-au confirmat că avusese o comportare impardonabilă: jignise bărbați, ciupise de fund femei și, câte și mai câte !... Cu atâta indignare, încât bietul om a început să creadă; a băut la cot cu ei zeama de varză pentru dres și a început să-și ceară scuze de la cei jigniți. Ei i le-au acceptat, dar i-au enumerat alte persoane, mai ales dintre cei încuiați și morocănoși care stăteau pe la mesele lor, până când bietul Milorian a acceptat: A-nceput să treacă pe la fiecare cerându-și scuze și a insistat la cei care nu pricepeau nimic, până s-a trezit repezit de unul. Abia atunci s-a convins, fiindcă Tăutu l-a scos din altercație și i-a șoptit consolator: „Dă-l naibii, ăsta are suflet de cîine; n-o să te ierte !"... De atunci Milorian n-a mai băut cu ei, chiar dacă-i răbda cât de cât, ca să le arate camaraderie. Așa că a fost gata următoarea farsă: Au început să lase noaptea cheile în ușă pe dinafară, făcând cu glas tare o întreagă teorie că acolo e vorba de o găzduire colegială și e jignitor să te încui arătându-te suspicios față de ceilalți. Când l-au convins pe Milorian să-și demonstreze astfel colegialitatea, l-au lăsat să adoarmă, au întors cheia-n broască pe dinafară, au aprins câteva ziare la geamul lui și au început să-i alerge prin fața ușii strigând „foc", „alarmă", „pompierii" și așa mai departe, făcându-se a n-auzi cum, disperat, Milorian zguduia ușa pe care nu o putea deschide. Apoi s-au retras în vârful picioarelor, au lăsat să domnească liniștea deplină și, după o vreme, au trimis portarul să-i deschidă și să-l întrebe ce s-a întâmplat. De-abia atunci a început coșmarul pentru Milorian care se jura că a văzut flăcări și a auzit goană pe scări, iar toată lumea nega convingându-l că a avut vedenii și ar trebui să se controleze.

Făcute însă, între ei, cu amiciție și candoare prietenească, aceste farse aduceau uneori și avantaje celui căruia i se pregăteau. Astfel, tot *măestrul* Boureanu, de la care am pornit,face un compliment, la un bar, unei fetițe pe care-o adusese la masa lor Sorin Arghir care vorbea tare și pedant circulând pe la mai multe mese sau, chiar, prin mai multe localuri. Rămas cu fata, Radu Boureanu regretă că și el trebuie să-și facă bagajele, având tren pentru Deva, iar fata îl întreabă la ce oră. Atât le-a trebuit celorlalți pentru ca, după plecarea lui, s-o convingă să se ducă la gară, să-l aștepte și să urce cu el în vagonul de dormit. Boureanu e emoționat, o întreabă ce loc are, ea îi spune că n-are nici măcar bilet, trenul se pune în mișcare și el îi dă un bașiș gras însoțitorului. Așa ajung dimineața la Deva, unde el, ridicând din umeri, o prezintă cunoscuților de pe peron drept colaboratoarea sa, aceia pricep și, pentru că la hotel te verifica, pe atunci, riguros cu actul de căsătorie, îi duc la camera oficială a unei școli pregătită pentru inspectori, unde noaptea era bine, dar ziua trebuia

pândit timpul dintre recreații ca să mergi la toaletă, deoarece camera oficială dădea pe un coridor cu clase. Una peste alta, mulțumit chiar și așa, măestrul se întoarce la București acuzând o rană de mușcătură pe penis, iar Mihu îl duce dinadins la un medic prieten care era ginecolog și se-ntoarce la restaurant râzând: „Lam lăsat să-i facă un churetaj !”... Dar, până la urmă, asta se rezolvă; mai grav e că, peste vreo două săptămâni, îl caută pe nea' Radu doi băieți simpatici de la miliția de moravuri, îi pun în față poza și, ca să nu-i dea prea mari bătăi de inimă, îl asigură că ea a dat o listă de clienți numai cu oameni importanți, printre care, ca rang, el e cam pe locul douăzeci, dar au nevoie de declarația lui dacă a plătit-o sau nu, deoarece acuzarea de prostituție se face numai când e vorba de plată. Cavaler până-n măduva oaselor, el zice că nu; aceia îi atrag atenția să fie cooperant arătându-i riscul: e minoră; el zice că, dacă sunt alții înaintea lui, nu poate fi șantajat cu nici o răspundere, iar ei scot asul din mânecă: Ba da, maestre, fiindcă ea declară că sunteți primul care-a învățat-o perversiuni și relatează ceva de-o mușcătură. Perversiuni cu minore, e grav !... Măestrul pălește, nu-i convine deloc, mai ales că, lăsând impresia că-l flatează, aceia îi mai bagă o strâmbă: Ceilalți de pe listă sunt importanți, dar sunt tovarăși, mai din popor, în vreme ce dumneavoastră, artist fin, sigur c-ați învățat-o cu mai multă fantezie !... Până la urmă cad la pace, el declară cam cum vor aceia, dar mai blând, zicând că i-a dat bani de taxi, iar băieții îi îndulcesc și vina lui consemnându-i declarația că „la solicitarea ei” au făcut și sex oral. Ceilalți nu spuneau nimic, spre a nu fi învinovățiți că i-o trimiseseră la gară, dar Mihu Dragomir se amuza spunându-i: „Și, nu-i așa că declarația terminată cu fraza asta ai semnat-o: Radu Boureanu - laureat al premiului de stat ? !”...

În rigiditățile luptei de clasă și ale moralei proletare, ei deformau oarecum acest crailâc de curte veche, fiind singura formă de amuzament pe care și-o puteau permite. Și asta cu greu.

Își făceau asemenea glume și servicii; după cum, o dată, i-au plasat lui Tăutu o dansatoare senegaleză care protesta că cenzorii de la Ministerul Culturii, care le invitase ansamblul, pretindeau ca dansatoarele să-și pună sutiene. Tata fusese tocmai la conferința de presă unde fata din țara lui Senghor, devenită solistă mai ales datorită frumuseții și jocului sânilor ei, a protestat; iar oficialii culturnici o băgaseră pe mânecă fiindcă si Senghor era o personalitate puternică și legăturile cu Senegalul trebuiau să fie excelente, dar și Constanța Crăciun, ministresa culturii socialiste, era o încuiată conștientă că făcuse o favoare ordonând numai sutiene. Conferința de mare prietenie culturală și de francofonie avusese loc la hotelul Ambasador a cărui berărie era locul lor de întâlnire pe vremea aceea. Domnul Iosif era oberul care-i respecta pe scriitori, iar evreul bătrân care vindea loz în plic așteptând să-i vină pașaportul pentru Israel, era omul lor; fiindcă, atunci când se plăteau onorariile, îi cumpărau câte o pungă întreagă iar, când nu aveau bani, le dădea el o pungă pe datorie sau, mai bine zis la risc, pentru că, dacă erau câteva bilete cîștigătoare își recupera banii iar, dacă erau mai multe, își avea și bacșișul drept cotă parte.

Făcându-se ora prânzului, tata a venit din salonul de conferințe direct la berărie, unde ei începuseră să se adune. Și le-a povestit dintr-o suflare despre protestul superbei dansatoare cu trup de abanos care declarase că ea dansează numai cu sânii goi, ca și despre bâlbâiala unui prostălău important, ministrul adjunct care condusese conferința de presă spunându-i maestrului de balet spre groaza translatoarelor: „*Noi iubim sânii cu care se mândresc dansatoarele dumneavoastră, dar îi și respectăm și, de asta, îi dorim acoperiți în fața marelui public*". Fusese la acela o extremă inspirație diplomatică despre care râdeau toți fără să-și închipuie că, întradevăr, când aveau să i se vadă prostiile prea mari în acele departamente ale culturii pe care le conducea, omul, beneficiind de rude muncitorești suspuse, sau încuscriri cu urmașii lui Marx, chiar a fost trecut discret în diplomație spre a îngroșa rândurile acelei categorii de ambasador pentru care dilema nu era limba străină de care habar n-avea, ci daca, neaoș, un verb incestuos folosit în diplomație numai datorită sinceității proletare, se scrie la condiționalul-imperativ (cred că ăsta e modul gramatical aproape corespunzător) „futuva", sau se pune liniuță.

În vreme ce ei se amuzau, unii cerând amănunte iar alții spunându-i tatii că exagerează, câțiva din grupul de dansatori senegalezi care avea mesele rezervate în restaurantul hotelului, au intrat din greșeală în berărie. Printre ei și protestatara care l-a recunoscut pe tata căruia-i răspunsese la întrebari. El s-a ridicat în picioare spunându-le „Uite-o" ! Tăutu sa ridicat și el impresionându-l pe maestrul-șef al ansamblului prin uniforma de pifani cu mult auriu și roșu și, spunându-li-se că e o masă de oameni de artă, în vreme ce ceilalți dansatori se retrăgeau spre prânzul lor, danseuza și maestrul ei au acceptat să ciocnească un aperitiv acolo. Ba, mai mult decât atât: Bucuroși să bea un pahar cu intelectuali care i-au surprins plăcut vorbind franțuzește și recitând imediat din Senghor, ei și-au amânat prânzul la care ar fi trebuit să ciocnească cu insipidul ministru adjunct și au intrat în conversație confirmând și completând ceea ce relatase tatăl meu: Dansul cu sânii goi, cât mai vioi și cât mai aspectuoși, e o mândrie pentru orice fecioară senegaleză, la ei numai prostituatele purtând sutiene; așa că regia impusă de Ministerul Culturii era jignitoare, era antiartistică, era împotriva...

Confirma și maestrul coregraf, dar vorbea cu vehemență mai ales fata de abanos fermecată de uniforma cu aur, kaki și roșu asupra căreia cădeau pletele de poet blond și romanțios ale lui Tăutu. Atunci, lor le-a venit ideeea să-i facă o șotie și, ciocnind cu oaspeții, i-au asigurat discret că nu e nici o problemă, deoarece Tăutu, ale cărui șuvițe blonde vibrau într-o atracție electrică spre sânii de abanos care erau subiectul discuției, nu era numai poetul diafan a cărui uniformă o covârșea pe negresă, ci și un prieten al ministrului adjunct pe care, desigur, îl va convinge.

Bucuros și onorat, maestrul ansamblului a plecat spre masa care începuse în restaurant, spre a-i spune demnitarului că a cunoscut niște poeți care susțin ideea dansului la modul lui firesc și original. În vreme ce fata și-a exprimat dorința să mai rămână cu ei, la masa aceea unde toti îi recitau pe românește -

binenţeles, versurile lor - spunându-i că sunt traduceri din Senghor şi invitând-o să asculte muzicalitatea. A fost un chef superb la care, colegele trimise s-o ia, au rămas şi ele spre bucuria şi incitarea celorlalţi la recitat şi la ce se mai poate face pe un scaun de restaurant cu o dansatoare negresă alături... Şi, oricâţi translatori sau însoţitori au fost trimişi la rându-le să le ia pe fete, nu numai că li s-a cerut să nu tulbure o manifestare atît de fierbinte a prieteniei artistice româno-senegaleze, dar s-au întors la mesele lor intimidaţi, pomenindu-li-se discret despre prietenia maiorului blond şi distins care nu trebuia deranjat, cu ministrul de dincolo. Farsa continua în amestec cu bucuria de a avea danseuze de culoare la masă, iar Tăutu, cu privirea romantică dăruită total iubirii lui de abanos, nu ştia nimic din ce se urzise. Aşa că, la un moment dat, s-au trezit cu însuşi ministrul indignat, fiindcă fetele trebuiau să se pregătească pentru spectacol. „Vreţi să iasă o problemă diplomatică ? !"... începuse el să spună când, dând cu ochii de Tăutu, a înţeles cine era poetul blond despre care i se relatase. Şi s-a făcut verde la faţă amintindu-şi de toată praftura pe care o luase de la şefa lui directă, importanta şi intransigenta tovarăşă Constanţa Crăciun.

Aici, din păcate, este necesară paranteza privind farsa pusă la cale de ceilalţi, doar datorită faptului că tatăl meu văzuse la conferinţa de presă că, pentru toată acţiunea de prietenie româno-senegaleză, era responsabil acel penibil demnitar care, şi când a căzut, a căzut pe moale, în diplomaţie: Tăutu fusese într-o delegaţie culturală în Iugoslavia, delegaţie condusă de respectivul ministru adjunct, prilej cu care au vizitat şi palatul lui Tito de pe insula Brioni. După cum se ştie, oraşul şi portul de unde se ajunge la Brioni este frumoasa staţiune maritimă al cărei nume la noi se scrie „Pola" fiindcă, din pudicitate, nu-l putem folosi pe „u" care este, în realitate, prima vocală a denumirii. Tăutu a cumpărat mai multe ilustrate cu numele staţiunii scris asa cum trebuie, adică, dacă ar fi să facem o ghicitoare, acel cuvânt care începe cu „p" şi, în care, prima vocală este ultima din ordinea vocalelor, iar ultima este prima. Şi l-a îmbiat pe adjunct: „Nu-i trimiteţi o vedere tovarăşei Constanţa ?... Eu i-am trimis una multumindu-i tovarăşei ministru"... Grăbindu-se să nu se lase mai prejos, adjunctul a răspuns că, desigur... dar, ce-ar fi mai elegant de scris ?... Iar Tăutu i-a sugerat conciziunea: „Primiţi salutarile mele respectuoase din acest frumos loc". Şi, ca să nu-l scape, i-a întins ilustrata pregatita pe care, sub numele de glorie al staţiunii tipărit cu litere mari, adjunctul a asternut cu propriu scris si semnătură olografă cele dictate, trimiţând biata ilustrată Constanţei Crăciun care era cea mai austeră şi mai lipsită de umor dintre bătrânelele vechi activiste de partid.

Pricepeţi, deci, de ce s-a făcut verde la faţă demnitarul care, în sinea lui, se jurase să-l gâtuie pe farseur. Dar nici Tăutu nu s-a comportat mai bărbăteşte. S-a intimidat dând cu ochii de acela, aşa cum mizaseră cei care i-au pus la cale farsa, a căutat sprijin luând mâna negresei şi a bâlbâit repede, trăgând-o pe aceea: „Domnule ministru, mă iertaţi, în numele prieteniei româno - senegaleze, ştiţi... preşedintele Senghor e poet, noi suntem poeţi...I-am promis duduiei că facem o poză la „*Foto-Julietta*" ca s-o publice în presa francofonă. E un

imperativ politic... Am fugit și o aduc de acolo direct la spectacol; nici o grijă !"... Și au rupt-o împreună la fugă, în timp ce ceilalți, fraierii, se mai amuzau de farsa pe care i-o făcuseră. Noroc însă de faptul că frumusețea de abanos era mai realistă. Din ușă, ca o adevărata francofonă cu bună experiență pariziană, ea i-a strigat camaraderește unei colege: „Margueritte, dacă n-ajung la spectacol, dansezi tu și partea mea !"... Și a zburat cu îngerul ei blond, în vreme ce ceilalți tot mai credeau că ei i-au făcut lui o farsă.

Tăutu a fost fericit și chiar se jura că s-au pozat la „Julietta", numai că nu trecuse încă să ia fotografiile. Demnitarul, însă, ajuns ambasador, a reapărut în București nebun, după vreo doisprezece ani, cât a durat dictatura lui Pinochet în Argentina. Pentru că a fost trimis ambasador pe lângă „fratele Allende" cu care, fiind cvasi-tovarăș, îi mergea. Apoi a venit lovitura de stat și el a primit ordin să rămână acolo fiind vorba de o situație diplomatică mai gravă: Ceaușescu nu dorea nici să rupă relațiile cu Argentina, dar nici nu putea să recunoască o guvernare dușmănoasă primului stat socialist care, cu multe eforturi rusești, încercase să se configureze pe acel continent. Dacă-și rechema ambasadorul și nu mai trimitea altul, era o palmă. Dacă trimitea altul cu scrisori de acreditare către Pinochet, era o recunoaștere a aceluia. Așa că, în vreme ce alte țări din Pactul de la Varșovia, la îndemnul Moscovei își retrăseseră ambasadorii, el a ordonat prostului lui să rămână neclintit, dar să nu se angajeze cu nimic, găsind pretexte să lipsească de la cele mai multe manifestări. În felul acesta, ambasada a rămas inertă, personalul ei retrăgîndu-se treptat, iar ambasadorul s-a trezit și portar și șofer și administrator, trebuind să se servească singur și să gospodărească sediul gol, ca o casă de stafii în care, o dată pe an, de ziua națională, dădea o recepție de formă pentru câțiva speriați. Și, vreme de doisprezece ani, plecându-i pe rând toți colaboratorii, a stat singur cuc, neavând nici cine să-i traducă, dar nici trecându-i prin cap că, tot ne având ce face, ar fi putut învăța limba.

Se povesteau în epocă multe întâmplări amuzante cu diplomați inculți, ajungându-se până la examenul de diplomat trimis la Vatican. Candidatul propus pe bază de pile și origină pe atât mai sănătoasă pe cât mai incultă, recunoaște că nu știe nici o limbă, dar nici nu-i trebuie fiindcă, oricare ar ști-o ar fi degeaba, întrucât Papa și cardinalii vorbesc latina. Așa că el a învățat două expresii pentru prezentarea scrisorilor de acreditare: La intrare va spune „*Salve ilustrissime*", iar după ce Papa îi va răspunde că primește scrisorile de acreditare, el va întinde plicul spunând „*Habeo documentum*". Cu examenul astfel câștigat, el se prezintă la Vatican și intră sigur pe sine la Suveranul Pontif rostind, cu tonul repetat multă vreme: „*Salve ilustrissima* !". La care Papa ripostează: „*Non sum mulier*". Cu gestul condescendent la fel de mult repetat, diplomatul-ciocănar întinde plicul sigilat spunând: „*Habeo documentum*"...

Intelectuali implicați, precum Ion Gheorghe Maurer sau George Macovescu aveau mult de rânit pentru dregerea busuiocului în diplomația bolșevică. De exemplu, CIA a scormonit multă vreme într-un boschet din

Central Park unde moș Niculi, un bătrân acar trimis șef de delegație la ONU, oprise șoferul pentru că-l tăia și pe el ca omu'. De atunci, mulți ambasadori, neștiind să se descurce, au învățat șmecheria de a sta închis în ambasade bând cu securistul principal ca să fie sigur că acela nu-l toarnă, trimițându-și atașații la întâlniri. În schimb, lui Gheorghiu Dej, care era becher, în delegația din prima sa vizită la ONU i-a fost „atașată" și o cunoscută actriță, tot așa cum, cu decenii mai târziu, lui Bokassa i-a fost tot „atașată" o danseuză de estradă fapt pentru care acela n-a mai plecat vreo două luni din Neptun. Până la urmă, fiindcă pe cel intitulat „*Majestatea Sa Împăratul Bokassa, Președintele Republicii Africa Centrală"* îl aștepta, totuși, acasă, o țară de ținut în frâu - chiar dacă nu era clar că se numea imperiu și era condus de un președinte, sau se numea republică și era condusă de un împărat - a luat-o de nevastă. Primarul din Mangalia i-a făcut serviciul de stare civilă la domiciliu. Domiciliul oferit de Ceaușescu, fără să întrebe a câta soție imperială era fătuca, pentru ca fostul plutonier francez, canibal notoriu și prieten de inimă (neagră) al Ceaușeștilor, să nu sufere de pe urma legilor noastre monogame. Atunci, mai mulți sportivi, actori și scriitori - băieți de viață, care cunoscuseră nurii împărătesei ce le dansa cândva pe masă, s-au adunat la un șpriț și au constituit „Asociația Cumnații lui Bokassa".

În America Latină, însă, poate fiind țări mai de teapa noastră, s-au petrecut mai multe evenimente diplomatice. Astfel, șoferul unui ambasador a fugit cerând azil politic, iar acela n-a găsit ceva mai bun de făcut decât să-i rețină familia în incinta ambsadei. Șoferul a apelat la ajutorul democratic al unor organizații pentru drepturile omului și sute de demonstranți s-au strâns în fața ambasadei României huiduindu-l pe diplomatul român până când acela a fost declarat *personna non grata* și s-a procedat la retragere de ambasadori. Pentru a demonstra că avem și replici fine, Maurer a pus ca Anton Moisescu, cel expulzat, să fie ales pe un post de vicepreședinte al Marii Adunări Naționale și, când a trebuit ca noul ambasador al țării unde avusese loc conflictul să-și prezinte scrisorile de acreditare, a anunțat că el lipsește. În acest mod, scrisorile de acreditare ale statului care-l expulzase, au fost primite de către cel expulzat.

Tradiția noastră cu America Latină este, însă, și mai veche, deoarece Carol al doilea îl trimisese ambasador în Argentina pe Al. Duiliu Zamfirescu, fiul marelui Duiliu Zamfirescu, urmaș al tatălui în talente diplomatice, dar și epigon în literatură, fapt pentru care, la batrânețe, căuta anturajul prietenilor tatei, fiind și el, chiar dacă nu un mare scriitor, un antrenat șprițar de cozerie fină. Acesta, bând și petrecând din belșug cu frații latinos, rămăsese la post și în timpul războiului. Iar, cum Argentina era aliata sudamericană a Germaniei, iar România era principala aliată antibolșevică a Germaniei, ambasadorul lui Hitler își avea locul în dreapta șefului de stat sau de guvern, iar Al. Duiliu urma imediat după acela. La un asemenea banchet important, de ziua fuhrerului, sau ziua națională, banchet care urma unuia după care nu se dresese prea bine, Al. Duiliu s-a ridicat să-și țină toastul și, întorcându-se declamatoriu spre neamț, a tresărit într-o regurgitare și a vomat pe toate fireturile și decorațiile

ambasadorului lui Hitler. A doua zi era rechemat urgent în țară și destituit, așa că a rămas la podgoria lui din Vrancea bându-și vinul și scriind amintiri, până ce i-a fost expropriată și transformată în renumitul I.A.S, iar el, lăsat pe drumuri, retrăgându-se în București fără alt venit decât o cameră pe care o închiria unor tineri scriitori și trăind umilința de a bea vinul de mâna a treia îmbuteliat de stat pentru „Alimentarele" din mahalale. A primit într-un târziu pensie, în urma unui memoriu în care atrăgea atenția că gestul pentru care fusese destituit era o formă de protest împotriva hitlerismului și că are de gând să se adreseze lui Stalin.

Apropo de regurgitantul „gest pentru care fusese destituit", pe care el îl numea astfel cu eleganță, la masa lor, unde devenise un obșnuit în perioada când își tipărea volumul *„Fără frac și joben"*, ei îl luau peste picior întrebându-l dacă, la memoriu, atașase și vreo probă din materia primă a „gestului". Iar Al. Duiliu le demonstra ce-nseamnă adevărata boierie atrăgându-le atenția că vinul pe care-l oferea el ca ambasador român la recepțiile din Buenos Aires, era adus cu vapoare-cisternă din „podgoria moștenită *de la papa*", cum îl pomenea el întotdeauna, cu mândrie de beizadea, pe venerabilul autor al *„Vieții la țară*". Începându-și cariera diplomatică foarte tânăr, pe când Duiliu Zamfirescu era nu numai un mare scriitor recunoscut, ci și președintele Senatului țării, primind și un ordin Sfântul Vladimir de la țarul Nicolai al doilea înainte de răsturnarea bolșevică, chiar dacă fusese uns în mare rang de ambasador de Carol al doilea, Al. Duiliu Zamfirescu reprezenta într-adevăr boierimea română, distanțată de parveniții care ar fi luat de la guvern bani de reprezentare păstrându-și și partea lor - cum s-a continuat cu prisos obiceiul, mai ales în perioada lui Ceaușescu și după - ei făcându-și o onoare din a reprezenta țara prin bunul lor propriu, nefăcându-și probleme cu cheltuiala personală și, cu atât mai puțin, cu vreun alt profit personal decât participarea la banchete și recepții așa cum am văzut.

... Ei bine, de la prima pagină a acestui capitol, după enumerarea celor două categorii de nume, de când am început, am abandonat divagând și am reluat poveștile cu Radu Boureanu, țin să avertizez cititorul pe care l-am purtat ca printr-un slalom ce zguduie, saltă și zăpăcește prin cotituri neașteptate, parcurse și depășite într-o viteză constantă și încăpățînată de parcă s-ar petrece pe un drum drept și absolut neschimbat, că nu am dat eu vreo ordine tuturor celor înșirate aici, ci ele așa au fost înregistrate: Debitate dintr-o suflare, dacă ne putem exprima astfel. Adică o suflare pe termen lung, de-o noapte sau, mai bine zis de-o după amiază și-o oarecare parte din noapte, pentru că tatăl meu este un solar și nu-i suportă nici pe bețivii de dimineață, despre care și-a însușit părerea lui Eugen Barbu că *„încep să bea de cum deschid ochii, fiindcă vor să se ascundă de ei înșiși*", nici pe cei noptateci care, vorba lui de data asta: *„întind noaptea ca și cum n-ar avea nimic de făcut mai bun în viața care începe a doua zi dimineață; își ascund nostalgiile, răutățile sau inconștiența în chef întunecat, tocmai ca să nu vadă prea bine, tot așa cum cei ce nu au*

ceva a comunica au inventat distracția cu superdecibeli rămânând a petrece în sucul propriu al prostiei pe care le-o cultivă incapacitatea lor de a rezona interior prin covârșirea creierului cu tot ce-l atacă rezonant de afară". El e partizanul chefurilor de prânz, cu lumină multă și, dacă se poate, aer liber și soare puternic, în care oamenii se văd bine, se privesc în ochi și simt nevoia să-și comunice cât mai multe în relaxarea pe care o simt după ce și-au petrecut ziua cu folos. Despre acest folos, el dă exemplul tăietorului de pădure care poartă cu el, din zori, desaga plină, dar n-o desface să tragă o dușcă din nelipsita-i ploscă, decât după ce a făcut și vede aranjați cei doi metri steri pe care și-i are propuși. De fapt, ca stil de muncă, și el a fost toată viața un fel de tăietor de pădure, trezindu-se la trei-patru pentru a-și scrie pagina de proză, încheind-o pe aceasta numai cînd a fost mulțumit de ea, trecând apoi la activități redacționale fie scriind publicistică, fie ducându-se la redacție și, apoi, în grupul oamenilor eliberați de grijile zilei, poposind la bodegă. Tot din acest motiv, pesemne, cele ce le spun ei acolo, cu toate că, după cum încerc să demonstrez prin transcrierile de față, nu sunt deloc lucruri de lepădat din punctul de vedere al ineditului, el nu le consideră decât odihnă, relaxare, sau voios-pioasă amintire în cadrul unei comunicări prietenești de oameni cu doxă, cu talent, cu conștiința memoriei lor care nu depozitează prostii, banalități sau fleacuri. Atât și nu mai mult. În nici un caz act artistic, pentru că acela înseamnă rigoare, elaborare, șlefuire și perfecționare necondiționată, el disprețuindu-i pe cei care toarnă în pagină tot ce le trece prin minte și, mai ales, pe cei care strâng între coperte tot ce-au așternut pe hârtie, numai carte să fie, dacă tot se poate publica. Râde de mulți și, fiindcă mi-am propus chiar din titlu să vorbesc și de răutăți, e rău. E rău cu amărâții care, tânjind după o carte, bagă orice acolo. Pe un bun publicist, dar care a ajuns să abordeze literatura scriind memorii, l-a averizat că și-a început opera cu sfârșitul; pe altul, autor de simple articole strânse-ntr-o carte l-a deplâns spunându-i *„tu nu-ți dai seama că ești bun la zi, nu la nemurire !*"; la banderola unuia: *„Carte necenzurată, care n-a putut apare înainte de revoluție"* a făcut corectura: *„Carte nelizibilă care nu poate apare oricâte revoluții am face"*. Iar dilema lui cea mare este la cadrele didactice care-și publică lista de lucrări enumerând orice recenzioară sau însemnare, cu pedanteria întregului aparat bibliografic pe care l-ar fi întrebuințat la postumele lui Einștein: publicația în care a apărut, data la care a apărut, referințe despre, etc; aparat care, uneori, devine chiar mai mare decât însemnarea respectivă, înghesuită-ntr-un sfert de coloniță de pagină de ziar. Față de așa ceva se-ntreabă: *Dar eu, care de șaizeci de ani tot scriu, înafara cărților, cel puțin câte un articol pe săptămână și câte o emisiune sau o revistă-ntreagă pe lună, unde și, mai ales de ce să le mai trec și pe astea* ? !... Însă, și cu ceea ce realizează ca profesionist e neiertător. Odată, i-a spus lui Niculae Stoian care-i demonstra cât de mult lucrează el la poeziile dintr-o plachetă: Ai publicat până acum patru plachete de versuri. Fii bun și încearcă numai să copiezi cărțile mele de sute de pagini și-ai să vezi că-ți ia câțiva ani buni !

Am încercat, așadar, să transcriu aici, în acest capitol, cele înregistrate

cronologic la două-trei asemenea agape, în ordinea în care ele au curs și cu divagațiile printre care ele s-au scurs. Cu săriturile și asociațiile de idei care aminteau imediat de o altă întâmplare; cu treceri bruște de la un scriitor la altul, de la o întâmplare la alta, de la literatură la diplomație, de la diplomație la femei, de la femei la academicieni, de la academicieni la paradoxurile vieții, totul în slalomul, viteza și densitatea despre care am vorbit, numai pentru a demonstra că, la mesele lor, nu mai e loc de nimeni și, mai ales, de banalitățile cu care își petrec timpul alți oameni, chiar considerându-se importanți ca spirit. Vai de unul dintre aceștia să ajungă la masa lor, dacă nu-și dă seama că n-are nici cum, n-are nici de ce deschide gura acolo. Are o singură șansă: Să asculte lucruri interesante și, chiar, să bage la cap unele dintre ele, ca și ideea că între această pălăvrăgeală - pe care mulți și-ar băga-o între coperte trecând-o la lista de opere - și literatura gândită, elaborată, cizelată e o mare diferență.

Dacă respectivul nu profită de șansa asta, dacă naivitatea îl face să creadă că-i pot fi ascultate prostioarele numai din convenția burgheză de a putea spune fiecare ceva la o masă, se înșeală amarnic. În primul rând, i se va atrage atenția că la mesele lor, cu toate că le plac chefurile, nici lăutarii nu sunt acceptați, iar muzica se ascultă în alte condiții. Apoi i s-ar atrage atenția că avansarea numărului de pahare nu-nseamnă și dreptul de a spune prostii și chiar i se va sublinia faptul că se află la masă cu băutori profesioniști, care-și păstrează și cumpătul și ritmul, fără a ajunge la alte faze. Iar la urmă, riscă să fie trimis să citească „*Banchetul*" lui Platon și să dea examen înainte de a se mai așeza la masă cu ei care, ne fiind bețivi ci șprițari, nu se sfiesc, ca si vechii greci, de a amesteca apa cu vinul: Cunosc bine acele vinuri care se pretează la a fi stropite din belșug cu sifon, ca și pe cele care chiar își potențează gustul prin asta; cunosc proporția de vară și proporția de iarnă și nu dau atenție pedanteriei franceze care, de la Villon încoace râde de „*crâșmarul care bagă apă-n vin*".

Și, cum am mai spus-o, în condițiile astea, când amintirea, comentariile și considerațiile au pentru ei atâta spumă creatoare, tragismul cel mai mare de a nu se putea exprima este al actorilor, oameni de exibiționism și existență publică, suferind mai mult pentru că, în acest conclav al spuselor noi și spontane, nu li se permite niciodată să rostească vreo frază dintr-un text dinainte pregătit.

Eu, însă, notez toate acestea pentru a vă face să înțelegeți care este starea și prezența mea. Care a fost, mai bine zis, până când mi-am găsit preocuparea de a nota și înregistra, ce-mi mai taie din cheful de a spune și eu ceva. Cât despre biata mea mamă, care ar dori și ea, ca om al muncii, să mai spună un of de la servici sau să povestească, așa cum ar fi normal, despre ce a făcut unul dintre colegii ei, vă dați seama că, de la nunta de argint, când i s-a făcut acest hatâr drept cel mai important cadou posibil, n-a mai apucat să vorbească și se pregătește pentru nunta de aur pentru care mai are foarte puțin de așteptat fiindcă va avea loc chiar în acest an.

Revenind la momentele evocate, din anii '50 - '60 - '70, pot spune că se bucurau de orice, discutau orice, numai de politică se fereau ca de dracu. Și tot

nu reușeau fiindcă, intelectuali fiind, nu puteau să nu comenteze, sau să comunice celorlalți, idei din reviste sau cărți străine care le cădeau în mână, iar aceasta era echivalent cu a face comentarii politice sau la politica prezentă pentru care, o serie de dinaintea lor, cea a cafenelei literare de la Capșa și Nestor, plătise cu arestarea a multor scriitori mai vârstnici, care nu se aliniaseră și mai credeau că orice se poate comenta liber, găsindu-li-se imediat învinuiri în legătură cu ziarele burgheze la care colaboraseră, sau chiar acuze de complot la adresa noului regim și fiind trimiși pentru a-și face comentariile la canal. Exponenții lor principali sau, în ori ce caz, spectaculoși, erau Păstorel Teodoreanu și Petre Pandrea care făceau câte doi-trei ani de pușcărie, apoi ieșeau și, comportându-se la fel de deschis la cafenea, erau înhățați din nou și ținuți la răcoare fără nici o șansă de a se astâmpăra pentru că, deabia ieșiți, iarăși scăpau o glumă sau o remarcă de trei ani și erau reprimiți cu o caftealâ drăgăstoasă de foștii lor paznici. De exemplu, cea mai scurtă perioadă de libertate a lui Păstorel a constat într-o noapte de chef liniștit la care nu a lungit-o prea mult grăbindu-se să se ducă să doarmă în patul lui, așa că, a doua zi ne trezindu-se prea târziu, a pornit la plimbare prin București să vadă ce schimbări mai apăruseră în lipsa sa. S-a oprit astfel în Piața Victoriei unde a văzut înălțându-se o nouă coloană de marmură, înaltă, foarte înaltă, tinzând să se ridice dominator asupra întregului oraș. În vîrful ei, în bronz, un vajnic ostaș cu cizma în pas de înaintare și tot efortul mâinilor fluturând steagul cu stea în cinci colțuri al Uniunii Sovietice. Deasupra unei flăcări, tot de bronz, de la piedestal, inscripția caracteristică: „Glorie armatei sovietice eliberatoare". A căutat pe spate numele autorului și a văzut semnătura congenerului său, sculptorul Baraschi, după care a pornit în jos pe Calea Victoriei versificând în gând, cum îi era obiceiul din pușcărie. Când a ajuns la Capșa, și-a salutat cu reticență confrații, care au crezut că nu vrea să-i pună într-o situație proastă fiind proaspăt ieșit din închisoare și s-a dus către o masă mai din fund. Acolo erau câțiva pictori și arhitectul Bordenache care, tot așa, în răstimpul lipsei lui, ridicase o construcție neoclasică înnobilând cu trei havuze un colț stingher și completând astfel elegant Piața Palatului pe cealaltă parte a Căii Victoriei, vizavi de Biserica Crețulescu. L-a felicitat pe acela și, mustăcind ceea ce versificase peripatetizând, a adus vorba de Baraschi. E de bun simț - a spus el - și-a plasat statuia atât de sus încât nu i se văd defectele !... Aș avea însă o sugestie pentru inscripție. S-ar putea scrie în versuri... Și și-a făcut demonstrația retorică recitând o cascadă de rime asemănătoare: *Soldate rus,/Soldate rus,/ De ce te-au pus/ Atât de sus ?...* - pentru a finaliza în distih: *Fiindc-ai eliberat popoarele/ Sau fiindcă-ți put picioarele ? !* A primit el, pe loc, ceva aplauze, dar a primit și un an jumătate de la un tribunal de urgență. Pentru că, a mai apucat, pesemne, să se dreagă cu un șpriț-două, dar seara care se lăsa tihnit asupra Bucureștilor, nu și-a mai petrecut-o-n patul lui.

În asemenea condiții, toată lumea învățase că, dacă vrei să stai liniștit la o masă de local public, nu trebuie să discuți politică. De atunci, pesemne, românul de rând și-a axat conversația pe sport și, cel mult, femei. Dar literatura

și înaltele idei intelectuale ce-i frământau pe ei și, desigur, îi și legau, erau pe muche de cuțit. Mulți vigilenți, care mai târziu au făcut-o pe moderniștii, vegheau pe atunci și-i turnau la conducerea Uniunii Scriitorilor, urmând apoi discuții incriminatoare. De asta erau precauți: Mihu Dragomir, Mihnea Gheorghiu, George Macovescu, Gheorghe Ștefan și Mircea Sântimbreanu fuseseră excluși sau suspendați din partid ca și Zaharia Stancu; Victor Tulbure și Constantin Chiriță scoși de la „Scânteia" ca dușmani infiltrați, Tăutu era tot mereu amânat de la primirea în partid ceea ce-l afecta și la avansarea în grad, mai ales că Laurențiu Fulga, lucrând cu el în aceeași redacție militară, fusese săltat pentru anchetare chiar de lângă ei, trecând niște luni bune până când a reapărut tăcând mâlc. Constant Tonegaru murise-n mizerie, Stelaru și alții ca el căutau să se reabiliteze pe șantiere și la gazete de uzină, Horia Lovinescu și Pavel Chihaia nu puteau fi angajați nicăieri trăind din expediente, Ionel Teodoreanu, Radu Tudoran, Neagu Rădulescu, Ion Luca aveau cărți interzise, Geo Dumitrescu, Nicolae Jianu, Nicolae Mărgeanu și Ben Corlaciu fuseseră dați afară cu tam-tam din redacția „Flacăra", Radu Boureanu, Stephan Roll, Anatol Baconski, George Dan, Ion Serebreanu și mulți alții, criticați aspru pentru formalism, tatăl meu, Ștefan Popescu, I.Peltz, Petru Sfetca deabia scăpaseră din lagăr sau din arestul anchetelor, iar un alt lot de scriitori arestați aveau să fie eliberați deabia în 1964. Discuțiile demascatoare se țineau lanț la Uniunea Scriitorilor, iar odată cu a doua serie a Școlii de literatură începuseră și acolo excluderile dintre tinerii scriitori pe motive puerile care putuseră fi chiar și faptul că citiseși din Blaga sau Arghezi. Singurii mai țepeni politicește dintre ei erau Ion Bănuță, Dan Deșliu, Haralamb Zincă, Nicolae Stoian, Ion Lăncrănjan, Ioanichie Olteanu, Remus Luca și, poate, chiar îi protejau, ca și Eugen Jebeleanu, Petru Dumitriu sau Geo Bogza care-l concurau pe Mihai Beniuc și demascau cum puteau(dar nu prea puteau) exagerările acestuia. Singurii stabili, siguri pe situație, poate chiar mai siguri decât cei ce se înregimentaseră comunist dar tot riscau să fie turnați tovărășește de alții, erau cei din camarila lui Mihail Sadoveanu care era foarte atent întotdeauna la avantajele pe care le avea de pe urma compromisului profitor făcut cu bolșevismul, nu numai pentru el ci și pentru cei câțiva acoliți care-i duceau trena precum Demostene Botez, Eusebiu Camilar sau rudele.

Așa că ei, spre a-și putea permite încinse discuții literare și referiri necenzurate la literatura de calitate, pentru a-și putea permite boema glumeață a unui oarecare nonconformism și a putea trage cu ochiul la unele cărți și curente literare din străinătate, ocoleau în mod tacit politica sau își permiteau, cel mult, discuții în doi, la masă preferând glumele și tachinările, calamburile și povestea aventurilor galante, poate, chiar, părând mai superficiali dintr-un instinct de conservare. În fond, însă, acestea erau condimente pentru discuțiile foarte serioase și profunde ale exercițiului literar, ale cunoașterii pe cât cu putință a ceea ce se petrecea ca fenomen cultural într-o altă lume decât cea a literaturii sovietice pe care o traduceau, uneori cu mai mult talent decât autorii originali, pentru a mai câștiga și ei un ban.

Era, desigur, o viață literară de lașitate și compromis, mai balcanică și mai guralivă, dar tot după exemplul marii literaturi sovietice zguduită mereu de demascări grave, exilări și sinucideri în care sinucigașul strigă „nu trageți tovarăși !". Procese sau excluderi se intentau și la noi: în lumea muzicii doar Constantin Silvestri reușise să rămână în străinătate, în vreme ce Mihail Jora și un grup din jurul lui erau interziși și lăsați muritori de foame, ca și marele pictor Theodor Pallady care făcea crochiuri în Cișmigiu și le lăsa apoi luiVictor Eftimiu în schimbul prânzului la care acela îl accepta, în vreme ce Lucian Grigorescu, Ciucurencu, Catargi erau declarați decadenți și formaliști după apariția studiului stalinist „Decadența artei burgheze" iar după acel 1957 din Ungaria s-a procedat la exmatriculări și arestări la Universitate, la Institutul de teatru, la revista „Teatrul" cu Doinaș și I.D. Sârbu și la teatrul de revistă unde niște actori de comedie, ne având ce face la cafenea, s-au jucat de-a formarea unui guvern, dându-și unul altuia roluri de miniștri. Au fost arestați și judecați, pentru încercarea de subminare a regimului, bieți actori de estradă care nu știau decât să cânte și să spună glume, precum Ion Antonescu-Cărăbuș, Dan Demetrescu, unul cu glas tunător, altul cu glas pițigăiat, care jucau în cuplu, precum și Ovid Teodorescu care cabotina pe seama propriului său trup gras, având un simț înnăscut al comediei și al jazzului. Joaca lor fusese certamente o improvizație comică, un haz de necaz, ca o batjocură la propriile lor mutre care, numai a figuri ministeriale nu arătau, așa că nu-ți poți pune întrebarea decât în legătură cu ipocrizia completului de judecată care, ca să demonstreze dictaturii că e vigilent și servește partidul, i-a interogat în serios și le-a pronunțat condamnarea ca tuturor „dușmanilor poporului".

Era o perioadă aberantă care îl făcea pe Mihu Dragomir, cel mai dotat dintre ei cu adevărate calități de șef de școală artistică și constructor de reviste, să moară cu chinul întrebării dacă lasă sau nu lasă ceva în urmă. Pierzându-l pe el, care era cel mai strălucitor ca intelectual (și întreprid pe de o parte, de o cultură tenace și scormonitoare pe de alta, găsea soluții, inventa ieșiri, venea cu idei, descoperea talente, atrăgea acoliți și, în ori ce caz, se impunea ne înghițind lecții de la demagogi), ei au devenit mai timizi, mai derutați, mai concesivi cu compromisul omului de sub vremuri, mai aplecați spre glumele lipsite de risc.

Pentru că erau vremuri când Anatol Baconski, om de stirpe intelectuală care domina viața literară a Clujului având și în ținuta sa un aer de elegantă boierie, era judecat și sancționat numai pentru că într-o republică sovietică, la Vilnius se pare, președintele scriitorilor locali fusese îndepărtat cu acuzația de comportament boieros. Iar în lumea științifică, academicianul profesor doctor Blatt, mare oculist care deținea președinția oculiștilor europeni și, în această calitate, edita prin cotizațiile tuturor colegilor occidentali „*Revista internațională de oculistică*" ajungea a fi judecat și exclus din Academia Română pentru cosmopolitism, fiindcă tipărea acea revistă în franceză și engleză și nu în rusă și română unde nu avea nici un cotizant. La această excludere, ca somitate medicală care să-i dea girul, fusese adus și Constantin

Parhon care era într-o stare avansată de ramolisment și dormea tot timpul la un mod vegetativ, fiind trezit din când în când de secretari pentru a citi scurte cuvântări sau a semna actele ca președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale. Suferea, pesemne, de un soi de Alzheimer pentru că, făcând un drum la Sinaia împreună cu discipolul său, profesorul Milcu, acela a fost foarte bucuros de starea bună a maestrului care n-a dormit în mașină și au făcut tot drumul conversație. Când au ajuns, însă, la Sinaia și s-au dat jos, unul pe-o portieră a mașinii iar altul pe cealaltă, întâlnindu-se față-n față în spatele ei, Parhon a exclamat: „Milcule, m-ai așteptat aici ?... Ce bine-mi pare că te văd !"... La excluderea profesorului Blatt, Parhon a dormit tot timpul în scaunul său din aula Academiei și a fost trezit când aceasta se punea la vot. La fel cum făcea și-n Parlament, a întrebat conștiincios ce se votează, i s-a răspuns că era vorba de cazul Blatt, iar el a ridicat cu voioșie mâna pentru numărătoare spunând: „*Da; pentru doctorul Blatt eu votez întotdeauna*".

Așa a fost exclus din Academia Republicii Populare Române cel mai faimos membru al ei din acea vreme, fără ca nimeni dintre marii academicieni care au votat să arate a ști că, de fapt, era un ordin de la Moscova de unde se dorea impusă oculistica lui Filatov care, era ea mai înapoiată, dar puterea cizmei trebuia să fie mai mare decât adevărurile științifice. Un alt lucru aberant s-a întâmplat cu Traian Săvulescu, fost ministru al agronomiei înainte de război și ajuns sub comuniști președinte al academicului for: A condus o bună bucată de vreme o ședință importantă, în care se discuta tocmai împărțirea administrativă a republicii și s-a ridicat deodată anunțând că-l lasă să conducă pe vicepreședinte, deoarece el era chemat „La Palat, la Majestatea Sa"... Și a plecat ajungând la balamuc.

Cam așa ceva se întîmpla pe atunci cu intelectualii. Dar, oricum, era mai bine la balamuc decât la pușcărie !

Când își bate joc de modul formal în care s-a făcut până acum procesul comunismului, tata atrage atenția asupra a două aspecte: cel de mai sus pe care îl numește „Dirijarea programată a decăderii intelectualității" și un altul, la care ajungem imediat, în legătură cu „extirparea energiei de afirmare a omului și familiei" energie care este garanția unui progres încet și sigur al omenirii. Din acest punct de vedere, el nu numai că urăște, ci desfide conceptul de „*revoluție*" cu care unii înlocuiesc ideea de „*înnoire*" sau „*modernizare*". Pentru că, așa cum a învățat el și de la înaintașii săi, de la părinții săi, de la mai vârstnica generație literară care a apucat conclavul cel adevărat și cafeneaua cea plină de spirit în care se puteau exprima „t*oate ideile omenirii și încă ceva pe deasupra"*, adică se putea discuta în mod liber și deschis totul, se putea afirma liber orice părere, iar spiritul caustic n-avea tată, n-avea mamă sau, dimpotrivă, avea și rege, avea și guvernanți tocmai ca să fie cu ochii pe ei și să le batjocorească sau să le amendeze orice demagogie, orice gest fals democratic, orice impostură, orice nepricepere.

Or, de la acea cafenea de libertate literară unde nu mai vorbim de bălăcăreala binemeritată de care aveau parte zilnic politicienii obișnuiți, dar

nici chiar o eminență intelectuală ca Iorga nu era iertată pentru micile sale slăbiciuni omenești de a se băga în politică (Păstorel își intitula volumul de strașnice înțepături „*Scrise cu pelin de mai/ contra Iorga Neculai*" iar Geo Bogza își manifesta teribilismul pozându-și podoaba capilară din pantaloni și intitulând-o „*am și eu barbă ca Iorga"),* de acolo și până la ghetoul lor ideatic în care trebuiau să se mulțumească cel mult cu glume neutre și erau atenți întotdeauna să nu calce pe bec cu vreo afirmație care să înfurie vreun prost de la partid sau să dea apă la moară vreunui intrigant perfid care făcea carieră turnându-le orice gest spre a fi verificat dacă nu contravenea „intereselor de partid și de stat", era exact prăpastia de la democrație la dictatură.

În cartea sa „*Romanul unei zile mari*", tata a descris această spirirtuală cafenea a micului Paris, cu nimic mai prejos decât cele ale marelui Paris, chiar în timpul stării de război, când funcționa legea marțială. Dar nimeni nu le punea căluș la gură artiștilor și, nonconformismul manifestându-se liber, curentele moderne și inovația originală produceau una dintre cele mai semnificative generații de scriitori. Literatura nu se „revoluționa", așa cum a „revoluționat-o" realismul socialist ducând-o spre cele mai înapoiate conformisme, ci se moderniza într-o evoluție firească a adâncirii filosofiei și trăirilor umane, a inovării expresiei și a descoperirii de alte zone ale artisticului. Dirijarea programată a decăderii intelectualității de către cei pentru care revoluția însemna a distruge tot (și a crea un mediu artificial doar în folosul lor și la nivelul lor limitat de gândire), a început cu criminala decapitare a națiunii de elitele ei și a continuat cu aceeași persevernță criminală de transformare a personalităților culturale în slugi supuse și înfricoșate ale unui regim totalitar provenit dintr-o filosofie falsificată, îmbinată cu cultul nesincerității, al suspiciunii reciproce, al temerii de exprimarea sinceră și amenințată în permanență cu atenta supraveghere, ca-n anecdota cu apariția unui al doilea canal la televiziunea chineză: Canalul unu, singurul existent până atunci, vorbea în permanență despre Mao și operele lui. Când au anunțat diversificarea cu un al doilea canal, cei ce apăsau pe butonul respectiv se trezeau pe ecran cu un chinez zâmbind fals, care le făcea cu degetul ordonându-le: „Treci imediat pe canalul unu !"...

Oricât de amuzantă, cafeneaua sau bodega literară pe care o trăiau ei era cam de această natură. Impunându-li-se o epocă „revoluționară", paradoxal, nu le era permis să revoluționeze nimic. În vreme ce în evoluția normală și fără răsturnări a omenirii, nonconformiștii pe care i-a produs mereu intelectualitatea, au modernizat necontenit atât viziunea despre lume cât și realitățile ei. Se ajunge, astfel, foarte ușor la conceptul de „*revoluție ca act de teroare, dușman evident al progresului real*".

Același lucru și în viața socială. Tata dă exemplul propriei noastre familii: Și bunicul și bunica proveneau din acea pătură de evoluție lentă și tenace specifică drumului greu dar perseverent spre afirmare al generațiilor. Este mentalitatea după care, în casa țăranului român se știa că părinții păstrează pe lângă ei câțiva copii cu care se ajută în gospodărie și, din câștigul lor, țin la

școli doar unul sau doi dintre ei, spre a ajunge mai bine formați și cu poziție mai înaltă. La rându-le, aceia, după ce se realizează, trag după ei și-i ajută pe frații mai mici, sau pe urmașii celor care au acceptat condiția inferioară pentru a-i sprijini pe ei. Este modul deloc ușor, deloc spectaculos, dar trainic și temeinic în care evoluează o societate cu temelii solide ce asigură evoluția în perspectiva multor generații, dacă are norocul ca această evoluție să nu sufere tulburări catastrofale. Marcând genetic aceste generații, pașii mici înainte făcuți de familie devin un instinct uman care marchează progresul perseverent, mărunt și de mare desfășurare comunitară, bazat pe strădanie și responsabilă inițiativă cinstită, pe care-l numim astăzi „dezvoltare durabilă". Și bunicul meu și bunica mea proveneau din familii care parcurseseră deja o parte din acest drum, ajunseseră la jumătatea sau după jumătatea lui, adică în acea situație în care, chiar dacă părinții aveau multe nevoi cu mulți copii, frații găseau capacitatea să se ajute și să se susțină ei între ei. În familia bunicului, toți făceau școala normală sau seminarul sprijinindu-i pe unii dintre ei să meargă mai departe, la universități. În felul acesta el a ajuns profesor și avocat, în vreme ce ceilalți au rămas învățători. În familia bunicii, un frate a rămas să cultive câteva hectare și via moștenită de la părinți, altul s-a făcut meseriaș și amândoi au ajutat-o pe bunica să urmeze medicina. Ajunsă medic, ea a pus ani la rândul deoparte din ce câștiga, până când le-a cumpărat fraților un tractor și o batoză, făcându-i să salte în muncile agricole la care rămăseseră și să aibă o gospodărie mai prosperă. Totul din instinctul acestei nedeliberate tenacități de progres personal prin progresul familiei, care devine motorul oricărei societăți de tradiție trecută prin vicisitudini normale care uneori i-au întârziat, alteori i-au accelerat, dar niciodată nu i-au tulburat grav sau impiedicat această evoluție. Căsătorindu-se, ca doi intelectuali care, prin învățătură și rațiune, trecuseră de nivelul simplelor precepte tradiționale, bunicii mei au considerat de datoria lor să gândească o perspectivă, să-și evalueze forțele și, peste conceptul moștenit al într-ajutorării în progres, să prefigureze chiar etape în evoluția familiei lor, care să asigure o ascensiune mai rapidă. Au muncit împreună, și-au făcut o casă în orășelul unde căpătaseră o anumită poziție și s-au limitat la un copil tocmai pentru a-i putea construi mai cert viitorul. Prin ambițiile lor raționale, instinctul de familie în progres care caracterizează societățile sănătoase se perfecționa: Urmașul trebuia să salte mult nivelul și poziția neamului lor, ajungând, dacă nu la aceeași stare, oricum la aceeași pregătire intelectuală cu cei din familiile mai avute, care nu-și făceau asemenea griji având problemele materiale rezolvate. Așa că, în timp ce tata își urma școala și liceul, ei au muncit cu multă strădanie ajungând să cumpere o căsuță de mahala în București, pentru ca el să nu aibă probleme de existență atunci când va ajunge la facultate. Mai departe, încheind și această etapă, munca lor a fost pentru a mai asigura niște resurse prin care el să realizeze visul atâtor generații și să obțină un doctorat în străinătate. Totul calculat, totul deliberat, totul făcut cu sacrificiul unor oameni care nu-și prea permiteau concedii și, în nici un caz huzururi, dar trăind mulțumirea că transformaseră acel instinct de familie care-i ajutase pe

ei să ajungă pe poziția în care erau, într-o rațională perspectivă urmată etapă cu etapă...

Tata repetă deseori această sintagmă: „*o rațională perspectivă*" tocmai pentru că, exact când ajunseseră s-o asigure, tocmai când nu mai aveau nici o îndoială că așa se vor petrece lucrurile, a venit iraționalul, a venit cizma bolșevică, a venit revoluția care nu voia să schimbe sau să perfecționeze, ci să răstoarne logica lumii. Și totul s-a prăbușit. Așa cum s-a prăbușit în sute de mii de familii, în milioane de familii aflate undeva, în vreo etapă a acestei evoluții firești. *Evoluția spre mai bine prin forțe proprii* - numește tata în îmbinarea normală a discuțiilor dintre meditația gravă, veselia improvizației frivole și amintirile amuzante - acele forțe proprii ale fiecăruia, asamblate în energia umană constructoare de dezvoltare durabilă. Energia miliardelor de oameni mărunți din întreaga omenire, pe care o revoluție criminală o poate preface-n neant, când ea e menită a fi însuși progresul.

Așa vede familia noastră - familie niciodată bogată, dar plină de tradiția importanței fiecărei generații în comunitatea din care făcea parte, o familie normală și doar bine întemeiată pe munca ei, cum sunt milioane-n țara asta - așa vede ea procesul comunismului. Și îl vede la modul subiectiv, bine-nțeles, cum este firesc oricui; dar, așa cum precizează tata: la o subiectivitate majoritară în societatea românească, ceea ce este echivalent cu sufragiul. Pentru că acest proces nu trebuie abordat în scopul răfuielilor personale sau al politicalelor, ci din unghiul fiecărui asemenea destin al încrengăturilor de generații ce definesc o societate și caracteristicile ei de stabilitate.

Dar, mă opresc aici. Domeniul meu sunt glumele, șotiile, calamburile, poantele și micile răutăți, adică ceea ce este frivol în petrecerea prin viață a tatălui meu. Chestiunile grave, filosofice și ambițiile moraliste față de societatea înconjurătoare, am spus: i le înregistrează la cursul de filosofie politică personalistă, fratele meu care îi este asistent acolo. Eu am preferat să-i rămân asistent la șprițuri.

CAPITOLUL AL CINCILEA:

D'ALE AMĂGIRII LITERARE CA MEGALOMANIE – VANITOȘII, GRAFOMANII ȘI CORUPȚIA CA DERIVAT AL PUTERII

A nu se crede, prin aceste aici relatate, că viața lor se petrecea într-o veselie precaută doar la pericolele ce veneau din partea controlului de partid sau a vigilenței revoluționare producătoare de riscuri tip Secu. Prin afinitățile lor elective, ei se luau foarte în serios în materie de artă. Aici, în aceste însemnări după înregistrările făcute, fiindcă mi-am propus să mă ocup doar de glume și caline răutăți, las pe cât posibil la o parte consderațiile estetice, sau de tehnică literară, sau de comentare a unor cărți străine pe care și le treceau din mână-n mână, sau de apreciere din punct de vedere critic a operei unuia și altuia, adică latura serioasă a discuțiilor literare libere cu care se împletește discursul vesel al comesenilor. Reproduc un sigur exemplu, care se situează la marginea dintre anecdotă și poziție estetică:

Tăutu debutase în anii de încă libertate literară ca un poet sensibil, duios și dăruit cu elocvență metaforică. Tatăl meu a căutat în rubrica „*restituirea poeziei*" pe care o publică în revistele sale „*Albina românească*" și „*Pluralitas*" să prezinte grupaje din versurile poeților care i-au fost dragi sau pe care i-a admirat mai de-aproape sau mai de la distanță, ce dovedesc filonul poetic generos din care ei porniseră, chiar dacă au eșuat prin vicisitudinile epocii în banalizarea egalizatoare a relismului socialist sau au căzut victime acestuia. A publicat, astfel, grupaje din Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, D. Ciurezu, Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu, după cum i-a purtat întotdeauna o mare admirație lui Geo Dumitrescu și altora avantajați față de ceilalți prin durata vieții, care au știut să se redreseze și i-a detestat pe cei care-o făceau pe vajnicii propagatori ai proletcultismului demascând decadențele burgheze din literatura altora numai ca să le-o poată ei, lua înainte; un fel de repetare în mic a diversiunii Toma-Arghezi, care se practica frecvent în epocă. Mai târziu, tot aceștia, au devenit estetizanții și elitiștii care strâmbau din nas. Strâmbau din nas tot din carierismul cu care se bătuseră cu pumnul în piept, adică în recidiva de a-i exclude pe ceilalți - spune tata.

Prieteni fiind, ei se apărau reciproc, așa cum puteau. Își mai plăteau tainul scriind o odă, sau un marș muncitoresc, fiindcă altfel ar fi acaparat Beniuc, Deșliu, Dumitru Corbea și cenacliștii promovați de ei în cercurile muncitorești,

totul; dar ce era literatura adevărată, știau și simțeau. Așa că se ajunsese la tactica de a publica prin reviste și ziare ceea ce teoreticienii marxiști-leniniști denumeau „comanda socială", iar ei o priveau ca pe o sursă necesară de venit. Dar, în volume, trebuia să pui numai „capace"; adică să presari de ochii criticii vigilente asemenea meșteșugiri tocmai ca să poți strecura printre ele, la adăpostul lor și ceea ce scriseseși tu de suflet, în ceasurile dedicate inspirației libere, cînd uitai de cătușa hrănitoare la modul pavlovist, a comenzii sociale.Elocventă întru aceasta este pățania cu Tăutu, relatată în portretul făcut acestuia, iar de-a dreptul abusurdă în întîmplarea cu profesorul tatii:

Cam cu acest grup, trăind acum printre ei și uitând de provincialismele adolescenței, tatăl meu reajunge pentru niște manifestări literare în Constanța îndrăgită și retrăiește desiluzia academismului vetust față de care își manifesta cândva nonconformismul. Acesta regăsise teren prielnic în îngrășământul de bălegar al realismului socialist ce atrăgea și muștele aferente fiindcă, orice versificație în prăfuitul stil clasic era, conform marelui exemplu al literaturii sovietice, mult mai bine primită decât decadentismul curentelor moderne care se demascaseră ca artă putredă burgheză. În felul acesta renăscuseră niște poeți care, cândva, păreau cu opera de mult demodată. Printre ei, și fostul profesor de franceză al tatălui meu, care l-a îmbrățișat cu afecțiune spunându-i „pupilul și urmașul meu cel mai marcant" !

Simțindu-se detronat de ei cândva - nu din vreo funcție administrativă, ci din aura de poet al mării, maestru al elevilor care-l ascultau de voie-de nevoie, fiindcă le era profesor (și, încă, un profesor foarte bun, de la care au învățat multă literatură franceză clasică) dar, în special al doamnelor nostalgice, casnice de elită, cu bărbați prea ocupați în afaceri, care-l invitau să le recite la ceaiurile lor - profesorul, bun poet clasicizant, ce se considera parnasian dar rămăsese cu poetica sa la stadii și mai învechite, redevenise, în literatura cumințită de zăbalele relismului socialist, mentorul literar al orașului. Nebuni boemi nonconformiști ca Dimitrie Stelaru, Virgil Teodorescu, Constant Tonegaru și mulți dintre cei pe care-i crescuse ca elevi și se lepădaseră de academismul lui, se dovediseră a fi efemeri în orașul de la mare; el, autorul multor volume dedicate mării, rămânând statornicul însoțitor al umbrei lui Ovidiu și al furiei valurilor, mai ales în extrasezon și pentru admiratorii localnici. Așa că, eliberat de cei pe care-i atrăsese Bucureștiul, călărea pegasul marin mai de unul singur și arunca cu lasoul după câte un începător aducându-l la cenaclul unde, îmbătrânite acum și devenite „femei ale muncii", îl înconjurau vechile lui admiratoare. Era îndeletnicirea lui de vocație, putând astfel să raporteze politrucilor culturali că face operă de educație artistică a maselor. Fapt pentru care i se dăduse un sediu de cenaclu, iar teatrul local îi juca piesa în versuri „*Ovidiu*" pe șantiere și prin satele județului, deoarece la centru publicul se epuizase, gurile rele spunând că imediat după premieră.

Obiectiv, tata afirmă că nu era o piesă rea și avea un fast al versului, învățat din rezonanțele clasice ale lui Corneille și Racine, cu nimic mai prejos decât în feeriile lui Eftimiu. Era un poet dotat cu rezonanță interioară, dar

demodat, clasicizant depășit de acea epocă în care nimeni nu mai făcea deosebirea între parnasieni și alte curente literare ce dipăruseră încă din secolul trecut, rămânând doar obiect de studiu pentru istoria literară. În plus, ca poet singuratic printre niște intelectuali mai banali de provincie, era atât de plin de sine, se dorea atât de mult maestru, cum îl și considerau acele câteva poetese pe care le învățase să scrie romanțioase versuri în loc să-și umple timpul făcând țesături utile la ghergheful de mână, mima atât de mult în comportament existența poetică, se mințea pe el însuși atât de mult cu ideea de ființă superioară neînțeleasă și nu trăia nici o angoasă hamletiană în legătură cu geniul pe care era convins că-l avea, încât îi era imposibil să-și dea seama cu luciditate că practica o literatură depășită, cam livrescă și, mai ales, lipsită de inedit. Din acest motiv, era de multă vreme ținta glumelor răutăcioase și a colegilor din cancelaria profesorală și a elevilor cu înclinări artistice care creșteau nonconformiști în jurul lui, dar și a burghezilor banali pentru care, a fi poet, era ceva peiorativ. Reîntoarcerea literaturii la conformismul tematic și la lipsa permisiunii de a inova, fusese o mană cerească pentru el, reconfirmându-i impresia că era un superior, privind de sus la „lumea asta mică", impresie megalomană pe care o au destui artiști la care talentul depășește rațiunea și bunul simț. Așa că, răutatea despre piesa sa care-și epuizase publicul de la premieră, ținând seama că era o piesă în versuri cum spectatorul contemporan nu poate suporta, iar actorii de astăzi nu mai învață emfaza și teatralismul desuet cu care trebuie s-o joace, putea merge și mai departe spunând că și-i epuizase încă după primul act.

Acesta fiind personajul, el îi primește seniorial pe „confrații mai tineri de la centru", participă cu ei la ședințe întrebându-i dacă le-a plăcut ce-a citit și, la prima complezență, strecurându-le în buzunar o copie pentru eventuala publicare la București. Dar, mai ales, insistă la „pupilul și urmașul său cel mai marcant", adică la tatăl meu, să-și aducă toți confrații la cenaclul lui, pentru o recepție deosebită.

Am fi răi dacă n-am crede că, pentru acea recepție deosebită, admiratoarele lui n-au pregătit și ceva prăjiturele de casă. Dar n-au apucat să le pună pe masă pentru că tratația principală se prezenta sub forma piesei în versuri „*Eminescu*", pe care maestrul o scrisese după încurajarea primită de succesul cu „*Ovidiu*"; nu în Constanța, unde publicul e grobian iar personalitățile culturale invidioase, ci pe șantierul de la termocentrala Ovidiu (vezi legătura !), unde sala fusese plină-ochi fiindcă fuseseră aduși să vadă și elevii de la căminul de surdo-muți rămas de la Canalul părăsit pe atunci, iar spectacolul se desfășurase vreme de patru ore și jumătate într-o tăcere mormântală, spectatorii întorcând capetele după gestica fiecărui actor. În urma acestui succes, chiar dacă nu era în județ și vreo termocentrală cu numele lui Eminescu (dar se poate propune construirea !), maestrul și-a amintit de câtă vreme dorea să pună punctul pe i față de toate lucrurile neinspirate scrise despre marele poet de la Maiorescu la Călinescu. Neinspirate, nu pentru că el i-ar denigra pe aceia că nu l-au înțeles pe Eminescu atât de profund cum l-a înțeles el; asta-i altă problemă și n-o comentează pentru

că nu vrea să se spună că e îngânfat. Dar diferența de calitate este esențială, pentru că el are harul de a fi scris în versuri. Da: versuri ale lui, proprii !... Combinate, oricum, din când în când și cu unele, bine selectate, din Eminescu, pentru că, nu-i așa, trebuie să recunoaștem și ceva-ceva din geniul aceluia !... Așa că el le va face onoarea mai tinerilor confrați bucureșteni să le citească pentru prima dată (lor, fiindcă cenacliștilor lui le-o tot citea de-un an) această piesă, a doua dintr-un triptic ce se va continua cu viața altui poet (nu spune cine, dar e de pe-aici, de la marea care l-a inspirat pe Ovidiu și a fost cântată de Eminescu, ajungând acum, în contemporaneitate, să-și aibă cu adevărat, poetul ei adevărat !... Da, da: chiar acolo, printre ei. Așa că, numai din modestie nu-i spune numele, dar piesa, să fie sigură toată lumea, va încheia tripticul într-un mod magistral.)

Și a început a citi cele cinci acte cu „Actul întâi, Tabloul întâi" care a durat treizeci de minute, a trecut la „Actul întâi, Tabloul doi", care a durat patruzeci de minute, a virat rapid anunțul „Actul întîi, Tabloul trei" ca să nu lase pauză de răsuflare și, când s-a împlinit un ceas și jumătate de ascultare, tatăl meu a simțit mai multe cuțite (or fi fost degete) în coastă și scrâșnetele: „Dacă nu-l oprești acum, te aruncăm în mare; ești, doar, pupilul și urmașul lui cel mai marcant !"...

Cu simțurile ascuțite, poate de amenințare, poate din pericolul pe care-l cunoștea prea bine, pericol real prezentat de megalomania provincială a profesorului său, tata a pândit. Și, la peste o sută de minute, când acela a scos o batistă cu intenția de a nu pierde timpul și a se șterge pe frunte exact când ar fi rostit „Actul unu, Tabloul patru", sau „Actul doi, Tabloul unu", sau ce Dumnezeu urma, a reușit să facă breșa spre scoaterea aceluia din transa autoadmirării prin care îi curgeau, pe la propriile-i urechi, intonațiile propriului său glas, recitând în reverberații propria sa prozodie dramatică. Și a reușit să rostească: Domnule profesor, numai o secundă !... Apoi, nu i-a lăsat celuilalt loc de replică, a tras tare și, dintr-o suflare, i-a spus că nu vrea să vorbească despre piesă ca atare, ci despre o problemă de principiu, problemă enunțată chiar de domnia sa de la început: Aceea că, în acest splendid text dramatic, se îmbină propriile lui versuri, cu versurile lui Eminescu. La care, cu conștiința sigură a propriului său soclu, poetul a confirmat convins: Bine-nțeles !... Păi vedeți, domnule profesor - a continuat tata căutând cea mai puțin jignitoare formulare - vedeți dumneavoastră, asta-i întrebarea: Oare se potrivesc versurile pe care le-ați scris acuma, cu versurile lui Eminescu ? !...Oare e bine să puneți versurile dumneavoastră lângă ale lui ? - a mai adaugat el temându-se de afirmația prea directă și a căutat imediat să o explice: Oare, nu cumva, asamblându-le așa, adică pasaje din poezia dumneavoastră, cu pasaje din poezia lui Eminescu... nu cumva... nu cumva... - a căutat din nou termenul cel mai puțin jignitor - nu cumva se crează niște... niște nepotriviri ?... Nu se ajunge oare la niște... niște... niște incompatibilități ? ! - a găsit el, iarăși, un atribut care să nu supere prea tare.

Dar plinul de sine poet care-l urmărea cu nervozitate, n-a mai răbdat: A

izbucnit !... A izbucnit ca un vulcan: A făcut un pas de amenințătoare fandare, a întins mâinile și a apucat umerii fostului său elev zguduindu-l și, atotputernic, l-a tras deodată la pieptul său gâtuindu-l strâns cu o mână, în vreme ce cu cealaltă făcea un gest de seniorială acoladă, declamând: Oooo, dragul meu !... Ooo, iubitul meu, nu degeaba am spus eu că ești pupilul și urmașul meu cel mai marcant !... M-ai înțeles întrutotul !... Ai reușit să pătrunzi în cele mai subtile intenții artistice pe care le-am avut și cărora le-am dedicat întreaga mea măiestrie !... Ai priceput totul; toată esența acestei creații care m-a frământat atât !... Și, întorcându-se spre toți scriitorii care, degeaba ar fi venit ei din București, dacă n-ar fi avut șansa să li se ofere acea lectură, pregătindu-și hârtiile spre a citi în continuare, le-a declarat ritos de pe soclul pe care-l simțea crescându-i sub picioare și înălțându-l deasupra tuturor: Da, domnilor, am străduit ani, mulți ani la această piesă !... Am conceput-o, am frământat-o, am declamat-o pe întuneric ascultându-i rezonanțele replică cu replică !... Și - tună el deodată - până nu mi-am dat seama, până ce nu m-am convins că există o similitudine, o egalitate valorică și o corsepondență perfectă între versurile mele și versurile lui Eminescu, înțelegeți ?..., până ce n-am constatat că poezia lui Eminescu poate sta alături de a mea, că inspirația mea o potențează pe a lui și geniul lui îl potențează pe al meu... Până când, în sfârșit, nu am simțit cum versul meu face trup comun cu versul lui, nu mi-am permis să spun că opera e terminată !... Da, acum e terminată ! Ascultați-o în continuare și convingeți-vă !... „Actul doi, Tabloul unu" !...

Atunci s-a petrecut nenorocirea, atunci s-au spulberat prăjiturelele de casă făcute de admiratoarele cărora maestrul le-a inoculat morbul poeziei, în locul gospodăreștii migale la gherghef și canava. Pentru că au rupt-o toți la fugă bulucinduse pe scări și și-au continuat goana pe stradă dând drumul hohotelor de râs care, zguduindu-i, îi făceau să se țină de burtă.

A doua zi dimineața când, mahmuri după cheful cu care spălaseră toată paranoia trăită, își târau bagajele pe peronul gării, poetul perfectei confundări cu opera eminesciană îi aștepta în fața trenului, încadrat de două vestale dintre admiratoarele sale, care țineau tăvi cu prăjiturele parfumate, în vreme ce ei ar fi avut nevoie de murături și zeamă de varză.

Maestrul i-a strâns fiecăruia mâna în tăcere iar, când a ajuns în dreptul tatălui meu, l-a tras deoparte și i-a șoptit: Sunt superficiali; n-au habar de adevărata literatură și nici răbdare să asculte; lasă că vii tu odată singur și, îți promit, da, din iubirea mea pentru tine îți promit că ți-o voi citi în întregime !...

Bine-nțeles că, înlocuind cu ciorba acră de la vagonul restaurant prăjiturelele cu care încercaseră gazdele lor să îndulcească despărțirea, mai ales că erau însoțite de versulețe date spre publicare, ei s-au amuzat pe tot drumul de întoarcere invocând întâmplări similare pe care le produce „*paranoia dorinței de genialitate a proștilor*".

Tăutu o trăise cu generalul Maltopol, politruc din divizia „Tudor Vladimirescu" formată din prizonieri români cărora rușii le-au spălat creierele și i-au înregimentat sub comandamentul lor, dirijați din umbră de Ana Pauker

și alți agenți ai ei de la internaționala comunistă. Din umbră, deoarece, ca să aibă credibilitate la ostași, comandant de formă le fusese pus chiar generalul de Vânători de Munte care căzuse prizonier împreună cu ei la Cotul Donului. Iar, pentru că această divizie a făcut primul pas mai spre vest de România alungând nemții din Debrețin, a primit denumirea de „Divizia de Panduri Tudor Vladimirescu – Debrețin". Ceea ce i-a dat imediat prilej lui Păstorel să-i dedice generalului convertit bolșevicilor următoarea epigramă: *„Din falnic vânător de munte, / Ana te-a făcut pandur;/ Ți-a pus un fals T.V. în frunte/ Și-un debrețin cu ciușcă-n cur !"*...

Maltopol lucrase în apartul politic dirijat de agenții Moscovei în spatele frontului și, cum Ana Pauker căzuse, iar nebunia lui grafomană de-a scrie versuri și a te ține strâns ca să nu fugi când ți le citea, îi enerva pe toți, fusese trecut mai pe linie moartă, întâi la Muzeul Militar, unde a făcut toate plăcuțele explicative în versuri de genul: *„Acest obuz ce îl privești/ A explodat la Mărășești"*, fără să-i pese că, dacă explodase nu mai putea fi privit, ca și glonțul care, odată tras, nu mai exista, din distihul *„Aici vă prezentăm un glonț/ Care-a fost tras la Gura Honț"*... Agresând astfel publicul vizitator și pe muzeografi, a fost mutat comandant al cimitirului militar Ghencea unde gurile rele spun că a preluat un catren, poate chiar al lui, publicat cândva în „Universul literar" de N. Batzaria ca replică a denumirii cârciumii de vizavi de Bellu „Mai bine aici ca dincolo !". Catrenul era următorul: „*Cel mai mare chilipir/ E să stai la cimitir;/ Viața-acolo s-o petreci,/ Niciodată să nu pleci !"*... Nu se știe dacă Maltopol și l-a însușit fiindcă, în caltatea lui de general comandant de cimitir a venit cu un proiect extraordinar: Dezhumarea tuturor din locurile lor de veci și reînmormântarea lor în ordine militară, după gradele pe care le-au avut. Așa că, până la urmă, au trebuit să scape de el și de acolo, pensionându-l.

Înainte de pensionare, însă, pe când Maltopol avea încă o funcție politică, redacțională sau editorială, pe Tăutu îl caută un colonel plin de importanța gradului său, îi spune că-l citește și că-l admiră atât de mult încât a ajuns la concluzia că lucrând amândoi, vor da lovitura. Tu cu talentul tău, eu cu experiența mea care m-a condus către geniala idee pe care o am - îi spune colonelul - vom deveni cei mai celebri din litertura română. Nici Sadoveanu, cu romanele lui istorice care n-au cuprins totul, nici Coșbuc, cu cântecele lui de vitejie, nici Eminescu, chiar, cu scrisorile lui, n-au ajuns la măreția și atotcuprinderea pe care ți-o propun eu: Să scriem, Tăutule, împreună, ISTORIA ROMÂNILOR ÎN VERSURI !...

Tăutu își dă seama de nebun și de pericolul pe care îl prezintă, se bâlbâie și găsește o scuză spunând că el este neexperimentat, este de-abia căpitan și nici ofițer superior nu vor să-l facă, n-a scris la viața lui decât poezioare scurte, așa că o asemenea epopee gigantescă are nevoie de mari autori și i-l recomandă colonelului pe Maltopol, care e general și mare șef de redacție.

Trucul prinde, colonelul îi mulțumește de sfat și pleacă, dar după două ore Tăutu e chemat la telefon de Maltopol. Se prezintă în fața receptorului

luând poziția prin care se așteaptă la o mare bețeleală, răspunde cu un intimidat „da tovarășe general" întrebării dacă el i l-a trimis pe nebunul acela, iar Maltopol tună de la celălalt capăt al firului: Bă, Tăutule, nebun - nebun și, pe deasupra, incapabil să scrie așa ceva !... Că ideea e foarte bună !... Hai să i-o preluăm noi, o scriem repede și devenim celebri !... Mâine dimineață te prezinți la mine. 'Nțeles ? !...

În legătură cu grafomanii, Mihu Dragomir avea o colecție întreagă de publicații și tipărituri scoase de-alde aceștia în perioada interbelică (așa cum, din păcate, nu ducem lipsă nici acuma), din care citeau când voiau să se amuze sau să dea unora, pe care nu voiau să-i jignească, exemple aluzive din ce se întâmpla pe vremea când nu existau rigorile îndrumării. De acolo, au rămas de pomină versurile despre care autoarea, o cucoană romanțioasă, preciza că „se cântă pe melodia *Volga-Volga*". Respectând ritmul celebrului cor al pescarilor, cuvintele erau următoarele: *„Am avut și eu odată/ Un iubit frumos și bun/ Și-a plecat în țări străine/ Și-a murit de glonț de tun !"*... Ceea ce nu-i deloc departe, ba, chiar poate mai prejos decât maneaua care se bucură astăzi de mare succes la postul național-central de televiziune „Taraf": *„Pumnii mei minte nu are,/ Îi dă cui îi stă în cale !"*...

În opinia tatei, după grafomani, pe care-i ocolește categoric sau îi pune la punct de prima dată, chiar spunându-le cu acerbă convingere profesională confraților, că profesioniștii scrisului ar trebui să-și marcheze terenul ca lupii, ocrotind numai tineretul și arătându-și colții oricărui intrus, mai există, chiar dintre ei, cum am văzut, chiar dintre acești profesioniști, o categorie periculoasă, din păcate justificată psihologic prin subiectivismul caracteristic oricărui artist și prin specifica aspirație spre opere mari. Sunt aceia care, lipsindu-le necesara doză de bun simț care echilibrează manifestările avântate ale inspirației, nu mai trăiesc chinul de a se frământa concepând și scriind ceva, nu-i mai animă dorința de a perfecționa mereu și a căuta noi căi de exprimare, ci sunt mai convinși de geniul lor decât ar trebui să fie și, iarăși sunt, prea siguri că au realizat opera perfectă pentru a-i putea remarca limitele. La aceștia, spune tata, intenția, plăcuta și ambițioasa dorință de a ajunge mare și celebru, se confundă cu posibilitatea; se produce în ei dezechilibrul dintre dorință și putință, iar de cântarul realității nu-și mai dau seama. Orbiți de vanități ei înlocuiesc ceea ce sunt cu ceea ce ar dori să fie, nu mai au un criteriu exact al coștiinței valorilor și decad în megalomanie, chiar dacă sunt oameni cu talent și sensibilitate artistică. Iar dacă, pe lângă asta, au și nebunia obsesivă de a-ți arăta cât de geniali sunt ținându-te de nasturele hainei și recitându-ți ultima compoziție, atunci trebuie să umbli cu foarfeca la tine, să tai repede nasturele și s-o rupi la fugă. Pentru că, altfel, va trebui să înghiți fără nici o plăcere și fără starea relaxată de a gusta o producție artistică, un lucru despre care nici măcar nu-ți poți da seama dacă e bun sau rău fiindcă, în clipa aceea, agresivul autor nu te face decât să-l urăști pe el și să nu-ți pese de opera lui. E o știință a echilibrului vieții care-l face pe cel ce are conștiința valorii sale, să nu agreseze cu aceasta lumea înconjurătoare, iar procesul se desfășoară invers proporțional

în raport cu grafomania...

Am citat lucrul acesta, așa cum și în alte capitole am citat comentarii pe care ei le fac între două anecdote sau amintiri, tocmai pentru a da o imagine exactă a modului cum decurg asemenea discuții, a turnurilor libere pe care ele le iau pe calea spontană dintre comentariul oarecum grav și evocarea amuzantă.

Astfel, el îi înșiră pe toți: Bietul poet care, în ziua în care-i apare volumul în două sute de exemplare privește la lume de sus, ca și cum ar fi cucerit mapamondul, pe lângă amărâtul boem neproductiv care, reușind să strângă-ntr-o plachetă ce-a scris o viață, se duce apoi la editor cerându-i să-i scoată ediția de opere complete, pe lângă pretinsul eseist care se autocitează: „după cum menționam în recentul meu articol...", pe lângă cei care se angajau orice la edituri și redacții: corectori, magazioneri, funcționari de distribuție, contabili, juriști, curieri, orice, numai ca să fie prin preajma gloriei celorlalți și să-și poată strecura și ei subprodusele, pe lângă clientela tânjitoare pentru care Nichita își ruga prietenii: Mă, avem fiecare boii noștri; ăștia-s boii mei, făceți-mi hatârul și mai publicați-i din când în când; pentru liniștea mea, că altfel mă sufocă !... și alții, și alții, care se gudură și sunt dispuși să facă orice numai să se vadă publicați.

Dar, categoric, aproape certându-se cu confrați prieteni buni care cedau, mai slabi de înger fiind, tata era mai ales împotriva activiștilor culturnici ce veneau în fața lor ca îndrumători, cenzori, promotori de idei filosofice marxiste în literatură și, care, până la urmă, se dovedeau a tânji să publice și ei câte o prostioară, dovedindu-se prin aceasta fie că fuseseră de la început niște veleitari literari strecurați pe alte căi, fie se molipsiseră de setea de glorie a tagmei pe care fuseseră puși doar ca să o supravegheze sau administreze. Pentru că, uzând de putere în fața vulnerabilelor criterii ale criticiilor obedienți, activiștii strecurați în literatură deveneau deodată mari, umflați, fără ca cineva să le mai poată demasca făcătura. Sau să le vorbească de lipsa de chemare.

El îl dădea întotdeauna exemplu pe Al.I. Ştefănescu, multă vreme cenzor și om cu funcții de editură care, încurajat de cei cărora le făcea mari servicii de publicare, începuse să scrie și el dar, și îngânfat și sărac cu duhul fiind, dorind să pară cinic, la o întrebare venită de la publicul de ședzători literare despre debutul său literar, a spus că: „*... fiind editor și publicând atâtea prostii, mi-am spus că de ce să nu scriu și eu una !*"... Asta mai mergea; mai suna a recunoaștere. În schimb, despre Dumitru Popescu - ce s-a dovedit un publicist oarecare la început dar, în sinea sa, a râvnit mult către literatură, iar, până la urmă n-a mai pregetat și și-a dat cărțile spre publicare subalternilor săi pe care-i îndruma prin marile funcții pe care le avea, pentru ca apoi, tot din partea unora ca aceștia să primească și osanalele critice - tata e mult mai categoric: „De-abia acum, când publică literatură proastă, se vede cât de mult ne disprețuiește Popescu tagma și ni se consideră superior nu ca funcție, ci chiar ca om de condei !...Ne-a tot îndrumat și ne-a arătat cum să scriem, până când și-a dat în petec demonstrând cât e de slab și de vulnerabil în materie de

literatură; o făcea pe marele diriguitor ideologic și s-a dovedit un mărunt veleitar !" - spunea el batjocorindu-i pe criticii care se-nghesuiau și se concurau care mai de care să apuce un loc mai bun în paginile revistelor, mai vizibil pentru acela, unde să-l lingușească lăudându-l.

Tot așa cum își batjocorea și prieteni buni, precum Constantin Chiriță, care era președintele Asociației Scriitorilor din București, sau alți președinți ai asociațiilor din țară, pe care-i descoperea că împingeau câte un dosar de primire în Uniunea Scriitorilor în care candida câte un activist, un ștabuleț local sau chiar câte un securist dintre cei care se specializaseră în, chipurile, romanele polițiste: „Mă nenorociților, asta este a doua manevră, cea actuală, prin care se continuă infiltrarea în profesia noastră a nechematilor. Nu e altceva decât o fază superioară, cu tovarăși care au obținut doctorate prin cărți scrise de specialiști obscuri ai cabinetelor județene de partid, față de faza de început, cea a inculților de la gazetele de perete aduși la școala de literatură !"... Degeaba încercau unii politicianiști din conducerea Uniunii să explice că e bine „să atragă mai lângă ei oameni influenți"; el le arăta penibilul prin care doi însemnați activiști, dar cel mult obscuri epigramiști, prin volume prefațate de scriitori cu greutate, aveau acum pretenții de mari stele ale poeziei românești și pretindeau premii literare, iar unul care strecurase două cărți de proză și fusese înscris în Uniune, chiar pretindea a nu i se vorbi ca unui activist care scrie, ci ca unui însemnat scriitor care este și activist. Le arăta penibilul și întreba retoric: „De ce se-apucă neapărat de scris, dacă se vor artiști ? Nu e o jignire pentru meseria noastră, din partea celor care consideră că literatura e vorbărie ușoară, în vreme ce tehnicile altor arte te dau de gol mai evident dacă nu le posezi cum trebuie ? !... De ce se fac poeți și nu se fac tenori, dacă umblă după aplauze ? !... De ce pretind că scriu proză și nu compun o simfonie, dacă se vor neapărat creatori ? !"...Se opunea categoric, nu din vreo ranchună deoarece, de multe ori nici nu cunoștea persoana respectivă, dar ca profesionistul pe care-l vezi cum strânge din dinți muncind și disprețuind superficialitatea altora. „Fiți conștienți de statutul pe care atât de greu îl câștigă un scriitor și nu-l diminuați prin acceptarea nechematilor !" – striga el în zadar celor care slujeau perfidul gând ceaușist al dizolvării adevăratei arte în amatorismul din „Cântarea României". Și, din acest motiv, a rezistat foarte puțin în funcția fără mare importanță, dar obștește aleasă, de secretar al secției de proză. Iar când Ceaușescu însuși a scris cu mâna lui (aceeași mână cu care ar fi vrut să țină sceptrul pe care și l-a comandat), câteva strofe spre a fi adăugate la imnul național (strofe atât de penibile cu „*Te ridică-al meu popor*..." încât nici Dumitru Popescu n-a îndrăznit și a trebuit, cu slugarnică discreție, ca Ion Brad să i le mai cizeleze sau să le corecteze gramatical), atunci lucrurile au luat-o pe calea cea mare a paranoiei.

O satisfacție în această privință i-a dat-o Mircea Radu Iacoban care conducea editura din Iași. Pe acea vreme, editurile din provincie, mai mici, mai la mâna puterii locale dar și mai dornice de relații la centru, erau cele mai

asaltate de ştabii de partid veleitari. Sau, poate, chiar se puneau ele în slujba acelora publicându-le mai câte-o culegere de lecţii propagandistice, mai câte-o teză de doctorat, cum am spus: lucrată de alţii pentru titlul cu care se îngânfa fostul ciocănar, aşa încât, gluma lansată de ei la bodegă în legătură cu cei care urmau buluc exemplul coanei Leana de doctor în polimeri, era „Întrebare: Cine n-are doctorat în România ?... Răspuns: Numai cine nu vrea să-l dea !"... Acesta a fost începutul marii corupţii din învăţământul socialist, care a consolidat bazele celei de astăzi: Apărută întâi din slugărnicie, iar apoi devenind şi venală.

Pentru că, atunci când, la Politehnica din Bucureşti, academicianul Nenițescu a luat-o drept o glumă proastă şi a refuzat să conducă lucrarea de doctorat a Elenei Ceauşescu, a sărit imediat Cristofor Simionescu de la Iaşi, i-a girat şi i-a elogiat „lucrarea" şi a devenit în scurt timp vicepreşedinte al Academiei Române. Şi, întrucât somităţi academice au deschis poarta unei producţii pe bandă a activiştilor deveniţi doctori în tot felul de ştiinţe - contra pile în carieră sau împărţirea cadourilor valoroase pe care şi aceia, la rându-le, le primeau, adică, vreun dormitor de mahon lucrat în plus şi cu scădere de acte la fabrica de mobilă din judeţ, sau vreo haină de blană scumpă, sau vreo sculă electronică, făcută cu piese de import care nu se decontau la întreprinderea din subordine, ori adusă de sportivii ghidaţi de securişti - atunci şi universitarii mai mici în grad au început a lua şpagă, până când s-a ajuns chiar la diplome de-a dreptul comercializate. De exemplu, tata avea un fost coleg de şcoală primară, rămas la „acelaşi nivel de studii" deoarece, făcându-se cârciumar, îi renta şi fără şcoală. Fiind undeva, pe şosea la vad bun, opream la el de câte ori ne duceam la mare constatându-i prosperitatea continuă sub firma cooperaţiei şi ştiind să-şi oblige toate „organele locale".Odată, când ieşise la iveală un scandal cu diplome vândute la Facultatea de Drept din Bucureşti, el îi spune tatii: „Mare noroc am avut; era să cumpăr şi eu una !"... Tata crede că era vorba pentru una dintre fiicele aceluia şi-l consolează cu ideea că e tânără şi poate să-nveţe. Dar el răspunde că, nu, era vorba chiar de el: Dăduse suma respectivă şi chiar a avut diploma-n mână. Numai că, la cotorul ce rămânea la facultate, trebuia trecut numărul actului de studii medii şi, cum n-avea aşa ceva, au căzut de acord să rupă diploma şi să-şi ia jumătate din bani înapoi... De ce jumătate ?... Cârciumarul era mulţumit: „Lasă mă, ce contează ? !... Era mai bine să rămân cu diploma, iar acuma să mă ia la anchetă ca pe ceilalţi ? !"...

Deci, iată cum, din grafomanie, megalomanie şi veleitarism se ajunge cât se poate de concret la corupţie. Iar asta, prin contribuţia directă a „vârfurilor de partid şi de stat, cei mai aleşi dintre aleşi şi exponenţi direcţi ai moralei proletare" care, sătui de bogăţia din şpăgi şi preţuri reduse pentru orice li se vindea lor, începuseră a tenta şi spre glorie invidiindu-i pe bieţii artişti îndrumaţi de ei. Aşa că exemplul amărâtului activist de la CC, biet instructor organizatoric şi fost student la agronomie în URSS, care i-a forţat mâna lui Mircea Radu Iacoban ca să-l facă romancier, poate fi considerat cel mult un modest trafic de influenţă: Cu insistenţe şi jonglerii, el îi prinsese mâna cu un prim volumaş şi,

repede, grăbindu-se să aibă două volume ca să facă cerere de primire în Uniunea Scriitorilor, i-a trântit pe masă un roman și a ieșit în vreme ce bietul editor îi bâlbâia ceva despre lipsa de locuri în plan și de faptul că ar trebui să încerce la vreo editură din București. I-a lăsat romanul cu banalități politizate scrise într-o frumos agaramată limbă română și a început să-l toace cu telefoane și intervenții ale altora, în așa fel încât Iacoban își lua lumea-n cap și fugea de telefon când suna acela... Dar degeaba: chiar dacă navea habar de artă literară, arta perseverenței diabolice, acela o avea !... Așa că, o dată, intră-n birou la tata și-i cere să-l sune pe Iacoban, fără să-i spună că-i și el acolo, ca să nu fugă. Tata îl sună, îi spune despre ce e vorba și confratele lui îl roagă să-l liniștească pe nebun pentru că, dă-l dracului, până la urmă o să-i publice romanul, când va găsi pe cineva care, discret, să-i rescrie tâmpeniile... Tata îi face serviciul prietenesc de a pune repede receptorul în furcă, înainte ca impulsivul ștăbuleț să poată pune mâna și îl liniștește pe acela scurt pe doi: „Te publică, domnule; n-avea grijă !... Trebuie să ai răbdare fiindcă a dat romanul la tradus !”...

CAPITOLUL AL ȘASELEA:

D'ALE CELOR CARE SUNT CU ADEVĂRAT DOMNI ȘI DESPRE PRECAUȚILE CURAJULUI CU FERMOARUL TRAS

Tudor Mușatescu, om de șpriț și de cafenea fiind, îi onora pe tata și confrații săi cu prietenia lui, mai ales că se vedea zilnic la bufetul „*Nectarul*” din apropierea casei lor și a radioului unde înregistrau diverse programe și piese din „*Teatrul la microfon*”, cu bunicul meu după mamă, actorul Gheorghe Novac, și alții precum Gărdescu, Ciubotărașu, Fori Etterle, Jules Cazaban, Tudorel Popa, Ludovic Antal, Benedict Dabija, Moruzan, Ramadan, Rusu-Șirianu, Paul Stratilat, Colea Răutu, Mihai Zirra - despre care vom transcrie cele înregistrate la capitolul despre actori și alți oameni de artă, iar, uneori, poposeau și cei mai tineri, din generația tatălui meu. Om cu gură slobodă, căruia nu mai aveau ce-i face și, tocmai de asta, nu-l făcuseră nici academician, Tudor Mușatescu nu se băga-n politică și tocmai el, scriitor prolific, dramaturg mult tradus și jucat în străinătate cu interes și nu prin susținerea financiară propagandistică din țară, nici nu mai scria ceva semnificativ, fiindcă ar fi trebuit să batjocorească ceea ce vedea în jur, cum o făcuse în toate cele care îi aduseseră și încă îi mai aduceau succesul. Se mulțumea ca acelea să-i

fie publicate și jucate cu eticheta de critică a burgheziei. „Păi dacă astea, care mi se joacă, sunt după ei critică a burgheziei - îi batjocorea el pe proprii săi lăudători care-i găseau asemenea merite - ia închipuiți-vă a cui critică ar fi cele ce nu mi s-ar juca !... Ce, eu sunt ca Stancu, să facă unora plăcere spunând că partidul l-a învățat să scrie și să-și publice romanul în străinătate pe valuta încastă pe piesele mele ? !... Sau ca Eftimiu, care a lins prețurile regale și acum scrie sonete antimonarhice ? ! - Și făcea un joc de cuvinte în legătură cu un titlu al aceluia: *Odă republicii*: Nu vedeți că, acuma, *și-o dă republicii* ? !"...

Calambururi, replici acide, apropouri, exprimări sibilinice, cam acesta este afișul de suprafață al cafenelei sau bodegii literare. Pentru că ele sunt aspectele de suprafață cunoscute imediat prin vorbele de duh care încep să circule cucerind opinia publică, fără ca aceasta să se întrebe dacă oamenii de spirit care se strâng în jurul mesei respective o fac programându-și o asemenea producție de vorbe care intră în gura lumii, lucru care s-ar produce mult mai bine în spectacole sau la tribune publice, sau alte motive îi adună, iar acest aspect este doar rezultatul întâlnirii scânteietoare a unor spirite active, acide, inspirate, talentate, având mai mult duh și mai multă capacitate de exprimare decât alții. Prezența zilnică a lui nea' Tudorică și a grupului lor de vârfuri ale generației vârstnice la masa de bodegă sau de cafenea unde își discutau toate colaborările și puneau la punct diverse lucruri pe care le aveau de discutat unii cu alții, continua, în acea perioadă rigidă, de birouri și săli de ședințe capitonate unde se discuta programat, ineficient și în limbaj de lemn, tradiția dintotdeauna a Forumului căruia îi simte nevoia omul de existență publică, tradiția breslelor, ai căror breslași și-au creat prin secole obiceiul unui loc public de întâlnire unde afli noutăți, pui la cale acțiuni sau, pur și simplu, îți întâlnești confrații simțindu-te în contact cu ei și în mijlocul meseriei. De aici, se ajunge apoi la aspectul specific artistic al cafenelelor unde se lansau idei, reviste și curente de artă, se discutau problemele de breaslă și se stabileau în mod liber și spontan afinitățile elective prin care oamenii de artă se leagă liber unii cu alții formând școlile literare și artistice. Pe măsură ce condițiile „îndrumării de partid" (mai pe românește „strângerea șurubului") se accentuau, acest spirit al libertății artistice intra într-un conflict tacit cu toate formele organizate de cenacluri, cercuri literare și artistice pe lângă diverse instituții care le puteau controla, sau pe lângă organizații profesionale piramidale, bine cenzurate ca și propriile lor publicații. Dar spontaneitatea întâlnirii persoanelor în localuri publice, juca feste dictaturii care nu putea introduce chiar o atmosferă de stare de asediu. Oamenii se întâlneau ca să-și discute relațiile și inițiativele având acest instinct în sânge. Pe la începutul secolului trecut, Societatea Scriitorilor Români așa se înființase: după diverse întâlniri la Terasa Oteteleșanu și în alte locuri ale vremii. Iar memoriile multora dintre membrii fondatori spun că îndelungă vreme, toată arhiva Societății se afla în servieta pe care o purta cu el în diverse localuri unde se strângeau, Mihail Sorbul care fusese ales secretar general. În anii 1938 – 1948, Tudor Mușatescu îi întâlnea la bodegă pe colaboratorii cu care tot făcuse diverse companii artistice, pe regizorii și autorii cu care făcea

spectacole de revistă, oamenii de operetă cărora le traducea și versifica pe loc strofele și refrenele ariilor, cu interpreții propriilor sale piese cărora le mai sugera poante și cârlige la public, iar acum continua acest mod cu cei cărora le făcea adaptări radiofonice, musicaluri, dramatizări sau stilizări ale unor traduceri de comedii cărora le oferea poante chiar cu mai mult umor decât în original. Asta era, în principal bodega literară chiar dacă, pentru gura lumii, ecourile poantelor și înțepăturilor ei păreau mai importante. Următoarea generație, cea despre care am vorbit, a prietenilor direcți ai tatălui meu de la mai vărstnicii Mihu sau Tăutu la congenerii Fănuș și Băiești și mai tinerii Tomozei sau Stoian, discutau, într-un asemenea cadru liber, unde ideile țâșneau mult mai spontan, sumarele revistelor pe care le făceau și, după cum am văzut, chiar volumele pe care le pregăteau iar, când a înființat pentru litoral postul „Radiovacanța" și l-a condus în primii doi ani, tatăl meu a atras câțiva buni profesioniști ai radioului cu care făceau emisiunile pe plajă și, în micul studiou de unde transmiteau, intrau în costume de baie. După el a venit un tovarăș care i-a obligat pe redactori să se încalțe, să se îmbrace și să stea în ședințe; birocrația a crescut, iar numărul realizatorilor s-a triplat în vreme ce orele de emisie s-au diminuat. Când a lucrat la „*Contemporanul*", cu toate că existau birouri și săli de ședințe, cele mai fructuoase întâlniri le aveau tot în atmosfera colegială din grădina casei noastre, iar lumea diversă a filmului, era limpede că numai la „*Berlin*", la „*Doi Cocoși*", la „*Blocul Turn*" sau în restaurantele din orașele unde aveau loc filmări, putea să adune atâtea categorii de artiști.

Conclavul prieteniei, care face parte din instinctul firesc al existenței comunitare, capătă conotații specifice în actul de creație și, după ce își stoarce izolarea creatoare în atelier, studiou sau la masa de lucru, omul de artă iese între confrați, în primul rând din asemenea motive. La o vreme - vom vedea imediat de ce și, mai ales, din vina cui - Tudor Mușatescu începuse chiar a grăbi către bodegă.

Cu cinism și, poate, chiar tristețe acuzatoare, gâjâit de operația în gât care-l pusese pe gânduri, dar preferând să vorbească, adică să-și lase umorul să rămână inofensiv la stadiul oral care, în fața unei eventuale acuzații, s-ar fi putut nega, el le răspundea celor care, găsindu-l deja instalat, cu pălăria pe ceafă, bastonul deoparte și, pe masă, hârtiile de la vreo adaptare sau dramatizare pentru ei, exclamau „*iar ești primul în întrecerea socialistă, nea'Tudorică ? !*": „*Mă, voi credeți că eu nu mă așez dimineața la masa mea de scris ? !... Mă așez și scriu... Dar când recitesc și văd ce iese, mamă !... Rup repede ca să nu trebuiască să mă duc să mă torn singur !*"... De fapt, asta era soarta umoristului pe vremea când revista oficială de umor, condusă de Aurel Baranga, avea stabilit plafonul glumelor la nivel de frizeri-cooperatori foști patroni și ospătari foști chelneri, care iau bacșiș fiindcă încă nu și-au însușit morala proletară. Despre activiștii care, stăpânind în numele moralei proletare, își însușeau toate foloasele nepermise îmbuibându-se cu plocoane și gratuități, nici vorbă !... Cu cât erau mai suspuși, cu atât mai mult li se respecta acest drept de a primi plocoane substanțiale. Am avut destui colegi de școală dintre copiii acelora, am văzut

cu ochii mei parvenitismul lor imoral și înțeleg disprețul cu care și astăzi ricanează tata când unul dintre aceia își mai permite să dea lecții. Pe lângă parvenitismul corupt al celor care se considerau conducători politici, carierismul unor omeni de litere era floare la ureche. Astfel, pomenitul mai sus Aurel Baranga era, alături de Zaharia Stancu, unul dintre cei care tânjeau tenace după onorurile comuniste. Mimau împreună o anumită prietenie, sau confrerie, uneori fiind Baranga deasupra (de exemplu atunci când a fost acceptat ca autor la versurile imnului republicii: „*Zdrobite cătușe în urmă rămân/ În frunte-i mereu muncitorul...*"), alteori Stancu, fiindu-i director general lui Baranga la Teatrul Național în vreme ce acela era numai director artistic; dar zbătându-se amândoi pentru mai mult. Și, astfel, după îndelungate eforturi care se soldau numai cu premii de stat și funcții culturale ce nu-i mai mulțumeau, ajung în fine la mult râvnita carieră politică, fiind aleși pe listele membrilor supleanți ai comitetului central și defilând o vreme în condiții de egalitate. Dar, la o plenară în care Ceaușescu sau Ceaușeasca ridică veșnic demagogica problemă a reprezentativității femeilor și minorităților naționale, cadriștii le pun în față lista avansării unor femei și a unora de alt sânge, așa că Baranga se trezește membru plin, iar Stancu rămâne membru supleant. Atunci, cu toate vehementele sale vanități și obsesii de premiu Nobel pentru romanele despre desculțul țăran român, el aproape că-l strânge de gât pe alogenul Baranga înjurându-și originea neaoșă și întrebându-l cu invidie: „*De ce nu m-a făcut mă-ta și pe mine ? !*"... Cu mare invidie; și nu cu detașarea ironică a lui Fănuș Neagu care își bătea joc de acel moment, răspunzând la întrebarea: „*Ce-ai vrea să fii, dacă te-ai mai naște o dată ?*" cu: „*Bine-nțeles, femeie și naționalitate conlocuitoare* !"...

Nea' Fănuș avea gura mai slobodă iar noi, puștimea care-i citeam cu pasiune însemnările sportive, îl admiram descifrând uneori, în înjurăturile ce păreau adresate lumii fotbalului, niște adrese mult mai înalte, țintite în stilul lui metaforic de care n-aveau politrucii cum să se lege. Tatei și lui Băieșu, însă, le plăcea să spună anecdota alegorică pentru curajul criticii în comunism, cea cu românul și americanul vorbind despre democrație și lăudându-se amândoi: Americanul pretinde că el poate intra oricând la Casa Albă cerând demisia președintelui. Românul spune că el își poate manifesta protestul pișându-se pe zidul comitetului central. Se felicită amândoi bând câteva pahare iar americanul, devenind mai sincer, recunoaște că sunt și la ei gărzi, că nu poate da chiar așa buzna la Casa Albă dar, pe trotuarul de vizavi, se poate așeza cu o pancartă de protest.

Românul însă, se laudă în continuare că el face ce-a spus, numai că nu se descheie la pantaloni... Asta era și libertatea lor la umor: Numai dacă-i dădeau drumul în pantaloni !...

În felul său, conform modalităților literare pe care le practica, fiecare dintre ei cultiva aluzia, metafora transparentă, esopismul; fiecare aglomera așa zisele elemente pozitive care plăceau conducătorilor, în structuri artistice care păreau să crească, să crească, până se prăbușeau total producând, prin

exagerare, efect de comedie; fiecare încerca ironia laudelor atât de exagerate încât cădeau evident în derizoriu, își vorbeau cu titluri pompoase gen „mult stimate și iubite tovarășe scriitor, redactor și laureat", adică cel puțin câte trei apelative, ca la „mult iubitul și stimatul conducător", sau la „academician, doctor, inginer" ajungând, prin combinație, la șase.

Când era prost dispus, nea' Fănuș înjura de mama focului „frigul din case și pe cei care-l produc !" precizând, spre sperietura securiștilor care ajunseseră și ei atât de precauți cu capriciile stăpânilor încât preferau să mușamalizeze decât să raporteze reacții neplăcute: „Ce, n-am voie să-l înjur pe nea'... Crivăț ? !" iar Băieșu fredona, ca pe-o melodie de copil tâmpit: „*Eu, cu mama și cu tata/ Iarna asta vă dăm gataaa !*"... Făceau glume cu nemiluita despre grasa ministresă Suzana Gâdea, care, cu toate că fusese profesor universitar cu studii adevărate, adică asistentă de pe vremea când Politehnica încă nu era politizată, părea incultă și chiar vorbea agramat, tatăl meu încercând o explicație psihologică: Nu e prostie; e perfidie. A început să vorbească așa ca să se coboare la nivelul celorlalte ufederiste, foste servitoare, iar acum nu mai poate ieși din acest limbaj... La care Băieșu insinua șiret: Lăsați-o mă, săraca, e supărată. I s-a respins inițiativa !... Ce inițiativă ?... Păi, a vrut și ea să ne modernizăm, să dăm drumul la striptease în unele spectacole. Le convinsese și pe celelalte babe din biroul politic, Lina Ciobanu și Aneta Spornic. Iar toate trei au convins-o chiar pe coana Leana, care a agreat ! Dar i-au arătat lui Ceaușescu, iar acela a respins propunerea spunând că e un lucru scârbos: Foahrte scâhrbos !... I-au arătat lui Ceaușescu ? Unde ?... Chiar în birou !... Au dus acolo gagici goale ? !... Nu; au pus muzică și au început să se dezbrace ele !...

Se formulase pe atunci supoziția că Ceaușescu se dovedea atât de docil sub papucul coanei Leana, deoarece aceea, femeie bine experimentată fiind (vezi și romanul lui Fănuș „*Amantul doamnei Dracula*"), îl vindecase de pederastia deprinsă în închisoare unde, fiind foarte tânăr, fusese făcut fetiță. Dar, neputându-se nicicum discuta direct, se vorbea ca despre alții, folosindu-se numele notoriu al unui coleg literar care făcuse carieră și își etala la restaurant soția tânără, cu toate că, deseori, îi comanda un taxi pentru ca el să rămână cu băieții. La câteva mese distanță, ei comentau aceasta și numai Băieșu îi punea la punct categoric: „Nu mă interesează !"... Ei continuau, iar el persevera în a o face pe sobrul nebârfitor: „Nu mă interesează !"... Pentru ca, la insistențele lor să izbucnească: „Mă, când o să plece el cu taxiul comandat și o să rămână ea cu băieții, spuneți-mi; că mă interesează !"...

Revenind la Tudor Mușatescu însă, în preajma căruia Dan Deșliu își preciza tot mai mult delimitările de ceaușism, ei și-l amintesc nu numai neiertător cu încuiații principiali și cu proștii care parveneau prin carierism politic, ci și bănuitor cu ipocrizia celor care nu trăiau la bodegă spontaneitatea frumoasă a improvizației, despre care spunea că „*ăștia au de ascuns ceva* !". Ba, din când în când se răzbuna cu o anecdotă chiar pe bunul său prieten din tinerețe - celebrul, rafinatul și cultul Al. Philippide. Nea' Tudorică povestea

cum erau nedespărțiți în boemia tinereții, având în repertoriul lor cel puțin cinci locante de noapte pe care le închideau pe rând până să poposească la al șaselea care avea specificul de a se deschide în zori pentru fidela clientelă a petrecăreților întârziați. „*Philippide era întotdeauna cu mine* - spunea el cu necaz blamându-i abstinența cu care îl ocolea la bătrânețe - *acum l-au făcut academician și crede că se dă mare dacă nu mai pune-n gură șpriț !*" (Nea' Tudorică era neiertător și nu admitea explicația cu bolile bătrâneții deoarece, cum am spus, și el fusese operat de o boală foarte urâtă-n gât, vorbea gâjâit, dar nu ezita să-și ungă cu șpriț cicatricele. Ba, chiar amenința: „*Așteptați voi să-mi spăl bine coarda vocală de sechelele ganglionului și, să vă ferească Dumnezeu când o să-ncep eu să vorbesc ca lumea* !") Apoi se făcea că-i găsește circumstanțe atenuante bătrânului său prieten constatând: „De fapt, încă din tinerețe Philippide nu era ca noi, palavragiu, ci el mai mult recita. Recita toată ziua din Novalis, din Baudelaire, din Mallarme, din Poe, Schiller sau Rilke pe care-i tradusese genial !... Da, da: Începea să recite la Cafe de la Paix, continua apoi la Cina, unde ne mutam și, când se-nchidea peste tot, iar noi ne retrăgeam la Bodega Ateneului, unde de-abia se deschidea, el venea în urma noastră recitând și se așeza la masă recitând"... Aici, superbul dramaturg care era nea' Tudorică, se oprea pentru a descrie decorul: „Bodega Ateneului era micuță, dar singura la ora aia cu chelneri odihniți, fețe de mese curate, mari, călcate și acoperind masa până jos, la podea... și niște fetițe care se strecurau sub masă și, în timp ce deasupra eram serviți din bateria rece, dedesubt ele ne serveau cu buzele lor calde care știau să facă minuni !... Minuni, înțelegeți ? !... Acolo, la adăpostul fețelor de masă scrobite care cădeau până-n podea !...Exact cum are nevoie bărbatul mahmur, la ora aceea nostalgică dintre noaptea cu stele și zorii cu rouă !"... (Cu toate că era considerat un mare dramaturg și comediograf, nea' Tudorică fusese poet în tinerețe și, când un intervieveur incult aproape cât cei de astăzi, aflând ceva despre genul subtil al comediei poetice din „*Visul unei nopți de iarnă*", l-a întrebat curios dacă a scris și vreo poezie la viața lui, l-a plesnit cu: „Băiete, înainte de-a lua interviuri, mai citește ! Am unșpe volume de poezie, mânca-te-aș !"). Așa că, după această descriere romantică a ceea ce se petrecea în pantomimă cu acea parte a trupurilor lor aflată sub acoperământul mesei de restaurant, redevenea dramaturgul care dădea lovitura de teatru: „Ei bine, fiecare dintre noi, ca omul, mai juisam, ne mai înecam cu șpriț... Numai Philippide recita în continuare și, doar când, sub fața de masă, fătuca se înverșuna mai tare, fiindcă-i deranja mișcarea mâinii cu care gesticula în ritm baudelairian, Philippide îi atrăgea atenția respectuos: Duducuță, capul ceva mai jos, căci mă deranjezi la declamat !"...

În amintirile lor, Alexandru Philippide era un academician sobru și respectat, dedicat întrutotul bibliotecii și marii literaturi. Pentru prietenul său din tinerețe, însă, boier boem și consecvent continuator al bodegii caragialiene, era un trădător pedepsit printr-o asemenea anecdotică superb trasă de păr, ce nu avea decât rostul de a-l face mai simpatic.

Poet, dramaturg și observator caragialian trecându-și atenția de la Mitici

cinici la tâmpiți sentimentali, cum aveau să-l continue Băieșu și Mazilu, nea' Tudorică Mușatescu, precum toți adevărații scriitori, făcea metafore din tot ce spunea. Iar, în actul comic, în umor, metafora presupune exagerarea și îngroșarea situației, împănarea ei cu elemente, dacă nu adevărate, oricum credibile, cum sunt multe dintre povestioarele din aceste pagini, nu numai cea de mai înainte, preluată direct din gura celui care, vreme de decenii a îmbinat poetic sentimentalismul cu ironia, a amuzat publicul spectator tocmai cu alegoria exagerărilor din piesele sale, iar publicul cititor prin prețiozitatea stupidă a replicilor din rubrica sa „*Teatru la domiciliu*", sau cea de scrisori absurd-incult-sentimentale „*Doresc ca micile mele rândulețe...*".

De la el, la modul camaraderesc al omului care, cunoscându-și valoarea, nu-și permite ifose („Lasă-mă puștiule cu *maestre* !... Dacă vrei neapărat ceva protocolar, spune-mi *meștere*. Că meșter sunt; și, încă unul bun !") ei au învățat bunul simț al artistului care se vrea normal până și când e vorba de conștiința valorii pe care o reprezintă la masa de bodegă. Tot așa cum, ca exemplu pentru generația lor, Philippide era omul pentru care bilioteca însemna mult mai mult decât infatuarea sau, mai bine zis, contrariul ei. Meticulos și enciclopedic în orice referire, luând pe oricine în serios, se apropia de ei citindu-i cu interes și îndrumându-i cu modestie. Total deosebiți și perfect omogenizați prin spiritul umanist pe care fiecare și-l manifesta în felul său, Mușatescu și Philippide erau amândoi niște boieri atât de frumos cizelați, încât simpla lor prezență nega megalomania. Și cea prostească și cea demagogică, așa cum îi pocnește la un moment dat pe unii oameni de artă lipsa de echilibru și, poate, chiar relativismul propriei lor valori.

Și, ca dovadă că amândoi au făcut bine obștei și confraților până în ultima clipă, este faptul că, în ziua în care se pregătise la Uniunea Scriitorilor o mare demascare a lui Eugen Barbu pentru plagiat după Paustovski, doliul pentru decesul academicianului Philippide a amânat acea condamnare. Să nu credeți că glumeții noștri n-au profitat pentru un amuzament chiar și pe seama acestei triste întâmplări: cu complicitatea lui Băieșu și Tomozei, tata, care-i avea de plătit lui Barbu o poliță, i-a trimis o telegramă ca din partea poetului-cărturar ajuns pe lumea cealaltă, în care, înainte de semnătura lui Philippide scria: „De data asta te-am salvat; ai grijă data viitoare !"...

Cât despre nea' Tudorică, atunci când tatăl meu i l-a prezentat pe Băieșu, spunându-i că e din școala lui, meșterul a răspuns cu bunăvoință și modestie: „*Măi copii, noi n-avem școală nici cât ne-ar trebui nouă înșine, darămite s-o mai facem și pentru alții* !" - așa arătând adevărata ființă a celui care se știe maestru pe genul artei sale, dar nu-și dă importanță cu asta, în comparație cu cel care își dă față de alții importanță pretinzând să fie considerat maestru, dar, dacă-i scuturi opera, îți dai seama că defectul lui este de a nu fi avut maeștri buni.

O asemenea infatuare, care-i făcea pe tinerii răutăcioși să spună despre el că „*umblă pe stradă atât de țanțoș și de grav-nemișcat în partea de sus a trupului, de parcă ar avea convingerea că-și poartă prin lume propriul său*

bust", o trăia sărmanul Eusebiu Camilar, bucovinean de talent, de altfel. Fapt pentru care odată, la berăria lor, unde acela considera de dreptul său să se așeze în capul mesii, Vintilă Ornaru i-a plătit-o strigând mai dinspre coadă: „Maestre, maestre !"... Iar, când Camilar s-a întors către el dându-i atenție cu un „Da, dragul meu...", Ornaru a replicat că nu i se adresase lui, ci apelativul era pentru a chema chelnerul.

La fel, dar mai dur, i-a făcut-o tata de mai multe ori lui Dinu Săraru, care are vocația de a tânji după recunoașterea ca maestru din partea altora și, de câte ori obține o funcție, impune sau măcar sugerează subalternilor că i-ar place lucrul acesta, fapt pentru care, fiind vorba de o categorie subordonată, nici nu e prea greu ca aceia să se conformeze. Așa că, neiertător cu parvenitismul omiterii tradițiilor colegialității, care nu permit unor egali sau apropiați să vorbească prin secretară, tata îl dă mereu exemplu pe un ștăbuleț de partid trimis la Radiodifuziune spre a întări conducerea muncitorească și care, cu toate că avea anticameră comună cu adjunctul său, putând doar să deschidă ușa și să treacă la acela spre a se sfătui, rămânea în fund pe fotoliul primit, o suna pe secretară care intra cu carnețelul și își nota ceea ce avea de spus tovarășul director tovarășului adjunct, apoi se întorcea la biroul ei, îl suna pe acela la telefon, își nota ce i se răspundea și intra din nou la director să-i raporteze. Și asta, într-o instituție media, unde hotărârile se iau minut de minut, emisiunile curgând în continuare !... O instituție necesitând decizie rapidă și profesionistă, dar dăruită de înalta conducere de partid cu asemenea ciocănari formați la un rapid curs seral, prin care, îmbinată cu dictatura, birocrația comunistă a ajuns la formele ei cele mai absurde.

Pe Săraru, însă, tata nu l-a iertat niciodată în astfel de situații și, când răspundea la un telefon în care o voce de secretară îl anunța: „Domnul Corneliu Leu ?... O clipă, maestrul Săraru vrea să vorbească cu dumneavoastră", el o reținea cu un apel mieros-politicos: „Duduie dragă, sunt bucuros să stau de vorbă cu o doamnă, așa că ascultați o clipă !... Cu tot respectul pentru instituția dumneavoastră al cărui admirator sunt; cu toate sentimentele de apreciere pentru maestrul care o conduce și pe care dumneavoastră îl serviți în mod binemeritat; cu toată condescendența... (etc. etc... Urmau aici câte epitete și complimente se puteau spune cu cel mai politicos și mai elegant ton într-o asemenea conversație dusă în crescendo până când ajungea la decibelii înalți cu care izbucnea:) Transmite-i directorului dumitale că mă c... pe măiestria lui și mă p... pe ambiția lui de a-și spune maestru și că-l bag în p... și răsp.... mămicii lui dacă nu e-n stare să bage degetul în gaura telefonului și să mă sune singur !... Spune-i că mă c... pe..."... De obicei, nu mai apuca să continue pentru că biata secretară izbucnea în lacrimi și tremura invocând milă: „Nu pot să-i spun așa ceva !". Iar, peste câteva minute suna Săraru spășit: „Haide mă, ce ești așa de nebun ? !... Mă grăbeam și eu să te găsesc la telefon în timp ce vorbeam cu altcineva !"... Logica lui prindea, tata o accepta câtă vreme relațiile dintre ei rămâneau normale dar, peste câțiva ani, Săraru iar primea o funcție cu secretară și istoria se repeta; până când nu și-au mai vorbit. Nu de alta, dar fiindcă tata

îl făcea de râs tocmai față de cei care, la modesta lui sugestie, îi spuneau „maestre".

Aici își găsește locul morala unei alte întâmplări artistice trăită de un cunoscut publicist, critic de artă, Vasile Donose, primind o invitație la un original și foarte prețuit festival de muzică de cameră care, conform tradiției din familia lorzilor care îl organizau de câteva sute de ani, se desfășura la castelul lor de pe domeniul dintre Glaskow și Edimbourgh. Ca românul în întârziere și cu bilet turistic de ultimă clasă, Donose se dă jos din autobuzul greu găsit care-l lasă în poarta castelului și, târându-și geamantanul prin curtea de onoare, vede în capul scărilor un bătrânel care deschide marile uși și-l întâmpină protocolar spunându-i, spre surprinderea lui: Dumneavoastră sunteți domnul Donose, din România !... și tăindu-i mirarea prin explicația: Ați sosit ultimul.

Apoi, respectuos și îndatoritor îi ia geamantanul, îl conduce pe scări și culoare, îl instalează în camera rezervată și, lăsându-l să se refrișeze, îl sfătuiește să se îmbrace rapid de seară, pentru că cina începe în zece minute. Donose promite și, ca să se conformeze, începe să se descalțe, își lasă și pantalonii în vine, dar își aduce aminte iar, când acela e în ușă, îl strigă, îl cheamă înapoi, desface geamantanul și scoate un pachet de „Snagov" cum pregăteam noi pentru bacșișuri, înmânându-i-l generos. Bătrânelul mulțumește, se înclină și pleacă în vreme ce Vasile se leapădă de maieul transpirat.

Nu mai facem literatură bănuind cu ce haine de la cooperativa „Arta Modei" s-o fi îmbrăcat distinsul critic muzical pentru cina de castel. Fapt este că, bărbierit și parfumat, el își face apariția în enorma sufragerie elisabetană și e condus spre scaunul cu spătar princiar din capul mesii unde se află, desigur, lordul gazdă care rostește către trompeții și cimpoierii cu fuste de la balcon: A sosit și prietenul nostru din România, așa că putem începe cina !...

Cornurile englezești și cimpoaiele scoțiene dau semnalul, chelnerii cu tăvi de argint își fac apariția iar, din spatele înaltului spătar al scaunului, întinzându-i afabil mâna spre a-i spune *welcome*, apare bătrânelul care l-a primit, i-a dus bagajul și i-a aprins lumina în cameră. Apare zîmbitor, firesc și modest, invitându-l să ia loc chiar în dreapta sa.

Sub lumina candelabrelor și timbrul specific al instrumentelor muzicale, printre tacâmurile de argint, pe porțelanurile fine care-i marchează locul la masă, Vasile Donose vede un pachet de țigări cu cartea de vizită a lordului. Și nu mai e în stare să înghită nimic, rămânând năuc să evalueze numărul oaspeților din jurul imensei mese, cu convingerea că fiecare fusese primit la fel, noblețea gazdei, combinată cu spiritul de confrerie artistică, făcându-și o onoare din aceasta.

Amintindu-ne de boieri adevărați, ca Alexandru Philippide și Tudor Mușatescu - de la care, și rafinați oameni de artă fiind, se puteau învăța rigorile camaraderiei literare cea lipsită de ifose, bazată pe sincera comunicare și apreciere artistică la niște oameni cu fondul bine întemeiat pe buna creștere și cavalerescul comportament - găsim, desigur, și mai puține scuze impulsivității de sorginte carieristă a megalomanilor, chiar talentați, din literatură. Ca și a

plăcerii cafenelei literare sau artistice de a nu-i lua în serios și a le juca renghiuri.

La fel cum, prin nenumărate glume, Eftimiu n-a fost iertat de faptul că și-a făcut singur statuie în fața blocului, sau că a vândut marșul armatei române ca imn regal albanez, fiindcă Ahmet Zogu avea nevoie de o urcare pe tron rapidă, iar el spera să-i devină sfetnic, sau, încă una - că, la propriile lui piese, fiindcă actorii îl refuzau, el striga singur din culise „autorul !" iar apoi apărea pe scenă făcând-o pe timidul emoționat - lui Nicolae Gărdescu, reputat actor și fiu al unui general, care pe binemeritate făcea caz de cultura sa din familie, având pe strada Berthelot, în casa moștenită de la generalul care era și ctitor al bisericii de vizavi, un birou cu bibliotecă elegantă ale cărui ferestre dădeau chiar pe trotuar, i-au scos vorba că biblioteca era doar de decor teatral, iar el o folosea ca să atragă atenția trecătorilor când își repeta rolurile, în fața ei, cu ferestrele deschise. Fiindcă tot la acel trotuar era și o oprire a vechiului autobuz 37 ce traversa Bucureștiul de la est la vest, ei i-au scris într-o noapte pe tăbliță „Stația Nicolae Gărdescu". Iar când prietenul lor a jucat în „*Fântâna Blanduziei*" a lui Alecsandri, rolul de nobil roman care avea în casă și propria-i statuie, au luat într-o noapte bustul de la teatru și i l-au pus în poartă. Glumele dintre și cu oamenii de teatru sunt cele mai multe, dar de o altă natură, în fața conclavului scriitoricesc ei fiind cu atât mai tăcuți cu cât erau mai mari. Astfel, marele Storin se așeza la masă ca să bea în tăcere și, cel mult, dădea autografe admiratorilor. Dar când unul i-a spus că vrea și el un cuvânt, ceva, o vorbuliță cu semnătura maestrului, fiindcă se aflau pe hipodrom, i-a scris, înainte de a semna aserțiunea: „Calul fuge". Ștefan Ciubotărașu, bine instruit de soție, când s-au mutat în București, să țină minte adresa: Pop de Băsești 26, etaj doi, apartament patru, a deprins-o ca pe un rol al vieții lui. Avea întotdeauna o bancnotă vizibilă în buzunarul de la piept, pe care chelnerii o știau pregătită pentru taxiul în care-l urcau după ce adormea la masă. Târât de ei, el se-așeza mai bine-n scaunul de lângă șofer, rostea profesionist rolul și readormea. Bancnota fiind motivantă, șoferul îl ducea, îl lua în cârcă, îl urca până la etajul doi și suna. Spre disperarea bietei familii care se mutase în locul lui acolo: Nu mai stă aici de opt ani, domnule !... Din același motiv, Constantin Rauțchi plătea întotdeauna două baterii și restul ce mai avea pentru consumație, încă de când se așeza la masă, cunoscându-și obiceiul ca, atunci când ajungea la toaletă și constata că nu se mai poate ține pe picioare, să ia drumul casei. Astfel, într-o seară, o invită pe Vasilica Tastaman la restaurant, se poartă galant comandând antreuri și fripturi, îi trimite și florăreasa cu un trandafir atunci când își cere voie să se ducă la toaletă și dispare. A doua zi, la bosumflarea blondei pline de viață care venise numai nervi la repetiție, el ridică din umeri nedumerit: Vasilica, dar n-am greșit; e lucru cunoscut că eu plătesc de când mă așez la masă !... Tot de la masă, se ridicau din când în când împreună, sprijinindu-se în masivitatea staturilor lor impunătoare în care încăpuse multă băutură, Calboreanu și Ciubotărașu. Dar, cum toaletele erau pe atunci în fundul grădinilor de vară, dacă era iarnă rămâneau la gard. Atunci Calboreanu devenea mândru de jetul său puternic, proclamând teatral cu sonoritatea măreței sale

voci: „Auzi șuvoaiele mele, Fănică ?... Eu de ce nu le-aud pe-ale tale ? !”... La care, respectuos cu gloriosul interpret din „*Apus de Soare*”, Ciubotărașu se recunoștea surclasat și explica: „Fiindcă nimeni nu-ți poate concura măreția, maestre, eu am băgat surdină și fac pe paltonul dumitale !”... Dar, spre deosebire de nea’ Fănică Ciubotărașu care, fiindcă uneori rămânea pe datorie, când plătea era galant, fără să citească nota, Calboreanu îi controla totdeauna pe chelneri și, oricât de făcut ar fi fost, încât ei să creadă că pot pune-n plus o baterie, chiar și pe jumătate adormit, el știa numărul exact. Fiindcă, de câte ori aceia îi desfăceau o sticlă, cerea dopul și-l băga în buzunar. Tata spune că niciodată, nici când stătea toată noaptea singur la masă, nu l-a văzut scoțând din buzunar mai puțin de opt dopuri. La apă sau sifon, știința șpritului spunea până acum, până cu globalizarea și cu intrarea în Europa, că nu trebuie să ții socoteală. Să-i vedem pe șprițari ce se vor face când prețul pe sticlă devine cel puțin același !... Cât despre capacitatea lor incomensurabilă denumită „sorbul de șpriț”, au speriat chiar Munchenul, unde, totuși, se bea destul. E drept: mai degrabă bere da, oricum, la niște așa zise halbe care pot avea și un litru. Nea’ Fănică Ciubotărașu împreună cu Ilarion Ciobanu au fost invitați de coproducătorul german să prezinte acolo filmul „Dacii”, acela instalându-i la hotel și, ca să nu se ocupe prea mult de ei, spunându-le că pot comanda în contul lui orice la restaurantul din incintă. Când, după două zile, i-a găsit la aceeași masă și a văzut nota de plată, s-a îngrozit atât de tare încât le-a spus că nu mai are nevoie de spectacolul de a treia zi, numai să plece. Jignit, nea’ Fănică s-a ridicat începând o tiradă umai cu „mame” și „paști” și „băgări” și alte adrese incomprehensibile în altă limbă. Dar când, încurajat, Ilarion care fusese ocupat să umple paharele, ne irosind ce mai rămăsese în ultima sticlă, a dat să înceapă și el, Ciubotărașu l-a oprit: „Nu pe românește; tu tradu-i, ca să-nțeleagă bou !”...

Tot cu șpriț se termină și niște nunți ca-n povești, cum numai actorii, cu imaginația lor, pot face. Astfel, Mitică Furdui spunea despre nunta prietenului său Vasile Nițulescu că „Nu numai Vasile a ajuns mai târziu la mireasă, în sensul că era cu vreo treizeci de ani mai mare decât ea, dar norocul e că el, Furdui, a ajuns mai târziu la petrecere, adică tocmai în momentul când mirele o adormea pe mireasă aplicându-i prima pereche de palme conjugale. Așa că, fiind treaz, a avut prezența de spirit să-l așeze pe Vasile la șpriț cu soacra, reușind să o împace”... Om de succes la asemenea decalaje e și Colea Răutu, personaj fermecător în asprimea bărbătească a obrazului său de dur, care i-a adus multe roluri semnificative. Pe cât de nepătruns ca poză în filme, pe atât de iubeț și romanțios în viața de fiecare zi, el a făcut multe cuceriri, mai ales că avea un glas de rezonanță joasă, foarte plăcut în șlagărele la modă. Așa că, sfidându-i pe congeneri, își continua aventurile la vârste respectabile și, într-un turneu, chiar a cerut mâna Leliei, cea mai junăactrița din ansamblu, fiica zburdalnică a unui celebru medic din Reșița. Fericită, de la Baia Mare unde se petrecuse evenimentul nupțial neoficial, Lelia sună la părinți, le spune vestea și le cere ca, duminică, după trecerea prin Cluj, Arad, Timișoara, când turneul lor ajunge la Reșița, să fie pregătită și oficializarea prin nuntă. Doctorul se

pune pe treabă, aleargă, organizează și, cu multă trudă reușește să-i facă hatârul fetiței, îi primește la gară și-i sărută, îi trece repede pe la primărie și-i lasă să se ducă la spectacolul care special trebuia să se termine devreme, îi primește din nou la restaurantul gemând de invitați, îi așează la masă și își mai continuă alergăturile pentru a pune la punct totul și a primi pe toată lumea. Apoi, epuizat, se așează pe locul său de socru mic și bea pe nerăsuflate câteva șprițuri cu ginerica, glumește, își pupă fata, se relaxează.

Și, relaxat fiind, apucă să se mai asigure o dată că toată lumea-i mulțumită, apoi se așterne pe băut calm, pălăvrăgind cu proaspătul său ginere. Care e fermecător, bea cursiv, îl bate pe umăr și-i spune camaraderește „Doctore" !... Doctorul e încântat și el; bea tihnit ascultându-i amuzantele glume actoricești și, pe măsură ce-l vede mai deaproape și-l privește mai bine, în loc de „dragă ginere", începe să i se adrese cu „Nea' Colea"...

Din categoria polițelor plătite pentru îngânfarea și aerele de cuceritori pe care și le dădeau unii, un actor încă în vogă, fapt pentru care nu-i pomenim numele, frumos foc pe atunci, dar despre care se știa că nu-i prea bărbătos, a pățit-o cu ei lăudându-se că are la degetul mic câteva unguroaice pe care o să li le recomande și lor, dar n-are unde le invita fiindu-i soția geloasă. Prompt, tata a scos cheile, a ales una, i-a pus-o-n față pe masa de bodegă și i-a spus: Eu am o întâlnire cu cineva aici dea-abia la ora două. Ai trei ore la dispoziție. Du-te, cheamă una și vino-napoi să-mi aduci cheia !... După trei ore fără ceva, la masa unde se strânseseră destui, respectivul revine, pune cheia pe masă mulțumind îndatorat și începe să relateze amănunte fantastice prin care femeia l-a covârșit. Tata-l ascultă o vreme, îl face să se încingă bine în fața auditoriului lăsat cu gura căscată, apoi îi atrage atenția că a găsit și i-a dat cheia de la șifonier.

Nedreptățit de o asemenea farsă s-a considerat și Tăutu, acuzându-i că se răzbunau pe propriul lui talent. Într-adevăr, cu meșteșug regizoral, Tăutu își doza emotivitatea poeziilor pe care le recita la șezători și practica mici trucuri - „cârlige" cum folosesc actorii ca să țină agățată atenția publicului. Astfel, la minulesciana poezie „*Despărțirea a fost simplă*", care vorbea de-o gară, de-un peron, de-o fată care pleacă și-un băiat care rămâne, sau invers, el menționa că a dedicat-o primei sale iubiri, o fată pe care, de atunci tot speră să o întâlnească. Și, spre încordarea spectatorilor, adăuga niște tremurătoare vorbe prin care-și mărturisea presimțirea, sau speranța, că ea s-ar afla în acea sală. Se făcea liniște totală, el recita parcă invocând-o și rugând-o și, când încheia trist că n-o găsise nici acolo, ropotele de aplauze erau de zece ori mai puternice decât la ceilalți.

Care, i-au plătit-o... Fiindcă, la Botoșani, întâlnind o prietenă actriță proaspăt repartizată la teatrul de acolo, i-au sugerat rolul și, doar cu două versuri înainte de a obține aplauzele, când Tăutu domina mai puternic publicul cu răsuflarea întretăiată, din sală s-a auzit strigătul: Niculeee, eu sunt !...

Nimeni n-a mai fost atent către scenă, sala a devenit o foială și-un vacarm,

iar penultimul vers i-a rămas în gât poetului care, lipsit de prezență de spirit, a fugit după cortină...

Cam așa își cultivau ei prietenia. Exista o singură condiție: Totul, oricât de dur și de cinic, să fie făcut cu invenție artistică. Iar când se adunau la masă câte unii dintre congenerii lui Mușatescu: Sică Alexandrescu - regizorul pieselor lui și colaborator la multe comedii, printre care și cea care l-a lansat pe Birlic, Mihail Sorbul, Alexandru Kirițescu și Mircea Ștefănescu - dramaturgii, Ionel Țăranu, N. Vlădoianu, Nicu Kanner, Stroe, Cristodulo, Nicolaide - oameni de revistă și operetă cu care nea' Tudorică făcuse asocieri de companii teatrale, compozitorii Vasilescu, Kirculescu, Dendrino, marile voci ale lui Dacian, Goangă și Niculescu-Basu (căruia el îi spunea și Băsulescu-Nasu, tot așa cum din cercul lor se lansau calambururi de nume ca Mișu Zi Rea, Nicolae Băutu, Dan Chefliu, Latrinel Coproiu sau familia Ali Ștefă-Nescu-Lată la Cina Nassian și declinarea franceză a numelui lui Eugen Jebeleanu: j' ai Beleanu, tu a Beleanu, il a Beleanu), actori de la Vraca și Ciprian, până la nenumărați din generațiile mai tinere, tatăl meu și prietenii lui, printre care se afla și Vava Vasilache, fiul lui Vasile Vasilache, totul devenea un sărbătoresc festin de replici și idei mordante.

Plăcându-i improvizația exagerărilor cu fond literar, adică prin modul în care te conduce logica povestirii și nu cum sună afirmațiile terne făcute de mincinoșii de profesie, Tudor Mușatescu încuraja o bănuială de istorie literară pe care tatăl meu, punând reale personaje celebre să joace ceea ce ar fi făcut ei, cei de la acea masă boemă, începuse a relata, chiar la un pahar de vin de Dragosloveni, căsătoria lui Vlahuță cu moștenitoarea acelei podgorii. Și-l îndemna s-o repete adăugând și el amănunte picante pe care le atribuia, tocmai în virtutea exagerării logice, caracterelor evident compatibile ale celorlalte două mari personaje din epocă - Delavrancea și Caragiale: Într-o dimineață, pe la unșpe trecute fix, când se termină cestiunile mari la tribunal, Delavrancea vine val-vârtej la bodega lui Caragiale, îl trage deoparte și explodează: Iancule, nemaipomenită !... O frumusețe de două'șdoi de ani, pe deasupra și bine educată, moștenitoarea unică a uneia dintre cele mai mari podgorii din Vrancea, pe care-am divorțat-o azi dimineață de-un filfizon, un locotenet de roșiori mulieratic ce i-a injuriat profund amorul, dezamăgindu-i și părinții ce m-au rugat s-o salvez !... O cadră, o frumusețe; parol ! Iar taică-său ma invitat la prânz la Capșa de bucurie că i-am câștigat procesul !... Te-am înțeles ce vrei să spui - consimte cu el Caragiale - Că noi doi tocmai ne-am nimerit căsătoriți ! Nu-i așa ? !... În vreme ce marele dramaturg și avocat îi dă dreptate, ca să fie dramaturgia completă, în bodegă intră Vlahuță, iar conu Iancu nu ezită nici o clipă: Dar uite-l pe Alecu care e becher și, care, mai ales dacă zici că-i frumoasă și cu ditamai podgoria, se va sacrifica pentru prietenia noastră. Înhață-l și du-te cu el la Capșa !

Pentru prietenia lor, Vlahuță s-a sacrificat și totul se petrece ca-ntr-un basm frumos care se încheie cu ani lungi și fericiți. Ani lungi și fericiți în care doamna Vlahuță s-a alăturat marii prietenii a celor trei, petrecând veri și toamne

întregi pe sofalele superbului balcon de la Dragosloveni, de unde se cuprinde perspectiva spre podgoriile Coteștilor, cu vin alb sec, Urecheștilor cu vin negru și Dumbrăvenilor cu tămâioasă dulce. Împreună cu prietenii săi care formau un grup frumos de scriitori la Focșani, tatăl meu și ceilalți au întemeiat tradiția Salonului Literar Dragosloveni care se ține chiar în casa-muzeu, chefurile având loc chiar pe acel balcon. Când se-ntorceau, aduceau întotdeauna damigene la care-l invitau pe nea' Tudorică Mușatescu. Și chiar la botezul meu au adus vin de-acolo, maestrul fiind fericit că nașul meu Mihu Dragomir m-a botezat ca pe el. Noi locuiam pe atunci la mansarda casei lipite de Ministerul Învățământului iar nea' Tudorică, Moruzan, compozitorul Chiriac după colț, Mihai Jora spre stânga, Nicolae Gărdescu spre dreapta, sculptorul Medrea pe o stradă paralelă, Haralambie Polizu și Niki Atanasiu pe alta, Calboreanu la colț cu Calea Victoriei, Ciubotărașu, Mărgeanu, Fănuș și Radu Tudoran la Cișmigiu, între toate acestea aflându-se casa lui Constantin Tănase, iar drumul de la repetițiile și înregistrările pentru „Teatrul la Microfon", ca și cel către Conservatorul de Muzică, tot pe acolo trecea. Când unii dintre ei au îmbătrânit și le venea mai greu să urce pe scara îngustă spre podul bunicului meu, acesta și cu tata primeau telefon și erau convocați la bodega din colț - „Nectarul". Unde, într-o toamnă, când comerțul socialist a dat drumul la mandatari, chiar au reușit să aducă vin de la Dragosloveni iar, în locul portretelor lui Marx, Engels și Lenin, care nu se prea mai purtau, i-au pus pe Caragiale, Delavrancea și Vlahuță. Fiind chiar în centrul ariei, „Nectarul" câștigase prioritate față de altele două frecventate în zonă: „Lipova", unde ar fi tronat Victor Vlad de la Marina și „Mircești" cu veselul Alecsandri, în vreme ce seara, după spectacol, cei de la operă se duceau la „Codrii Cosminului" care era ceva mai încolo.

De fapt, dacă ne gândim bine, chiar era un simbol de continuitate a bodegii literare, pentru că, retrași din centrul unde Capșa nu mai era Capșa, ci devenise loc al sportivilor cu bani și al unor bișnițe cu valută, iar la Cafe de la Paix se instalase o linie de autoservire, cei vârstnici veniți de acolo aduceau oarecum legătura cu Gambrinusul caragealian, actorii erau cu toții interpreți fervenți ai lui Caragiale și Delavrancea iar cei mai răi de gură transformau în aluzie contemporană „*Minciuna stă cu regele la masă*".

Cam în această atmosferă, în încurajarea dată de bătrânii care trăiseră din anecdote politice spuse pe șleau în toată perioada interbelică, au început și unele sensuri aluzive ale calamburilor și glumelor lor. Mai întâi unele cu Stalin și cu minciunile despre omul nou sovietic, despre „davai ceas" și kaghebiști, fără a le mai masca în glume cu hitleriști, despre Mao și datoria fiecărui chinez de a produce din cât mai puțină mâncare cât mai multe fecale pentru îngrășarea pământului patriei, despre barba lui Marx și ciocul lui Lenin. Apoi, cu cei din fosta camarilă a lui Gheorghiu-Dej care – construia tata o scenă de teatru clasic - bântuie într-o noapte prin mausoleul din Parcul Carol strigând către paznici: „Vreau un cal; aduce-ți-mi un cal !"... Speriați, aceia raportează și, ca bun cunoscător al răposatului, e trimis să vadă ce se-ntâmplă Chivu Stoica, acolitul și executantul slugarnic al ordinelor sale. Acela așteaptă

să se facă miezul nopții, fantoma se simte mișcând și, deodată i se aude glasul tunător: „Am spus că vreau un cal, nu un bou !”...

După acest exercițiu, a mai fost necesar doar un pas foarte mic, prin glumițe mai simple, cu securiști sau cu activiști - erau chiar și întâmplări reale, precum unul care-i însoțea la niște ședători și, având deaface cu literați, se simțea obligat să vorbească în cel mai intelectual stil învățat la seral, întrebându-i: „Doriți să servim meniul pe plan local, sau să preconizez la raion ?”- prin exprimări mai aluzive, nea’ Nicu fiind nea’Puiu iar ea Păsărica, sau Boeru și Cocoana, sau Babanu și Maria de Mangop, sau, mai direct Genialu și Geniala, până când spiritul lui Păstorel a înviat și au început să curgă glumele ca pe vremea lui Zăroni. Dintre toate, tatăl meu și le revendică pe cele cu „Calamitate-Vodă” și cu „...Nicule, mai e state de vizitat ?”. Despre modalitățile de lansare pe neobservate a acestora, fără a lăsa urme care să conducă la autor, adică tot pe principiul fără a te descheia la pantaloni, el relatează în „*Amintiri din Casa Scriitorilor*”:

Tot el a migălit entuziastele versuri de calambur: „*Condu-ne bunule părinte,/ Condu-ne bun conducător, /Condu-ne buna lui soție, /Condu-ne bune Nicușor* !...” și a făcut-o pe culegătorul de folclor punând în circuit amănuntele despre ascensiunea lui Emil Bobu: Acesta-și începuse cariera de muncitor promovat ca milițian-tablagiu, automat și birocrat în executarea ordinelor, trecând prin administrație cu capul plecat la șefi, până ce a ajuns într-o funcție la regiune și, când acestea s-au împărțit în județe, liderul local iubitor de putere și-a păstrat Suceava și l-a propus pe el, ca bun executant mai docil, la Botoșani. Principalul efect științifico-administrativ al noii împărțiri, din șaisprezece regiuni în patruzeci de județe, a fost că patruzeci de primi secretari s-au grăbit să amenajeze fiecare câte un castel de vânătoare sau chiar castel adevărat destinat lui Ceaușescu, încât acestea au funcționat îndelungă vreme, care de care cu mai multe surprize costisitoare pregătite pentru el și pentru ea, în unele nici măcar n-ajungând să calce cuplul prezidențial. Botoșanii, însă, au avut norocul să fie călcați având loc la Flămânzi o comemorare a lui 1907 urmată de respectiva vânătoare în care, în loc de țărani au fost împușcați iepuri și mistreți. De frica securiștilor ce le goneau goniți la rândul lor de Bobu, animalele veneau de bună voie în bătaia genialei pușți, știind că pentru ea fuseseră bine hrănite și, din patriotism (nu al lor, ci al lunetiștilor din copaci), căzând chiar câte două sau trei la fiecare glonț. După care, Bobu i-a dus pe cei doi turturei în cuibușorul pregătit, le-a arătat cum erau în intimitate totală, batalionul de gardă fiind desfășurat pe aria largă a gardului care înconjura hectare bune, iar servitorii, dispărând cu toții, la un semn al lui, în locuri din spatele acelei întinderi, dar având mașini pregătite să vină la cea mai mică comandă. Ultimele servicii li le-a făcut el personal și, urându-le noapte bună, s-a retras în vârful picioarelor din apartamentul larg, gândit ca un cuibușor de nebunii cu uși și pereți de seif care străjuiau și salonul și sufrageria și vestibulul cu băi și toalete ce ducea spre dormitorul imperial, totul în mijlocul altor camere și saloane

care, la rându-le, tronau în mijlocul marelui domeniu asigurând intimitatea deplină a cuplului prezidențial.

Lăsându-l să se retragă și să-nchidă în urma sa, cei doi și-au luat pastilele de constipație cu care se obișnuiseră de la Londra, încă de când i-a plimbat regina în călească ei (de atunci făcându-li-se importuri speciale), el a pus mâna pe cartea despre Napoleon, folosită în loc de carte de vise, din care secretarul particular pusese vreo sută de exemplare pe fiecare noptieră din fiecare dormitor al lui din București sau din palatele din țară, ca și-n bagajele pregătite pentru popasul în marile hoteluri, apoi au stins lumina și...

Și, când s-a trezit și el ca omul bătrân să se ducă undeva, c-o mână desfăcându-și pantalonii pijamalei și alta pe clanță, Ceaușescu deschide ușa spre vestibulul cu toalete și, buf, un trup adormit cade peste el întârziindu-l și făcându-l să-și dea drumul. Coana Leana se trezește speriată și aprinde lumina strigând iar, de pe podea, ștergându-și obrazul de picăturile cu care-l stropise geniul Carpaților, se ridică Bobu cerându-și scuze c-a adormit... Unde-a adormit ? - vine întrebarea total nedumerită a celor doi... Păi, pe ușă. A sprijinit ușa toată noaptea și, se roagă de iertare, dar l-a prins somnul... Ai stat tu sprijinit toată noaptea pe ușa asta de la dormitor ? !... La care, răspunsul vine plin de convingere:

Păi cum altfel, tovarășu ? E singura ușă care dă în dormitor ! Cine vă putea păzi mai bine în județul ăsta ? !

După ce s-a ușurat ca lumea și s-a-ntins în pat pentru respirație adâncă, Ceaușescu o aude pe Leana care se-ntorcea și ea de la nevoile ei: Nicule, ăsta nu e de ici-de colo !... La prima plenară, Bobu a fost adus ministru de interne, iar la primul revelion, pe un podium auriu, cu trei trepte mai înalt decât restul meselor conducerii de partid, Ceaușeștii stăteau la masă doar cu familia Bobu; chiar și copiii lor fiind la alte mese.

Povestind întâmplarea discret (doar unor oameni - zice el - de care era sigur că nu-l înregistrează ci, cel mult, îl toarnă după ureche), tata adăuga întotdeauna bănuiala lui că Bobu ține ca pe-o piesă de muzeu haina ce poartă amintirea stropilor din noaptea aceea; dacă nu, chiar ca pe-o relicvă de pronie cerească la care se închină în intimitatea sa de ateu. Iar, ca să fie și materialist-științific, atunci când se spală pe obraz, o face doar cu vârful degetelor, pentru a ocoli urmele biosintezei epiteliului său cu pipiul prezidențial.

În rest, nu mai am ce povesti fiindcă, om de curaj fiind - din glorioasa generație a celor care o făceau, dar fără a se descheia la pantaloni - tatăl meu și-a publicat toate glumele politice produse de el după 1989 în rubrici permanente de presă, radio, televiziune, în spectacole și în volume, sub genericul „*În gura leului*".

Și, fiindcă unul dintre aceste volume este subintitulat: „*Cronica politică a anilor 1992 – 2004, sau: O duzină de ani trăgând căruța cu paiațe căreia unii tot încearcă să-i înțepe pneurile, să-i rupă roțile, să-i deturneze oiștea, doar-doar s-o răsturna menajeria, doar-doar s-o închide Gura Leului"*, vă

las să înțelegeți de la sine cam cum a fost atitudinea oficială a falnicelor noastre instituții democratice care l-au cenzurat, față de modesta libertate de palavragiu de cafenea către zodia căreia el a tânjit o viață aproape întreagă dar, total, și-a permis-o atât de târziu încât unii suferă la neșansa că ar mai fi fost de așteptat destul de puțin, ca el să nu și-o mai permită deloc.

Ei, uite că n-au avut norocul ăsta, iar obtuza lor lipsă de umor ricanează când el le spune că, prin vocație, ca orientare politică este *un antiguvernamental*. Atât: Nici împotriva unuia, nici împotriva altuia ci, cu dragoste pentru întreaga prostie omenească, declarându-se împotriva ei numai atunci când este guvernamentală. Iată cum își proiecta el volumul pe care l-am pomenit chiar aici:

"…La începutul cărții va fi o prefață în care spun că este vorba, de fapt, de un roman avându-mă ca personaj principal pe mine în ipostaza de om cu gură mare și slobodă. Capitolele lui descriu, de fapt, avatarurile mele pentru a-mi păstra umorul, în ciuda faptului că, de multe ori, publicațiile care găzduiau *«Gura Leului»,* s-au văzut în situatia de a-mi suspenda rubrica. Romanul chiar s-ar putea chema *«Avatarurile unui personaj cu gură mare*», relatând sau sugerând impactul cu glumeții care încercau să i-o închidă

Pot oferi și citate din comentarii de presă despre spectacolele prezentate și articolele radiodifuzate sau tiparite în cadrul rubricii denumită astfel. Pot arăta cronologic etapele când au apărut și când au fost suspendate. Asemenea etape constituie capitolele acestui roman, cum a fost publicată sau nepublicată rubrica pe parcursul timpului. Și voi promite cititorului, de asemenea, că la începutul fiecărui nou capitol, voi relua prezentarea dedesubturilor care au caracterizat momentul politic respectiv și lucrăturile aferente.

Astfel, prefața se poate chema "*dedesubturile acestei cărți"* - spre a-i aminti cititorului ce lanț subteran urmărește …

"Avatarurile unui personaj cu gură mare - roman în capitole pe ani și pastile săptămânale", se va încheia, desigur, trist, blazat, așa cum îi stă bine unui dezamăgit într-ale politicalelor. Sau, poate, nici nu se va mai încheia decât cu acel ultim articol pe care voi apuca a-l scrie înainte ca, nu pământenii, ci Bunul Dumnezeu să facă gluma de a-mi suspenda rubrica."…

Dar, dacă mă-ntrebați de ce nu și-a mai continuat rubrica în ultimii ani, eu nu voi pretinde că-i vreo lucrătură din partea celor cărora le dedică un fel de refren de romanță, drept motto de început, la primul capitol: „*Naiv-romantic eram eu,/ Dar mai veghea și guvernarea*", iar, la sfârșit, iarăși le dedică următorul *Motto finale: „Îmi spune un amic din opoziție „Ai umor; îmi place cum tragi în guvern !"... Iar eu îi răspund: „Vino mata la guvernare și-o să vezi ce umor mai am !"...*

Nu, nu pot pretinde că-i lucrătură; nu-mi pot permite așa ceva, deoarece tata crede în valorile democratice, chiar și atunci când sunt rostite de demagogi („*Pot să nu cred în ei; dar cum să nu cred în ele ? !*"). Mai degrabă putem considera că înțelepciunea vîrstei îl conduce spre depășirea unor atari stări frivole, îl conduce spre aplecarea către sinteze de profunzime filosofică, așa

cum îi stă bine omului la senectute.

Astfel, având și noi, din familie, puțin sânge albastru, tata pretinde că: un om de rând nu se poate înnobila prin același act fiziologic prin care înainte se lua blenoragia și acuma se ia sida, iar lumea se miră degeaba că morganaticul prinț Duda a apărut cu uniformă de colonel de infanterie ! El nu a primit acum epoleții, ci îi are de mult !... I s-a schimbat numai arma: De vreme ce culoarea albastră a securității i-a intrat în sânge, roșul acestuia s-a mutat în culoarea infanteriei, pe care o poartă la uniformă. Iar strategia militară știe prea bine că infanteria este cea care cucerește teritoriile și domeniile de care unii nu se mai satură...

Și termină butada asta cu îndurerat-jignita evocare românească: „*Oooo, Doamne Sfinte* !"...

În schimb, gentilom galant fiind, femeilor cu guriță mare le dedică versuri de genul:

Că degeaba se ofuscă
Doamna Muscă !
Să se-ntrebe: Cine are,
Înafară de dosare,
Nume mai predestinat
Ca să bâzâie-n ..... ? !

Fapt pentru care, spre a convinge cititorul, închei cu o adevărată sinteză de psihologie națională, pe care mi-a comunicat-o recent, încurajându-ne tuturor aspirațiile politice:

PORTRETUL ROBOT AL PREȘEDINTELUI ROMÃNIEI:

Bun creștin ca Ion Iliescu,
Eficient ca Emil Constantinescu și
Distins intelectual ca Traian Băsescu.

Dacă nu acesta este chiar sfârșitul nostru, al carpatinilor-dunăreni-dâmbovițeni; și dacă, așa cum s-au anunțat mesianic, mai așteptăm alte figuri emblematice care vor întregi acest portret, nu pun nici eu aici obișnuitul anunț de: „**sfârșit**". Dar, oricum, ca trans-scrib al acestor înregistrări spontane și ne premeditate, încurajat în speranță, pun măcar un:

fine dell primo tempo
în România anului 2007

CRONOLOGIE BIBLIOGRAFICĂ
A BIBLIOGRAPHICAL CHRONOLOGY
OF CORNELIU LEU

Affiliations: European Association for Pluralism, Europe's Ecumenical think-tank, Coexistence Initiative, International Jacques Maritain Institute, Writer's Union,Cinematographers' Union, Journalists' Union, Broadcasters' Association.
President of the Movement for the Romanian Villages' Progress; Editor of the weekly "Albina romaneasca", the three-monthly "Pluralitas", the online Portal Carte si Arte
(Books & Arts Portal) and "Realitatea – Publishers"
Address: Bd. Dacia nr. 126, București 020064, e-mail: leuc@b.astral.ro; albina@vipnet.ro; telefax 0318152903 www.vipnet.ro/albina www.cartesiarte.ro

REFERENCES : „Dicționar Luceafărul de literaturaă română contemporană", „Reprezentanți ai Dobrogei în știință și cultură", „Dicționar Albatros de literaturăcontemporană", „Dicționar cronologic de literatură română", Dicționar Univers de literatură română", „Cineași români – Ed. Științifică", "International Author's and Writer's Who's Who" – Cambridge," „Marquis Who's Who in the World", „CambridgeDictionary of International Biography", „International Directory of Philosophy and Philosophers" - B. G. State University – Ohio, „500 Leaders of Influence"- American
Biographical Centre", „Encyclopedia on Personalities of the Twentieth Century", „TheCoexistence World Initiative Network Partner Directory", „Directory of Philosophy Center USA", „Oxford 2000 Outstanding Intellectuals of the 21 Century", „Who's Who in Romania", „Hubners Who's Who: Enciclopedia Personalităților din România",
„Academia Română: Dicționarul general al literaturii române".

Corneliu Leu's
BIBLIOGRAPHICAL CHRONOLOGY:
NOVELS:
Ochiul dracului (*The Devil's Eye)*, Editura pentru Literatură, Bucharest, 1957.
Virsta de aur (*The Golden Age*), Editura pentru Literatură, Bucharest, 1958

Puterea (*The Power*), Editura Eminescu, Bucharest, 1973.
Plangerea lui Dracula (*Dracula's Complaint*), Editura Cartea Românească, Bucharest,1976.
Prețul dragostei, al credinței și al urii (*The Price of Love, Faith and Hatred)*, editura Eminescu, Bucharest, 1978.
Romanul unei zile mari (*The Novel of a Great Day*) Editura Albatros, Bucharest 1979
Patriarhii (*The Patriarchs*), Editura Cartea Românească, Bucharest, 1979.
Insulele (*The Islands*), Editura Albatros, Bucharest, 1982.
Romanul nopții de februarie (*The Novel of a Night in February*), Editura Militară, Bucharest, 1983.
Rănile soldaților învingători (*The Wounds of the Victorious Soldiers*), Cartea Românească, Bucharest, 1984.
Romanul unui mare caracter (*The Novel of a Great Character*), Editura Militară, Bucharest, 1985
Faptele de arme ale unor civili; Secolul războaielor mondiale sau ce înseamnă puterea -trilogie 1986-1989 (*The Feats of Arms of Some Civilians"* ;*The Century of World Wars or What Power Means)*. A Trilogy 1986-1989), Editura Albatros, Bucharest, 1986-1989.
Poetul ca o floare (*The poet like a flower*) Ed. Realitatea 1993
Drumul spre Damasc (*The way to Damascus*) Ed. Eminescu 1995
Spionii birocrați (*The bureaucrat spies*) Ed. Eminescu 1997
Iarna iubirii (*The love's winter*), Editura Realitatea 2001
Cartea episcopilor cruciați (*The book of crusaders' bishops*), Editura Realitatea 2001
Călăul lui Dracula (*Dracula's executioner*), Editura Realitatea 2003
Amintiri din Casa Scriitorilor - (*Remembers of The Writers' House*), Editura Realitatea 2003
Opere definitive –Romane istorice 1 si 2 (*Definitive Works – Historical Novels 1&2*) Editura Semne 2007

PLAYS & SCRIPTS:
Vremea Viteazului – radioserial istoric (*The Brave's time – broadcasted historical*
stories) 1952
Cu toată viteza - 3 acte (*Top speed - 3acts*) 1954
Poveste de iarna – spectacol inaugural al televiziunii în România (*A winter story – The*
Romanian's television starting performance) 1957
Familia - 3 acte (*The familly – 3 acts*) 1958
A doua dragoste -3 acte (*The second love –3 acts*) 1965
Fiara - 3 acte (*The Wild Beast – 3 acts*) 1966
Asediul .- scenariu la filmul omonim (*The Siege - script of the homonym movie*)

1971
Femeia fericita – 3 acte (*The happy woman – 3 acts*) 1972
Teatru - colecția « Rampa »(*Theater - « Rampa » collection*) 1974
Fata bună din cer – 3 acte (*The kind-hearted girl falling of sky*) 1974
Idem (sau «Cota 2516») - scenariu de film (*idem, script for a movie*) 1976
Casa dintre câmpuri – scenariu de film (*The house among the plains, script for a movie*) 1978
Teatru comentat – volum antologic (*Leu's commented plays*) Editura Eminescu 1979
Sufletul locului – 3 acte (*The land's soul - 3 acts*) 1980
De groază și de râs – volum de stori-uri și scenarii (*Into fright and laughters – a book of scripts & stories)* Editura Realitatea 1991
Omul succesului – 3 acte (*The successful man – 3 acts*) 1993
Generalul si găinarul – 3 acte (*The general and the rogue*) 1996
Dămăroaia-story – 3 acte (*Damaroaia-suburb-story – 3 acts*) 1997
Opere definitive – Teatru (*Definitive Works – Plays*) Editura Semne 2007

PRODUCER & DIRECTOR:
1968 – 1978 «Călătorii romantice» -serial de filme de autor (*Romantic journeis – a sery of author's movies*)
1970 - Înființează Studioul de filme al Televiziunii producând scurt-metraje, seriale și coproducții (*Founder of the TV Movie-Studio in Romania*)
1973 -Înființează Casa de filme « Numărul 4 » producând lung-metraje și ecranizări (*Founder of the Movie-production House « Number 4 » producing feature-films, musicals, screen-plays*) : « Cantemir », « Ioanide », « Adevărul și Puterea », « MihaiViteazul », « Actorul și sălbaticii », « Ciprian Porumbescu », « Bariera », « Țara depiatră », « Serata », « Casa de la miezul nopții », « Cu mâinile curate », « Felix si Otilia», « Lumina palidă a durerii », « Nea Mărin Miliardar », « Iarba verde de acasă », «
Alexandra și infernul », « Scrinul negru » , « Cercul magic », « Circul spionilor », «Tănase Scatiu », « Facerea lumii », « Cădere liberă », « Agentul straniu », « Imposibilaiubire », « Castelul din Carpați », etc.

FOUNDER OF SOCIAL-CULTURAL ORGANIZATIONS:
1990 – Fundația Episcopul Grigorie Leu (*The Bishop Grigorie Leu Foundation*)
1992 – Cabaret politic – radiospectacole cu public (*Political Cabaree - broadcasted publicperformances*)
1995 – Observatorul pentru Democrație Locală – secțiune națională a Institutului Internationl Jacques Maritain (*The Local Democracy's Observatory – a national section of the International Maritain Institute*)
1997 – Consfătuirea Națională Anuală a Intelectualilor de la Sate (*The Natio-*

nal Yearely
Conference of the Villages' Intellectuals)
1998 – Institutul Național de Personalism cu revista « Pluralitas » și cursurile de
personalism înadministrația publicăși în politicile culturale europene (*The National*
Institute of Personalism, publishing the « Pluralitas » magazine and organizing the
courses of lectures of personalism in Public Administration and European Cultural
Policies)
1999 – Mișcarea pentru Progresul Satului Românesc (*The Mouvement for the Romanian*
Villages' Preogress)
2000 – Asociația Fundațiilor pentru Dezvoltarea Rurală (*The Rural Development*
Foundations' Association)
2005 – Grupul internațional de reflecție privind Societatea Civilă Transnațională (*The*
International Think- tank concerning The Transnational Civil Society)
2007 – Rețeaua neguvernamentală « Harta Culturală a României Contemporane » (*The nongovernmental Network of the « Cultural Map of the Contemporary Romania »*)

CUPRINS

I.CEI CE M-AU ÎNTÂMPINAT
Cei ce m-au întâmpinat pag.5
Cei pe care i-am găsit la putere pag12
Mihu Dragomir pag.19
Petru Dumitriu pag.23
Marin Preda pag.29
Poezie și critică de la „Athenee Palace" la „Capsa" pag.33
Nicolae Tăutu pag.38
D. Ciurezu pag.43
Dimitrie Anghel pag.46

II.CEI AI GENERAȚIEI MELE
Băieșu pag.51
Fănuș pag.54
Țic pag.58
D.R.P. pag.61
Petre Stoica pag.65
Achițenie pag.67
Vasile Celmare pag.68
Apostu pag.70
Genialul Pucă pag.73
Vis macabru în epoca de aur pag.79

III.CEI DE MAI TÂRZIU
Poetul ca vigoarea pădurii pag.91
Inscripție la o cate de căpătâi pag.92
Despre eleganța poeziei și a gestului de caracter pag.95
Candoarea cu semnătură de Ion pag.97
Măreția duioasă a povestirii simple pag.100
Matura ironie a poetului sentimental pag.101
Cărturarul implicat responsabil pag.102
Literatura de suflet românesc a Basarabiei pag.105
Puritatea elementelor primordiale pag.106

Epitaf la mormântul grafomanului necunoscut pag109

IV.CEI PE CARE ÎI ÎNTÂMPIN
Planetă de autor tânăr pag.129
Post-postfață la o carte cu prefață și postfață pag.132
Scrisoare către o «confrate» pag.134
V-a murit Pittiș pag.135
În fața confuziei dientre persoană si personalitate pag.137
Deosebirea dintre dragostea de literatură și adevărata poezie de dragoste pag.149

V.EPILOG CU O SCRISOARE DIN NEPTUN
Scrisoare din Neptum pag.161

VI.ADDENDA DE URMAS LA ACESTE AFINITĂȚI pag.167

AFINITATI ELECTIVE
- ELECTIVE AFFINITIES-

Wellknown Romanian novelist, launching a new style for the historical novel based on genuine documents by bestsellers like «Dracula's executionner», «The way to Damascus», «The novel of a great day», «The book of the Crusaders Bishops» and now, on Amazon, „The woman, be it just a queen", Corneliu Leu offers, in his new book of memoirs „Elective affinities" a tragi-comical description of the artistically-litterary life under the communist censorship. With his specific humour, the man and the writer who spended a half of his life trying to not betray his artistic ideals and writing an esopic litterature to avoid this censorship, narrate the incredibles adventures in the „Communist Parnasus" of his generations' great colleagues and how they succeed in doing them litterary destiny.